

host

kateřina
tučková

žítkovské
bohyně

Kniha byla zakoupena na serveru alza.cz.

Kupující:

Adresa:

ID Alza ER_1054356429

Upozorňujeme, že kniha je určena pouze pro potřeby kupujícího.

Kniha jako celek ani žádná její část nesmí být volně šířena na internetu, ani jinak dále zveřejňována. V případě dalšího šíření neoprávněně zasáhnete do autorského práva s důsledky dle platného autorského zákona a trestního zákoníku.

Neoprávněným šířením knihy poškodíte rozvoj elektronických knih v České republice.

Tak nám, prosím, pomozte v rozvoji e-knih a chovejte se ke knize, k vydavatelům, k autorům a také k nám fěr.

host

brno 2012

kateřina
tučková

žitkovské
bohyně

© Kateřina Tučková, 2012

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2012 (elektronické vydání)

Fotografie s. 158 © SOkA Uherské Hradiště

Fotografie s. 408 © MAFRA, a. s.

ISBN 978-80-7294-649-5 (formát PDF)

ISBN 978-80-7294-650-1 (formát ePub)

ISBN 978-80-7294-651-8 (formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-7294-652-5 (formát MobiPocket)

Dovnitř není pořádně vidět. Stoupá si na špičky, aby s nosíkem přilepeným na sklo nahlédla za záclonu zavěšenou z půlky okna. Mezi bohatými hlavicemi pelargonií, které se jindy kývají vyvěšené ven a dnes jsou z nepochopitelného důvodu uvězněné za skleněnými tabulkami, je tma. Ale ta tam bývá skoro vždycky. Malými okénky proniká do domu světlo jen za jasného dne.

Otočí se, aby přehlédla cestu stoupající k jejich chalupě. Surmena se taktak šourá, odjakživa nemůže na nohy a Jakoubek jí taky nepřidává. Je těžký, ona to ví, sama ho už skoro neunese.

Znovu se obrátí k oknu. Zdá se jí, že vidí nohy. Zpoza pece vykukují nohy, sotva od kolen dolů, ale ano, jsou to nohy obuté v těžkých černých holiňách.

— Vidím nohy! Tatínek je doma! křikne za sebe na Surmenu. — Tak přece je doma!

— Počkej, uхни, odsune ji Surmena s Jakoubkem v náručí, když konečně vystoupá až k ní. Dlaní si zacloní oči a přitiskne tvář k nejvyšší tabulce.

— No ba, je tam. Holomek.

Narovná se, nadhodí si Jakoubka na lokti a řekne: — Tak pojď, a když se otáčí, ještě je slyšet, jak si pro sebe mumlá: — Ten ať si mě nepřeje, ožrala.

Rázným krokem se vydá kolem hrubě nahozených zdí, ona těsně za jejími sukněmi. Kroky v mokré rozbředlé půdě čvachtají. Snaží se vskakovat do Surmeniných stop, ale nestačí jejímu rázu. Vrznu vrátka a i ona se jimi prosmýkne. Nechá je otevřené a běží kolem Surmeny ke dveřím domu, široká aktovka se jí na zádech kolíbá a nad ní poskakují dva štětinaté cůpky už jen s jednou mašlí. Před prahem se zastaví a s očima doširoka otevřenýma, s bradou spadlou se otočí k Surmeně. Vedle dveří stojí špalek, ale sekerka, obvykle v něm zaražená, chybí. Nafouklá těla kočky i koťat tam musí ležet už řadu hodin.

— To je Micka, řekne překvapeně, — to je naše Micka. A koťata. Ještě nám je ani nestihla ukázat!

Kočičí tělo se vydouvá do tvaru balonu, krvavý otvor krku se hemží mouchami. Těla koťat by se vešla do mističky dlaně. Maličká a plyny dokulata vydutá; kdyby dlaň naklonila, mohla by z ní vypadnout a kutálet se ze svahu dolů, až do Hrozenku. — Ten ožrala, ten prevít, ten si to odskáče, dusí se vztekem Surmena, bere ji tvrdě za rameno, obrací od té krvavé scény a tlačí do dveří, dovnitř, do malé předsíně.

— Otři si boty, ať nenaděláš, řekne jí nazlobeně, ale není třeba, ona stojí, pomalu šoupe nohama o rohožku a otáčí se, aby ještě zahlédla to, co zbylo z Micky.

— Nedívej se tam, budeš mít zlé sny! přikazuje Surmena a Dora se jako o překot rozběhne předsíní. Ve dveřích do světlice do Surmeny vrazí. Nekonečný zlomek vteřiny, v níž se v letu posledního kroku prosmýkne mezi Surmeniným bokem

a rámem dveří a dokončí svůj drobný krok s pohledem náhle připoutaným k prkenné podlaze. Vedle tatínkových nohou leží maminka, sukni má vykasanou nad stehna a kolem ní, všude kolem ní kaluž temné, zaschlé krve. Ticho. A oni tři ve dveřích jako sousoší.

— Vééén! projede jí najednou jako ostří nože Surmenin vysoký hlas, škubne jí, až celá poskočí, klepne hlavičkou o futra a běží ven, nohy o sebe škobrtají, div že neupadne. Za sebou slyší Jakoubkův vyděšený pláč a Surmenin křik, který se zasekl na jediném slově: — Vééén! Ven! A ona běží, kolem Micky a jejích koťat, podél dřevěného plotu, proběhne vrátky, běží okolo chalupy, po cestě rozmoklé letním deštěm, cestou dolů, dál. Až k Surmeninu. Tam se zastaví, způsobně otevře a zavře vrátka a pomalým krokem jako vždycky zajde k lavičce na náspí. Usadí se a s pohledem upřeným do protějšího kopce čeká. Vidí, jak cestou, kterou právě běžela, pajdá Surmena ohnutá Jakoubkovou tíží, ale rychle, tak rychle, jak ji ještě nikdy neviděla. A už se k ní nese bratrův pláč i Surmenino supění.

Surmena ztěžka dosedne na lavici a s jednou rukou na Jakoubkově hlavě a druhou na jejím rameni je konejší.

— To nic, to nic, říká.

Ale ona jí nevěří. To není nic, toto.

Slunce už zapadlo a do hor se vkrádá tma. Sedí na lavičce a Jakoubkův pláč pomalu utichá, jen tu a tam ještě vyublá v drobném, trhaném vzlyku. Za chvíli už Dora slyší jen jeho pravidelný dech šramotící soplíkem. Surmena už oddechuje klidně, ale ruka objímající Dořina ramínka opásaná řemeny aktovky se jí stále chvěje. Na těch řemenech jsou velké červené odrazky, tak jak si přála. Velké červené placky, které odrážejí světlo, když na ně někdo posvítí, takové, jaké mají děcka zdola,

z Hrozenku. Jely pro tu brašnu s maminkou až do Uherského Brodu, to bylo minulé léto.

Nad jejich chalupou na protějším svahu se už setmělo, noc se vynořila zpoza kopce v pomalém, nezastavitelném proudu, jako by ji někdo vyléval od Bojkovic.

— Zůstanete u mě, řekne pak Surmena.

A když ji ukládá do dek a vydělaných ovčích kůží za pecí, do tepla, které se rozlévá všude kolem ní a po spařeném máku i v útrobách jejího žaludku, stačí Dora ještě zaslechnout: — Nic se neboj, však my to spolu zvládneme. Budeš mi dělat *andzjela*. A budeš se mít dobře. Uvidíš.

ČÁST I

Surmena

Dlouho si myslela, že tou událostí začalo všechno jejich trápení. Jenže ono to vůbec nezačalo tehdy, v tom okamžiku, kdy stáli ve dveřích chalupy na kopravazské kopanici a zírali na těla rodičů. Dora nebyla tak hloupá, aby ze vzrušených tváří vesničanů nevyčetla, že to začalo už kdysi dávno, tak dávno, kam její krátká paměť zdaleka nesahala. Neošálily ji jejich zkormoucené obličejy a řeči jako: — Taková nešťastná náhoda! nebo: — Proč se to stalo zrovna vám!?! Neobalamutili ji, protože i ona byla součástí toho celku, cítila s ním, dýchala s ním. A i když se snažili sebevíc, i k ní to zkrátka časem prosáklo, to, co se neslo šeptandou za jejími zády, totiž to, že to do sebe přesně zapadá, že se to muselo stát nějak takto. Takto, nebo možná trochu jinak, ale zkrátka podobně nešťastným způsobem. Protože i její matka byla bohyně a žádná bohyně nemá lehký osud.

Na druhou stranu, toto zřejmě překračovalo všechny meze, pochopila Dora, když jednou zaslechla, že pod sekerou neskončila žádná, co znala tajemství bohování, už víc než tři sta let.

Tak proč její matka? ptala se pak pořád dokola, ale odpověď nedostala. Nikdo o tom nechtěl mluvit. Kdykoli na to

zavedla řeč, každý se jen zděšeně odvracel, jako by se rouhala přímo před svatými ostatky. Mlčela i Surmena.

A tak jí nezbývalo nic jiného než udusat to někde hluboko v sobě. Dospěla k tomu za několik měsíců a zabouchla za tou událostí dveře, rozhodnutá se k tomu už nikdy, nikdy nevracet. Ať už to začalo, kdy chtělo, a ať už to dopadlo jakkoli.

Ostatně, měla napilno. Musela se učit být *andzjelem* a pod přívalem nových, vzrušujících událostí se pomalu, postupně vytrácel i její žal. Ona — *andzjelem*!

Předtím o nich jen slýchala. O dobrých andělech, kteří vodí potřebné k bohyním a při tom nikdy nepřijdou zkrátka. Nikdy ale žádného nepotkala, i když se kolikrát schválně zdržovala na stráních, ze kterých mohla vidět k Surmeně, k Irmě nebo ke Kateřině Hodulíkové.

— Ukaž mi svého *andzjela*, tetičko! Kdo ti ho dělá? chtěla vědět, kdykoliv tamtudy měly s matkou cestu. Surmena se tvářila, jako by o žádných andělech nikdy neslyšela, a její matka Irena se smála. — Já jsem taky bohyně, a viděla jsi u mě někdy nějakého? ptala se. Jenže její matka byla jiná bohyně, taková zvláštní. Vlastně moc nebohovala. A andělé k ní proto nikoho nevodili.

A teď to tajemství puklo, samo od sebe, otevřelo se jako přezrálý lusk a naráz vydalo všechny své plody — nejenže se dozvěděla, kdo jsou andělé bohyní, ale stala se jedním z nich.

Svět se od základů změnil. Tatam byla dlouhá odpoledne, která se podobala jedno druhému, tytam byly chvíle plné nudy, v nichž se život rozpíjel do rozostřených kontur. Od té doby, co se stala andělem, už nikdy zbůhdarma neseseděla na lavičce na zápraží horské samoty. Její čas se stal součástí

času mnoha lidí, mezi nimiž zastávala důležitou roli. Vykonyvala ji hrdě a s vědomím odpovědnosti k tajuplné tradici, která vycházela z minulosti tak dávné, že si nikdo ze Žítkové, nikdo z Kopanic neuměl představit z jaké. Každý jen uctivě pokyvoval: — Bohování je prastaré, bohyně a *andzjelé* tu byli odjakživa.

Odjakživa, odvždycky. Dora to dobře věděla, co ale do chvíle, než se stala andělem, netušila, bylo, že bohyně a jejich umění jsou taková vzácnost. Že je jinde nemají. Když byla malá, tak si dokonce myslela, že být bohyní je jen jedna z forem existence — že ženy se zkrátka dělí na tetky z pošty nebo jednoty, na dojičky a krmičky z JZD, a na ty, co se živí jako bohyně. Zdálo se jí to být stejně přirozené povolání jako jakékoliv jiné. Ani ji nenapadlo, že by to tak nebylo i jinde.

Teprve až se stala andělem a poznala, z jak velkých dálek za bohyněmi lidé jezdí pro radu nebo léčení, pochopila, jak jedinečné ty ženy jsou. O to nadšeněji pak *andzjelovala* a pečlivě dodržovala všechno, co jí Surmena kladla na srdce.

— Když přijede autobus, stůj vždycky poblíž zastávky, nikoho na sebe neupozorňuj, jen čekej, až tě někdo osloví. Jestli se bude ptát na cestu k bohyni, zeptej se ho, jestli je tak hloupý, že věří na bohyně. Počkej, co ti odpoví. Když bude rozpačitý, doved' ho. Když bude moc sebejistý, radši se klid', od takového nepojde nic dobrého. A dávej si pozor na dvojice. Pamatuj, že lidé sem častěji jezdí s trápením, se kterým se potýkají sami a ke kterému nepotřebují žádné svědky, opakovala Surmena často.

Dora si to zapamatovala dobře. Pečlivě si prohlížela lidi, které vyplivly odpolední autobusy z Brodu, a když viděla někoho cizího rozpačitě se rozhlížet kudy kam, připletla se mu

do cesty a počkala, až se jí zeptá: — Holčičko, prosím tě, nevíš, kde tady bydlí bohyně?

Ti lidé byli různí, obyčejní i zvláštní, téměř vždy osamělí a ustaraní, ale čas od času se mezi nimi objevily i dvojice, před kterými ji Surmena varovala. Nejčastěji to byl muž a žena, oba mladí a zdraví a vůbec nevypadali, že mají nějakou starost — Dora by do nich rozhodně neřekla, že potřebují pomoc bohyně. Na jeden takový pár si dodnes dobře vzpomíná, potkala je zpočátku svého *andzjelování*.

Ta dvojice postávala na zastávce ještě dlouho poté, co autobus odjel, přesně tak, jako to dělávali přespolní, když se rozhodli vyhledat některou z bohyní a neznali k ní cestu. Dora je chvíli pozorovala — turisticky oblečenou ženu, která ve svém oděvu působila v pracovní den nezvykle a která se zprudka napřímila, vždycky když k ní muž, co s ní přijel, úkosem promluvil, a muže v klobouku a dlouhém plášti, který se choval, jako by k ní vůbec nepatřil. Doře se zdáli podezřelí a chtěla proto zmizet, ale dřív než se stačila otočit, zahlédla, jak ten muž kývl a žena se na jeho pokyn vydala směrem k ní.

— Holčičko, prosím tě, nevíš, kde tady bydlí bohyně? zavolala pak na ni ta ženská lísavě.

Dora chvíli tiše přešlapovala, pak ale váhavě přikývla a ukázala na vršek hory Kykule.

— Až tam nahoře, v lese. Vede tam modrá značka, podle ní přijdete až ke křížku a od něj uvidíte jedinou chalupu, tam bydlí bohyně.

Žena jí horlivě poděkovala, vytáhla z kapsy korunu a vtiskla jí ji do dlaně. Pak se otočila a svižně odcházela ukázaným směrem. V závěsu několika metrů ji následoval ten muž. Dora

se za nimi dívala, dokud se jí neztratili v ohybu cesty vedoucí k úpatí divoké karpatské hory.

I dnes by ji zajímalo, jestli ti dva tenkrát přenocovali v krmelci uprostřed hlubokého lesa, kterým nepronikalo nic, jen jediná modře značená stezka, která vedla z Hrozenku ke křížku a pak se ztrácela, nebo jestli se stihli vrátit do vsi. Každopádně poslední autobus na Brod odjížděl v 16.15 a ten stihnout určitě nemohli.

Ale ne všichni přespolní bývali tak podezřelí. Naopak, většinou to byli lidé, kteří Surmenino vědění opravdu potřebovali. Dora je po čase poznala už na první pohled. Zachmuřená starší dáma s taškou byla jistota, ta šla obvykle kvůli dětem. Mladá holka rozpačitě postávající u tabule s jízdním řádem, to byla taky jistota, ta si šla poslechnout o lásce. Taky tam přijížděli lidé, kteří vypadali nemocně. Všechny takové Dora k Surmeně vodila ráda, protože věděla, že jim pomůže a že se jejich tváře už brzy rozsvítí něčím zvláštním, nadějí.

Dora je už na zastávce, kde ji požádali, ať je zavede k bohyni, brala za ruku a vyváděla je nahoru, kolem hřbitova, kopanice Černé, lesem až k rozcestí, odkud už mohli zahlédnout Surmeninu chalupu na Bedové. A přitom *andzjelovala*, přesně tak, jak ji naučila Surmena.

— Měl jste dlouhou cestu? vyzvíдалa Dora a tvářila se přitom, jako by jí to přišlo na jazyk jen tak, aby řeč nestála.

— Nejste po cestě unavený? Surmena vám uvaří čaj z jitrocele, ten vám udělá dobře!

— A cože jste takový smutný? To vás něco trápí? Na těle? Nebo na duši?

Neumí ani spočítat, kolikrát to se Surmenou procvičovaly — systém chytrých otázek, jejich rozptyl v čase a ledabylost

jejich kladení. Jakoby samosebou si pak s nimi Dora během dlouhé cesty na vrcholek žítkovských kopanic povídala. A čím výš do hor stoupali, tím byli vřelejší a upřímnější, jejich dlouho potlačované starosti z nich vyvěraly, někdy pomalu, jindy o překot, ale s vědomím, že už už dojdou úlevy, že balvan svého trápení co nevidět složí na prahu chalupy, k nohám ženy, která prý pomůže s každým soužením. Během toho výstupu tak Doře, neznámému cizímu děcku, které jim za chvíli mělo zmizet ze života, prozradili, co je trápilo, a tak na konci té cesty, tam, kde se stezka větvila ke dvěma kopanicím, Kopravům a Bedové, a kde se s nimi loučila, o nich Dora věděla všechno. No a pak stačilo už jen těch deset minut, o které lesíkem přiběhla zezadu k Surmenině chalupě dřív než návštěvník obcházející louku po obloukem se vinoucí cestě, aby jí mohla říct, co se dozvěděla.

— Tak pojdte, pojdte, vítala pak Surmena návštěvníka, dřív než otevřel vrátka v plotě, — pojdte a nebojte se, já vám pomůžu, od bolesti zad i od té patálie s těmi ztracenými penězi, jste vy to ale hlava děravá, že? Ale nevadí, snad nebude zas tak zle, tak pojdte, pojdte, však my už spolu vymyslíme, jak to celé napravit!

Nebylo jediného návštěvníka, který by neupadl v nábožnou úctu před ženou, která, sotva jej uviděla, dokázala přečíst všechna jeho soužení, aniž by cokoliv vyslovil. Ti lidé pak pokorně vcházeli dál, do tmavé světnice, v níž se zastavil čas v polovině minulého století a kde Surmena rychle stavěla na plotnu hrnek na roztavení vosku a na stůl mísu s chladnou vodou. — Tohle je to, co jim pomůže nejvíc, smála se po jejich odchodu dobrosrdečně Surmena, když se jí Dora později ptala, jestli ty lidi nepodvádějí.

— Když už se odhodlali přijít až sem, za neznámou starou ženskou, o které podle kdovíjakých povídaček věří, že jim může pomoci, tak už musejí být v pořádné šlamastyce. Možná bývám jejich poslední naděje. Jdou sem a mají strach, taky pochybují, ale naděje je sem táhne. A abys věděla, častěji jsou to takoví, kteří nemají potíže na těle, ale na duši. A takovým se pomáhá líp, když se přestanou trápit zbytečnými otázkami, jestli mám nebo nemám schopnost jim pomoci... Víš, jak se jim uleví, když hned na prahu uvěří, že mám zvláštní moc? A čemu se vzájemně vyhneme s těmi, co by se přede mnou hlídali říct na plnou hubu, co mají za potíže? Říká se, že víra uzdravuje. A oni věří, že jim pomůžu, a to se pak taky splní. Už tomu rozumíš? To není podvod, to je chytrá pomoc.

Dora na to přistoupila bez dalších otázek, stejně jako na Surmenin příkaz: — Jen o tom nesmíš s nikým mluvit. Nikdy nesmíš říct nikomu jinému než mně, co ti ti lidé po cestě říkají a že s tebou vůbec mluví. To je tajemství, které musí zůstat jen mezi námi, rozumíš?

Dora kývla.

— Kdyby se to prozradilo, už by ta pomoc nefungovala. Chápeš?

Dora znovu přikývla.

— A hlavně hled' vždycky na všechno, co ti lidi povídají, co nejrychleji zapomenout. To udělej kvůli sobě, jinak tě jejich trápení brzo začnou trápit taky. Slibuješ?

A Dora slíbila, protože v té době neexistovalo nic, co by Surmeně odmítla.

Surmena se jich ujala, když jí bylo osm a Jakoubkovi čtyři. Určitě ani nepomyslela na to, že by mohli jít k někomu jinému, tím si je Dora jistá. Tehdy ještě nebyla tak stará, aby je nezvládla, a její široké srdce by jí nedovolilo zachovat se jinak. Navíc svoje děti neměla a Dora je dodnes přesvědčená, že jí je vlastně nahradili.

Tenkrát, když k ní přišli, to bylo v šestašedesátém, bylo Surmeně přes padesát. Ale bylo v ní cosi, co z ní dělalo stařenou už tenkrát. Možná to bylo těmi vlasy zavnutými v šátku, který ke kopanickému kroji nosila, i když nebyla nikdy vdaná, tou sítí drobných vrásek křížících se v nepravděpodobných, jedinečných cestách po jejích tvářích a tím způsobem držení těla, kterým se snažila skrýt sama v sobě. Chodila schoulená, s propadlým hrudníkem, a chůze se tomu říkat skoro nedalo, spíš to bylo takové vrabčí poskakování, za které mohla ta noha, co se jí při každém našlápnutí trošku podlomila, až to vypadalo, jako by hopsala. Říkávala, že je to památka na válku, když se utíkala schovat do lesa a spadla tak nešťastně, že ani ona si neuměla pomoci. Široko daleko vyhlášená *napravjačka* a kulhá, říkali si lidi potom. Jenže jak by si mohla sama správně trhnout vykloubenou nohou, trhnout a prudce otočit, aby vyjetý kloub přesně zapadl na svoje místo? Udělala, co se dalo, sklínila si nohu dlouhými větvemi a čekala — tři dny a tři noci, sama v lese, než se přežene fronta.

Později byla Dora několikrát svědkem, jak Surmena podobný zákrok prováděla. Stála rozkročená nad zraněným a v hlubokém předklonu objímala jeho stehno nebo lýtko, podle toho, který kloub byl vymknutý, a pacientův kotník svírala v podpaží. Vší silou zatáhla, trhla a stočila nohou, zraněný zakřičel tak, až Dora myslela, že umírá, a pak byl najednou klid —

kloub vjel zpátky. Ptala se jí, kde se to naučila, a Surmena se tehdy nad tou vzpomínkou tak zvláště ušklíbla. Bylo to prý to jediné, co se nenaučila od své matky, bohyně Justýny Ruchárky. Naučila se to díky hrozenkovskému hrobníkovi a vlastně přímo od lidí. Od mrtvých lidí. Vybral si ze všech bohyní na Žitkové zrovna ji, protože v chalupě žila sama jen s mladší sestrou Irenou. Tak jí je tam jednou večer přivezl. Slyšela prý už z dálky, jak tenkrát kosti hrkaly jedna přes druhou ve třech dřevěných bednách poskládaných na rykši, na které jí je přivezl rovnou ze hřbitova a složil v sednici. A že prý ho napadlo, že by se na nich naučila, jak se jednotlivé kosti skládají k sobě. Nedal si vymluvit, že je to v kraji potřeba. Zvláště v časech, kdy hrozila válka. Nejdřív byla Surmena zděšená. Tři bedny jí stály ve světnici tři dny. Zavřené, tak jak je tam hrobník složil, a ona s Irenou spávaly na půdě, aby s nimi nemusely být v jedné místnosti. Jenže hrobník přicházel každý večer, aby se podíval, jak pokročila, a třetí den už to nevydržel, vypáčil víka beden a sám začal brát vybělené, jen hlínou trochu zamazané kosti do rukou a pokoušel se je skládat k sobě. Surmena prý nejdřív myslela, že omdlí. Ale pak jí to nedalo. Vytrhla nešikovnému hrobníkovi kosti z rukou a dala se do skládání sama, podle toho, co do té doby z lidského těla znala. Neúnavně zkoušela zaklínit jednu kost do druhé, drátovala je rozstříhanými oky z plotu, rýpala se v nich prý tak dlouho, až do sebe sedly a ve světnici jí stáli tři krasavci. A byli to tihle tři, kvůli kterým se prý už nikdy nevdala. Jen její věhlas se díky nim roznesl ještě dál a k napravování k ní pak přicházeli lidé z moravské i slovenské strany. A přicházeli i potom, co se rozneslo, že sama se na nesrovnanou nohu už nikdy pořádně nepostaví.

Takovou, pajdavou a schoulenou, si ji Dora pamatovala odvdžycky. Ale jako by se to její povahy ani nedotklo — byla tvrdá a nesmlouvavá k sobě, nikdy se nevyhýbala žádné fyzické práci, ani když jí musela její nedostatečnost překážet, a byla taková i k jiným. I k nim, k dětem.

Dnes je jí Dora za tu láskyplnou bezohlednost vděčná, za to, že se nad ní tenkrát neslitovala a nenechala ji nad tou katastrofou vydechnout. Děkala, jako by se nic nestalo, a k práci i do školy ji hnala hned druhý den. Jen ji během těch prvních odpolední čekávala i s Jakoubkem před školou, aby ji vyvedla nahoru na Bedovou, jako by tušila, že se kolem ní bude tvořit vějíř zvědavců, kteří se nestyděli častovat ji dotěrnými otázkami, nebo ještě hůř — litovat ji. To byl jediný ústupek, jímž jí chtěla ulehčit těžké chvíle týdnů následujících po události, která jí, Doře, tak náhle a dramaticky změnila život.

Dora Idesová

— Ta tvoje Surmena, poslouchej, přitočila se k ní jednou na obědě kolegyně Lenka Pavlíková, — dívala ses někdy do seznamů?

Dora zavrtěla hlavou. Nevěděla, proč by měla. Seznamy přísluhovačů režimu hýbaly republikou už dlouho, ale nedomnívala se, že by teď, bezmála devět let po revoluci, měly hýbat i jí.

— Já sice nevím, jak by to mohlo souviset s tím tvým výzkumem... Ale všimla jsem si, že je tam napsaná. Jenom jméno. Je pár řádků nad mým strýcem, tak jsem si nemohla nevšimnout. Říkala jsem si, že by tě to mohlo zajímat.

Doře se rozbušilo srdce. Surmena v seznamech? Proboha proč?

Mátožně pak vystoupala o dvě poschodí výš a zavřela se ve své pracovně.

Do té chvíle měla dojem, že už propátrala všechno. Že jí neunikl jediný pramen, jediný zdroj. Že za ta léta, která zasvětila rozkrývání Surmenina osudu a posléze osudu ostatních bohyň, nevynechala, nepřehlédla nic.

A stálo ji to nepopsatelné úsilí. Strávila desítky hodin v badatelných zaprášených archivů, vyšlapala desítky kilometrů bělokarpatských stezek hrbící se pod batohem, v němž kromě dárků pro pamětníky táhla i těžký magnetofon s hádkem šňůry mikrofonu, do něhož stejně nakonec odmítali mluvit. Strávila měsíce a roky shromažďováním toho, co ji teď obklopuje, pečlivě katalogizováno, zříceno, zálohováno, zastrkáno do složek a tlustých šanonů, popsáno a vsunuto do regálů kolem stěn její pracovny. Vstupuje do ní denně jako do chrámu. Se stejnou posvátnou úctou se rozhlíží po jejích zdech, protože podél nich je v těch několika železných regálech uloženo všechno. Všechno, o čem si do té doby myslela, že mohla objevit.

Jenže se asi mýlila...

Dora rozrušeně přecházela úzkým prostorem pracovny. Odmítala té zprávě uvěřit. Nepřehlédla se Lenka Pavlíková? Nespletla se? Proč by měla být Surmena v seznamech? Nakonec sedla k počítači a na stránkách městské knihovny si k prezenčnímu studiu objednala výtisk Cibulkových novin se seznamy. Navečer, až půjde z práce, si to ověří.

Do té doby ale zbývalo ještě několik hodin, představa jejich pomalého utíkání ji mučila. Chvíli se snažila navázat na to, co dělala dopoledne, a aspoň ukončit rozdělanou práci, ale marně. Dělala chyby, nedokázala se soustředit. Nakonec se přistihla, jak jen sedí za svým pracovním stolem, s rukama složenýma v klíně, a pohledem těká z obrazovky počítače na knihy a složky v regálech, víc nic. Ten den bude zkrátka promarněný. S povzdechem vztáhla ruku ke knize, na jejíž hřbet ještě před chvílí bezmyšlenkovitě civěla. Byl to svazek v černých, plátnem potažených deskách, na nichž byl zlatě

vyražen titul ŽÍTKOVSKÉ BOHYNĚ. A pod ním její jméno. První výstup toho roky trvajících úsilí. Chtěla, aby po nich, po bohyních, něco zbylo. Její diplomová práce.

Dnes má Dora k jejímu obsahu výhrady. Ale ve skutečnosti za to, že ji na sklonku osmdesátých let vpustili sem, do stinných chodeb a těsných pracoven etnografického ústavu, vděčí právě jí. To díky ní akceptovali její žádost a místo toho, aby ji umístili do nějakého regionálního muzea, mohla zůstat v Brně, v Ústavu pro etnografii a folkloristiku Akademie věd, a hlavně blízko Jakoubkovi. A nechali ji tu i potom, po revoluci, kdy se celá instituce otřásla v základech. Asi proto, že ona i její výzkum byly tak málo konfliktní a její povaha tak málo průbojná, že v mělkém moři české etnologie nemohla ohrozit žádnou židli nad sebou, ani tu bývalou, ani tu současnou. S počtem článků, konferenčních příspěvků a citací tak akorát, s nulovými ambicemi na kariérní postup, zahloubaná do jakési vlastní věci, která se odvíjí mimo proud atraktivních témat, za nimiž se honí ti dravější, stojí přesně tam, kde ji ostatní chtějí mít: mimo bojiště. Zavřená ve své pracovně, která se po léta nezměnila, si dělá na svém. Píše. Novou práci, ve které by splnila to, co v té diplomové splnit nemohla.

Jenže teď je s tím konec, musí přestat. Nemůže pokračovat, dokud nebude vědět, co se skrývá v útrobách archivu ministerstva vnitra, kde jsou uloženy informace o spolupracovnících Státní bezpečnosti. O práskačích a donašečích, o špezech a špiclech. Dora cítila závrať, když mezi nimi toho večera v knihovně skutečně našla Surmenino jméno. Zavřela Cibulkovy seznamy a ještě dlouho nad nimi seděla bez hnutí, neschopná se zvednout a odejít. To neskutečné, nemožné zjištění ji ochromilo. Tu noc usnula až nad ránem.

Žádost o lustraci odeslala na ministerstvo hned druhý den. Surmenová Terézie (1910—1979), bytem na kopanici Bedová, Žitková č. p. 28, okr. Uherské Hradiště. Předcházelo tomu několik telefonátů a zpečetila to zásilka z matriky obecního úřadu na Žitkové, která obsahovala úřední ověření Dořina a Surmenina příbuzenství.

— Vyrozumění vám přijde do tří měsíců, zněla odpověď, když o několik dní později Dora kontrolovala, jestli její žádost i požadované dokumenty na ministerstvu obdrželi.

Od té chvíle už jí nezbývalo nic jiného než čekat. Čekat, trpělivě, den za dnem, týden za týdnem, tři měsíce.

Zatímco čekala, znovu procházela materiál, který jí pod rukama za ta léta narostl, kontrolovala vlastní výstupy a dílčí závěry. A v duchu si prokreslovala řetězící se schéma událostí, které se dotkly životů bohyní a které pramenily kdesi v hluboké minulosti a končily u jejích nohou rozlité v deltu osudů mnoha lidí, z nichž většinu zná. A taky vzpomínala. Umí to tak, jako by se věci odehrávaly přímo před ní, stačí přivřít oči a oprostít se od okolí, a je tam. V kraji bohyní, na Žitkové, v chalupě s Jakoubkem nebo se Surmenou... Snad jen díky těm představám, které přicházejí, kdykoliv si je přivolá, přežila všechna ta léta, všechny ty dlouhé roky, které strávili odloučení, rozprášení do různých koutů Moravy, každý jinde, každý sám. Bez nich by se na internátě a později v Brně zbláznila. I teď ji ty představy posilují. A jsou plnější a barvitější, kdykoliv zjistí něco, co zapadne do roztráštěné mozaiky historie žitkovského rodu bohyní, ať už je to střípek kauzy těch, které byly souzeny za čarování, nebo těch, které ještě před několika desetiletími uháněl uherskohradištský soud. Z dokumentů,

které o nich našla, jako by je znala tak důvěrně jako Surmenu. I když — znala ji skutečně?

Od chvíle, kdy se potvrdilo, že Surmena měla něco společného s StB, zmítaly Dorou pochybnosti. A navíc se k nim připojila nervozita, která vzrůstala spolu s blížícím se koncem tříměsíční lhůty. Přála si znát výsledek, ale zároveň se ho bála, strach a touha se v ní svářily.

Nakonec to nevydržela a posledního dne třetího měsíce do archivu zavolala.

— Lustrace ještě není u konce, jste v pořadníku, zněla lhostejná odpověď úřednice.

Doru to zaskočilo. Jak to, že pro ni ještě nemají žádnou zprávu? Je možné, aby se Surmenin svazek ztratil? Nebo že by jí ho nechtěli vydat? Panikařila a den za dnem, které se zřetězily v týdny, v ní sílil pocit, že napětím exploduje.

Až do rána, kdy ticho její pracovny prořízl surový zvuk telefonu.

— Máme pro vás ten svazek. Surmenová Terézie, devatenáct set deset až sedmdesát devět. Nikoliv spolupracovník, ale osoba sledovaná. Kdy si přijedete? zeptal se rezervovaný hlas na druhé straně.

Archiv: den první

Velká růžová složka formátu A4, kterou před ni položili, byla nadepsána jejím jménem. SURMENOVÁ TERÉZIE. Ležela na nové, ještě se lakem lesknoucí desce stolu badatelny pardubického archivu StB, kam Dora vyrazila o několik týdnů později, hned, co jí dopisem oznámili, že svazek lustrované osoby byl v kopii na pobočku doručen.

Složka byla nečekaně objemná, její tloušťku Dora odhadovala na dobrých sedm osm centimetrů. Bylo zřejmé, že projít všechno bude trvat hodiny. Dora po ní sáhla. Mezi zběžně listujícími prsty jí propadaly strojopisně vyplněné formuláře a popsané listiny, novinové výstřižky i rukou psané poznámky.

Stísněně polkla. Byla šťastná, že se ukázalo, že Surmena nepatřila k informátorům StB, na druhou stranu měla obavy z toho, že se před ní Surmenin osud otevře v dosud netušené podobě. Anebo že se znovu ozve bolest, která je v ní zasutá od té doby, co je od sebe kdysi tak surově odtrhli.

Rozechvěle otevřela ohmatané desky a vzala do rukou zašlý list průklepového papíru označený číslem jedna.

1

Okresní oddělení Veřejné bezpečnosti v Uherském Brodě

č.j. ČVS VB-3814/01-1953

Radě Místního národního výboru ŽitkováVěc: SURMENOVÁ, Terézie – Vyžádání zprávy o pověsti

Žádáme o vypracování zprávy o pověsti Terézie Surmenové, nar. 24. 7. 1910, bydlištěm Žitková č. p. 28, ve které budiž uveden její třídní původ, její smýšlení a aktivity za války, politická příslušnost dřívější a nynější, dále pak její účast na veřejném životě, poměr k lid. dem. zřízení a k práci, rodinný život, osobní a charakterové vlastnosti.

Zprávu ve dvojím vyhotovení zašlete nejpozději do 8 dnů zdejším 00-VB.

Práci čest!

Náčelník: Dvořák

Dne 17. 9. 1953

2

Rada Místního národního výboru Žitková

č.j. ČVS VB-3814/01-1953

Okresnímu oddělení Veřejné bezpečnosti v Uherském BroděVěc: SURMENOVÁ, Terézie – Zpráva o pověsti

Terézie Surmenová, nar. 24. 7. 1910, svobodná, pochází z malozemědělské rodiny, organizována nebyla nikde ani před válkou, ani po roce 1945, je bezpartijní. Její poměr k dnešnímu lid. dem. zřízení nedá se hodnotit kladně,

jakož i ke kolektiv. práci v JZD, do nějž se se svým polem o výměře 1,6 ha odmítá zapojit. Účastna veřejného života není, avšak za nečinnou se pokládat nedá, neboť se stýká s mnoha občany, kteří ji vyhledávají pro její údajné léčitelské schopnosti, což dělala jak za války, tak i nyní. Tuto její pověst odsuzují místní soudruzi proto, protože se jedná o podvod na důvěřivých a nepokrokových našich československých občanech. Z tohoto důvodu jsme nuceni hlásit, že charakterové vlastnosti má špatné, neboť se soustavně obohacuje na úkor společnosti, a to příjmy za zmíněnou léčitelskou činnost spojenou s černým obchodem s bylinami.

Rodinný život taktéž nevede spořádaný, je známo, že se stýkala s Janem Ruchárem, nar. 17. 1. 1884, bydlištěm Žitková č. p. 98, kterýžto byl bratrancem její matky, a z tohoto nesezdaného svazku vzešly dvě děti, které obě krátce po porodu zemřely, 1939 a 1942. Dodávky plní.

Práci čest!

Tajemník MNV: Lipták

Dne 25. 9. 1953

Dora strojopis zaraženě odložila.

Surmena se nikdy nezmínila, že by měla děti. Nepečovala ani o jejich hroby, a to na hřbitov pravidelně chodívali upravovat náhrobky zemřelých příbuzných. Děti? A s Ruchárem?

Dora si zprávu nedůvěřivě přečetla ještě jednou, než ji obrátila lícem na levou stranu desek rozhodnutá zeptat se na to Baglárky, hned jak příště pojede na Žitkovou. Ta snad bude vědět víc.

Ale nakonec, kvůli nemanželským dětem se o Surmenu začínat nezačali. Problémem bylo očividně Surmenino bohování. Dora spěšně sáhla po následujícím dokumentu. Byla to další výzva uherskobrodské Veřejné bezpečnosti, v níž se dožadovali podrobnějších informací o Surmenině činnosti.

Uvádějte, kdo jsou občané, kteří Surmenovou navštěvují, pokud je vám jejich totožnost známá, a informujte, za jakým účelem využili její činnosti...

Z listů, které se před ní pak jeden za druhým vynořovaly, vyplývalo, že tajemník Lipták nenechal úřady čekat dlouho. O týden později do Brodu putovalo několikastránkové hlášení o Surmeniných aktivitách, v dalších týdnech vyžádané doplňky a upřesnění, později i opisy několika zápisů z jednání MNV. *Té nehoráznosti se musí udělat přítrž!* stálo v nich. *Taková činnost je skvrnou na tváři obce! Zabraňme u nás nepovolenému podnikání!* vyjadřovali členové MNV horlivě svůj nesouhlas s nepokrokovým konáním občanky Surmenové.

Bylo to na sklonku následujícího roku, kdy Surmenu poprvé předvolali na policejní stanici.

Nic.

Samozřejmě. Co by jí taky mohli dokázat?

Dora s uspokojením odložila dokument o zastaveném vyšetřování.

Pod ním se objevil svazek dopisů zastrčený v průsvitné folii. Opatrně vytáhla zažloutlé papíry; některé byly rozložené obaly od cukru nebo od mouky. Vnitřní, nepotištěnou stranu pokrývalo drobné dětské písmo.

Žvásty, smyšlenky a pomluvy. Dora jimi nevěřičně listovala.

Trávení domácích zvířat kvůli sousedské nevraživosti. Příprava omamných nápojů, po kterých konzument ztrácí vlastní vůli. Podrývání morálky vesnické mládeže. Ty dopisy psala Ruchárová. Dora si pomyslela, že se musela žárlivostí zbláznit, když byla schopná tak zoufale nesmyslných udání. Jenže mezi těmi nesmysly, které vpisovala do křivě ubíhajících řádků, se tu a tam objevila i nějaká důležitá informace. Kdo Surmenu navštívil. Co po ní chtěl. Co jí za to dal.

Stávala snad u cesty z Bedové a zpovídala návštěvníky vracující se od Surmeny, kteří jí ve své bezbřehé úlevě vyzvonili, na co se jich pokradmu ptala?

Dora ty neomalenosti znechuceně zastrkala zpátky do foliového obalu. Mrzutě pak listovala několika dalšími zprávami z žitkovského výboru, dokud jí pohled nepadl na list adresovaný uherskohradištské prokuratuře.

23

Okresní národní výbor, zdravotnický odbor,

Uherský Brod

č. j. : Zdrav. 277/1955

Krajské prokuratuře Uherské Hradiště

Věc: Žádost o prošetření nepovolené lékařské praxe Surmenové Terézie

Zdravotnický odbor ONV v Uh. Brodě byl upozorněn na skutečnost, že občanka SURMENOVA TERÉZIE ze Žitkové provozuje nekvalifikovanou lékařskou praxi za úplatek. Poslední dobou, jak se dozvídáme od pacientů i jak můžeme sami sledovat, objevilo se několik případů „napravování“

vykloubených končetin. Je zde nebezpečí, že svým neodborným zákrokem nebo radou jmenovaná nemocné poškozuje. Důvodné obavy máme v těchto zachycených případech:

ÚBĚHLÍKOVÁ JANA, nar. 27. 6. 1953, dcera závovníka, Zlechov č. 43 – vykloubená kyčel.

ČERNOCHOVÁ JARMILA, nar. 19. 11. 1954, dcera karosáře, Polechovice č. 12 – vykloubená kyčel.

TOUŽIMSKÁ RENATA, nar. 3. 12. 1950, dcera učitele, Strážnice č. 86 – vykloubené zápěstí.

Ve všech uvedených případech bylo zavedeno příslušné odborné léčení. Rodiče se však nedostavovali ke kontrolám, a jak bylo posléze zjištěno, dojížděli místo toho ke jmenované Surmenové, která na dětech prováděla jakési manipulace, a to za finanční úplatu. Poškodila je v tom, že přesvědčila rodiče o úspěšnosti svého zákroku, a tímto oddálila řádnou péči ordinovanou ošetřujícími lékaři. V případě odložení léčby se tato protáhne na dvojnásobek, čímž se prodražuje, což jde k tíži státu.

Doporučuji Okresní prokuratuře, aby činnost občanky Surmenové prošetřila a další její léčitelské snahy znemožnila. Jest třeba tak učinit zejména i proto, že léčení se dostává všem občanům naší lid. dem. republiky v odborných zařízeních státní zdravotní správy v nejvyšší možné kvalitě, a to zdarma, takže není potřeba, aby nemocní vyhledávali laickou pomoc a ještě za ni vydávali nehorázné finanční sumy.

Vedoucí zdrav. odb. rady ONV: MUDr. K. Lešný

Dne 27. 4. 1955

24

Krajská prokuratura v Uherském Hradišti

č.j.: Zdrav. 277/1955

Okresnímu oddělení Veřejné bezpečnosti v Uherském Brodě

Věc: Surmenová Terézie – nepovolené provozování lékařské praxe – prošetření

Zasíláme vám oznámení zdravotnického odboru ONV v Uh. Brodě se žádostí o prošetření. Šetření ať je zaměřeno na zjištění okolností rozhodných k posouzení, zda jednáním jmenované není dána skutková podstata trestného činu podle §221/1, příp. §222/1 tr. z.

Zprávu o výsledcích šetření zašlete zdejší prokuratuře do jednoho měsíce od doručení tohoto oznámení.

Správce Krajské prokuratury: JUDr. Maňák

Dne 9. 5. 1955

25

Okresní oddělení Veřejné bezpečnosti v Uherském Brodě

č.j.: Zdrav. 277/1955

Krajské prokuratuře v Uherském Hradišti

Věc: Nepovolené provozování lékařské praxe T. Surmenovou – zpráva

K vašemu dožádání ze dne 9. 5. 1955 sdělujeme následující: V případech oznámených ONV-ZO UH bylo vyšetřováním zjištěno, že matka ÚBĚHLÍKOVÉ JANY, Jiřina Úběhlíková, nar. 12. 2. 1930, bytem Zlechov č. 43, Surmenovou nikdy nenavštívila. Ohledně vykloubené kyčle své dcery udává,

že tato jest zcela zdráva, což demonstrovala ukázkou chůze dcery, která (nyní 2letá) stojí a chodí uměřeně svému věku. Na dotaz, proč po prvotních potížích dále nenavštívila ošetřujícího lékaře v UH, uvedla, že kyčel se dítěti sama spravila, takže to nepovažovala za nutné.

Také Černochová Jarmila, nar. 12. 3. 1929, bytem Polechovice č. 12, matka ČERNOCHOVÉ JARMILY ml., navštívení Surmenové popřela a uvedla, že její dcera jest v pořádku. Matka TOUŽIMSKÉ RENATY, Toužimská Ludmila, nar. 13. 2. 1925, bytem Strážnice č. 86, jejíž dcera trpěla vykloubeným zápěstím a která se dostavila na naše vyzvání k výslechu, uvedla následující:

„Byla jsem v obvodním středisku v Uh. Hradišti u doktora Hřiba druhý den po dceřině úrazu, poněvadž dítě plakalo celou noc a mělo zapuchlou ručičku, a tento mně řekl, že úraz u dítěte jest nepatrný, a bez ošetření nás poslal domů. Poněvadž dítě plakalo dál, navštívila jsem třetí den Surmenovou, o které mi bylo řečeno, že je vyhlášenou léčitelkou. Tato dceři s rukou provedla nějaké pohyby, něčím ji natřela a pak ji zavázala, přičemž dítěti se ulevilo tak, že už neplakalo. Takto jsme ruku nechali týden, jen jednou jsme obvaz vyměnili a namazali mastí, kterou nám Surmenová připravila, a ruka se dítěti vyhojila. Nyní jí normálně hýbá.“
Na dotaz, zda Surmenová žádala nějaké peníze, odpověděla Toužimská záporně, ale uvedla, že jí s sebou jako dar přivezla vajíčka a sádlo. Odeslali jsme Toužimskou s dítětem ke kontrole na ortopedické oddělení zdejšího OÚNZ k primáři MUDr. Dufkovi, který nám po vyšetření sdělil:

„U dítěte šlo pravděpodobně o pouhou distorsi levého zápěstí. Plyne z povahy lehkého úrazu, že během několika

dní dojde ke spontánnímu vymizení bolestí i úpravě funkce. Z této zkušenosti zřejmě vycházel ošetřující lékař, kterému se obvázání úrazu jevilo jako zbytečné. Skutečnost, že po nějaké době došlo k úpravě stavu, dokazuje, že lékařovo stanovisko bylo správné. Přičemž se domnívám, že stabilizace proběhla samovolně a že by k ní došlo i bez manipulace prováděné Surmenovou.“

MUDr. Dufek dále důrazně požádal o zamezení činnosti Surmenové, která svými neodbornými zákroky mate veřejnost a komplikuje výkon služby kvalifikovaným lékařům.

Vyšetřování proběhlo také v místě bydliště šetřené, kde operovali npor. Vařejka a por. Kladka. Akce zahájena dne 19. 5. 1955 v 9.15 hod. na MNV Žitková. Přítomen předseda s. Loubal a tajemník s. Lipták.

Činnost Surmenové popsali jako nekalou a podvodnou, okrádající lidově demokratické zřízení vlivem rozkrádání veřejného majetku Lesní správy Uherský Brod (šetřená zneužívá národního přírodního bohatství), a dále pak provozováním léčení důvěřivých občanů za úplatek. Na dotaz na konkrétní případ odpověděl s. Lipták i s. Loubal, že nevědí, ale odkázali na s. Ruchárovou a s. Hodouškovou, které jakožto starší občanky a blízké sousedky Surmenové budou mít přehled.

V domě na Žitkové č. p. 98 zastižen s. Ruchár, kterého výpověď nepotvrdila tvrzení předs. a tajemn. MNV, Ruchár pouze vypověděl, že na návštěvu k Surmenové chodí řada lidí, které on nezná. O léčení ani úplatcích nic nevěděl. Výpověď s. Hodouškové, bytem Žitková č. p. 46, toto také nepotvrdila. Dotazovaná však uvedla, že vyšetřovaná umí vyléčit dobytek a zažehnávat bouřky a že vidí do

budoucnosti. Výpověď Hodouškové nedůvěryhodná, tázaná se zdá být silně věřící stará osoba podléhající fantastickým představám, bez správné optiky na moderní život v socialistické republice.

Ve 12.45 hod. pokus o výsledk vyšetřované, avšak tato nezastižena doma, kam se nedostavila do 16 hodin. Vyšetřování přerušeno.

Dne 25. 5. 1955 učiněn nový pokus o zastižení vyšetřované, která tentokrát byla doma. Na dotaz, zda zná výše uvedené děti, odpověděla, že nezná. Na dotaz, zda provozuje nepovolenou lékařskou praxi, odpověděla, že neprovozuje, ale že pokud může poradit, tak poradí. Jako konkrétní příklad uvedla kloktání slivovicí, když bolí v krku. Že by k ní chodili pro léčení cizí lidé, popřela. Že by brala za svou činnost úplatky, popřela. Že by kradla z lesů národní majetek, popřela. V domě o jedné světnici a jedné chodbě nalezeno větší množství sušených bylin, jinak nic zvláštního. Vyšetřovaná upozorněna na možné následky pokoutné činnosti.

Akce skončena dne 25. 5. 1955 v 16.53 hod.

Výlohy činily: Kčs 202,-

Závěr: Po provedeném šetření zde existuje důvodné podezření, že vyšetřovaná Surmenová neoprávněnou lékařskou praxi, ač ji popírá, provádí. Šíři jejích služeb ani finanční odměnu, kterou by za své služby měla pobírat, se ale uniformovaným orgánům nepodařilo zjistit. Vzhledem k povaze úkolu se tito domnívají, že činnost Surmenové si vyžaduje hlubšího přezkoumání, které může být úspěšné jedině tehdy, bude-li provedeno v utajení. V tomto ohledu bylo informováno 00 St. bezpečnosti v Uh. Hradišti, kam byly předány

výsledky šetření. Případu se ujal ref. Švanc, III. odb., který jmenovanou už dříve vyšetřoval a kterého kontaktujte v otázce dalšího postupu.

Náčelník: Rudimský

Dne 29. 5. 1955

Ještě u zmínky o kloktání slivovicí se Dora v duchu zasmála. Ale když se v dalších listinách dočetla, že Surmenin případ včlenili do agendy StB, smích ji přešel. Od poloviny roku 1955 Surmenu vedli jako osobu nepřátelskou státu.

V rychlém sledu dní pak vznikly desítky strohých úředních záznamů.

O svěření případu III. odboru uherskohradištské StB a referentu Švancovi. O schválení postupu. O delegování vyšetřování na poručíka Kladku, který provedl první šetření v terénu a byl tak se situací obeznámen. O jeho přijetí za operativního pracovníka uherskohradištské StB, jemuž bylo přiděleno krycí jméno VYKLADAČ... A tak dále.

Povýšil si, snaživec, pomyslela si Dora, pečlivě zarovнала rozložené dokumenty zpátky do svazku a začetla se do dalšího záznamu.

42

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

Zpracoval: Krycí jméno / Svazek: VYKLADAČ / 15701

Typ spolupráce: operativní pracovník

Evidující správa StB: Uherské Hradiště

Zpráva o prošetření Surmenové Terézie

Vzhledem k faktu, že dosavadní vyšetřování rozpracované osoby nebylo úspěšné z důvodu otevřené nechuti dotazovaných občanů hovořit s orgány VB, bylo nutné provést šetření v utajení. Dle rozkazu jsme se společně s ppor. Novotnou dne 18. 9. 1955 vypravili do obce Žitková, krycím účelem byla turistika. Instrukce ppor. Novotné zněly kontaktovat v akci Surmenovou pod záminkou žádosti o pomoc a zjistit tak formu její činnosti, zatímco já jsem kontaktoval místní občany za účelem získání doplňujících informací.

Bylo zjištěno, že Surmenová je v místě bydliště dobré pověsti, žije klidným způsobem života. Od r. 1944, kdy skončil její poměr s Janem Ruchárem (bydlícím v blízkém domě pod strání na kopanici Černé se svou zákonnou manželkou), žije osaměle. Rodiče zemřeli před válkou, stýká se pouze s mladší sestrou Irenou, se staršími sourozenci kontakt neudržuje. Z bydliště se Surmenová údajně vzdaluje jen zřídka – jednou týdně dochází do kostela a nakoupit do St. Hrozenkova. Je silně věřící a z nahodilých rozhovorů v místním pohostinství vyplynulo, že i jinak se projevuje nepokrokově (nedůvěřuje lékařům, úředníkům a orgánům, žije v jedné místnosti, kam v zimě přivádí i dobytek), včetně nepřátelského postoje k socialistickému zřízení.

Na dotaz, zda má nějaké styky s veřejností, odpovězeno, že mnoho, ale žádné mimo domov (o stycích do zahraničí spoluobčané nevědí). Informátoři vypověděli o četných návštěvách, které za Surmenovou přicházejí. Provozní místního pohostinství „U nové školy“ vypověděl, že se tyto často zastavují u něho a ptají se na cestu, případně že přicházejí poté, co už Surmenovou navštívili. Vypověděl, že jde většinou

o ženy, které si nechávají hádat budoucnost, nebo o takové občany, kteří si přicházejí pro pomoc v nemoci.

Postoj přítomných spoluobčanů uctivý. Přítomným občanem sděleno, že jeho otci vyléčila tuberu, dále vypovězeno o ženě neznámého jména i místa pobytu, která se opakovaně vracela a byla jí vyléčena padoucnice. Dále vypovězeno, že Surmenová pomocí bylin pomáhá od nejrůznějších „ouroků“ a že také umí napravovat zlomeniny, ale že co se týče věštění budoucnosti, tam nemá tak široké zkušenosti, tam je lepší řečená „Chupatá“ nebo také řečená „Leonora“, ale co se týče krádeží, tam že zas nejlépe pomůže „Krasňačka z Hudáků“. Na dotaz na výši poplatků za takové služby odpovězeno „co kdo dá“, více spoluobčané nevěděli.

Šetření v níže položených částech Žitkové, Kopravy č. p. 17 a Rovné č. p. 44, potvrdilo výše udané. Na dotaz, zda Surmenová pomůže od vředu, odpovězeno, že pomůže, že k ní stačí dojít. Nabídnuta pomoc dcery majitele domu č. p. 44, která zná cestu, načež majitel domu naznačil, ať s ní jdu, že Surmenová pak dá něco i jí.

Z přímého šetření v bydlišti Surmenové zjištěno, že žije velmi nuzně. K neznámému příchozímu se projevuje nedůvěřivě, o přijetí se nechala prosit. Reagovala teprve po pečlivém vyložení obtíží – ppor. Novotná si stěžovala na nespavost a bolesti hlavy. Posléze Surmenová rozehřívala na kamnech vosk, který za doprovodu nesrozumitelného mumlání vlila do misky s vodou. Dlouze pak předstírala, že v něm něco vidí. Přiměla ppor. Novotnou svléknout si blůzu, přičemž jí přejížděla po páteři a pak prohmatávala krk. Poté se rozčílila a vyzvala ppor. Novotnou, ať odejde. Na odchodu jí řekla, že kdyby jí nelhala, tak by jí

pomohla, avšak ne s bolestmi hlavy, ale s obtížemi s počítáním. Na dotaz, zda ppor. Novotná něco dluží, odpověděla, že „od ní by si stejně nic nevzala“.

Akce skončena 18. 9. 1955 v 16.40 hod.

Výlohy činily: Kčs 148,-

Závěr: Šetření prokázalo, že sledovaná osoba se zabývá nepovoleným léčením, za něž přebírá nespecifikovanou odměnu. Prokázalo, že se dopouští podvodné činnosti a že této využívají nepoučení místní i přespolní občané. Její činnost je nebezpečná nejen těmto důvěřivým občanům, ale i celospolečensky, neboť Surmenová svým negativním postojem k socialistickému zřízení a zároveň nezanedbatelným vlivem na síť klientely podryvá postavení naší socialistické republiky. Vzhledem k nedostatku důkazů a svědků ochotných svědčit ale nelze skutkovou podstatu trestného činu podle §221/1 tr. z. prokázat a vznést obvinění. Doporučuji Surmenovou i nadále sledovat, neboť se domnívám, že je jen otázkou času, kdy svou činností zavdá příčinu k tr. stíhání.

Poznámka: Doporučuji odvolání ppor. Novotné z případu, neboť během akce se neprokázala její dostatečná způsobilost k činnosti v terénu (emoční selhání po ukončení návštěvy u šetřené osoby).

Mizera, pomyslela si Dora, když dočetla Vykladačovo hlášení, a s trpkostí listovala dalšími dokumenty.

Jak z nich na první pohled vyplývalo, jeho návrh na sledování přijali se vším všudy — jedna za druhou se za sebou řadily svodky sepisované v pravidelných měsíčních intervalech. Nespouštěli Surmenu z očí. A vyčkávali, až udělá chybu. Vy-

čekávali, zatímco smyčka byla nastražená, rozprostřená kolem jejich chalupy, vinula se ze Žitkové dolů, po cestě k hrozenkovské autobusové zastávce a od ní přímo do Hradiště. Stačilo trpělivě čekat a potom prudce trhnout.

A mezitím se v oku hurikánu odvíjel jejich společný život.

54

Rada Místního národního výboru Žitková

č.j.: 7-Nc 103/66

Okresnímu soudu v Uherském Hradišti

Věc: Osobní a majetkové poměry Terézie Surmenové ve věci nezl. Dory a Jakuba Idesových

Terézie Surmenová je k nezl. Doře Idesové, nar. 30. 10. 1958, a nezl. Jakubu Idesovi, nar. 16. 2. 1961, v blízkém rodinném poměru, je tetou obou dětí, sestrou jejich matky, zemřelé Ireny Idesové, roz. Surmenové. O jejich vzájemném vztahu je známo, že je dobrý. Nezl. Dora a nezl. Jakub Idesovi se nyní nacházejí v její péči, přičemž Dora Idesová denně navštěvuje ZDŠ ve Starém Hrozenkově a Jakub Ides zůstává doma se Surmenovou, která pobírá invalidní důchod. Je známo a lze to i laicky odpozorovat, že Jakub Ides je nedostatečně duševně i fyzicky vyvinut. Zdá se, že nebude schopen nastoupit k povinné školní docházce a že bude i nadále vyžadovat celodenní péči. Tuto mu Surmenová může poskytnout.

Na druhou stranu je zřejmé, že kvůli lhostejnému poměru k socialistickému zřízení naší Čsl. republiky nebude Surmenová považovat za nutné zajistit plně pokrokovou výchovu svěřených dětí. V tomto se nám zdá řešením pravidelná

kontrola sociálního úřadu, který by dohlédl na jejich vývoj.

K majetkovým poměrům T. Surmenové lze říci, že tato pobírá invalidní důchod ve výši 740 Kčs, vlastní 2 kusy dobytka a ještě částečně hospodaří na poli o výměře 1,6 ha. Navíc je známo, že se zabývá léčitelskou činností, z níž jí údajně plynou vysoké příjmy. O životní potřeby sourozenců tak případně není nutno mít obavy.

O léčitelské praxi Surmenové jsme již dříve informovali obv. orgány VB, kteří tuto její činnost prošetřovali, avšak bylo nám sděleno, že šetření bylo zastaveno pro nedostatek důkazů. V takovém případě tedy neshledáváme jiné překážky ve svěřeni nezletilých dětí do péče Terézie Surmenové.

Ved. odboru pro vnitřní věci MNV: Srp

Dne 20. 7. 1966

Dora zběžně prolistovala řadu dalších dokumentů vyjadřujících se k jejich svěřeni do Surmeniny péče. Po žitkovském Místním národním výboru to byla i Okresní prokuratura, Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti v Uherském Brodě a Okresní oddělení v Uherském Hradišti, které potvrdily Surmeninu bezúhonnost, a nakonec i dobrozdání školy zastoupené třídní učitelkou a vyjádření sociálního úřadu. V kontextu těch předchozích hlášení a zpráv Dora skoro nemohla uvěřit, že jejich přechod do nového domova proběhl tak klidně.

Ale proběhl, i když je dál nespouštěli z očí.

Dořinýma rukama procházely další a další svodky, které popisovaly jejich tehdejší život. Před očima se jí strojopisem

naklepaná míhala data těch krásných let, která strávila se Surmenou, a pod nimi zápisy o událostech, na které si pamatovala někdy lépe a někdy už skoro vůbec.

Jako třeba ten případ dívky, která u nich jednou bydlela celé prázdniny. Léta ji i její jméno vytěsnila z Dořiny paměti, ale teď si na ni vzpomněla, náhle, jako by jí před očima lusknul prsty kabaretní kouzelník, jehož figly vídala kdysi v televizních *Ein Kessel Bunes*. Květa Mazovská, to byla ta smutná dívka, jejíhož případu se týkalo další z mnoha hlášení.

Surmena jí, Doře, tehdy říkala, že si jí nemá všímat, dokud ta dívka sama nebude chtít. Tak ji jen pozorovala a divila se, jak to s ní může Surmena vydržet, jak nekonečně dokáže být trpělivá. Nic té holce nešlo, krav se bála, takže ani na pastvu se nedala poslat, a na zahradě a na poli toho taky moc neudělala. Celý první měsíc se jen tak potloukala kolem chalupy nebo nahoře na stráni nebo spala. S nikým nemluvila. Víc nic. Prý ji nebavil život, říkala Surmena, a když u nich byla Baglárka, tak Dora zaslechla, že si na něj dokonce zkusila sáhnout. Sebevražedkyně? lekla se tehdy Baglárka a Dora ještě víc. Sebevražedkyně v domě! Nemohla se pak na ni vynadívát, plížila se za ní na procházkách, neunikl jí žádný její krok. Ale bavit ji to přestalo už po týdnu — ta holka opravdu nedělala ani neprožívala vůbec nic. Byla jako spící panna.

Bylo to někdy k půlce srpna, najednou jako by Surmeně něco přelítlo přes nos, dupla na ni a nedala jí pokoj. Chodila za ní všude a hučela do ní, dokud si ta holka nesesdla ke kravám a nezkusila je podojit. Dokud si pořádně nedřepla do hlíny a nevyplela zahradu. Dokud nešla o páté na trávu a nepřitáhla plnou trávnicí, s nohama celýma zčervenálýma od chladné ranní rosy. I tváře jí potom zčervenaly a najednou se i smála.

Dora se divila té nenadálé proměně obou, zlobná Surmena i Květa plná chuti do života pro ni byly záhadou.

— Popíjení třezalky už bylo dost, odpověděla jí na její váhavý dotaz Surmena, — teď se to děvče musí naučit chtít žít. A k tomu ji přivede práce!

Kdo ví, ale něco na tom bylo. Na začátku září od nich Květa odjížděla veselá a kulatější. Vracela se pak na nějaký týden ještě dvě léta za sebou, potom už přijela jen na návštěvu se svým mužem a další léto už poslala jen fotografii, na níž chovala zavinuté dítě. Surmena si tu fotografii vystavila na polici mezi hrnky a občas se na ni zadívala takovým něžným, dojatým pohledem.

V hlášení na stole před Dorou ale nic dojemného nebylo. Sledovali je to léto, Surmenu i ji, Květu, která pocházela z jakési nepohodlné ostravské rodiny, den za dnem, celé týdny, měsíce i následující roky. A šmírovali i další návštěvníky, kteří k nim přicházeli. Někteří byli popsáni detailněji, s některými i promluvili, na některé odeslali hlášení do místa jejich bydliště.

Zprávy se řetězily do nekonečné řady a byly si čím dál podobnější, plné už stokrát zapsaných klišé. Byly tak nudné, že je Dora začala přeskakovat. Zastavila se až u jedné, v níž ji upoutalo její jméno opakující se častěji než předtím. Vypadalo to, že když už se kolem Surmeny dlouho nedělo nic zvláštního, zaměřili svou pozornost na ni, na Doru. Odhalili ji jako anděla a snažili se vyvodit, kolik si svou podvratnou činností vydělala. Tipovali stovky československých korun. V Doře bublal smích. Tu korunu, kterou někdy dostala, utratila obratem za nanuky nebo nugátovou čokoládu dole v jednotě, ani do druhého dne se u ní neohřála. A mnohem častěji dostala

jablko, co návštěvníci vytáhli z batohů, aby ji nenechali odcházet s prázdnou.

Tak stovky, uculovala se Dora, ještě když list otáčela. Ale pak v ní hrklo. Zrak jí padl na lejstro, které dobře znala. Na které nezapomněla, i když ho už roky neviděla. Před očima se jí roztočily mžitky a drobná písmenka se slila v hustou mlhu. Zvrátila se do opěradla židle a cítila, jak jí na čele a na spáncích vystoupil pot. Leželo před ní lejstro, které tehdy zničilo celý jejich nový, na troskách minulosti vystavěný život.

Bílý hádek

To lejstro jim přišlo zalepené v obálce s úředním razítkem na počátku léta roku 1974. Bylo to v pátek, v den, který se jí vryl do paměti a na který nikdy nezapomene, protože se během něho semlely věci, které ji pak dlouhé roky šířaly, trýznily, mučily.

Protože to všechno byla možná její chyba.

Protože jejich spokojený život možná rozdrtila podrážka její boty.

Jenže kdo mohl tušit, co se v tom bílém hádětí skrývá?

Možná se vylíhlo někde uvnitř domu, možná jej tam vnesl Jakoubek, kdo ví, možná opravdu léta žilo ve stěně jejich chalupy, jak tvrdila Surmena. A ano, možná bylo úplně neškodné. Jenže ona viděla jen dlouhé útlé tělo plaza, který se stácel kolem Jakoubkových rukou. A bratrovy nevědomé oči, před kterými ho neobratně svíral, přehazoval si ho z ruky do ruky a radoval se, když proti němu had dělal prudké výpady nebo sebou trhal ve snaze se z jeho trapičských rukou vyprostit.

Kdo by v takové chvíli nepropadl panice? Obzvlášť když takového hada se sivou, třpytivě šupinatou kůží Dora na Kopanicích nikdy dřív neviděla!

Hmátla po něm prudce, Jakoubek stačil jen vyděšeně hek-
nout, a hadí hlava křupla pod podrážkou její polobotky.

A pak křik.

Nic mu nebylo. Jen úlek a potom vztek, co se obrátil proti
ní. V té době ho ještě udržela, zaklesnutí rukama tancovali po
hadím těle, až z něj zbyla jen krvavá mašírka rozšlapaná po
kamenném dláždění.

Jejich křik přivolal Surmenu. Nebylo to poprvé, co soudila
jejich spory, ale tentokrát jí tvář zbělela a v záchvatu náhlé
slabosti se musela dlaní zapřít o stěnu.

— Zabila jsi bílého hádka?

Bílého hádka? Rozdupala hada, co ho Jakoubek vyšťáral
kdovíkde, rozdupala potvoru, o které nevěděla, co je zač. Ano,
zabila bílého hada.

— Tak teď nás, Bože, ochraňuj, řekla Surmena a sesunula se
na dřevěnou lavičku.

Dora před ní rozpačitě stála, zatímco Jakoubek se odplížil
za roh, zastrašený jejím nečekaným chováním. Teprve za dlou-
hou chvíli, když Dora nepřestávala naléhat, ať jí vysvětlí, co se
stalo, Surmena promluvila: — Tam, kde zabijí bílého hádka,
ochránce domácnosti, se stane hrozné neštěstí!

Nic horšího snad ani říct nemohla. V Doře se s těmi slovy
vzedmulo něco, co v ní pomalu narůstalo v posledních měsí-
cích, týdnech, dnech. Nechuť přistupovat na všechna ta ne-
smyslná pravidla, kterými se Surmena a lidé ze žítkovských
strání svazovali.

Další smolná pověra? Další pošetilost, kvůli kterým se tře-
sou, jako třeba když se z lesa ozve houkání sýčka a oni se musí
hned pokřižovat, aby je do hrobu nepřivolalo *nekršča*?

Copak už těch věcí, kterých se musejí vystříhat, těch hrozeb, není dost? Teď ještě přibude strach z mrtvého hada!

Dora tu směšnou pověřčivost odmítala sdílet s ní, se Surmenou a jí podobnými, kteří ještě pořád nepřistoupili na to, že už dávno začalo nové století. Dvacáté. Ve kterém se už po horách netoulají *nekršcata*, z cest nesvádějí *výskaně* a černé kočky nepřinášejí smůlu.

Už jednou se kvůli tomu chytly a od té doby bylo jasné, že se jejich cesty vzdalují.

- - - - -

K té hádce mezi ní a Surmenou došlo nedlouho předtím. Pačuť po ní pak v Doře zůstala napořád a připomínala se čas od času spolu s bezmocí nad osudem, jaký ji potkal. Je všechny, ji, Jakoubka i Surmenu.

Všechno se to semlelo kvůli tomu, co si s sebou na bedovský vršek přinášela ze školy. I tenkrát s tím přišla odtud, celá napěchovaná zlostí, která v ní byla zasutá už dlouho, ale toho dne vyhřezla a rozlila se po všech — po spolužácích, nové soudužce učitelce, a nakonec potřísnila i Surmenu, která za to ostatně mohla. To kvůli ní byli jiní. To kvůli ní se o nich mluvilo jako o podivínech, kteří se místo na středisko zdravotní péče obracejí k Bohu, když je trápí nějaká nemoc, a doufají, že modlitbičkami se jim uleví. To kvůli Surmeně se rýpají v zemi, štourají bylinky a vaří z nich odvárky, jako by žily před sto lety. — A nejen pro sebe, ale i pro ostatní nebohé lidi, které svou hloupou a zastaralou vírou balamutí a maří tak jejich uzdravení, což je neomluvitelné! odsuzovala ji s pohrdáním nová

soudružka učitelka s drdolem vyčesaným vysoko nad temeno hlavy a s moderními brýlemi zúženými po bocích do špiček. A aby svá slova zdůraznila, vylovila z kabelky lahvičku s léky, kterou pak před ní, před Dorou, třásla, a dlouze povídala o tom, co umí moderní medicína. Jako by to nikdo nevěděl, jako by to ani Dora nevěděla, že s nemocemi a bolestmi se chodí ve středu do Hrozenkova na středisko za uherskobrodským lékařem, který sem pravidelně dojíždí, a se zlomenou kostí do nemocnice do Hradiště, a ne k *napravjačce* kamsi do chalupy na Bedovou.

Jenže co měla Dora dělat, když na ni Surmena nepřestávala naléhat, aby po škole zašla k zastávce a podívala se, jestli tam nejsou nějakí lidé, co hledají bohyni. A i když se Dora čím dál víc styděla, stejně pak takové lidi vodila na žítkovský vršek, a nakonec, ono jich nebylo málo a chodili dokonce i ve středu, kdy si mohli klidně zajít za soudruhem lékařem na středisko.

Ale to nebyla jediná věc, kterou se oni, Surmenovi, lišili od těch, co žili dole v Hrozenku. Postupem času si Dora začala všimnout mnoha dalších věcí. Třeba toho, jak je jejich chalupa rok od roku víc přisedlá k zemi, na rozdíl od rodinných domků nebo nových bytovek kolem starohrozenkovského náměstí, v nichž bydleli spolužáci. Všimla si svých sukní, rezných blůz a punčoch, do kterých ji Surmena oblékala, svých krpců, ve kterých chodila a které se tolik lišily od tenisek ostatních dětí. A všimla si také, že z Kopaničářů, kteří se neděli co neděli scházeli v hrozenkovském kostele na mši, zbylo už jen pár těch, co se oblékali do krojů. Převažovali ti, co v kostelních lavicích podupávali novými lodičkami nebo si vytahovali puky kalhot zánovních obleků. Kdysi Dora zezadu neviděla na

oltář skrz pestrobarevné šátky a rudě vyšívané čepce tulící se jeden k druhému, dnes jí výhled zastiňovaly vysoko vyčesané trvalé ondulace.

Ty rozdíly nešlo přehlédnout. A navíc, mnozí je ani přehlížet nechtěli. Chovali se k ní povýšeně, napulírovaní synáčci a napucované dcerky se jí pošklebovali a pokřikovali na ni: Dora podvodnice, Dora andílek. Taky z ní jednou bude čarodějnice? A řehot, takový ten dětský, co je slyšet všude, co jej doprovází švihání větvíček a kamení z klučičích dlaní. A pak samota. Samotná stoupávala nahoru na bedovskou kopanici a za zády jí zůstával nový Hrozenkov s novými bytovkami, novou silnicí, po které do Trenčína jezdil jeden automobil za druhým, s lidmi, kteří obývali nový svět, tak vzdálený tomu jejich, kde vládla Surmena, pro niž platily jediné zákony: církve a přírody.

— Proč si k sobě zveš ty lidi, tetičko? ptala se Dora nešťastně, když tehdy po té scéně s učitelkou přišla domů.

— Nikoho si k sobě nezvu, přicházejí sami, odpověděla Surmena překvapeně.

— A proč nejdou ve středu k doktorovi na středisko? ptala se dál Dora.

— Protože doktor jim nepomůže.

— Proč jim nepomůže? Vždyť jim dá prášky a ty je uzdraví!

— Na všechno léky nestačí, Doro, odpovídala Surmena trpělivě.

— A tvoje zaříkání na to stačí?

— Ano, na něco se hodí mnohem líp než recepis.

— Ale tak se to teď nedělá... Všichni chodí k doktorovi, a kdo nechodí, ten je jen pro smích, protože naletěl.

— Naletěl čemu?

Dora se zarazila. Nechtělo se jí to vyslovit. Pak ale váhavě řekla: — Podvodnicím ze Žítkové.

— Myslíš si, že jsem podvodnice? napřímila se prudce Surmena, jako by ji někdo švihl, a v jejím hlase zazněl bolestný tón. Dora sklopila oči.

— To ne. Ne. Jen se to tak už dneska nedělá. Dneska se chodí k doktorovi.

— A co když ty doktory ve škole nenaučili všechno?

Dora se překvapeně zarazila: — Proč by je to nenaučili? Na to jsou přece knihy. A když už je někdo doktor, tak už je musí všechny znát. Přece!?

Surmena se hořce pousmála, z kredence vzala plechový hrnek a pomalým krokem přešmajdala skrz světnici. Pak se natáhla k polici nad oknem pro jednu z lahví páleného, které tam stály vyskládané v dlouhé řadě. Dary kopianických návštěvníků. O dno hrnku klokotala čirá tekutina.

— Že je někdo doktor, neznamená, že ví všechno! Jak já znám doktory, tak ani ten lepší, ani ten horší nevědí ani to nejzákladnější — že totiž nemoc těla je i nemoc duše. To bylo to první, co mě moje mamka naučila, a oni se k tomu nedopracovali doteď. Tak jak můžou znát všechno líp než já? Nebo Irma? Nebo Kateřina? No?

— Ale předepíšou prášky a ty pomáhají!

— Prášky? A kdo vidí do prášků? Do placatých bílých pilulí, které se vyrábějí kdesi ve fabrikách a které leda tak zaplaší bolest!?! Nedala bych to do huby, ani kdyby mi to do ní cpal farář, odpusť mi, Pane, co teď říkám! A jak může doktor, když se v té bílé smrduté ordinaci posadíš a už tě sestra žene ven, vůbec zjistit, co tě doopravdy trápí? Vždyť tam má i Bůh strach pobýt, tak jak by tam mohl pomáhat?

— Ale tam přece nemusí pomáhat Bůh, tam jsou doktoři!
— Děvče moje, co ti to kdo zase nakukal? vzdechla Surmena. — Copak jsi zapomněla, že nejdůležitější je víra!? Bůh je přece všude, i za těmi doktory. Ale všichni svatí s těmi, kteří si k nim chodí pro radu a v jejich pomoc věří namísto v tu Boží. To se pak nedivím, že se tam tak často vracejí.

Surmena rozčileně potřásala hlavou a pak se zhluboka napsila.

— Ale to přece není v tom, tetičko, Bůh přece neléčí, ten neumí napsat recept! To doktoři!

— Takhle nemluv! Bůh léčí, jen jinak, než si myslíš. Vírou, že svou bolest odevzdáš, že se jí zbavíš. Tady a prostřednictvím něčeho, o čem víš, jak působí. Kde přesně a jak na koho. A po staletí. Čím si myslíš, že se lidé léčili, když ještě neexistovaly ty pilule? Zelinami! A vírou v ně.

— Tetičko, ale teď je nová doba!

— Jaká nová doba? Že by v ní zeliny ztratily svou moc? To mi nepovídej!

Dora měla na krajíčku. Ani trochu se jí nepodařilo vyjádřit, co cítila. Zbytek odpoledne strávila na hřebenu kopce. Rozplakala se až ve chvíli, kdy se na jejich kopanici snesl večer a z hrozenkovského údolí na ni začala mihotavým světlem televizorů mrkat okna. Svět, do kterého ona nebude nikdy patřit, začal žít svým nočním životem.

A několik týdnů nato se u nich objevil ten bílý had. To už bylo na Doru příliš. Ve chvíli, kdy se Surmena s nešťastným výrazem svezla na lavičku na zápraží domu, zatvrdila se Dora proti všem hloupostem, které kvůli ní musela akceptovat. Ona už v ně věřit nechtěla.

Jenže o chvíli později k nim na kopanici zadýchaně vyšplhala poštačka a ze splasklé kožené brašny vytáhla to lejestro.

Ten dopis pak stál na stole opřený o zavařovací sklenici s lučním kvítím celý zbytek pátku, celou sobotu, neděli, v neměnném sklonu, opřený o sklenici, v níž voda klesala níž a níž, mizející žízní stonků. Teprve v neděli večer se Dora zeptala, jestli ho Surmena otevře. Ta ale jen zavrtěla hlavou.

— Je to s úředním razítkem, namítla Dora.

Surmena pajdala po světnici, chystala talíře k večeři, stavěla vodu na plotnu a do hrnků rozsypávala po lžičkách melty.

— S úředním razítkem znamená, že je to důležité. Proč se do toho nepodíváš? naléhala znovu Dora. Surmena zase jen pokrčila rameny.

— Jako bych neměla lepší věci na práci. Kdo zatmí dobytek, co? Kdo poklidí po večeři, co? mručela a přikládala dřevo do kamen.

Když pak vyšla ven, roztrhla Dora rychle obálku a přelétla očima řádky. Jakoubek ji zvědavě pozoroval přes stůl.

Pamatuje si, že než se Surmena vrátila, nemohla se skoro ani nadechnout.

— Přečti si to, špitla pak prosebně. Ruku, v níž držela dopis, měla váhavě napřaženou.

Surmena se jejím gestu vyhnula, jako by ho neviděla, a mlčky se postavila k plotně, kde už v hrnci bublala voda.

— Tohle nemůžeš jen tak nechat! vykřikla vyděšeně Dora a Jakoubek se pod naléhavostí jejího hlasu přikrčil.

Surmena se na ni podívala s chladným nezájmem.

— Co budeme dělat? ptala se Dora a vložila jí do ruky papír, na jehož kraji bylo vidět propocený otisk polštářku jejího prstu. Ani se k němu nesklonila. S pohledem upřeným na Doru položila dopis vedle plotny, na horkou kameninu pece, a nerudně se odvrátila.

Surmena byla paličatá a Dora to dobře věděla. Co ale do té chvíle netušila, co by ji do té chvíle ani nenapadlo a co si jako ránou bleskem teprve v tom momentě uvědomila, byla skutečnost, že Surmena neuměla číst.

Rozpačitě vzala list papíru do ruky a začala předčítat:

Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti Uherský Brod

Kriminální služba ČSSR

Surmenové Terézii

Žitková č. p. 28, obv. Uherský Brod

Předvolání

Z důvodu podezření ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví z nedbalosti v důsledku provádění nekvalifikované léčitelské praxe a podvodu, a to podle §224/1 a §250 trestního zákona se

dne 17. 6. 1974

v úředních hodinách dostavte na Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti Uherský Brod k podání vysvětlení ve věci nezákonného provedení potratu a v důsledku toho úmrtí Anny Pelčákové. S sebou si přineste toto předvolání a doklad totožnosti.

Poučení

Nemůže-li se předvolaný dostavit k podání vysvětlení, je povinen se podle §66 zákona č. 141/1961 Sb. dostatečně omluvit. Osobě, která bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu, může být udělena pořádková pokuta až do výše Kčs 500,- (§66 odst. 1 trestního řádu).

Podpis: vel. Novák

Dne 11. 6. 1974

Když Dora dočetla, dělala Surmena jakoby nic. Jen Jakoubek začal natahovat. Ani ne tak kvůli tomu, že by rozuměl obsahu dopisu, ale kvůli tomu, s jakou hrůzou v hlase Dora větu za větou předčítala. Jakoubkův pláč nakonec vystrašil i Surmenu. Třásl se jí ruce, když jim na připravené talíře nakládala pohankovou kaši. Večeřeli tiše. Pak se společně pomodlili, nejdřív otčenáš a pak za Surmenu, a spát šli jako obvykle.

Když se ráno vzbudili, měli na stole čerstvé mléko a kousky slepice, co ji Surmena za svítání podřízla, se vyvářely v hrnci na plotně. Pařáty a hlava pryč, Dora je pak zahlédla viset na plůtku v předzahrádce, svázané dohromady s bylinou vraťsazasí. Tou, kterou nesmí utrhnout člověk, protože by do roka zemřel. Tou, která se přivazuje na psí ocas, aby, až se pes rozběhne, ji ze země vytrhl on. Pojde pak ten pes? ptala se kdysi Dora, ale Surmena jen pokrčila rameny. Ten podivný svazek vraťsazasi a částí slepice měl Surmenu ochránit a zase ji přivést zpět, očištěnou od nařknutí, neposkvrněnou. A aby se její pokojný návrat definitivně pojistil, všichni po zbytek toho poslední-

ho dne, co spolu byli doma, vycházeli čas od času na zápraží a s rukou hrozící směrem k Uherskému Brodu odříkávali: „Heš vy lži, heš vy strachy, heš jak vrany na vše strany, já jsem zlaté zrněčko mezi vami, domů dojdu bez pohany!“ A odříkávala to tak i Dora.

Nakonec si ten svazek pařátů a vratsazasi vzala Surmena s sebou na cestu. Nepomohlo to.

V hale badatelný jako by mrzlo. Dora cítila, jak ji studí pot, na rukou jí naskočila husí kůže. To ta hrozná vzpomínka na okamžik, kdy se zavřela další kapitola jejího života, okamžik, kdy jim Surmenin červeně vyšíváný šátek zmizel za ohybem cesty z jejich kopanice. Navždy.

Dora se zvedla od stolu a vyšla na zšeřelou chodbu archivu. Trvalo jí dlouho, než byla s to se zase vrátit a usednout za stůl. Chvilí jen nečinně seděla, zachumlaná ve svetr, a pohledem bloudila po mapě mramorovaného linolea. Věděla, co bude následovat teď; pohroužit se do dalších stránek svazku se jí proto vůbec nechtělo.

75

Okresní prokuratura Uherské Hradiště

Státnímu úřadu sociálních služeb Brno

Věc: Odebrání nezl. dětí Dory a Jakuba Idesových z péče osoby společenskému zřízení nebezpečné

Dne 17. 6. 1974 byla Okr. prokuratura Uh. Hradiště upozorněna na vzetí do vazby podezřelé Surmenové Terézie,

nar. 24. 7. 1910, která byla obviněna z tr. činu ublížení na zdraví s následkem smrti, obecného ohrožení a podvodu.

Surmenová Terézie je t. č. opatrovnící nezl. Dory a nezl. Jakuba Idesových, kteří jí byli svěřeni do péče dne 17. 11. 1966 a kteří s ní pobývají ve společné domácnosti v obci Žítková, č. p. 28, obv. Uh. Brod.

Návrh na předběžné opatření

Okr. prokuratura Uh. Hradiště dne 17. 6. 1974 vznáší návrh na předběžné opatření podle §76 o. s. ř. a pověřuje St. úř. soc. služeb Brno, aby dle ustanovení §76 zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu provedl odebrání svěřených dětí z péče osoby veřejnosti nebezpečné, tedy aby tyto neprodleně zajistil v místě bydliště a umístil do péče oblastních zařízení ústavní výchovy takto:

1) nezl. IDESOVÁ Dora nar. 30. 10. 1958 – Dětský internátní ústav v Uherském Hradišti

2) nezl. IDES Jakub nar. 16. 2. 1961 – Ústav sociální péče pro mentálně postiženou mládež Brno-Černovice, detaš. pracoviště Brno-Chrlice

O průběhu zajištění a předání nezl. dětí do péče podejte hlášení.

JUDr. Angel Richard, okr. prokurátor

Dne 17. 6. 1974

79

Státní ústav sociálních služeb Brno
Okresní prokuratuře Uherské Hradiště

k rukám JUDr. Angela Richarda

Věc: Hlášení o předání nezl. Dory Idesové a nezl. Jakuba Idese do ústavní péče

Oznamujeme, že nezl. IDESOVÁ Dora nar. 30. 10. 1958 a nezl. IDES Jakub nar. 16. 2. 1961, bytem Žitková č. p. 28, obv. Uh. Brod, byli dne 18. 6. 1974 zajištěni v místě bydliště a převezeni do péče pověřených ústavů.

Poznámka: Převzetí dětí do péče a umístění v ústavech neproběhlo bez komplikací. Ment. a fyz. postižený Ides Jakub utrpěl vlivem vypjaté situace vyprovokované Idesovou Dorou šok s následkem záchvatu, který se podařilo zklidnit až pomocí medikace v Obv. zdrav. středisku Uh. Brod. Poté byl převezen do Úst. soc. péče pro ment. post. mládež Brno-Chrlice. Idesová Dora soustavně odmítala uposlechnout pokynů orgánu Veř. bezpečnosti a její předání do péče DIÚ Uh. Hradiště provázelo agresivní chování a útoky na orgán i přítomné vychovatelky.

Vzhledem k situaci jsme doporučili po dobu následujících měsíců oddělenou ústavní péči chovanců, a to i bez možnosti krátkodobého styku. Navrhujeme dále, aby Idesová Dora neprodleně podstoupila psychologické vyšetření, na jehož základě bude stanoven adekvátní výchovný program.

Pro další informace se obraťte přímo na zástupce daných pečovatelských ústavů.

PhDr. Fuchsová Alžběta

Dne 19. 6. 1974

82

Okresní oddělení Státní bezpečnosti**Uherské Hradiště, III. odbor****Dětskému internátnímu ústavu Uherské Hradiště**

Dne 18. 6. 1974 byla do vašeho Děts. inter. ústavu umístěna Idesová Dora, nar. 30. 10. 1958, bytem Žitková č. p. 28, obv. Uh. Brod. Vzhledem k její dosavadní výchově v rodině osoby soc. zřízení i veřejnosti Čsl. soc. rep. nebezpečné neprodleně informujte o jakékoliv její zvl. či nepřát. činnosti. K její další výchově přistupujte se zvl. zřetelem k otázce vztahu k naší soc. spol. a jejím ideovým principům. O výsledcích informujte v pravidelných hlášeních. Do odvolání.

Referent: J. Švanc, klp. 708

Dne 29. 6. 1974

Sdělení stlačená úředním jazykem do několika strohých vět jako by přicházela z jiného světa, paralelně běžícího vedle toho jejího. Ze světa, kde neexistuje soucit a kde proto lidé mohou vyrábět zautomatizované úřední zprávy nebo naopak svodky plné košatých nepravd, které o ní psaly a v pravidelných hlášeních odesílaly vychovatelky.

Dora se s těmi dokumenty ocitla uprostřed svého tehdejšího života zaplaveného nánosy bouřlivých emocí, bezmocná a opuštěná. Do očí jí vhrkly slzy.

Mladý pracovník archivu se zlatavým chmýřím pod nosem se na ni zvědavě podíval a pak svařtil ústa do drobného, tvrdého srdce. Takových, jako byla ona, kteří po kapsách nebo

příručních taškách lovili kapesníky, aby v nich skryli náhlou slabost, tu v těch prvních letech po zpřístupnění archivu StB vídal mnoho.

Ten červnový den roku 1974, kdy se to všechno stalo, si Dora i dnes dokáže vybavit do posledního detailu, do nejmenších podrobností. Nemohla by zapomenout, ani kdyby chtěla. Čas od času se jí to všechno vracelo ve snech, kterých se nemohla zbavit, a tak znovu a znovu prožívala ty strašné okamžiky. Zase ji měli, zase ji drželi, a Jakoubka před jejíma očima táhli pryč, vzpouzejícího se, zase.

Po zbytek toho dne, kdy Surmena odešla, čekali. Převrátilo se poledne, uběhlo odpoledne, blížil se večer, přišla tma, Surmena se nevracela. Nevrátila se na noc a nevrátila se ani druhý den ráno — Dora nešla do školy a spolu s Jakoubkem seděli před chalupou celé dopoledne.

Teprve pak se na cestě pod nimi objevily postavy. K jejich domu se šplhali dvě ženy a dva muži.

Dora si tu čtveřici s obavami prohlížela. Viděla, jak se několikrát zastavili, aby si ve strmém výstupu odpočinuli; při jednom z těch zastavení rozeznala, že jeden z příchozích je oblečený do policejní uniformy. Popadla Jakoubka za loket a utekli před nimi dovnitř, do chalupy. Seděli na lavici u okna a drželi se za ruce. Dora znervóznělého bratra uklidňovala, že se nic neděje, že ti lidé třeba ani nejdou k nim. Jenže o chvíli později vstoupili do chalupy a rozprostřeli se světnicí, bez ptaní. Policista zůstal stát u dveří a zvědavě se rozhlížel, druhý muž si sedl ke stolu a z hnědé kožené tašky vytáhl složku

papírů. Ženy se chvíli procházely po stísněném prostoru, vyšší z nich pak vyšla na zahrádku a okny bylo vidět, že dům obchází směrem k chlívkům.

— Kde spáváte? otočila se najednou menší žena k Doře. Tá-
zavě ukázala na pec a na úzkou dřevěnou postel vedle stolu:

— Tam, předpokládám, spí paní Surmenová. Vy oba spáváte
tady nahoře? I s bratrem?

Dora přikývla.

Žena se otočila, soustředěně se rozhlédla, významným pohledem spočítala lahve kořalky vyskládané na polici a pak se postavila nad muže, jenž vyplňoval kolonky ve formulářích, které se vylily ze složky a zaplavily celý stůl. Jakoubek se těsně přimknul k Doře, objal ji kolem břicha a hlavu zabořil do jejího klína. Cítila, jak se chvěje.

— Co byste vlastně rádi? zeptala se nesměle Dora, — teta
Surmenová dnes není doma.

Žena se na ni letmo podívala a kývla hlavou.

— Matka Irena Idesová zemřela v roce 1966, že? Otec je ve
výkonu trestu. Jediná příbuzná je paní Surmenová, toho času
ve vazbě, že? Máte na Žítkové ještě nějaké příbuzné?

Dora se lekla. Ve vazbě? Cože?

— Ve vazbě? Ve vězení? zeptala se zmateně.

— Máte na Žítkové ještě nějaké příbuzné? Ptám se.

Dora neochotně přisvědčila: — Baglárovci... to je naše
kmotra, pak...

— Napiš to, budeme je informovat.

— Teta Surmenová je ve vězení? Proč? Co je s ní? opakovala
Dora znovu, ale nikdo si jí nevšímal.

Jakoubek se třásl čím dál víc.

— Vzadu je kráva s teletem, asi patnáct slepic s kohoutem a hejno kačen. Ať si to co nejdřív odvedou dolů do JZD, řekla vysoká kostnatá žena, když se vrátila.

Dora zalapala po dechu. Snad nám to neseberou, když tady teta není.

— Tak kde je teta Surmenová? opakovala znovu, tentokrát už rozčileně.

— Kde teta? Kde teta? rezonovalo z jejího klína, jak po ní Jakoubek vyděšeně opakoval otázku.

Jako by nebyli, nikdo nereagoval.

— Můžete nám říct, kde je teta Surmenová? rozkřikla se nakonec Dora, která jejich povýšený nezájem už nedokázala snést. Ženy sebou cukly a zkřivily obličej. Byla to ta, co se vrátila z obhlídky dvora, která pak proti ní zvedla ruku a s nataženým ukazováčkem, jímž ji skoro bodala do čela, zasyčela:

— Ona ho rozčiluje, vidíte? Ona ho rozčiluje, tomu klukovi něco je... chyťte ho, prosím vás... nemůžete ho uklidnit?

Kůže na tvářích a na krku se jí napínala k prasknutí, jak třeštila oči a doširoka otevírala ústa, vypadala jako smrtka, napadlo ještě Doru, než vyskočila rozhodnutá se na ni vrhnout. Chtěla ji zastrašit, ale hlavně chtěla potlačit vzlyky, které se jí draly z hrudi. Jenže tím prudkým pohybem shodila Jakoubka. Začal se třást a škubat v prvních křečích.

A pak to šlo ráz na ráz, jako by zbytek toho dne trval jedinou minutu, tak rychle se odehrálo všechno příští. Jakoubek dostal záchvat, svíjel se u jejích chodidel, nenechali ji ho uklidnit, i když ani nevěděla, jestli to bez Surmeny zvládne, svíjel se, dokud ho ten muž, který do té chvíle nezdvihl oči od formulářů, nechtyl a nerozběhl se s ním z kopanice dolů na

Hrozenkov. Za ním spěšně utíkala žena, co ještě před chvílí sčítala jejich majetek, s plnou náručí formulářů klopýtala po luční cestě, a ji, když se za nimi chtěla rozběhnout, chytil za ruku ten policista, pevně, přísně, panovačně. Nepustili ji za ním, i když prosila, křičela, Jakoubka zkrátka někam odnášeli, prý na středisko, prý půjde do ústavu sociální péče, prý mu tam bude líp, protože Surmena se jen tak nevrátí. A co bude s ní? S ní? Ona půjde na internát, pod dohled vychovatelek, zbývá jí přece už jen pár let, pak bude plnoletá. A Surmena? Surmena? Se Surmenou je konec, Surmena je vražednice, podvodnice a agent maloburžoazie, Surmena podrývá autoritu republiky, Surmena v očích společnosti propadla. A to byl na dlouhé roky konec.

Pardubické nocturno

Kované dveře budovy archivu za ní toho dne zapadly deset minut po páté. Probírala se Surmeniným svazkem do poslední minuty, co to šlo, archivář ji musel z badatelný téměř vytlačit. Duchem ještě stále mezi strojopisnými dokumenty, postávala na ulici a nevěděla najednou co dál.

Náměstí před budovou zalévaly poslední sluneční paprsky babího léta. Pomalu do nich vykročila a zamířila k lavičce pod rozložitou lípou v parku uprostřed náměstí. Myslela na to, že stihla projít sotva třetinu Surmeniny složky a že se prokousala teprve k okamžiku jejich rozluky. Večer a noc, které měla přestat, než bude moct ráno zase pokračovat, se jí zdály nekonečné.

Přemýšlela, jestli se má vydat na skoro tříhodinovou cestu zpátky do Brna a ráno zase sem, ale nakonec jí to připadalo zbytečné. Rozhodla se zůstat v Pardubicích.

Nastavila tvář slunci a zavřela oči. Byla unavená. Z usilovné snahy vpálit si do paměti každé slovo plasticky vtištěné do průklepových papírů ji řezaly oči, na spáncích cítila tlak, jako by jí někdo svíral hlavu kleštěmi. Žaludek měla stažený, hladem nebo nervozitou, možná obojím.

Dvacet let, počítala, se na Surmenu lepili, aby ji nakonec dostali za potrat. Takový nesmysl!

Dora si byla jistá, že u nich se nikdy nic takového neprovádělo, k tomu by se Surmena nepropůjčila. Znechuceně potřásla hlavou a s povzdechem vstala. Měla by si najít hotel, ubytovat se, povečeří a půjde si lehnout. A srovná si v hlavě všechny nové informace. A s nimi zápisky v modrém pracovním sešitě, který je už několik let zajištěn širokou gumičkou, aby z něj vložené listy, výstřižky a poznámky na útržcích papírů nevypadly. Vezme si jeden z čistých bílých archů, které většinou bývají v zásuvce hotelového stolu, někdy s hlavičkou, někdy bez, a udělá si stručný zápis o datech a událostech, jež teď tvoří novou mapu Surmenina života. Podle nich, jejích špehů.

Pomalou prošla parkem a zahrnula do ulice, která ji přivedla k náměstí s morovým sloupem uprostřed. Ruch centra města jí byl nepříjemný, otočila se a zašla zase do úzkých bočních ulic.

Hotel U Šampiona měl ve vývěsním štítě vzpínajícího se koně a vypadal natolik velký, aby jí pro příští dva večery zajistil dostatek soukromí. Večeři si nechala přinést na pokoj.

Zatímco pohodlně rozložená na posteli jedla, probírala se stránkami sešitu. První poznámky pocházely už z poloviny osmdesátých let. Z doby, kdy se pomalu, pomaličku pouštěla po stopách žitkovských bohyň.

Ten sešit byl podstatným doplňkem její diplomové práce. Byly v něm záznamy o případech, které se nevešly do rozsahem omezeného textu diplomky, dodatky, upřesnění, rozvedená pozorování, stručné přepisy vzpomínek pamětníků a také soupis otázek, kterým se v minulosti ještě nemohla

věnovat. Teď k nim přibudou otázky, o kterých tehdy neměla ani tušení.

Dojedla, odložila tác s nádobím pod postel a natáhla se pro diplomku. Černě vázaný svazek byl těžký a na první pohled vzbuzoval mnohem větší úctu než školácky pomačkaný, umorousaný a vloženými papíry napěchovaný sešit. Jak může zdání klamat!

Narovnala si za záda polštář a nalistovala úvodní kapitolu.

Úvod do problematiky: duchovní kultura Moravských Kopanic a žitkovské bohyně

Problematika existence tzv. žitkovských bohyní nebyla dosud komplexně zpracována v žádné vědecké práci. Přitom jde o fenomén, který si zaslouhuje pozornost moderní socialistické vědy především proto, že nám poskytuje obraz o neznámém výseku lidové kultury na Moravě.

*O oblasti Moravských Kopanic, o jejich **materiální kultuře** a neobyčejně bohatém folklóru projevujícím se především prostřednictvím netradičně bohaté výšivky už bylo napsáno mnoho, včetně několika diplomových prací vzniklých na Filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně nebo Univerzity Karlovy v Praze. K nejzásadnějším příspěvkům patří např. práce J. Jančáře: *Materiální kultura Moravských Kopanic* (1958).*

*Studiu **nemateriálních kopanických tradic** a tak i nejspecifičtějšímu projevu duchovní kultury daného regionu však zatím nebyla věnována závažnější badatelská pozornost.*

Právě tuto mezeru se snaží zaplnit má studie, která vychází z výzkumu, jenž byl veden v první polovině 80. let. Zaměřuje se zejména na postižení problematiky endemické duchovní kultury, jejímiž nositelkami jsou žitkovské bohyně, sleduje jednotlivé

příslušnice rodu v kontextu historie a přináší i řadu příkladů z dobové reflexe jejich činnosti.

Přičemž etický a právní aspekt, jakož i důvěryhodnost a účinnost jejich činnosti ponechávám k další diskusi a zaměřuji se na zachycení a popis mizejících praktik téměř už zaniklého fenoménu jako na problém zasluhující si pečlivé zpracování z hlediska etnografické vědy založené na vědeckém materialismu...

Dnes už by to mohla napsat jinak, pomyslela si a přerovnála polštář tak, aby mohla ležet na boku. I předtím to mohla napsat jinak. Ale neudělala to. Častokrát přemýšlela, jestli se tím zpronevěřila svému záměru. Jestli tím poškodila společnost nebo někoho konkrétního. Na nic a na nikoho nepřišla. Stejně ale cítila pachut' špatného svědomí, když se teď, po letech, do své práce znovu začetla. *Pozornost moderní socialistické vědy, pitvořila se v duchu, zkoumání založené na vědeckém materialismu, a tak dále, a nakonec hlavně to, že upustila od svého původního záměru. Totiž od rehabilitace činnosti Surmeny, již chtěla svou práci zasvětit. Jenže to neprošlo, ona a jí podobné byly v poválečné odborné literatuře nahlíženy jako tmářky šířící pomýlený světonázor, který zákonitě ustoupí, jakmile věda postupně objasní dříve zdánlivě nevysvětlitelné jevy a nevléčitelné nemoci. Zánik pověr a magických praktik s nimi spojených je historickou nutností, tvrdilo se v normalizačních univerzitních skriptech.*

Přestože Doře kdysi připadala Surmenina pověřčivost směšná a už jako dítě se jí vzpírala, proti takové bagatelizaci protestovala. Nebyly to přece pouhé pověry, čím bohyně dokázaly léčit! Na základě Surmeniných praktik chtěla demonstro-

vat prokazatelně uzdravující účinky *bohování*. Chtěla zachytit dosud nezmapovanou šíři jejich vědomostí, sahajících od znalostí přírody a lidského těla až po schopnosti, které si nedokázala vysvětlit ani ona, přímý svědek. Chtěla spekulovat nad mírou abnormálního a měla v úmyslu věnovat kapitolu i výsledkům konzultací s odborníky. Psychologem, neurologem, farmakologem a dalšími. Chtěla vyzdvihnout neopakovatelnost a historickou jedinečnost bohyní. Zůstalo jen u posledně jmenovaného.

Docent Lindner, její školitel, se na ni dlouho mlčky díval, když mu zanořená do polstrování nízkého křesla v jeho pracovně během konzultace na začátku diplomového ročníku sdělila záměry svého výzkumu. Nakonec jeho pohled nevydržela a sklopila oči. Zrak zvedla až ve chvíli, kdy uslyšela praskání kloubů jeho propletených prstů, jak si s povzdechem protahoval ruce nad hlavou. A pak strohé: — Pište si.

— *Prokofjev: O vědě a náboženství, 1952*

— *Nahodil a Robek: České lidové pověry, 1959*

— *Rjazancev: Suščestvujet li sud'ba?, 1959*

— *Bílek: Media, telepati a jasnovidci kouzla zbavení, 1961*

— *Prokop: Lékařské vědy proti pověrám a šarlatánství, 1984*

— A nakonec byste si mohla ještě jednou osvěžit poslání obořu, který jste se rozhodla vystudovat. Doporučuji stať Hany Hynkové *K politické a ideologické funkci etnografie*. Upozorňuji, že to není tak dávno, co vyšla, a že její stanoviska naše katedra respektuje a následuje. Přimlouvám se, řekl a pobaveně odfrkl, — abyste se nenechala unášet závěry nějakých pochybných konferencí o psychotronice, se kterými se teď roztrhl pytel, nebo myšlenkami o paranormálních schopnostech jakýchsi individuí. Etnografie je věda faktografická a popisná

a měla by zachycovat důležité momenty naší lidové kultury, nejlépe s přihlédnutím k tomu, jak může prospět při řešení aktuálních úkolů. Rozhodně byste se neměla nechat ovlivňovat podobnými módními pseudovědeckými trendy. Jsem sice informován o těch mezinárodních bratislavských setkáních i o koketování s nadpřirozenem, kterému se věnují některé sovětské laboratoře, nicméně pro možnost závěrečné práce je toto téma, jak bych to řekl, příliš čerstvé. Ostatně, je mi záhadou, kam jste se svou prací chtěla v rámci doporučených vědeckých úkolů, na nichž i naše pracoviště musí participovat, zařadit.

To Dora skutečně nevěděla. Když si o něco později znovu pročetla seznam preferovaných kategorií výzkumu, k nimž se mohla svou diplomovou prací hlásit, uznala, že se do skupiny témat *Kultura a způsob života českého dělnictva* či *Lidová kultura národního obrození* nebo *Bibliografie české a slovanské etnografie* nevtěsná. Ještě tak do *Stylu života socialistické vesnice*, ale o tom po konzultaci s Lindnerem také pochybovala.

— Důrazně vám doporučuji omezit problematiku žítkovských bohyní na shromáždění historického a etnografického materiálu, pokračoval Lindner. — Pokud bude problematika omezena na dobu do dvacátého století, mohli bychom ji snad přijmout v rámci kategorie *Etnografie Slovanů*.

Ještě několik týdnů Dora zklamaně procházela literaturu, kterou jí ke studiu přidělil, a doufala, že svým tématem přece jen někde naváže. Na konci semestru zklamaně zavřela poslední z doporučených knih, která končila Diderotovým citátem: *Věříte, že člověk může žít bez pověr? Ne, pokud je nevědomý a zbabělý*. Prof. Lubomír Hobek, CSc., jím triumfálně uzavřel

odsudek lidové víry a magie, aby podtrhl tu pravou kulturu, tedy tu, která je národní formou a socialistická obsahem.

Ten odsudek připadal Doře přes všechny její minulé výhrady k pověrám krutý. Jako by všichni chtěli vylít vaničku i s dítětem — co je lidová kultura bez svých zvláštností? Byť nepokrokových? To, co je z ní dnes. Dora si představila monstrózní folklórní slavnosti, které sloužily jako výkladní skříň socialistické kultury venkova, lidové veselice v betonových kulturních domech trčících z prostředku kdysi malebných návsí, aby obyvatelům připomínaly výdobytky života v dělnickém ráji, a otrásla se. Přesně ty byly výsledkem vědeckých tezí a estetických představ prof. Lubomíra Hobka, CSc.

Zbývalo jí buď Lindnerovy požadavky odmítnout, nebo zvolit přísně popisný přístup omezený jen na historické zmapování otázky. Vybrala si to druhé. A od té doby má pocit, že se provinila. Že se svou váhovou a pokryteckou snahou nastavit si s režimem vzájemně přátelskou tvář zpronevěřila Surmeně a jejímu odkazu. Jenže co měla dělat? Navždy zůstat v mundúru prodavačky za pultem s lahůdkami? Těšit se na ukradené chvílky s Jakoubkem o víkendových odpoledních, kdy nebude mít směnu? Nebo raději vystudovat večerní vysokou školu a pokusit se spojit svou budoucnost s tím, čím byla posedlá — se žitkovskými bohyněmi?

Unaveně a s ostnem hořkosti přeskočila několik odstavců. Klížícíma se očima přelétla poslední řádky první kapitoly.

Zkoumanou problematiku se mi podařilo vystopovat až do doby první poloviny 17. století, přičemž lze předpokládat, že tradice, v rámci níž si nositelky své vědomosti předávaly, je ještě starší. O jejím původu se však můžeme jen dohadovat.

Naopak doložitelným faktem je, že fenomén byl životný až do druhé poloviny 20. století, přičemž v současné době se autochtonní podoba tradice nachází ve fázi svého zániku.

Vzhledem k historickému zaměření výzkumu a taktéž k dostupnosti písemných materiálů a archiválií jsem pro svou práci zvolila časové rozmezí mezi rokem 1630, z něhož pochází první zmínka o činnosti žítkovských bohyní zaznamenaná v Krevní knize městečka Bojkovic, a rokem 1925, kdy končí zásadní epocha jejich aktivit...

Kateřina Shánělka

Viděla ji, jako by stála přímo před ní. Vysokou, ztepilou, ale vychrtlou až na kost. Kůže na kdysi pevných, silných pažích jí splaskle visela a nohy se jí podlamovaly. Z bohatých temných kadeří jí zbyly jen ustříhané štětiny, v ústech, jimiž cosi drmolila, chyběla většina zubů. Dora jí nerozuměla, nebylo ji slyšet. Ale nemuselo být, stejně věděla, co jí chce říct, její případ znala do nejmenších podrobností.

Měla se vrátit domů na Žítkovou, kde ještě žila její matka, litovala v té chvíli dávného špatného rozhodnutí Shánělka. Nebo se měla přestěhovat do Brodu za sestrou Kúnou. Neměla zůstat sama v domě, zvláště ne ve městě, kde nikoho pořádně neznala, ani rodinu nebožtíka Michala, který si ji z Kopanic přivedl. Všichni se od ní odvrátili a nikdo za ni neztratil jediné slovo přímluvy. Natož aby svědčili v její prospěch. A natož aby jich bylo šest poctivých duší. Neznali ji tady a báli se jí, protože se o ní říkalo, že umí podivné věci. Dokud jim byla dobrá, nikomu to nevadilo, naopak. Tuhle někomu vyzdravila krávu, jindy našla ztracenou věc. Taky nemo-ci léčit uměla, všichni si k ní chodili pro zeliny. Na to se jim hodila.

Ale od chvíle, kdy na ni naplila Fucimanka, s ní nikdo nepromluvil. Anča jí ještě stihla donést, co se o ní říká, ale to už bylo pozdě, to už si pro ni přišli.

Dora viděla, jak Shánělčiným ztýraným obličejem trhl tik, který jí zkřivil rty do bolestně výsměšné grimasy. Ta patřila městským biřicům, kteří tehdy štrachali po domě a hledali nakradené hostie nebo lidské kůstky, ale nenašli nic, blázní, k čemu by to asi tak měla!? Jen zeliny našli, spoustu zelin, co je sušila na půdě a měla vytríděné v plátěných váčcích zavěšených na trámech. Ale zeliny má doma každý, aspoň nějaké, tak proč by je měly zajímat zrovna ty její? Ale zajímaly. Strhli je, naházeli na plachtu a hodili jí pod nohy na vůz, když pro ni přijeli. Aby se už ani podrážkou boty nedotkla bojkovické země. Tak se vozily čarodějnice.

Zavřeli ji na Světlov. Do hradních sklepů, kam se strkali mordýři, zloději a nebožačky obviněné z infanticidy. Do těsné kobky široké tak akorát na délku rozpjatých paží. Ty ale ona roztáhnout nemohla, měla je sevřené v okovech přibitých řetězem ke stěně pod světlíkem. Řadu dní tam jen seděla. Nikdo jí neřekl, na co čeká. Nikdo jí neřekl nic, žalárníkův pacholek jí jen čas od času do dveří strčil misku s vodou a kus chleba. Nejdřív spala, pak už nemohla ani zamhouřit oči. Den se sléval s nocí a ráno nepřicházelo, nebo ho aspoň nerozeznala.

Pak ji vytáhli ven. Teprve na čerstvém vzduchu si uvědomila, jak páchla její kobka a jak páchne i ona sama, s ucouranými sukněmi, na jejichž vnitřní straně a dolních cípech ulpívaly zbytky výkalů.

— Je pravda, že jsi lejny lidskými své krávy kouřila, aby mlíko osoby dotyčné tvoje krávy dojily? slyšela Dora. — Je pravda, že to bylo lejno Adamcový, když na pusty na potřebu přiro-

zenou vyšla, kázala jsi děvečce své sebrat, což tato učinila? Je pravda, že jsi Fucimanový jakousi čarodějnou masť připravila, po které tato počít měla, ale tím jsi jejího muže, Fucimana starýho, o mužnou sílu připravila?

Ne a ne a ne, vrtěla hlavou Shánělka. Zbláznili se? K čemu by jí byla lidská hovna? Jak by asi mohla prospět jejím kravám? A Fucimance? Však nemohla počít proto, že měla muže, co už dávno nevládl svým náčiním, a kdo by se tomu taky divil, když mu bylo skoro osmdesát, tomu už žádná masť dávno nemohla pomoci! Ne! bránila se Shánělka a vztahovala třesoucí se ruku k Doře, jako by u ní hledala pomoc. Ale nedočkala se jí, Dora se nedokázala ani pohnout, jediné, co zmohla, bylo dívat se, jak Shánělku vlečou k hrázi rybníka, aby ji podrobili první zkoušce — uherskému šetření, ordáliím vodou.

Bylo nad slunce jasnější, že když ji hodí do rybníka ve třech jejích sukních, že se nepotopí! Vzduchové bubliny nadouvaly látku a držely Shánělku nad vodou, zatímco ona kolem sebe zoufale máchala rukama v panické hrůze ze živlu, který ji mohl každou chvíli pohltnout. Neuměla plavat. Ale voda rybníka byla klidná a stojatá, a dřív než mohla Shánělka klesnout, sevřelo jí břicho trhnutí provazem. Vyděšeně vzhlédla k mužům na hrázi. Skrz clonu mokrých vlasů mohla zahlédnout jejich rozlícené tváře a ruce mávající divoce proti ní: — Voda ji nevzala! Plave! Voda pojme jen čistého!

Pak ji Dora viděla, jak leží nahá na stole, ruce přivázané za hlavou, roztažené kotníky obemknuté studeným kovem, daleko od sebe. Mezi stehny se jí skláněla pětice mužů. Mezi nimi i kat. Všichni zírali tam, kam Shánělka zakazovala nahlédnout i nebožtíku manželovi, jejich prsty cítila všude, i v místech, kam si sama sáhla jen při koupeli po měsíčním krvácení.

Protože sebou házela, sepjali ji kolem pasu a pod prsy řemenem. Protože křičela, zavázali jí ústa šátkem a přes hlavu přehodili pytel. Dora ještě stihla zahlédnout, jak jí z očí tečou slzy bezmoci.

— Tady! Tady! *Signum diabolicum!* Je tady!

Před tribunálem už jí ale slzy vyschly. Seděla na prkenné lavici zhroucená, tělo bezvládné a hlava jako by nepracovala, jako by se zadržela na tom, co se stalo při ohledávání, a od té chvíle vypověděla službu. Dívat se, čučet, zírat na to panoptikum, Dora viděla, že je to to jediné, čeho v tu chvíli byla Shánělka schopna. Rozhodně ne odpovídat čtveřici vážených bojkovických mužů v čele s rychtářem a proboštem kláštera dominikánů v Brodě na donekonečna opakované dotazy *in inquisitio*, jestli kázala nahému děvčeti trhat zeliny a pak se v nich koupat, aby bylo krásnější, jestli jí o noci filipojakubské kázala lítat na Petrovy kameny, aby obcovala s ďáblem při jeho pekelné mši, jestli...

— Ne, zavrtěla unaveně hlavou Shánělka.

Tak jí ukázali mučírnu. Palečnici a španělskou botu, žebřík a jak se na něj natahuje. Udělalo se jí mdlo. Co má proboha říct? upírala prosebné oči k Doře. Že byla ďáblou milenkou? Co je to za nesmysl, kde by se k takovým věcem připletla? A co by na to řekla matka, sestra Kůna, rodina jejího nebožtíka manžela?

— Ne!

Tak se dotazovali právem útrpným. V palečnici jí rozdrtili palce, i když plakala a prosila o smilování. Z jejích bosých chodidel stékaly krupěje krve, holá zem mučírny je hladově vpíjela.

Proč že Fucimance dávala tu masť? slyšela už posté Dora.

— Vždyť ji přece chtěla, aby se styku s mužem a tak kýženého dítěte dočkala, odpovídala Shánělka.

— A z jakých kouzel byla ta masť? Kdo jí k ní dal recept?

— Z žádných kouzel, přece ze zelin, co je člověk nasbírá v každém lese a na každé louce, co se povaří se sádlem a pak mažou, aby se chlapům vrátila mužská síla. Takový recept jí nedal nikdo, takový recept přece zná každý, kdo něco ví o zelinách, ať se zeptají kdejaké porodní báby nebo felčara!

— Jaké báby? Kterého felčara?

Ve Shánělce se na moment zadrhl pláč, ale místo aby odpověděla, sklopila oči a zavrtěla hlavou. Že neví.

— Opatřovala sis k výrobě tý masti mrtvolky dětské? Kolik žen jsi nechtěného outěžku zbavila? Ten nehet jsi měla tak dlouhý, abys obal plodový propíchnout mohla?

— Neboj se, soud je spravedlivý a nebaží po krvi! Přiznej se a bude ti odpuštěno!

Dora viděla, jak je Shánělka popletená. Ale co ji to napadlo, přiznat se a pak odvolávat, k čemu se doznala? Mohla si ušetřit španělskou botu i světlé trápení. Po bocích ňader jí pak mokvaly spálené rány. Puchýře jí popraskaly a hnis promočil halenu. Víc už nesnesla, tak jim podepsala, co před ni podstrčili. Ze své svobodné vůle, všechno, na čem si stála a na čem chtěla žít i umřít, podepsala to bez nátlaku, protože v den podpisu se na ní právo útrpné neprovádělo. Drželi ji v podpaží, a protože neuměla psát, vedli jí chvějící se ruku po bílém listu papíru. Zanechala na něm hnědou šmouhu zasychající krve z rozdrčených palců.

Kdo nezůstane ve mně, bude vyvržen ven jako ratolest a uschne; pak ji seberou, hodí do ohně a spálí! zaslechla ještě Dora a viděla, jak se po ní Shánělka překvapeně ohlédla,

najednou plná strachu, vyděšená, protože tahle slova, slova jejich Pána, Ježíše Krista, vůči kterému se nikdy neprovini-la, jí skrze rychtářova ústa hrozila nejhorším. A pak v ní ně-kolikrát zacukalo, jak jí to náhle došlo, v kostnatém obličej-i jí zasvítily hrůzou vytřeštěné oči, otevřela se bezzubá ústa, a pokojem, v němž Dora spala, se rozlehl nelidský, děsuplný křik.

Probudila se ještě za tmy, po zádech jí běhal mráz. Odsunula diplomovou práci, na které usnula, rozsvítila a v oslňujícím studeném světle hledala cestu do koupelny. Cizost hotelového pokoje ji zaskočila.

Zase ten sen o procesu s Kateřinou Shánělkou. Zase. Po-kolikáté už?

Zdával se jí od té doby, co v *Krevní knize městečka Bojkovic* objevila zápisy o jejím tragickém osudu, který skončil exekucí za *crimen magiae*. A zjistila, že je to právě ona, Kateřina Shá-nělka, která je tou první, tou, co stála na počátku dlouhé řady bohyň. Ať pak Dora zkoušela co chtěla, dál, hlouběji do minu-losti se nedostala. Stála před pustým, nekonečným bezčasím, do něhož neústila už ani jediná nitka, již by se mohla držet. Farní knihy z doby před třicetiletou válkou nebyly komplet-ní, matriky ani gruntáře neexistovaly, chyběla další vodítka. Konec. Nebylo kde pátrat.

Jenže ačkoliv už nebylo kam nahlédnout, stejně Dora trpě-la pocitem nedokončené práce. Intuice jí napovídala, že Shá-nělka zdaleka nebyla tou první nositelkou tajuplné tradice, která se po staletí předávala z matky na dceru. Ale co naplat,

když nebylo kam se pustit, obrátila se k nitkám, které se řetězily od Shánělky k její sestře Kůně, jejich sestřenici Kateřině Mrázce, která o pět let později témuž tribunálu unikla jen o vlások, aby na popravišti zanechala Zuzku Ouředničku, která proces proti ní rozpoutala. A řetězily se až k dalšímu z bojkovických čarodějnických procesů, při němž uherskobrodskému katovi, který k exekucím do Bojkovic dojížděl, neunikla Kateřina Divoká, jedna z Kůniných vnuček. Ta díky rychtářově milosti neskončila na hranici, ale pod ostřím meče.

Když Dora zavřela oči a soustředila se, mohla slyšet svistot popravčí sekery, která prořízla vzduch, v němž nerezonoval jediný hlásek, přestože náměstí před bojkovickou radnicí bylo k prasknutí plné. Jen heknutí a pak nářek Kateřiny Divoké, kterou musel popravčí po nepřesném zásahu ještě řezat. Cítila, jak na jejím čele vyrazil pot stejně studený, jako byl ten katův. Stékal mu pod červenou kápi ze spánků do očí a štípal. Pot nebo slzy, těžko říct, protože řezat krk někomu, koho znával od plenek, to se mu taky nepříhodilo každý den.

Dora zatřepala hlavou, aby se těch představ zbavila. Opřela se o umyvadlo a ospale na sebe mžourala do zrcadla. Všimla si otlaku, který jí na tváři zbyl po rohu desek diplomové práce. Vtlačil se jí do bledé a vyschlé pokožky, která vypadala mnohem starší, než ve skutečnosti byla. Snad jen bohaté světle hnědé vlasy pod ramena jí lichořily. Po čtyřicítce, a ještě žádné šediny. I když, nic by se nestalo, kdyby tam už byly, jejich nepřítomnost stejně nikdo neocení, pomyslela si.

Otočila kohoutkem a omyla si tvář proudem studené vody. Cítila, jak jí příjemně chladí a jak jí do lící proudí krev. Vzala z police sklenici, natočila do ní vodu a napila se. Spát už se jí nechtělo.

Natáhla se na postel a znovu otevřela černý svazek. Přelistovala ke kapitole o Kateřině Shánělce a Kateřině Divoké a pomalu obracela stránky, až narazila na obrazovou přílohu.

Dobové rytiny s výjevy z práva útrpného. Tortura palečnicí. Tortura španělskou botou. Tortura žebříkem. Světlé trápení. Dobová rytina čarodějnice potírající se létací mastí. A také xerokopie záznamů o procesu s Kateřinou Divokou z roku 1667. Vstříc se jí kroutilo písmo pozdně gotické kurzívy.

Vyznání útrpné a ortel na Kateřinu Divokú

dne 11. Junii anno 1667 v městě Bojkovice vydaný

Ježto Kateřina Divoká obviněna jest, že toliko s ďáblem tovaryšství měla a spolu s ním ve skutečných čářích se nachází, podle prepositu právem útrpným tázána byla a vyznala:

1) *Po půlnoci že na hřbitov chodila údy nekřtěňátek sama řezat, kteréžto k lektvarům různým potom užívala, aby sousedům svým škodila. Toto stvrzeno bylo Jurem, bednářem luhačovským, jenžto ji viděl, když tudy jednou večír ze šenku šel.*

2) *Item lektvary podivný pannám mladým nutila, které podoblážnění mužských způsobit měly, aby za nimi tito jako bezduchý běhali. Toto stvrzeno bylo Markétou, dcerou soukeníka, radního bojkovického váženého, která Divoký čachry milostné odmítla.*

3) *Item v chalupě své podivné věci konajíc, na stůl hrnec dnem vzhůru postavila a pod něj zeliny dala, na to mísu, do které cosi přes halenu Talašovu slívala, co ji předtím z plotu ukradla. Toto prý bylo pod jakýmsi zaříkáním provedený, co vypadalo jako k ďáblu modlení, a sloužiti mělo k čárám milostným v prospěch Divoký, za kterou Talaš proti své vůli chodil a po-*

mocht si nemoh. Toto stvrzeno bylo Marií Křestničkou, kterážto všechno viděla, anžto sousedou Divoký jest.

4) Item Divoká ženám poctivým bojkovickým různé čachry nabízela, a to Marii Křestničce manžela ze světa sprovodit (čehož ona popírá, že by chtěla), Rozině Kudličce děcko zaříkávat (čehož ona odmítla), Anně Rokytačce tělesný neduh léčit (čehož ona odmítla), etc.

Protože tato Divoká k přestoupení příkazu Božího a k úmyslu svému zlýmu se po trápení světlém přiznala a stvrzuje, že jest tomu tak, a na tom umřítí chce, ortel takový se na ni vynáší. Ačkoli podle přísnosti práva zasloužila by pro výstrahu jiným, aby za živa na hranici spálena byla, však z milosti práva má býti mečem ztrestána a do země zahrabána. Dekretum v ouplnosti dne 11. Julii anno 1667.

Rychtář města Bojkovic

Dora přelistovala o několik stran dále.

Psaní k odpravování mistra popravního

Vzácně slovutní, moudří a opatrní páni, přízeň naši! Podle naučení vyššího práva a ortele postupující, Kateřinu, zlé paměti, Divokú skrze mistra popravního mečem jsme ztrestati poručili, při kteréžto exekuci mistr popravní ne tak se zachoval, jakž na mistra popravčího náleželo, neboť ji nestal náležitě, něco maličko mu nedošlo, musel dořezati. Však se před právem opovídal v poníženosti, vedle něhož se k Vašnostem přimlouváme, že jemu to milostivě vážití a prominouti ráčíte. Co se dotejče té justificírované osoby, když na místo přivedena a od rychtáře napomínána byla, aby se na poslední chvíli rozpamatovala a před lidmi i Bohem se kála, odvolala Divoká všechno,

za co exekucírována býti měla, řkouc, že se proti nikomu zle neprovinila, že jestli je vinou to, že zeliny zná a jejich moc pro pomoc lidem a jejich děckám nemocným tamním užívala, pak že vinna jest, ale ne tím, že by doma čarovala nebo muže tamní bláznila a zaklínala, tím že vinna není. Item se spravedlnosti dovolávala, když ne skrže soud ctihodný, tak skrže mistra popravního, ježto exekucírovanou znal, a proto tak špatně trefil. K tomuto třeba je poznamenati, že exekuce Divoký nejprve souhlasem lidu přijata byla, týž den ale jako mučedlnice označována být začala, ježto prý pomlouvám za oběť padla a na její skutky, které místním děckám tolikrát život prý zachránily, zapomenuto bylo. Za propůjčení mistra popravního J. M. děkujeme, kterýž od nás za svou poníženou práci náležitou záplatou spokojen jest.

V dni 13. Junii anno 1667 zůstáváme Vašnostem poslušní
právní synové a rychtář města Bojkovic

Za okny hotelového pokoje svítalo. K Dořiným uším doléhal pomalu narůstající ruch ulice a plašil stíny noci i zpřítomnělé osudy obou žen. Tváře Kateřiny Shánělky i Kateřiny Divoké se v Dořiných představách pomalu rozplývaly, až zmizely docela.

S pohledem upřeným do probouzejícího se dne prudce zaklapla černé desky. Bylo načase vstát a vrátit se k Surmeninu případu.

Archiv: den druhý

Přede dveřmi badatelný stála ráno přesně v osm. Zazvonila dvakrát, než se z reproduktoru ozvalo: — Archiv, prosím, ztrácející se mezi sousty, která hlasitě polykal mluvčí.

Dora se sklonila a přiložila ústa k mikrofonu: — Jdu do badatelný.

Ve dveřích cvaklo.

Točité schodiště do druhého patra vyběhla, uložila si kabát do skříňky a zapsala se do knihy návštěv.

— Dora Idesová, nahlásila archiváři, který vykukoval z proskleného kumbálu. Na pracovním stole před sebou měl rozložený mastný papír s vysočinou, kolem se povalovaly nakousané rohlíky, vedle stála rozpitá plastová lahev mléka a mezi tím krabička cigaret. Memento mori, otrásla se Dora.

Archivář se otočil k polici za stolem a podal Doře Surmenin svazek. Navrch připleskl zápůjční list a řekl: — Tady mi to podepište.

Za chvíli už seděla na své židli v rohu místnosti a v rozložené složce listovala až k dokumentu, u něhož skončila předchozího dne.

95

Okresní oddělení Státní bezpečnosti**Uherské Hradiště, III. odbor**

K rukám operativního pracovníka: VYKLADAČ

Pokyny k případu SURMENOVÁ TERÉZIE

Jmenovaná je osobou veř. nebezpečnou, po dobu min. 20 let se dopouštěla podvod. činnosti na občanech ČSSR, rozkrádání veř. majetku a podvracení soc. zřízení. Vzhledem k této činnosti a s přihlédnutím k jejímu souč. chování lze usuzovat, že k tomuto docházelo na základě psych. nemoci. Z toho důvodu nechtě je Surmenová umístěna na pozorování do St. psych. léč. Kroměříž, kde instruujte personál takto: ke jmenované nechtě je přistupováno se zvl. ostražitostí, ve veř. zájmu je omezení jejího styku s kýmkoliv mimo léčebnu včetně rod. příslušníků.

O jakékoliv její aktivitě, výpovědi nebo jiné okolnosti její hospitalizace mě neprodleně informujte – za tímto účelem nalezněte vhodného kandidáta taj. spolupráce.

Ref. J. Švanc

Dne 17. 6. 1974

Dora se zarazila. Čekala, že první, co po Surmenině odchodu najde, bude formulář vzetí do vazby, záznam z výslechu nebo ze soudního procesu. Po ničem takovém nebylo ve spisu ani stopy. Zalistovala kus zpět a pak zase kus dopředu. Nic. Opravdu nic nepřeskočila. Surmenu ani nevyslychali. Chybí ve svazku něco? Pořadová čísla listů naznačovala, že ne. Podivné. Dora rozmrzele otočila k dalšímu dokumentu.

96

**Státní psychiatrická léčebna v Kroměříži,
Psychiatrické oddělení 5A**

Psychiatrický ambulantní chorobopis: SURMENOVÁ Terézie

Ošetřující lékař: MUDr. Kalousek Ivan

Rodinná anamnéza: Paranoia v celé matčině rodinné linii (pacientka vypovídá o stejném typu bludů, kterými trpěla matka i babička). Otec alkoholik.

Osobní anamnéza: Neprodělala závažnější chorobu, operace – 0, 1945 – prodělala frakturu levé kosti lýtkové a hlezna, v důsledku špatného srůstu vazů pacientka kulhá.

Abúzus návykových látek: Pochází z kraje, kde je běžná konzumace tvrdého alkoholu, u pacientky se následně rozvinul alkoholismus. Nekuřák.

Sociální anamnéza: Svobodná, bezdětná. Pochází z malozemědělské rodiny, chudých sociálních poměrů, důraz na zařazení do kolektivu nekladen. Silná víra v Boha (pac. udává příslušnost římsko-katolickou), což v kombinaci s výší jejího intelektu evidentně deformovalo její osobnost. Pac. udává, že nenavázala partnerský vztah. Žije s do péče svěřenými synovcem a neteří.

Pracovní anamnéza: Nedokončené základní vzdělání. Pracovala na vlastním hospodářství až do r. 1974. Od roku 1952 v invalidním důchodu.

Vztah k socialistickému zřízení: Negativní.

Stav při přijetí k hospitalizaci: Pacientka přivedena orgány VB dne 17. 6. 1974, neboť se během výslechu a dále ve vyšetřovací vazbě projevovala agresivně, vyhrožovala

orgánům, z jejích výpovědí vyplývalo, že trpí bludy. Orgáni VB upozornili na projevy paranoidního chování, udali také, že vyšetřovaná se několikrát vymočila ve veřejných prostorách stanice. Při přijetí zevnějšku nápadně neupraveného, labilní emotivita pohybuje se od zlostnosti s neurovnanou slovní produkcí a rozjížděným myšlením až k úzkosti projevující se dřepnutím do kouta a odmítnutím komunikace. Několikrát přistižena při modlení – na náboženskou víru upnuta nezdravě. Dezorganizované chování.

Psychopatologický rozbor: Diagnostikována psychotická porucha s paranoidními bludy a systemizovanými bizardními představami. Je přesvědčena, že dokáže léčit nemoci za použití zeleniny, kterou má údajně doma, a hmatem rovnat zlomeniny. Dále je přesvědčena, že dokáže vidět budoucnost nebo že dokáže ovlivnit počasí. Má utkvělou představu, že ji sledují orgány VB, které jí chtějí uškodit, a to tak, že jí odeberou svěřené děti, zapříčiní, že prohraje soud a zavřou ji do vězení. Je přesvědčena, že se jedná o spiknutí. Není si vědoma žádných svých provinění. Kvůli podezření na onemocnění psychotického charakteru zahájena preventivní léčba.

Medikace: 18. 6. 1974: Při přijetí k hospitalizaci aplikován i.m. Plegomazin 2 amp. pro zklidnění. Dále Plegomazin i.m. 3x6 mg. 20. 6. 1974: Pacientka při medikaci nespolupracuje, odmítá užívat p.o. léky. Nasazeno neuroleptikum Haloperidol 3x6 mg, i.m., od 24. 6. 1974 medikace zvýšena na 3x8 mg. Reakce negativní. Od 1. 7. 1974 proto medikace změněna na Chlorpromazin 3x8 mg. Pac. stav se do 7. 7. 1974 nezměnil, bludné představy přetrvávají, i nadále nespolu-

pracuje. U pacientky se objevila depresivní symptomatologie, pac. odmítá stravu a nekomunikuje.

107

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

Zpracoval: Krycí jméno / Svazek: VYKLADAČ / 15701

Typ spolupráce: operativní pracovník

Evidující správa StB: Uherské Hradiště

Záznam ze schůzky s kts „KLOUZEK“

Dne 19. června 1974 se uskutečnila schůzka s kandidátem tajné spolupráce s krycím jménem „Klouzek“, a to v motoristu „Mír“ na silnici č. 47, směr Křenovice. Jmenovaný se na setkání po předešlém kontaktu v jeho zaměstnání dostavil včas. Během rozhovoru se choval normálně, nejevil známky nervozity a hovořil plynule.

Úvod schůzky byl věnován jeho rodinným poměrům a jeho postavení na pracovišti, z čehož vyplynulo, že rodinné poměry má uspokojivé a žije v řádném manželském svazku, dítě jedno, zato na pracovišti jej trápí personální situace, pro něj údajně frustrující.

Na to mu bylo sděleno, že po přezkoumání jeho charakteristiky, prostředí, odkud pochází, a jeho občanského postoje byl námi vybrán jako zodpovědný občan, na kterého se my, jako jedna z důležitých složek v našem státě, můžeme s důvěrou obrátit. K tomu „Klouzek“ neměl žádných připomínek, pouze sdělil, že ho to potěšilo. Dále mu bylo sděleno,

že vzájemná uspokojivá spolupráce zcela určitě přispěje i k řešení jeho obtíží na pracovišti. Na tuto zprávu reagoval „Klouzek“ se značným nadšením a sdělil, že zástupkyně primáře doc. MUDr. Formánka, CSc., MUDr. Danuše Rezková na svůj post evidentně nestačí a že na něj byla dosazena jen díky svým intimním stykům, což „Klouzek“ nepovažuje za profesionální.

Dále mu bylo sděleno, že tento rozhovor se týká nejen navázání vzájemně prospěšné spolupráce, ale také jeho poučení o bezpečnosti státu. Bylo mu sděleno, že na jeho pracovišti se v řadách pacientů nachází osoba režimu nepřátelská, podvratný živel maloburžoazie, který se na černo provozovanou lékařskou praxí záměrně obohacoval na úkor desítek nepoučených občanů, jimž nejednou přivodil i újmu. Byl mu osvětlen případ „Surmena“, přičemž „Klouzek“ věděl, o který případ přesně jde, protože je Surmenové ošetřujícím lékařem, a přislíbil, že vzhledem k závažnosti nově získaných informací pacientčinu léčbu přehodnotí.

Dále mu byla předestřena otázka, zda by nám mohl pomoci při dokreslení přehledu dění v St. psych. léč. Kroměříž, obzvláště mezi mladou základnou. Na tuto otázku reagoval „Klouzek“ tím, že co budeme na něm požadovat a bude to v jeho možnostech, tak nám sdělí. Dále se jen zajímal, v jakém směru by tyto informace měly být. Bylo mu odpovězeno, že toto bude konkrétněji rozebráno na příštím setkání, stejně jako otázka jeho pracovního zařazení.

Na to byla schůzka ukončena s tím, že zůstaneme v přátelském styku a já jej budu kontaktovat v dohledné době stejným způsobem jako nyní.

Závěr: „Klouzek“ se zdá být vhodným kandidátem tajné spolupráce, je motivován vlastním cílem, který je zároveň v souladu s našimi záměry.

Akce skončena dne 19. 7. 1974 v 18.05 hod.

Výlohy činily: Kčs 247,-

PŘÍLOHA č. 1

Kts ke své osobě sdělil, že se narodil 17. 3. 1944, pochází z dělnické rodiny, oba jeho rodiče pracují. Otec jako údržbář v obecních technických službách, matka jako účetní tamtéž. Rodiče nejsou politicky organizovaní. Jmenovaný nemá sourozence. Po základní škole absolvoval studia na Střední všeobecně vzdělávací škole (SVVŠ Kroměříž), v roce 1969 absolvoval Lékařskou fakultu Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Vojenskou základní službu vykonával v Prachaticích. Je ženatý (manželka Eva, roz. Burdová, t. č. na mateřské dovolené), syn Ivan. Zájmově se věnuje volejbalu.

Bylo zjištěno, že kts navštěvoval Pionýr a byl organizován i v SSM, v rámci něhož se angažoval ve „Volejbalovém družstvu Kroměříž“ – chlapci a dorostenci, v letech 1959–1961 byl předsedou družstva. Shledáván aktivním a prosocialisticky smýšlejícím členem. Za studií na VŠ se angažoval ve studentském výboru, v němž prokázal svůj poučený postoj a projevil pochopení pro nebezpečí kontrarevoluce a vyslovil souhlas se vstupem spojeneckých vojsk v srpnu 1968. Kandidátem KSČ od 1972.

V r. 1972 byl neúspěšným kandidátem na pozici zástupce primáře Psychiatrického oddělení 5A St. psych. léčebny v Kroměříži.

Je politicky vyspělý a dobře chápe celkovou společenskou problematiku.

111

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

SITUAČNÍ ZPRÁVA: Případ Surmenová Terézie

Podal: ts „Klouzek“

Na základě Vaší výzvy doplňuji informace ke stavu pac. Surmenové Terézie. Pacientka je hospitalizována s diagnózou psychotické poruchy s bludy – parafrenie, t. č. se nachází v částečné remisi. U pacientky i nadále dochází k poruchám afektivity a zejména k poruchám vnímání a myšlení, je zmatená, tvrdí, že má dceru, uvádí, že „cérka se jmenuje Dora“, přičemž ze záznamu vyplývá, že obě děti, které porodila v r. 1939 a 1942, zemřely. Nedůvěřivá, nespolupracující.

Reakce na medikaci se v průběhu srpna ukázala jako negativní, pac. je farmakorezistentní. V září proto indikována elektrokonvulzivní terapie – aplikace 6 el. šoků 2× týdně, v celkové anestezii. Po první sérii elektrokonvulze stav dobrý, pacientka zklidněna.

V listopadu se příznaky onemocnění objevily znovu, reflexe vlastních obtíží špatná, přítomna agresivita a hostilita, jindy nesrozumitelné mumlání rázu modliteb, posléze zjištěno, že jde o jakýsi druh zařikávání, na jehož neustálém opakování pacientka ulpívá a bez dechu se jím vyčerpává

až do chvíle, než usíná. Pro zmírnění obtíží indikována další série elk. léčby. Během rekonvalescence ustoupila depresivní symptomatologie.

Od ledna 1975 pozorována opět vzrůstající podrážděnost, jež je doprovázena projevy perzekučního bludu – pac. přesvědčuje kolektiv sester a lékařů o tom, že je perzekvována veřejnými orgány ČSSR. Jindy naopak zmiňuje soudruhy z Krajského soudu nebo z ÚV KSČ, jako je např. s. M. Zelenka nebo s. I. Jiráček ad., kteří měli údajně využívat jejich služeb.

Obtíže mírněny medikací se sedativními účinky, s různými reakcemi. Vzhledem k pac. stavu po poslední elk. léčbě navrhuji v této již nepokračovat.

112

Okresní oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

K rukám operativního pracovníka: VYKLADAČ

Pokyny k případu SURMENOVÁ TERÉZIE

Znovu zdůrazňuji, že v příp. Surmenové Terézie se jedná o osobu lid. dem. zřízení nebezpečnou a osobu čl. občanům soustavně škodící, kvůli čemuž byla i přijata k ambulant. léčbě. Je evidentní, že její stav se zhoršuje, jak vyplývá z reference o lžích a nestoudném osočování bezúhon. osob svědomitě sloužících soc. našemu zřízení a KSČ, čímž se Surmenová dopouští trest. činu rozvracení republiky. Jelikož jde ale o osobu psych. narušenou, domníváme se, že řešením není trest. řízení, nýbrž podstoupení pac.

účinnějším takovým léčeb. metodám, než je pouhá medikace, které by její postoj normalizovaly. Instruujte v tomto smyslu našeho taj. spolupracovníka v St. psych. léč. v Kroměříži, přičemž mu doporučte i nadále neumožňovat pac. návštěvy, při nichž by dále šířila své pomýlené názory otravující obč. morálku.

Ref. J. Švanc

Dne 2. 3. 1975

116

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

SITUAČNÍ ZPRÁVA: Příklad Surmenová Terézie

Podal: ts „Klouzek“

Na vaše doporučení provedeno cíleně zaměřené vyšetření, při němž bylo zjištěno, že onemocnění pac. Surmenové postupuje progresivně. Dosavadní terapie posouzena jako neefektivní, proto indikována opětovná elektrokonvulzivní terapie – série 8 el. šoků ve frek. 2× týdně.

Dora bolestně přivřela oči a představila si Surmenino tělo v křeči vypružené do nepřírozeného oblouku, viděla její zaťaté pěsti, přitažené pevnými řemeny k lůžku, a hlavu sevřenou zřízencovými dlaněmi, aby jí ze spánků nesklouzly elektrody pumpující do ní výboje, jeden za druhým, deset vteřin, dvacet vteřin, třicet vteřin...

Dora se s bušícím srdcem zvrátila do opěradla židle a lapala po dechu.

Ještě před několika okamžiky si mohla myslet, že k tomu, co se se Surmenou stalo, došlo shodou nešťastných náhod, v nichž hlavní roli hrála především zaujatost policistů a zabeďněnost režimních úředníků, kteří se snažili ze stolu shodit to, co rozumem nedokázali zpracovat. Proto Surmenu jako horký brambor přehodili do rukou lékařů. Myslela si, že v tom svou roli sehrál i fakt, že se Surmena v náročné situaci nedokázala zorientovat, a nakonec zřejmě i její narušené duševní zdraví, vždyť nikdo není imunní. Ale teď se její pohled rázem změnil.

Přestala se okřikovat za myšlenku, která se jí už včera pomalu a neodbytně vkrádala na mysl. Najednou si nepřipadala tak paranoidní. V tom, co se jí zpočátku zdálo jako série náhod, viděla teď pečlivě promyšlený postup, jak se Surmeny zbavit. Ale proč? Proč? dunělo jí hlavou, zatímco klopýtala z badatelný ven.

Z toalety se vrátila za víc než hodinu, když už si muž za skleněnou tabulí kanceláře začínal dělat starosti.

121

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

SITUAČNÍ ZPRÁVA: Případ Surmenová Terézie

Podal: ts „Klouzek“

Na základě vaší výzvy podávám informace o současném stavu pac. Terézie Surmenové. Ke dni 12. 7. 1975 lze o pac.

dosavadním pobytu na ženském oddělení 5A St. psych. léčebny v Kroměříži říci, že probíhá obdobně jako u pacientů s podobnou diagnózou.

Po přijetí byla Surmenová umístěna na desetilůžkovém pokoji se ženami ve věku 27–69 let, přičemž jejich diagnózy se ve větší či menší míře shodovaly s diagnózou Surmenové (psychotické bludy, případně schizofrenie). Pacientky jsou pod stálým dohledem služby, kterou vykonávají specializované sestry, a pod dohledem týmu lékařů, jež je veden soudruhem primářem doc. MUDr. Formánkem, CSc. Surmenová je sice na otevřeném oddělení, kam mají přístup příbuzní pacientek vždy během nedělního odpoledne, ti jsou však vedeni do pokojů až po schválení návštěvy vrchní sestrou, která byla uvědomena o primářově rozhodnutí, že v případě Surmenové mají být návštěvy eliminovány. Nicméně se o toto dosud nikdo nepokusil.

Vztahy mezi pacientkami jsou obecně dobré, Surmenová se projevuje spíše samotářsky, s žádnou z žen na oddělení nevstupuje z vlastní vůle v užší osobní kontakt. Pokud už k němu dojde, je zde tendence uznávat její autoritu, které podléhají i starší pacientky, než je Surmenová. Tento stav se potvrdil především po události, ke které došlo dne 21. 3. 1975, kdy se na oddělení vyhrotil konflikt, který způsobila blížící se doba velikonoce, neboť na svátky bylo některým pacientkám umožněno vrátit se dočasně do svých domovů. Na pokoji číslo 17, který obývá právě Surmenová, došlo k roztržce, jež vyústila ve rvačku dvou pacientek, Růženy Drmolové a Ireny Kučerové, z nichž druhá jmenovaná během rvačky, do níž se postupně zapojily i další pacientky, utrpěla tržné rány na čele a levém spánku

způsobené tlučením hlavy o železnou pelest postele, pohmožděninu krku v důsledku škracení, a následně u ní propukl silný epileptický záchvat s křečemi. Když se podařilo sloužícím sestřám vytrhnout dveře, které pacientky blokovaly, a vniknout do pokoje, našly napadenou Kučerovou ležet v klíně Surmenové, kdy ji Surmenová držela kolem hlavy a prsou a tlumila tak křeče, které házely jejím tělem v úzkém prostoru, v němž by si postižená mohla jinak lehce ublížit. Hřbet dlaně měla Surmenová vklíněn mezi zuby pac. Kučerové, jež jí tak způsobila bolestivé zranění, nicméně tím bylo zabráněno, aby si během záchvatu sama rozkousala jazyk. Jakýmsi hlasitým, blíže nespecifikovaným „zařikáváním“ pak Surmenová působila na ostatní pacientky, které se rozprchly do koutů pokoje, jak je díky tomu posléze našli ošetřovatelé. Nepochybně fascinující zůstává fakt, že toho rána Surmenová podstoupila poslední ze třetí série elektrošoků a ještě při kontrole uskutečněné asi půl hodiny před událostí ležela ve stavu snížené vnímavosti až apatie. V takovém stavu nejsou pacientky většinou schopny ani verbální komunikace, natož pak chůze nebo dokonce nějaké náročnější fyzické aktivity. Skutečnost, že se Surmenová odpoutala od lůžka, udržela devadesátikilovou pac. Kučerovou zmítající se v křečích a rozehnala osmičlennou skupinu žen nacházejících se v neurotickém deliriu, pro nás zůstává nepochopitelným zmobilizováním energie, čehož nikdo z kolektivu lékařů ani sester nebyl během své praxe doposud svědkem. Surmenová po zásahu sester a ošetřovatelů znovu upadla do apatie konvenující postelektrokonvulznímu stavu, nicméně od té doby u svých spolupacientek vzbuzuje respekt hraničící až s nábožnou hrůzou. K naší velké

nelibosti tento postoj částečně sdílí i kolektiv sester, jenž byl ale poučen o patologických reakcích v procesu elk. léčby a přistoupil poté k události z pohledu moderní medicíny.

K tomuto faktu jsem nucen podat další zprávu, a to takovou, která se týká rozpoložení některých pracovních kolektivů St. psych. léčebny v Kroměříži.

Přestože se Surmenová snaží kolektivu stranit, stala se často vyhledávanou osobou, a to také soudružkami sestrami nejen z oddělení 5A. Děje se tak, protože se rozneslo (šířeno zřejmě některým z psychiatrických pacientů), že má Surmenová zvláštní schopnosti. Jako důkaz se začal uvádět odchod soudružky dipl. sestry K. Jirkové, která z rizikového pracoviště oddělení 5A přešla z důvodu otěhotnění na nemocenskou, přestože se o ní vědělo, že má dlouhodobě problémy s početím. Soudružka sestra Ludmila Kopáčová se vyjádřila v tom smyslu, že Surmenová soudružce dipl. sestře Jirkové poradila jakési horké zábaly, jakési fyzické cviky a jakousi směs bylin k užívání, po níž se jí v jejích devětatřiceti letech podařilo otěhotnět. Jako další důkaz se zde šíří, že Surmenová údajně předpověděla zdravotní problémy soudružce sestře Trnkové, která je nyní na neschopence kvůli chronické insuficienci ledvin, která u ní dospěla do terminálního stadia, pročež podstupuje pravidelně dialýzu. Surmenová ji údajně už v březnu nabádala, aby za žádnou cenu nesolila a nejedla vejce a maso, zato aby jedla pohanku, česnek a cibuli.

Dle konzultace s ošetřujícím lékařem soudr. Trnkové i se samotnou soudr. Trnkovou, již z vlastního zájmu vykonala vrchní sestra soudr. Ledvíková, se u soudr. Trnkové v po-

sledním měsíci projevovала silící progresivní nedostatečnost ledvin, která vygradovala v okamžiku, kdy její ledviny pracovaly na méně než 30 procent, přičemž ještě o dva měsíce dříve, tedy v březnu, mohlo být vyváženou dietou tomuto stavu zabráněno. Považuji za vhodné dodat, že dieta v takových případech spočívá především v omezení kuchyňské soli a bílkovin. I tato událost vynesla Surmenové až nekritický obdiv personálu oddělení 5A i oddělení dalších.

Domnívám se, že by bylo vhodné proti podobnému iracionálnímu chování zakročit a některé sestry, které Surmenové vlivu obzvláště podléhají, poučit o kvalitách socialistické medicíny a o správném, moderním přístupu k šarlatánským spekulantům. Dále také navrhuji upozornit je, že pokud své vstřícné chování k pacientce nepřehodnotí, budou bezodkladně přeloženy na jiné pracoviště. Vyhnete se tak scestným úvahám, jako je například nejnovější zpráva šířící se mezi pacientkami i personálem odd. 5A, která se týká stavu budovy a klimatických procesů.

Jak je všeobecně známo, technický stav řady budov St. psych. léčebny díky svému stáří dlouhodobě nevyhovuje běžným standardům. Co se týče budovy oddělení 5A, je vedení léčebny seznámeno s problémem, že do ní zatéká a zastaralý kotel nedostačuje kapacitě vytápění. Z tohoto důvodu bylo už ale na začátku roku 1975 zažádáno o nový kotel zn. Bertsch, kvůli němuž by měla být v nejbližších měsících zahájena výstavba nové kotelny i zásobníků na mazut.

Počasí, které bylo na přelomu roku 1974 a 1975 na Kroměřížsku nezvykle drsné, způsobilo popraskání dlouho neměněného potrubí ústředního topení (vlivem mrazu v lednu a únoru) a také četné viditelné změny na stavu budovy (březnová

vichřice odnesla část střechy, dubnové a květnové lijáky způsobily promáčení budovy, které se projevilo i na zdech patientských pokojů, kde dodnes bojujeme s plísní).

Tyto drobné nehody postihly pouze pavilon odd. 5A, což je logické, neboť patří k nejstarším a nejméně udržovaným pavilonům objektu St. psych. léčebny. Bohužel se ale tato skutečnost stala podhoubím pro bujení dalších fantastických představ spojovaných se Surmenovou, jež podle víry pacientek dokáže manipulovat s počasím, které se těmito na Kroměřížsku nezvyklými klimatickými úkazy vzpírá tomu, aby byla jmenovaná držena v psych. léčebně. Z důvodu stoupajícího neklidu po rozšíření této fámy jsem ji nařídil přeřadit na pokoj s pěti pacientkami těžších stadií demencí, kde je Surmenová dostatečně izolována. Na přeřazení z pokoje č. 17, kde doposud pobývala, ale tato reagovala špatně: byla agresivní a vyhrožovala ošetřujícímu lékaři, tedy mně. Vyděsila tím nejen pacientky, ale i sloužící sestry, které mi referovaly o jejích řečech, jež zde pro zajímavost uvádím: „Však tobě to Pán Bůh neodpustí, a to ty sám odčítáš roky svému děcku, jak odčítáš roky mně.“

Z důvodu vzrůstající agrese směřované ke svému okolí a dále kvůli zhoršení choroby jsem rozhodl o indikaci čtvrté série elektrokonvulzivní léčby, od níž očekávám celkové zklidnění pacientky a lepší reflexi vlastní choroby i okolí.

Společné dědictví

Dora se z archivu ploužila jako omámená. Nemohla z hlavy vypudit obrazy, které se jí tam vetřely během čtení Surmenina svazku.

Na mysl jí přicházely desítky otázek, z nichž většina končila u doktora Kalouska, který se skrýval pod nepřiliš vynalézavým označením Klouzek.

Ještě včera na něj vzpomínala s hlubokou vděčností.

Byl to on, kdo svým přesvědčivě empatickým přístupem, množstvím informací, které jí bez zaváhání poskytl, aby jí vysvětlil postup Surmeniny nemoci, a hlubokým, uklidňujícím hlasem dokázal jako jediný ukonejšit její úzkost. Jejich telefonické rozhovory pro ni byly jako rozhršení po zpovědi.

Teprve dnes pochopila, jak to ve skutečnosti bylo, a to poznání ji zdrtilo. A zaplavilo vlnou výčitek, že to neodhala. Jak byla hloupá! trýznila se. Ani čtyři roky na internátě ji nenaučily být obezřetnější, podezíravější, spolkla jim to i s navijákem...

Ale kdo to mohl tušit? Koho by napadlo, že Surmenin ošetřující lékař, člověk, který kdysi přísahal udělat všechno ve prospěch lidského zdraví, byl schopen léčbu nějaké mu

neznámé ženy jen předstírat, a ještě měl žaludek na to, aby skrze procítěné telefonáty držel v bezpečné vzdálenosti ji a její pochyby?

Dora z toho byla znechucená, cítila, jak se třese.

Jakmile dorazila do hotelu, zamířila k baru. Potřebovala si dát něco na uklidnění. Nedovedla si představit, že by teď byla sama v tichu hotelového pokoje.

Vybrala si odlehlý stůl v rohu místnosti, a než jí číšník přinesl objednaný nápoj, rozložila před sebe svou diplomovou práci a laptop. To aby nebudila takovou pozornost — přece jen ještě nebylo ani šest a vůbec netoužila po pohledech lidí, kteří by se tázavě obraceli po osaměle pijící ženě.

Když se to vezme kolem a kolem, bylo toho v její diplomce dost. Obsahovala řadu materiálů, které Dora dokázala shromáždit během studia, všechno, co vůbec šlo vydobýt z československých archivů osmdesátých let. Vyšťourala to, i když trvalo neskutečně dlouho, než její požadavky prošly prověrkou a rukama úředníků sedících kdesi v útrobách obrovské budovy Moravského zemského archivu. A většina prošla, neboť jak čarodějnické procesy, tak pozdější babské spory s vesnickými faráři nahrávaly záměrům režimu, který skrz ně mohl demonstrovat zákeřnou a ničivou sílu církve, která po věky vítězila ve svém *vykořisťovatelském třídním boji proti utlačovaným vrstvám*.

Kolik toho neprošlo, se postupně dozvídala až po revoluci. Prvorepublikové časopisy, o kterých si myslela, že jsou už nedohledatelné, protože v nich národopisci *pravicové buržoazní vlády* dospívali ke *kapitalismem kontaminovaným závěrům*, vědecká periodika, o kterých knihovníci a archiváři

tvrdili, že jsou ztracená nebo rozkradená, se najednou začala objevovat v databázích. Na světlo světa se vynořily farní knihy, o nichž jí bylo sděleno, že je církevní hodnostáři raději zničili, než aby je odevzdali do archivů. A do knihovny ústavu přicházely zahraniční publikace, aniž by je někdo zcizil nebo nadobro deponoval dřív, než se k nim dostanou badatelé.

Dostupnost staronových pramenů i nová doba, kdy ji nikdo nenutil ke kompromisům v badatelských záměrech ani k pokrytecké dikci, Doře otevřela cestu k jejímu původnímu cíli. K obsáhlé práci, která se v blízké budoucnosti stane jejím klíčovým dílem. A rehabilitací bohyní, všech. Především Surmeny. Jakmile dočte její svazek, pustí se do přepisování diplomky, novějších textů i do nových kapitol. Už se nemůže dočkat.

Vedle lokte jí přistála sklenička s čirou tekutinou. Dora otevřela černé desky a nalistovala první kapitolu.

Kdyby to tehdy bylo možné, začala by svou práci popisem toho místa. Všichni o něm říkali, že je zvláštní, a proto že plodí zvláštní obyvatele. Možná to tak Kopaničáři říkali, protože nic jiného než tento výjimečný pocit neměli. Malí, sukovití lidé, které půda neúrodných Kopanic nedokázala dobře živit, se od dětských let ničili nejen tvrdou prací, ale i silnou, podomácku vyráběnou pálenkou. Přetrvával v nich nezlomný vztah k víře, aniž by však byli schopni respektovat její morální hodnoty. Mimo své území byli vyhlášenými rváči a zloději. A podvodníky, kteří sklízeli posměch pro svou snahu obelhávat, jež byla většinou lehce odhalena. Mělo to co do činění se vzděláním. Pro Kopaničáře nemělo žádnou hodnotu — škola se rovnala

ztrátě času, který mohli využít jinak, lépe, prací na poli nebo jiným sháněním živobytí.

Byli to oni, kteří ještě padesát let po zrušení roboty bez odměny pracovali na panství světlovských hrabat, protože na Kopanicích nikdo neuměl číst a psát, natož aby odebíral noviny, a proto se tam nedoneslo, že robota byla zrušena. Až zásah zděšeného advokáta Večeři, průkopníka turismu, milovníka bělokarpatské panenské přírody a autora článku „Moderní nevolníci“ v časopise *Samostatnost*, tuto skutečnost napravil. Informoval překvapené vesničany a pak, na sklonku roku 1898, ve Vídni navštívil ministerského předsedu Badeniho, aby situaci změnil. Co mu bylo do potu a dřiny dvou generací neoprávněně se lopotících Kopaničářů? Nic. Snad ho provokoval pocit, že na konci devatenáctého století na civilizované Moravě přece nemůže existovat tak hluboké nevědomí, taková nevzdělanost, aby umožnila fungovat otrokářství. Ale existovala. I v řadě let příštích. Dokonce ani v padesátých letech, kdy se komunisté chlubili, že vymýtili negramotnost, si tuto zprávu nemohla přečíst dobrá třetina obyvatel Moravských Kopanic.

Nicméně ten pocit, že jsou výjimeční, v nich přetrvával. Protože žili ve výjimečném prostředí. Tím by Dora tehdy ráda začala. Jenže uvádět akademickou práci statí o hornaté krajině, jejíž svahy porůstají lesy plné karpatských buků a dubů, jejichž kmeny ani nelze obejmout, kde jsou stráně s loukami, na nichž se v létě blyští vzácné orchideje, vstavače a sasanky, a mezi nimi shora dolů kloužou úzká obdělaná políčka s chalupami tisknoucími se k zemi, je holý nesmysl. Vědecký text nelze začít popisem svěžího horského léta, které se v jediném okamžiku může změnit v pekelnou smršť bouře, jež zahalí

hřebenů do temných, neprostupných mračen, nebo popisem tuhé zimy, během níž se mezi kopci zvedají sněhové víry, jaké by jeden čekal na Sibiři, ale určitě ne na jihu Moravy. Na stránky takové práce nelze vykreslovat obrovský kulatý měsíc, který nad špičkami semknutých kopců šlemují cáry nočních oblak, nebo psát, že když je noc bez mráčku, je vidět na cesty po svazích skoro stejně jako ve dne. A že když se v takovou chvíli člověk postaví na zápraží chalupy, co stojí na hřebeni kopce, tak má pocit, jako by byl v nebi, protože se mu pod nohama otevírá celý svět. Z protější stráně mu v tu chvíli svítí vstříc poházená světla chalup a z dolíku mezi kopci na něj mrká Hrozenkov, jako dítě z kolébky, a všichni, ač vzájemně vzdálení, o sobě vědí. Sami, a přesto spolu.

Skutečný začátek její diplomové práce měl být právě takový — měl osvětlit, jakým magických místem jsou Kopanice na svazích Bílých Karpat a že právě jen v takovém místě se mohlo zrodit a rozvinout svou sílu něco zvláštního. *Bohyně*.

Jenže nic takového do vědeckého textu svázaného přísnými pravidly nulové estetiky nepatří. O ničem podobném nepsala, protože píše něco takového, když si představíte pět párů očí CSc. soudruhů posudkové komise, z nichž nejméně jeden bude obeznámený s vaším kádrovým profilem: — S veškerým respektem k našemu pracujícímu lidu, soudruzi, a věřte, že tak nečiním z nepochopení rozdílných třídních pohledů, ba právě naopak. Ale tohle není přípustné, tohle je úplně mimo žebříček hodnocení, tady absolutně neplatí kritéria pro vědecký výstup! Tohle může napsat jedině, no ano, tohle může napsat snad jedině prodavačka. Se vši úctou k její poctivé práci pro naši socialistickou vlast. Ale v Jednotě!

Takže začala úplně jinak.

Náboženství versus magie

Náboženství i pověrečná magie byly dodnes mnohokrát podrobeny kritice v řadě studií předních teoretiků etnografie a etnologie, kteří na základě vědeckého materialismu dostatečně prokázali falešnost víry v nadpřirozené mocnosti. Jejich argumentace jasně vyjevuje, že idea vyšší bytosti a jejích nadpřirozených schopností (v případě křesťanství Boha, v případě magie přírodních sil) znamená vzdání se praktického rozumu a následně i spravedlnosti, jež nezbytně vede k zotročení lidstva.

Nicméně pro účely mapování problematiky tzv. **žitkovských bohyní** je nutné se těmito kategoriemi zabývat a pro tento účel náboženství a magii také důsledně rozlišovat. Teprve pak budeme schopni pochopit syntézu jich obou v procesu magické činnosti bohyní, které do svých rituálů vtahovaly i křesťanského Boha.¹

Ačkoliv se tento princip jeví být antagonistický, není dnes díky obsáhlé studii Dr. Čenka Zírta² neznámý. Naopak, na základě jeho bádání lze doložit různé formy interakce mezi křesťanskou vírou a pohanstvím v průběhu celého evropského kulturního věku.

1 Odtud také pochází název celého magického procesu věštění a na jeho základě posléze udílení rad, stanovování diagnózy ad. Tento proces se nazývá *bohováním* a označuje prosby k Bohu o vyjevení toho, co si objekt žádá.

Zprostředkovatelky tohoto vyjevení se pak nazývají *bohyně*.

2 Zírt, Čeněk: *Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku*.

Česká akademie císaře Františka Josefa, Praha 1894.

Lze konstatovat, že zpočátku se jednalo o prolínání nové víry s původním pohanským náboženstvím (viz snaha o propojení církevních svátků, jako jsou vánoce, se zimním slunovratem, velikonocí s jarní rovnodenností ad.), teprve posléze začala církev zaštitěná vládnoucí třídou diktovat mimo výrazně odlišnou ideu víry i nové, nezvyklé požadavky a přísnou síť etických zásad, k nimž mj. patřilo i odmítnutí starodávných obyčejů a rituálů. Zíbrt však dokládá, že po celé Evropě se dlouho udržovaly rody, které se rozhodly zachovat původní učení svých předků a nezapomenout na rodovou moudrost předávanou z generace na generaci, byť byla označena za pohanskou, a tak i heretickou.

To však představitelům církve neuniklo. Postupy, jak sjednotit obyvatelstvo pod řád jediné víry, známe především z někdy drastických, jindy podivuhodných **církevních záповědí** dochovaných v torzálních záznamech z doby počátku středověku. Byly směřovány právě proti uchovatelům pohanských tradic, již byli církvi nebezpeční především kvůli tomu, že se na ně obraceli lidé, kteří věřili, že mají moc pramenící nejen ze znalosti dávných tajemství, ale že jsou schopni do své činnosti vtáhnout i (nově) poznanou sílu křesťanského Boha. Dvojí znalostí a dvojí schopností se tak stávali mnohem významnějšími, než byli oficiální představitelé církve, kněží a mniši.³

Právě proto vznikaly spisy, v nichž jsou rituální magické praktiky dezinterpretovány do podoby nebezpečné celé křesťanské společnosti. Ta, z většiny na nejnižší úrovni vzdělání,

3 Viz Baroja, J. C.: *Die Hexen und Ihre Welt*.

Ernst Klett Verlag, Stuttgart 1967.

hrůzným obrazům o pachtování znalců pohanství s ďáblem ráda uvěřila.

K nejznámějším spisům tohoto charakteru patří **Malleus maleficarum** neboli Kladivo na čarodějnice dominikánského mnicha Heinricha Kramera (Institorise).⁴ Přestože bylo jeho dílo zamítnuto kolínskou univerzitou (pod jejíž záštitou se autor spis pokusil vydat) jako dílo duševně narušeného klerika, rozšířilo se od svého prvního vydání v roce 1486 v následujících dvou stáletích v 28 reedicích po celé Evropě. Netrvalo dlouho a jeho obsah byl využit v dobách přírodních pohrom nebo epidemií k provokaci hysterie ústící až v hledání viníků. Není překvapivé, že se našli mezi nositeli pohanských tradic, kteří, jako ďábloví pomocníci, čarodějníci a čarodějnice, prosazující na zemi jeho vůli, chtěli destabilizovat komunitu celého křesťanského společenství...

Řekněme, že na tom něco bylo. Dora si dokáže představit, že když se smíchá to, co věděla o umění žítkovských žen, s dobře mířenými štvavými řečmi, kapkou hysterie, strachu a hlouposti, výsledkem mohla být výbušná směs, která takové ženy, jako byly bohyně, odmrštila až do plamenů nebo na popravčí špalek. Jako Kateřinu Shánělkou a Kateřinu Divokou.

Jejich hlavy se svezly do nastaveného koše a krev stříkla na metr daleko, jejich těla se proměnila v popel, stejně jako

4 Heinrich Kramer (Institoris) (1430—1505), převor dominikánského konventu ve Schlettstadtu a autor třídílného spisu *Malleus maleficarum*. Spoluautorství převora dominikánského kláštera v Kolíně nad Rýnem a profesora teologie na tamní univerzitě Jakoba Sprengera (1437—1495) bylo vyvráceno.

v případě řady dalších obětí čarodějnických procesů. Ale mezi nimi a žítkovskými ženami byl určitý rozdíl. Trknul Doru do očí, když procházela ostatní dochované krevní knihy moravských měst. V jejich záznamech stály rozsudky vynesené nad ženami, které většinou nebyly ortelovány jen za *crimen magiae*, ale především za další, doprovodný zločin, jenž byl právě tím hrdelním. Infanticida, zbavení outěžku, travičství, krádež, smilstvo, bigamie, incest — páchaly je hlavně ženy z okraje společnosti, žebračky nebo ženy duševně nemocné. Našly se i výjimky, samozřejmě; k nejznámějším patřil případ velkolosinských a šumperských procesů, které rozpoutal pan Boblig z Edelstadtu, jehož choré řádění lemovaly hranice s desítkami spálených těl většinou počestných měšťanů a měšťanek.

Mezi výjimky ale patřily i žítkovské ženy. Jejich rozsudky se skládaly jen z výčtu hříchů, jejichž podstata byla velmi abstraktní, a bezpochyby vycházela ze zjitřené fantazie žalobců založené na povědomí o jejich skutečném umění, a to Dora vyčetla nejen z konkrétních spisů, ale dobře znala i z vlastní zkušenosti. Ženy, které stanuly před bojkovickým soudem, totiž nebyly obviněné jen tak pro nic za nic. Pokud vědění, které je ostatním neznámé, bylo trestné, pak byly vinny.

Dora stiskla tlačítko počítače, a mezitím co čekala, až se displej rozjasní sytě modrou barvou, mávla na číšníka a objednala si další skleničku. Před jejíma očima se postupně otevíraly složky, až konečně kurzorem rozklikla tu s názvem LÉČENÍ. Chvíli hledala mezi jednotlivými soubory. Pak otevřela ten se zápisky o prastarých, po generace předávaných recepturách, které si zaznamenala během rozhovorů s pamětníky. Chvíli je pročetla, než našla, co hledala. Surmeninu radu Baglárce.

Chceš-li mužovu touhu roznítit a početí tak pomoci, smíchej kůru z kmene mladého dubu, naloupanou na jaře, kdy ještě neraší listoví a míza stoupá, rozdrť ji na prášek, přidej kousky maralího kořene, drť z březových jehněd, dvě lžičky lístků kotvičníku spařených s deseti kapkami octa, smíchej to se sádlem, povař a nechej zatuhnout. Mazej svému muži navečer a dvakrát denně mu k tomu dávej pít čaj z odvaru kotvičnickové nati. Bude-li mu příliš hořký, smíchej ho s pálenkou.

Byl to týž recept, který dala Kateřina Shánělka Fucimance. U Baglárky však zabral, byla matkou tří dětí.

Složka o léčení byla takových návodů a rad plná. Kdysi to byly jediné metody, jimiž se na Kopanicích uzdravovalo. Škoda že v hysterii vyvolané honem na čarodějnice se v představách lidí proměnily v zákeřné praktiky, které bylo nutné co nejrychleji vymýtiti. Spolu s úctou k těm, které je znaly. K bohyním, které se v očích sousedů staly bosorkami. Přispěla k tomu určitě i další ze schopností, jimiž žitkovské ženy údajně vládly.

Dora rozklikla soubor s názvem MILOSTNÁ MAGIE.

Na obrazovce počítače se před ní začaly rozevírat xerokopie ortelu nad Shánělčinou praneteří Kateřinou Divokou, která ve své náruči kouzlem držela jakéhosi Talaše. Lití vosku a zaříkání? Mámení pomocí zelin a čachry s láskou? Dora věří, že to všechno Kateřina Divoká provozovala, i když popravu si za to nezasloužila. Věřící, že v tomto ohledu byla stejně vinna jako Zuzka Poláška, její vnučka, která se o víc než půlstoletí později před bojkovickým soudem zpovídala z obluzení Jury Řeháka, „*poctivého kováře bystrického, kterýhož pobláznila a od jeho ženy Mariny odloudila a ji pak umořila*“. Polášce tehdy

vraždu Řehákovy ženy, která umřela na soucotě, nedokázali, ale pro podezření a pro jiné kouzelné činění byla odsouzena k pokutě pěti zlatek. To bylo ještě v roce 1741. Tehdy už našťestí ordálie, mučení a popravy domnělých čarodějnic zmizely z repertoáru moravských soudů, a Poláška tak vyvázla živá, na rozdíl od svých předchůdkyň.

Dora věří, že se provinily obě, stejně jako jiné bohyně. Ví to, protože ještě i k nim, na Bedovou, běhávaly dívky toužící pobláznit svého vyvoleného.

Pamatuje si, že k Surmeně přicházely hlavně večer, už za šera, aby je nikdo nepoznal, i kdyby je třeba zahlédl. Přicházely k nim stydlivé, ale plné nadějí, a Surmena je odváděla ven, do tmy, jen s mihotavým plaménkem petrolejky, který Dora sledovala z okna, dokud nezmizel za hřebenem kopce.

Ji, Doru, Surmena vždycky i s Jakoubkem zamykala v chalupě, aby ji nenapadlo je sledovat, to prý nebylo nic pro její oči. O to víc byla Dora zvědavá a nikdy nedokázala usnout, dokud se Surmena s dívkou zase nevrátila. Ale místo toho, aby se pak dozvěděla, co spolu ty dvě venku dělaly, zaslechla jen šustot suchých bylin, jak je Surmena sypala do váčků, a děkovná slova dívek, které rychle mizely do noci.

Až jednou udělala Surmena chybu a zapomněla zamknout. Klimbala zabalená ve vlněném šálu u teplé pece a ťukání na dveře chalupy ji vytrhlo ze spánku. Taktak stihla slít bylinkový odvar, který překypoval na plotně, a nachystat věci do plátěného pytle. V tom zmatku pak vyběhla do noci, aniž by dveře zajistila, a Dora, jako vždycky bdící, se pustila za ní. Skrytá v šeru pak krok za krokem sledovala mihotavé světlo, které ji přivedlo až ke kraji lesa, kde vyvěral jejich pramen rozlévající se do oka studánky.

Když se Dora přiblížila natolik, aby dobře viděla i slyšela, spatřila dívku, kterou znala z Hrozenkova, jak dřepí nahá ve studánce a Surmena ji polévá odvarem smíchaným s vodou z pramene.

— *Já ťa umývám pĵati prsty, šestú dlaňú, aby ten odsúdzenec prišiel za tebu... abys mu bola najvzácnějša, nad vsecky panny najmilejša, aby on nemohol ani jesti, ani píti, ani spáti, ani tabáku kúriti, ani veselým býti. Len k téjto Haničke krsténej bežati, dokáď k něj nedobehne a do stavu manželského s ňou nevstúpi...*

Surmena se skláněla ke studánce a zase vstávala, aby Hanu dostatečně a všude smáčela, omývala jí vlasy, mnula ruce a nohy.

— *Aby mu nebola hodina hodinú, rodina rodinú, sestra sestrú, brat bratom, matka matkú, otec ocom, aby mu nebolo nic milé a len tá jeho odsúdzenečka s božskú pomocú, tá aby bola pred jeho oči postavená.*

Hana se začala modlit.

— *Tak já to zaklínám,* pokračovala Surmena, chodila kolem dokola studánky a opisovala nad ní velké kříže. Když skončila, zabalila dívku do trávničky, co jí měla nachystanou v plátěném pytli. Usušila ji a pak, zatímco se dívka oblékala, se zeptala:

— *Kdy budeš mít měsíční krvácení?*

— *Za týden,* odpověděla se stydlivým zajíknutím Hana.

— *Tak tak. Tož hned ten první den uděláš těsto na pagáče a do toho těsta přidáš tři kapky své krve, té měsíční sebrané z plátěnka, taky jeden chloupek z ohanbí, a necháš to pořádně nakynout. Pak napečeš a každý z těch pagáčů, co budou nejhezčí, podržíš chvíli v podpaží. Stačí pár minut, ještě za tepla, ale ne dokud budou horké, ať se ti nezdrnou. A pak*

nachystáš na talířek, a až půjde ten Liptáků kolem, tak mu nabídneš, a ať si jich klidně vezme víc, když mu budou chutnat. Ale ne moc, aby je nerozdal, protože je musí sníst sám, však víš.

Hana si natahovala halenku a sukni a při tom kývala a lapala každé Surmenino slovo, snad aby to neprovedla špatně. — A doma ti dám ještě milostník a netátu, taky laskavec, a to budeš nosit u sebe, uvidíš, jak budeš voňavá. A zrovinka jemu.

Hana se potěšeně zasmála a polohlasem zanotovala kopanickou písničku: — *A vy chlapci nevíte / prečo za mnú chodíte / a já nosím netátu / za fjertúškem zapjatú...*

— Ba ba, pokývala Surmena.

Světlo z petrolejové lampy zavěšené nad studánkou ozařovalo právě tak prostor té podivné scény a dvě osamělé aktérky. Dora na ně civěla jako u vytržení. A o několik měsíců později nemohla uvěřit svým očím, to když si Hanu, vyšňořenou do svatebního kroje s vysokou korunou květů ve vlasech, k hrozenkovskému oltáři odváděl jeden z Liptákových synů. Zdálo se jí to tehdy, nebo se na sebe Surmena s Hanou usmívaly jinak než ostatní?

Dora si tu vzpomínku vybavila, když poprvé četla rozsudek nad Kateřinou Divokou a nad Zuzkou Polášskou. A pak znovu, kdykoliv narazila na podobné případy, které dokládaly zvláštní milostné čáry žitkovských žen.

Třeba na stránku matriky, kde našla záznam o tom, že se vnučka Zuzky Polášky, Marie Juračka, dobře provdala až na Hanou, kam si ji odvedl bohatý sedlák, kterého si prý vyhlédla kdesi na jarmarku. Nebo když narazila na zápis o exhumaci její sestry, které se říkalo Perchaňa. Zemřela dřív než její mladý

milenec a chodila ho v noci mořit tak dlouho, dokud ji nevyhrabali z hrobu a neprobili jí srdce kůlem, protože si mysleli, že je vampýrka. Měla prý líce celé růžové a vlasy a nehty jí i v rakvi rostly, přestože v zemi ležela víc než tři týdny. Nebo když slyšela, co se povídalo o synovi jednoho jihlavského továrníka, ke kterému prý jednou na léčení přivolali prespanku Dorku Gabrhelovou, dceru Mariiny dcery Kateřiny, která ho poléčila tak, že za ní pak jezdil každé léto a nemohl se od ní odtrhnout až do konce jejího života. Dodnes se na Kopanicích vzpomíná, že za ní běhal jako pes, neviděl a neslyšel jiné ženské, jako by byl očarovaný. A taky se říká, že když pak Dorka Gabrhelová umřela, kopala kolem chalupy její dcera a následnice Anka nový záhon a že na místě natočeném k Jihlavě vykopala pramen vlasů přesně takových, jako měl ten jihlavský synek. Teprve až ho spálila, přestalo ho to prý na Kopanice táhnout.

Dora znovu klikla a z jiné složky na obrazovku vyskočila široká kresba rodokmenu.

Pomalou přejížděla kurzorem od Kateřiny Shánělky přes Kateřinu Divokou k Zuzce Polášce, od ní k Marii Juračce, která se po smrti svého muže zase vrátila na Žitkovou, aby tu na konci osmnáctého století předala živnost své dceři Kateřině, a ta pak oběma svým dcerám, Marině Gorčíkové a Dorce Gabrhelové. Nitky rodokmenu se pak řetězily dál, do devatenáctého století, kde se větvy k Marinině dceři Anně Struhárce, které se říkalo Chupatá a která se stala porodní bábou vyhlášenou daleko za hranicemi Kopanic. Byla to zrovna ona, která na začátku dvacátého století dala život dceři Irmě, co od rodiny odlákala svého muže Jana, což jí bohyně z rodu Hodulíků nikdy nemohly zapomenout, a co dodnes žila na ko-

panici Černé, kolem které Dora pátek co pátek šlapala domů na Bedovou.

Druhá větev pak přes prespanku Dorku mířila k Ance, o níž se říkalo, že se nikdy nezmýlila ve svých věštbách. Předpověděla prý i první válku a vyjmenovala všechny hrozenkovské rodiny, které v ní přijdou o své syny. Baglárka Doře kdysi říkala, že její věštba se do puntíku splnila, jmenovala prý všechny z tehdejších hrozenkovských chlapců, z nichž někteří byli ještě batolata a někteří se ještě ani nenarodili — dnes jsou sepsáni na pomníku padlým vojákům na náměstí. Jen pár jmen prý tehdy neviděla, a to byla jména jejího zetě a vnuků. O jejich dcerách, Pagáčeně a Justýně, se pak říkalo, že od své matky podědily nejen umění léčit, ale navíc jim prý stačilo prohlédnout si lidské oči a viděly v nich všechno. Choroby, neštěstí i křivdy, události minulé i ty budoucí. Prý před nimi nikdo neskryl své tajemství. Když si Dora vybaví Surmeniny oči, které prý byly navlas stejné jako oči její matky Justýny a které se do člověka uměly zavrtat jako dvě černé pijavice, věří, že to byla pravda.

Dořin pohled sklouzl zpět k rodokmenu. Od jména Justýny Ruchárky se řetězily poslední dvě nitky k jejím dcerám, Surmeně a Ireně Idesové.

Hned pod nimi stálo Dořino jméno. Rozpačitě na ně pohlédla. A jak je to vlastně s ní?

Lhala by, kdyby tvrdila, že své skutečné místo v tom dlouhém, po staletí se odvíjejícím řetězci jmen vždycky znala. Naopak, bylo to složité. Jeden by řekl, že je poslední žijící bohyní přímé linie. Ale není. V ní, v Doře, totiž nedřímá nic z toho, čím se proslavily ženy jejich rodu, ona, Dora, nezná zeliny, neumí léčit, nevidí budoucnost. Surmena si ji nezvolila za následnici

a neučila ji ničemu z toho, co sama uměla. Protože Dora byla jiná, nedůvěřivá a plná podezřívavých otázek, kterými se nakazila dole, ve škole v Hrozenku. Tak si později musela svou roli v celé té záležitosti pracně hledat sama. Dlouhá léta nevěděla, tápala. Až pak, postupem času, jí ukázaly cestu ty sny.

Napadlo ji to, když se zase jednou probudila nad ránem a v hlavě jí ještě dozníval křik Kateřiny Shánělký. Zírala do stropu temného pokoje a trápila se otázkou, proč zrovna jí nedá zjitřená fantazie pořádně vyspat. A jak se tou věcí tak probírala, najednou jí připadalo, že na to, aby to byla pouhá fantazie, v těch snech vidí až příliš mnoho detailů a až moc přesně cítí, co prožívali lidé několik staletí mrtví. Tehdy poprvé se sama sebe zeptala — co když to nejsou obyčejné sny, co když ji netrápí bujná představivost, ale co když jsou to nepatrné zbytky toho, čím disponovaly její předchůdkyně, drobné střípky umu bohyní? Co když v ní rezonuje společné dědictví, společné vědomí, které se od Kateřiny Shánělký přes řadu staletí, skrz Surmenu a její matku, táhne až k ní? V tu chvíli, kdy ji to napadlo, měla pocit, jako by našla klíč k léta zamčeným dveřím. A sotva se otevřely, vyvstala před ní také její skutečná role, a najednou tušila, co se po ní chce, čím má přispět. Ona, která jediná stojí na hranici mezi těmi tak odlišnými světy, jednou nohou ve vědě, a přitom hluboce vkořeněná do podstaty života bohyní. Jejím úkolem, říkala si, je nalézt osudy všech žen z jejich rodu, vydobýt jejich příběhy z temna minulosti, a hlavně zpravit svět o jejich neobyčejném umění, které se jejich nepřátelé po věky snažili vymazat z tváře Kopanic. To ona měla zabránit tomu, aby se jejich odkaz vytratil.

V tu noc se jí nesmírně ulevilo. Od té chvíle věděla, že její jméno na konci rodového stromu nestojí nadarmo.

Dora znovu přehlédla rozpínající se síť nitek větvících se k jednotlivým jménům.

Tenhle genealogický klenot byl Dořiným tajemstvím. Neviděl ho zatím nikdo jiný než ona.

Na počátku ho sice začala vypracovávat pro účely diplomové práce, ale pak, když se dívala na své jméno osaměle trčící z posledního řádku, myšlenku přiložit ho k textu zavrhla. Udělala to nejen proto, že nechtěla prát rodinnou špínu veřejně, ale hlavně proto, že nechtěla svou práci, svůj cíl, ohrožit nařčením z osobní angažovanosti a případně podjatosti, jak by to mohla vyhodnotit akademická komise.

Byla přesvědčená, že udělala dobře, když si své tajemství nechala pro sebe.

Z myšlenek ji vytrhl číšník. Kývla na jeho zdvořilý dotaz a objednala si další skleničku. Teprve pak si uvědomila, jak ji z celodenního čtení a ze světla displeje pálí oči. Unaveně si je promnula.

Když zdvihla zrak, zjistila, že si ji z protějšího rohu místnosti prohlíží nějaký muž. Nejdřív se jeho upřeného pohledu lekla, ale pak se jí koutky úst pomalu roztáhly v plachém úsměvu.

Závrať noci

Aby byla upřímná, divila by se, kdyby to splnilo její očekávání. Nebo by byla alespoň hodně překvapená. Ostatně, kolikrát v životě se jí stalo, že se ráno poté nebudila zklamaná? Dva-krát, třikrát? Nanejvýš, řekla by.

Jenže oni jí to snad dělají naschvál, všichni, oni si jdou za svým, sotva za nimi zapadnou dveře ložnice, jdou jak vojáci, mechanicky, válcují ji, muchlají ji, jak kus těsta, neobratně, usmoleně, bez špetky fantazie po ní šmejdí prackama, supí, aby už byli uvnitř, honem honem, jak dostihoví psi. A to se pak její nadějeplné očekávání, že v ní vzbudí touhu, rozplývá jak sněhová vločka nad plamenem, a místo toho je střídají rozpaky z upachtěného plahočení zpoceného mužského těla, v němž není ani špetka metodičnosti, ani špetka rafinovanosti, které se nechce snažit, aby jejich boky splynuly ve společném rytmu, co by jí třeba mohl přivést k poznání, že ano, přece jen to jde, jde to. Jenže žádný z těch mužů se nesnaží ji k tomu poznání dovést, je jim to jedno, oni jen chtějí, aby tam byla, ona — tělo s otevřeným pohlavím, nic víc.

A tak to probíhá skoro pokaždé, a pak, dřív než se naděje, je po všem, a oni si balí to svoje nádobíčko, odvalují se, zapalují

cigarety nebo ji pyšně plácají po stehně a kochají se pocitem dobře odvedené práce, a ona přitom zírá do stropu a rodí se v ní vztek z toho, jaká je, proč se jí to takhle nelíbí, proč není jako ostatní ženy, proč se zkrátka nespokojí s tím, co jí ti muži nabízejí, a nejradši by vstala a utekla, vyběhla z pokoje, z toho místa čpícího jejich společnými výměšky, běžela by pryč, rychle, až by se unavila natolik, že by nemusela myslet na nic, ani na sebe a svoji zvrhlost, na tu zvrácenost, ze které se jí dělá zle, ani na ně, na ty nebožáky, kteří jí znovu a znovu dokazují, jak moc to nemá cenu.

Jenže místo toho leží, zírá do stropu a snaží se ten vztek potlačit, což se jí někdy podaří, ale většinou ne, protože ten muž vedle ní, co z ní před chvílí sklouzl a co si teď zapaluje cigaretu, u toho většinou cosi prohodí, protože se to tak dělá, aby se nemlčelo, a to *cosi* způsobí, že se z ní ten vibrující vztek, kterému ještě před chvílí chtěla utéct, vyvalí jako smršť a rozbije se o tu čpící horu masa vedle ní, bičuje ho, div chudák tu cigaretu nespolkne, a to si pak ten chlap většinou ani nestíhá dopnout košili nebo pořádně obléct tričko, a už letí ze dveří ven a řve „ty blbá krávo“ nebo něco podobného, co řvou, když jim dojde, že ona s nimi představu o jejich nadprůměrném výkonu nesdílí, a co pak zcela přirozeně umožní, že se s ním už nemusí nikdy vidět.

Ale tohle se stalo v Pardubicích, to už ji otravovat nebude, protože toho muže už nikdy nepotká, jen ten odpor k sobě samé, to opovržení vlastním tělem s nechutnými, zrudnými touhami zůstane, i když se celá pečlivě omyje voňavým hotelovým mýdlem, které jí pěnu vytvoří i mezi prsty na nohou, všude, jen v paměti ne, ta zůstane špinavá a umaštěná hanbou, a proto v ní ona, Dora, nějakou chvíli nebude lovit a nebude

na to ani myslet, zas týden, dva, tři, než to nutkání pocítí znovu a zase se vrhne do náruče komusi, koho ten večer potká, a bude doufat, že tentokrát to bude konečně jinak, že přeskočí jiskra, která to v ní zažehne, zapálí, že pak bude hořet a že se oddá muži jako úplně normální ženská, tak jak to má být, jak je to správně, konečně...

Archiv: den třetí

V pátek ráno byla opět první, kdo se zapisoval do knihy návštěv. Archivář už pro ni měl Surmenin svazek nachystaný. — Dnes jen na dopoledne, řekla Dora. Archivář jen lhostejně pokrčil rameny. Spěšně se posadila na své obvyklé místo a pustila se do čtení. Musela toho stihnout co nejvíc, dokud si poledním vlakem neodjede vyzvednout Jakoubka.

126

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

SITUAČNÍ ZPRÁVA: Příklad Surmenová Terézie

Podal: ts „Klouzek“

V neděli dne 11. listopadu 1976 zaznamenala sloužící sestra soudr. Kudlová Františka pokus o návštěvu pacientky Surmenové Terézie. O přístup k pacientce se pokoušela dívka asi dvacetiletá, středně vysoké postavy, světle hnědých dlouhých vlasů a hnědých očí. Tvrdila, že je příbuzná Surmenové Terézie, avšak žádný doklad nepředložila. Sloužící

sestra nepopřela, že by Surmenová na oddělení pobývala, odmítla k ní ale osobu bez požadovaných dokladů vpustit. Nato si dívka vyžádala informace o dokladech, které potřebuje, což jí sestra sdělila. Poté odešla.

V nejkratší možné době očekávám další instrukce, aby bylo možno informovat sloužící sestry, jak postupovat v případě, že se zmiňovaná o návštěvu opětovně pokusí.

142

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

Zpracoval: Krycí jméno / Svazek: VYKLADAČ / 15701

Typ spolupráce: operativní pracovník

Evidující správa StB: Uherské Hradiště

Záznam ze schůzky s ts „Klouzek“

Dne 10. prosince 1976 se uskutečnila schůzka s tajným spolupracovníkem s krycím jménem „Klouzek“, a to jako vždy v motorestu „Mír“ na silnici č. 47, směr Křenovice. Jmenovaný se na setkání dostavil jako obvykle včas. Během rozhovoru se choval přátelsky a vstřícně.

Úvod schůzky byl věnován konzultaci případu Surmenové Terézie. Na můj dotaz na stav Surmenové „Klouzek“ odpověděl, že od doby čtvrté série elektrošoků je Surmenová stabilizovaná a že o její stav nemusíme mít obavy. Dodal, že pac. sice trpí typickými postléčebnými zdravotními obtížemi, jako je třas a epileptické záchvaty, ale že ty se daří držet pod kontrolou.

Dále „Klouzka“ zajímalo, jak má postupovat v otázce návštěv. K tomu vysvětlil, že Surmenová se nachází na otevřeném oddělení a její stav kontakt dovoluje, takže primář její status už několikrát zvažoval, a kvůli tomu s „Klouzkem“ jako s ošetřujícím lékařem i několikrát hovořil. Nyní, když se návštěv domáhá příbuzná a půjde-li za primářem, myslí si „Klouzek“, že jim už nelze dále bránit. Zároveň vyvrátil možnost přesunutí Surmenové na uzavřené oddělení se závažnějšími případy, protože by to vyvolalo podezření.

Dále však dodal, že v současné chvíli se není třeba návštěv obávat, protože pacientka se díky elk. léčbě nachází ve stavu neschopném koncentrované mluvy, což lze ještě lehce prohloubit další medikací. V tomto ohledu čeká „Klouzek“ na naše stanovisko.

Schůzka dále pokračovala popisem jeho osobních vztahů na pracovišti, o nichž se zmiňoval jako o zlepšujících se vzhledem k tomu, že nedávno povýšil na pozici zástupce primáře. Na dotaz, zda se v pracovním kolektivu neděje něco neobvyklého, odpověděl, že ne, že všechno je nyní dobré a že všichni pracují předpisově. Dodal pouze, že snad jen jeho kolega soudruh MUDr. Brousek nejeví takový vztah k našemu soc. zřízení, jak by od lékaře na jeho úrovni očekával, a že se v některých ideových otázkách vyjadřuje nepokrokově. Na dotaz, jak konkrétně nepokrokově se s. Brousek vyjadřuje, řekl, že například se vyjadřuje o pozici lékařů v kapitalistické cizině, konkrétně ve Vídni, jako o lepší, z čehož „Klouzek“ usuzuje, že nemá dobrý poměr k soc. medicíně a že upřednostňuje vykořisťovatelský systém imperialistického Západu před systémem národního

zdraví, jak jej definuje Ministerstvo zdravotnictví ČSSR. Zároveň „Klouzek“ naznačil, že by ho zajímalo, jak se k takovému srovnání s. Brousek dostal. Bylo mu odpovězeno, že se nad touto otázkou u nás pozastavíme.

Závěr: „Klouzek“ svým jednáním i nadále potvrzuje, že je vhodným tajným spolupracovníkem, jeho motivovanost i zájem o spolupráci je vysoká.

Akce skončena dne 10. 12. 1976 v 18.45 hod.

Výlohy činily: Kčs 162,-

145

Rada Místního národního výboru Žitková

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

v Uherském Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

Na vaši žádost vám zasíláme kopie matričních dokladů, které dokládají příbuzenský vztah dotazované Dory Idesové a Terézie Surmenové, o které bylo na našem MNV zažádáno dne 26. 11. 1976 Dorou Idesovou, bytem Žitková č. p. 28. Dále potvrzujeme, že dokument deklarující jejich příbuzenství na vaše doporučení vystavíme až ke dni 1. 5. 1977. K tomuto ještě dodáváme, že dotazovaná Idesová zažádala i o potvrzení o příbuzenském vztahu v poměru k Idesu Jakobovi, t. č. v Ústavu pro mentálně postiženou mládež Brno-Chrlice, a jako důvod udala záměr převzít ho do částečné péče.

Vyřizuje: Čermáčková

Dne 17. 1. 1977

148

Státní úřad sociálních služeb Brno

spis. zn.: Opatr. 124 007/JMK Bo 02

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti**Uherské Hradiště, III. odbor**

k rukám ref. Švance

Na vaši žádost podáváme zprávu o případu chovance nezl. Idese Jakuba nar. 16. 2. 1961.

Výše jmenovaný je námi evidován jako sociální případ polovičního osiření trpící mentálním a fyzickým postižením. Po smrti matky byl v r. 1966 na žádost tety, Surmenové Terézie, spolu se sestrou Dorou svěřen do její péče, přičemž Surmenové byl přiznán příspěvek na péči o osobu se zdravotním postižením poskytovaný na základě vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí ČSSR č. 182/1961 Sb. ve výši Kčs 498 měsíčně. Zároveň byl oběma nezl. přiznán sirotčí důchod ve výši Kčs 456, který byl měsíčně poukazován složenkou opatrovnici Surmenové Terézii až do dne 30. 6. 1974. Po její hospitalizaci v SPL Kroměříž byl námi nezl. Ides Jakub na výzvu uherskohradištské prokuratury zajištěn a předán dne 18. 6. 1974 do opatrovnictví Ústavu sociální péče pro mentálně postiženou mládež, detašovaného pracoviště Brno-Chrlice, kde pobývá dosud.

Dne 4. 5. 1977 obdržel St. úřad soc. služeb Brno, středisko pro Jihomoravský kraj, k případu jmenovaného nezl. Idese Jakuba žádost Idesové Dory, nar. 30. 10. 1958, bytem Žitková č. p. 28, o Částečné svěření do výchovy třetí osobě. Jmenovaná k žádosti přiložila rodný list jako doklad

zletilosti, dále Potvrzení o příbuzenském vztahu v poměru s nezl. Jakubem Idesem, Potvrzení zaměstnavatele o řádném pracovním poměru jmenované a dále uvedla, že je nyní jedinou příbuznou schopnou takové péče.

Na vaši žádost přikládáme psychiatrickou zprávu Oddělení lékařské posudkové služby Státního ústavu sociálních služeb Brno.

Vyřizuje: Kavková Magdaléna

Dne 7. 5. 1977

Příloha

PSYCHIATRICKÁ ZPRÁVA

IDES Jakub, nar. 16. 2. 1961

Rodinná anamnéza: v rodině identifikovány psychózy (teta chovance t. č. v SPL Kroměříž s diagnózou akutní psychotické poruchy). Otec alkoholik.

Osobní anamnéza: Operace a závažnější onemocnění – 0. Diagnostikován insuficientní vývoj osobnosti, střední stupeň oligofrenie, imbecilita s IQ 46. Nevzdělatelný, neschopný koncentrované manuální práce ani orientace v komplexním světě, který je pro něj nepřehledný. Toto dále v kombinaci s Apertovým syndromem, který je doprovázen typickým jevem předčasně spojených lebečních švů a hypoplasie střední části obličeje. Oči vyšinuté z obličejevé osy, syndaktylie v oblasti rukou i nohou, z čehož vyplývají motorické obtíže. Zvýšená sugestibilita.

Pacientův stav je trvalý, nelze očekávat výrazné zlepšení.

Abúzus návykových látek: Nenalezen. Nepije alkohol. Ne-kuřák.

Sociální anamnéza: Pochází z chudých sociálních poměrů, matka zemřela 1966, otec t. č. ve výkonu trestu. V letech 1966–1974 spolu se sestrou svěřen do péče tety. Fixován na redukovaný svět omezující se na pečovatele, jiné osobní kontakty nebo vazby nezjištěny. Veden k víře v Boha.

Vzdělání a zaměstnání: Nevzdělatelný, ale osvojil si sebeobslužné návyky, právně nezpůsobilý. Většina jeho biologických potřeb saturována.

Vztah k socialistickému zřízení: Žádný.

Stav při přijetí k hospitalizaci: Pacient přiveden pracovníky Státního úřadu sociálních služeb dne 18. 6. 1974, drobné hematomy po těle, zvracení. Projevoval se dezorientovaně, úzkostně, nebyl schopen komunikace ani soustředěného vnímání žádného z ošetřujících orgánů. Nespolupracoval. Pracovníci sociálního úřadu upozornili na záchvat se ztrátou vědomí a křečemi, udali také, že pacient se projevuje občasným poryvem v chování, během něhož upadne do stavu excitace a ztráty sebekontroly (popsáno jako běsnění).

Medikace: Doposud bez medikace, nyní indikována hormonální léčba Cyproteronem 2 mg denně k útlumu libida a Diazepamem v případě záchvatu.

Listiny, které se dále řadily za zprávu, Dora znala. Stejně měla dodnes schované doma na dně šuplíku s dokumenty. Kdysi jí přinesly spoustu radosti, proto se je zdráhala vyhodit. Pomalu jimi listovala, déle v ruce podržela až ten poslední.

161

Státní úřad sociálních služeb Brno

IDESOVÁ Dora, Žitková č. p. 28, okr. Uherské Hradiště

Rozhodnutí

Dle ustanovení §45b/1963 Sb. zákona o rodině se povoluje převést status péče o nezl. Jakuba Idese nar. 16. 2. 1961 z Ústavní sociální péče o mentálně postiženou mládež – celoroční na status Ústavní sociální péče o mentálně postiženou mládež – týdenní. Osobou pečující se stanovuje

IDESOVÁ Dora, nar. 30. 10. 1958, bytem Žitková č. p. 28, okr. Uherské Hradiště, sestra nezl. Idese Jakuba.

Vzhledem k tomu, že jmenovaná absolvovala povinný kurz práce s mentálně postiženou osobou, včetně krizových situací, svým podpisem se zavázala dodržovat „Ústavní řád“ a dále byla poučena o diagnóze nezl. Idese Jakuba, medikaci a systému denního režimu, svěřuje se jí osoba postižená do částečné péče počínaje dnem 1. 6. 1977.

Chovanec Ústavu sociální péče pro mentálně postiženou mládež Brno-Chrlice, nezl. Ides Jakub, bude z ústavní léčby propouštěn vždy v pátek od 13 hodin, k ústavní péči znovu přijat v neděli do 17 hodin.

Podepsán: Ing. Vlastimil Kovář

Dne 7. 5. 1977

173

Okresní oddělení Státní bezpečnosti**Uherské Hradiště, III. odbor**

k rukám ref. Švance

Zpracoval: Krycí jméno / Svazek: VYKLADAČ / 15701

Typ spolupráce: operativní pracovník

Evidující správa StB: Uherské Hradiště

Záznam o prošetření Idesové Dory

Sledovaná převzala v měsíci červnu 1977 do částečné péče nezl. bratra ment. postiženého Idese Jakuba, o nějž se stará ve dnech pátek-neděle. Vyzvedává si ho pravidelně v pátek ve 13 hodin, ve 14.20 odjíždějí vlakem do Uherského Hradiště, odkud v 17.15 odjíždějí autobusem směr Starý Hrozenkov do cílové stanice Žitková. V neděli odevzdává sledovaná bratra do ústavu přesně v 17 hodin. V době pracovního týdne pobývá sledovaná v pronajatém bytě v Brně na ulici Francouzské č. 112 a kromě zaměstnání v Jednotě Cejl na ulici Cejl č. 72 navštěvuje ještě kurz němčiny ve Státní jazykové škole na ulici Koliště č. p. 1, a to v úterý ve večerních hodinách. Ostatní styky má nečetné, což je způsobeno zřejmě tím, že se do Brna přistěhovala teprve nedávno.

Závěr: Potvrzují předpoklad, že logistika i objem práce s ment. postiženým bratrem Idesové zcela znemožňuje kontakt se Surmenovou, kterou v době návštěvních hodin nestihne v Kroměříži vyhledat.

Sledování ukončeno dne 30. 9. 1977

Jakoubek

Všichni jí už tehdy říkali, že Pán Bůh ví, proč to neštěstí na Jakoubka seslal. Že všechno dělá z nějakého důvodu, který se třeba objasní později. To, jak se přitom tvářili, patřilo k jejím prvním vzpomínkám.

Rodila ho samozřejmě Surmena, kdo jiný. Dora s otcem čekali na zápraží zachumlaní v objemných kabátech, dlouho tam podupávali zimou, až nakonec uslyšeli, jak maminka jen jedinkrát táhle křikla a pak se ozval pláč, ale takový tichoučký, škubavý, a dál už nic. Otec ještě chvíli nervózně přecházel kolem chalupy, ale pak už to nevydržel a začal se drát dovnitř. Ve dveřích se srazil se Surmenou.

— Nejdřív skoč pro Irmu Gabrhelovou, řekla mu.

Otec se sice vzpouzel, chtěl se jít podívat na novorozeně, ale Surmena mu vejít nedovolila. Byl střízlivý. Kdyby byl opilý, určitě by si s ním neporadila. Tak odešel a bylo jisté, že dřív než za dvě hodiny se nevrátí, protože na čerenskou kopanici, kde Irma bydlela, to byla skoro hodina cesty, která se teď, v únorových závějích, mohla ještě protáhnout.

Tak byla Dora spolu s matkou a Surmenou první, kdo Jakoubka spatřil.

Matka plakala.

Držela ho v náručí, už omytého a zavinutého, ležel jí unaveně na prsou a na jeho hlavičku dopadaly slzy pomalu stékající z matčiných vyčerpaných tváří. Proč, pochopila, teprve když se vyšplhala na rám dřevěné postele. Obličej dítěte v peřince ji vyděsil. Do té doby sice ještě neviděla žádné čerstvě narozené dítě, ale také nikdy neviděla něco tak zvláštního.

— Proč má tak málo prstů? zeptala se pak. Z dlaní, které dítěti spočívaly vedle hlavičky, vyrůstaly jen tři pahýly bez nehtíků. Matka se rozvzlykala ještě víc. Surmena vzala Doru raději stranou, ke stolu.

— Jak Pán Bůh rozhodl, tak taky dal, řekla tenkrát, — a na nás je, abychom úděl, který nám určil, nesli. A my, ty, já i maminka a tatínek, ho poneseme statečně, slib mi to.

Dora tehdy poslušně kývala, i když si vůbec nebyla jistá, co to znamená *nést něco statečně*.

Co to znamená *neumět nést něco statečně*, poznala až s otcovou reakcí.

Nejdřív plakali oba, on i matka.

Irma se Surmenou nerozhodně přecházely světnicí a Dora rozpačitě seděla na lavici u plotny a snažila se rozklíčovat tu nepochopitelnou scénu. Dokud ji nezmohlo teplo sálající z pece. Hlava jí začala padat na prsa.

Možná se chvílemi z dřímoty proloupala, možná se jí něco jen zdálo. Neví.

Má dojem, že otec vzal z police dvě lahve páleného a odešel, prý do lesa. Irma se Surmenou si sedly nad vzlykající matku a tiché dítě a s vážným a zadumaným výrazem vypadaly jako dvě sudičky. Jen občas něco prohodily.

— *Zmetek*, vzpomíná si Dora na slovo, které padlo.

Nemůže se zbavit dojmu, že v ten podvečer, kdy tam tak seděla a ona dřímala u pece, to chtěla i matka. Aby to dítě, které mělo hlavu deformovanou a prostředek obličeje propadlý tak, že se mu málem ztrácel nos, a oči vypadaly jako nešťastně rozkutálené do stran, radši nebylo.

— Možná zemře sám, nemá dostatečně srostlé patro, mohla tehdy Dora slyšet.

Byla to Irma, nebo Surmena, kdo pak, po vzrušeném šepotu, z něž k ní doléhaly jen zdůrazněné sykavky, řekl, že je to hřích?

Co mohlo být hříchem?

Když se probrala z polospánku, vydala se tiše za nimi k posteli, kde se všechny skláněly nad dítětem ležícím v matčině klíně. Přes jejich rozložené zadnice neviděla, co se tam odehrávalo, musela se mezi nimi protlačit a odstrčit od sebe ty dvě velké, semknuté postavy, aby se mohla podívat.

— Je to sestřička, nebo bratříček? zeptala se a vyděsila všechny tři tak, že vyjekly. A v té chvíli se Jakoubek rozkřičel a znělo to dutě, protože měl přes tvářičku přehozené složené plátno. Jak se pod ním začal kroutit, svezlo se mu z obličeje, a to bylo poprvé, kdy měla pocit, že se na ni podíval, že na ni mrknul, jen tak letmo, než se mu blankytně modrá očka pláčem smrštila do úzkých mokrých linek.

— Bratříček, špitla pak matka a přitáhla vzlykající dítě k sobě, zatímco Surmena s Irmou odstoupily od postele.

Dnes Dora ví, že tak malé dítě ještě nevidí, a že i kdyby vidělo, tak zrovna Jakoubek by ji tehdy pravým okem určitě nespatriil, ani kdyby už tu schopnost měl, protože na ně pořádně neviděl nikdy. Ale že levým okem vidí dobře a všímá si i detailů, které Doře většinou unikají. A že se tím levým

okem, které je zapadlé v prohlubni lebky tak, až to cizím lidem způsobuje nevolnost, že se jím umí smát. Dělá to vždycky, když si pro něj přijde v pátek odpoledne do ústavu, kde na ni čeká v přijímací místnosti studené, jako kdyby byla z ledu. Usměje se na ni tím levým okem a pak cukne pahýlkem nosu a obličej se mu ještě víc zkřiví, propadne dovnitř, do svého středu, a pak se rozhýká, než řekne něco jako: — *Ko-eč-ně*, nebo prostě jen její jméno. *Do-a*, tak jí říká, protože horní patro mu dobře nesrostlo dodnes, a neumožňuje mu tak pořádně artikulovat.

Dnes ví, že to všechno je součástí toho, čemu se říká *Aperitív syndrom*.

Jenže tehdy to u nich, tam na Žítkové, nevěděl nikdo, a nevěděl to nikdo až do té doby, než si Jakoubka i ji odvedli ti lidé ze sociálky. Tehdy se tomu u nich říkalo prostě jen: *zrůda*.

— — — — —

— *Do-a, Do-a!* vykřikoval, když se ten pátek odpoledne objevila ve dveřích čekárny ústavu. Tentokrát ale byla ještě víc než on nadšená ona, Dora. Potřebovala rozptýlení, které by ji odvedlo od tíživých myšlenek kroužících donekonečna kolem nedočteného *Surmenina* svazku. Víkend s Jakoubkem v tichu samoty na Žítkové pro ni byla spása.

Jakoubek už byl připravený a vyprovázela ho usměvavá sestra.

— Tak zase v neděli o páté, ano? zeptala se, když ho přepřahala ze své ruky do závěsu ruky Dořiny. Objali se a Dora mu dala pusku na čelo, zatímco Jakoubek ji k sobě pevně tisknul a nepřestával povykovat: — *Do-a, Do-a!*

Aspoň tohle se změnilo, myslela si s uspokojením. Dřív jí Jakoubka předávala strohá a vůči stížnostem lhostejná sestra neupraveného, nervózního a s viditelným pocitem úlevy, když zjistil, že ho Dora odvede z příšerného prostředí socialistického ústavu. Po revoluci, když přestaly platit umístěnky, tyhle harpie v několika kolech pomalu vystřídalaly mladší a trpělivější ošetřovatelky, které, kdyby už nic jiného, byly aspoň laskavé. Jestli proto, že si tuhle práci zvolily dobrovolně a s vědomím její obtížnosti, nebo proto, že kapitalista lidi donutil vydělávat si na živobytí prací, nikoliv pouhou přítomností, Dora nevěděla. Každopádně zjistila, že postupem času se Jakoubek nejen přestal chmuřit, když se před ním na sklonku neděle vyloupila budova ústavu, ale dokonce vykazoval i projevy radosti. To byla změna, která Doře přinesla velkou úlevu. Pokud se zpočátku obávala, jestli Jakoubek v ústavu neprožívá podobné ústrky jako ona na hradištském internátě, několik let po revoluci už byla úplně klidná. Dokonce spokojená. Výčitky, že není schopna Jakoubkovi zajistit celodenní péči, se vytratily s poznáním, že je v ústavu spokojený. Netrpěl. A tak se rozhodla přestat trpět i ona a jejich život vplynul do pravidelných kolejí, což oba prožívali s uspokojením.

Autobus jim z nedaleké Zvonařky odjížděl za čtyřicet minut. Bylo dost času jít na nádraží pěšky a dát si nějakou sladkost. Zmrzlinu, kterou koupili v nedalekém stánku, když bylo teplo, nebo čokoládu, kterou Dora vytáhla z víkendového batohu, když byla zima. První okamžiky opětovného setkání si oba vychutnávali všemi smysly.

Teď, na podzim, do Hrozenkova přijížděli už za tmy. I tentokrát stihli do jediného tamního obchodu doběhnout na

poslední chvíli. Jakoubek se jako obvykle postavil k madlu vozíku a začal trhaně popojíždět sem a tam, dokud mu Dora nepomohla vyprostit jej z řady ostatních. Pak se pomalu vydali mezi široké regály s potravinami. Trpělivě do polic vracela nepotřebné věci, které Jakoubek v pravidelném rytmu vhazoval do vozíku, taktak zachytila sklenici s nakládanou zeleninou, která by náraz o ostatní zboží nevydržela.

— Je to chlap jak hora, co? volala na ni od masného pultu Tichačka.

— No jo, kývla s úsměvem Dora.

— A nechcete nechat tohle uzené? Mám poslední šrůtek, je libovoučkový, podívej, halasila a nad hlavou mávala posledním kouskem masa.

— Ale jo.

— Tak ho balím. A na mši byste měli zajít! Já si všimla, že jste se v kostele neukázali aspoň dva měsíce, říkala a při balení masa ještě stihla hrozit vztyčeným ukazováčkem.

— Ale vždyť víte, že ho to tam nebaví. Všechny ruší, řekla omluvně Dora a jemným tlakem na záda přiměla Jakoubka stočit vozík směrem k masnému pultu.

— Já vím, ale jednou za čas se to dá vydržet, ne?

— No jo, usmála se rozpačitě Dora, když se natahovala pro maso.

— Tak v neděli. A ne že nepřijdete, donesu vám buchty, ať máte něco na cestu.

Dora chtěla zdvořile odmítnout, ale místo toho vhodila balíček s masem do vozíku a rychle kývla na rozloučenou. Do fronty za ni se postavila Janigena. Dora se ani nemusela otáčet, aby věděla, komu patří mohutná silueta, kterou zahlédla koutkem oka, a zvláštní, pronikavý pach.

— Ahoj, špitla Dora a snažila se kolem sousedky ze vzdálené pitínské kopanice co nejrychleji prosmýknout.

Janigena jí rozpačitě zamumlala na pozdrav, načež si je Tichačka od masného pultu změřila zvědavým pohledem.

Dora se otočila a rychle zajela vozíkem k pokladně.

Jakoubek ji poplašeně následoval a jeho zmatek narůstal spolu s tím, jak Dora spěšně platila a postupně házela do batohu celý obsah vozíku.

Jindy by tenhle úkol připadl jemu, to kdyby koupila i igelitovou tašku, kterou by pak opatrně vynášel nahoru na Žítkovou. Dnes to ale Dora neudělala. Vyhodila si napěchovaný batoh na záda, chytla Jakoubka za ruku a táhla ho ven. Zastavili se až za hřbitovem, kde začínala strmá cesta na jejich kopanici.

Jakoubek se mračil.

— Nojo, řekla unaveně Dora a shodila batoh ze svých zad.

Jakoubkův obličej se rozzářil. Vzal popruhy batohu a s Dořinou pomocí si jej nadhodil na ramena. Nadšeně hekl pod jeho tíhou. To ty lahve s mlékem, pomyslela si.

Teprve pak vykročili nahoru, k domovu, spokojeně. Začínal víkend stejný jako vždycky.

Archiv: den čtvrtý

O tři dny později, v pondělí ráno, znovu zvonila na dveře badatelny. Ohlásil se jí známý hlas. Jako obvykle vystoupala do druhého poschodí.

— Tak dnes snad už naposledy, řekla archiváři, když si přebírala Surmenin svazek. O chvíli později už v něm listovala k posledním nepřečteným stránkám.

192

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

k rukám ref. Švance

SITUAČNÍ ZPRÁVA: Příklad Surmenová Terézie

Podal: ts „Klouzek“

Oznamuji, že v neděli dne 10. října 1977 došlo k navštívení pacientky Surmenové Terézie, a to již dříve zmiňovanou neteří Idesovou Dorou. Jmenovaná se prokázala všemi potřebnými dokumenty, díky nimž ji sloužící sestra soudr. Frolková Eva umožnila navštívení pacientky. Tato

se nacházela v dlouhodobě stabilizovaném stavu korespondujícím s post. důsledky elk. léčby.

Návštěva v délce 40 minut (Idesová přišla $\frac{3}{4}$ hod. před koncem návšt. hodin) proběhla klidně – pacientka i návštěvniče se setkaly ve společenské místnosti a byly pod stálým dohledem personálu. Idesová k Surmenové chvílemi mluvila, tato jí však nebyla schopna odpovídat vlivem sedativní medikace, která je jí vždy v době víkendu aplikována, dle svědectví sloužící sestry ale pacientka jevila neobvyklý neklid. Idesová odcházela viditelně otřesena jejím stavem a kladla sestře dotazy, na něž jí bylo odpovězeno, že Surmenová je těžký psychotický případ a že se neočekává zlepšení. Idesová nebyla její odpovědí uspokojena, proto ji tato odkázala na telefonickou konzultaci s ošetř. lékařem. Tento se uskutečnil hned v pondělí, přičemž jí bylo pečlivě osvětleno pozadí zákeřné duševní nemoci, kterou Surmenová trpí, čímž byly tazatelčiny pochyby rozptýleny. Po skončení návštěvních hodin pacientčin neklid vykulminoval, pročež jí byla i.m. podána další sedativa. I ve dnech následujících bezprostředně po návštěvě Idesové u ní ale lze pozorovat zvýšený neklid. Medikace přizpůsobena.

Na Doru padla znovu tíha viny, kterou se jí podařilo zapudit během víkendu s Jakoubkem. Stačil jediný dokument, a bylo to tu zase.

Před očima jí vyvstala Surmena, jak ji po těch letech uviděla poprvé. Málem ji nepoznala. Chvějící se stařenu navlečenou místo v barevném kopanickém kroji, v němž ji znávala,

v modrém nemocničním mundúru, starou, scvrklou ženu, která by bez její pomoci nedošla ani ke stolu uprostřed návštěvní místnosti.

Dora se tehdy zděsila. Čekala sice nemocného člověka, ale místo toho naproti ní seděla troska s tváří jen vzdáleně připomínající tu Surmeninu. Vypadala, jako by ani nechápala, že tu Dora je, že je konečně tady, že si ji našla, vybojovala, že se k ní konečně, po tolika letech dostala. Náhodou. Kdyby se k nim na Bedovou nestavil Baglár, že jede do Brna, nestihla by Jakoubka vrátit do ústavu tak brzo a na autobusovém nádraží ještě doběhnout spoj do Kroměříže. Po té kratičké návštěvě, cestou zpět do Brna, úporně přemýšlela, co se v průběhu těch necelých čtyř let, kdy se neviděly, mohlo stát.

Počítala, že Surmeně v těch dnech bylo sedmašedesát. Nebývá to pravidlem, ale na druhou stranu je to už věk, kdy se lidé mohou rychle stát stínem sebe samých. Stínem toho, co bývali kdysi.

Vzpomněla si na Kalouskův účastný, jemný hlas, který k ní o den později do telefonu hovořil jako k dítěti.

— Na to je i věda krátká, věřte mi, zabývají se tím desítky lékařských kolektivů, u nás i v Sovětském svazu. I já bych byl rád, kdyby byly konečně nějaké jednoznačné výsledky, to si ani neumíte představit, jak rád bych byl. Mohl bych rodinným příslušníkům sdělovat mnohem konkrétnější věci. Myslíte, že je to jednoduché? Dennodenně nemít řádné vysvětlení pro trpící rodinu? Žádnou útěchu strádajícímu pacientovi? Kromě léků, tedy... Ale bohužel, mozek je stále jedna velká záhada. Jediné, co vám mohu říct, je, že případ vaší tety je vlastně běžný. Ze zdravého člověka se postupně stává někdo jiný, onemocnění je progresivní, přičemž někdy je rychlejší, jindy pomalejší...

a tento proces může medikace ovlivnit jen částečně. Závisí to také na pacientovi a na tom, jak léky přijímá. A někdy, jako v případě vaší tety, je zkrátka nepřijímá dobře a nemoc brzy dospívá do terminálního stadia. Však jste ji viděla. A jistě jste si na oddělení všimla dalších takových, nevšimla? Ano. Ale jedním vás můžu ujistit, opravdu. Vaše teta netrpí. Vaší tetě je v tomto okamžiku úplně všechno jedno, i vy. Ztratila schopnost logického myšlení, nevnímá čas ani lidi kolem sebe, svět je jí lhostejný. Ne. Nespraví se to. Je mi líto, ale zkuste to vnímat z té lepší stránky: ona je v podstatě spokojená. Nemoc, kterou trpí, je alespoň v tomhle milosrdná... Ujišťuji vás, ano, takový je prostě život.

Mizera. Přesvědčil ji. Ostatně nelenila a sehnala si dostupnou literaturu, a nebylo nijak povzbudivé zjistit fakta o Surmenině diagnóze.

Tak se s tím smířila.

Možná dřív, než měla, ale kromě Surmeniny nemoci na ni v té době útočilo tolik starostí — nová práce, život v neznámém městě, sžívání s Jakoubkem a jejich nelehké přejíždění mezi domovy, chalupa na Žitkové... byla taktak schopna to zvládnout. Na pochybnosti o Kalouskových slovech už jí zkrátka nezbývalo sil.

Po tom prvním setkání ji navštívila ještě několikrát, naposledy na jaře roku 1979.

Slunce tehdy hrálo a parkem kolem budovy se procházeli pacienti oblečení do sepraných nemocničních županů, sami nebo v doprovodu svých návštěv. Proto ani Dora neodolala

a požádala sestru, aby pustili ven i Surmenu. A pustili. Zřejmě věděli, že se v jejím stavu nemají čeho bát.

Pomalu se s ní šourala k výtahu, sjely dolů a pak zašly štěrkovou cestou k lavičce pod rozkvétajícími lípami. Vzduch voněl a v koruně stromů nad nimi zvučel hmyz. Vzpomíná si, jakou radost měla, že vedle sebe mohou jen tak sedět, že ve svých dlaních může svírat Surmeninu neklidnou ruku, nasávat přitom lipovou vůni a těšit se z hřejivých slunečních paprsků, které do sebe vstřebávala všemi póry.

Nikdy by nečekala, že se v Surmeně vzbudí něco tak silného.

Začalo to třasem. Ne tím soustavným, jak říkali tomu parkinsonickému, co jí rozechvíval končetiny v pravidelném rytmu, ale jiným, mnohem mocnějším, co jí projížděl ve vlnách a nutil ji horečnatě svírat klouby Dořiných prstů. Dora se vmžiku probrala z okouzlení a vyděšeně na ni hleděla.

Surmeniným obličejem trhaly drobné křeče, koutky jejích úst se rozjížděly do šklebu, který jí prolétal tváří a zase mizel, několikrát po sobě. Dora se svezla na kolena, aby na Surmenu lépe viděla. Ptala se, co jí je, opakovala to několikrát, jako by čekala, že jí Surmena, doposud nemá, odpoví. Ale k jejímu překvapení odpověděla.

— Nechoď, vyšlo z ní, nebo si to tehdy Dora omámená jarním teplem vsugerovala, to už nedokáže posoudit.

— Nechoď, myslela si tedy, že Surmena řekla, a ani ji nenapadlo jít, tak byla paralyzovaná náhlou změnou jejího stavu. Ale kdo ví, možná to nebyl jen Surmenin stav, co se změnilo, možná i ona, Dora, upadla do jakéhosi snu, mystického blouznění, ve kterém se k sobě přiblížily, aby si mohly sdělit to, co dnes stojí kostrbatým, nervním písmem ještě

poznávaným rozčilením napsáno v Dořině deníku. Kdo ví. Ale zkrátka se to stalo a v těch několika minutách pak Dora lapala slova, která ze Surmeny vycházela zastřená chraplavým hlasem deroucím se z mezírky obvykle pevně sevřených rtů, slova vyražená trhaně, jako by je ze sebe Surmena dávala.

Návštěvní hodiny už musely dávno skončit, protože Surmenino sípění přerušila až sestra s ošetřovatelem, kteří je hledali. A skutečně, park už byl prázdný a pacienti zřejmě v budovách, ale to si uvědomila, až když už bylo po všem. Po tom, co se ošetřovatel zmocnil Surmeny, přestože Dora křičela, ať ji nechá. Chytil ji, nadhodil si ji v náručí jako pytel, a aniž by Doře věnoval pozornost, odnášel Surmenu do budovy, zatímco sestra se jí postavila do cesty a pronikavou fistulí křičela, že Dora porušuje návštěvní řád i pravidelný režim pacientky, kterou rozdráždila, kterou dovedla k nervové atace, kterou... A mezitím křečí stažená Surmena s vytřeštěnými očima a rozevřenými bezzubými ústy, s bezmocně se napřahující rukou k ní, k Doře, mizela v zákrutu cesty, kam už na ni neviděla.

Sestra Doru pak skoro násilím vyvedla k vrátnici, odkud ji vystrčili za bránu, která za ní výhrůžně zapadla.

Dva kroky za ohybem vysoké zdi se Dora zhroutila a nestihla tak autobus do Brna.

Jen s obtížemi se Doře podařilo zaplašit bolestné vzpomínky. Jenže čas neúprosně kvapil, a tak se raději s povzdechem natáhla pro další dokument.

207

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti**Uherské Hradiště, III. odbor**

k rukám ref. Švance

SITUAČNÍ ZPRÁVA: Příklad Surmenová Terézie

Podal: ts „Klouzek“

Úmrtí ve St. psych. léčebně Kroměříž

Dne 12. května 1979 ve 22.00 hodin zemřela na oddělení 5A St. psych. léčebny Kroměříž pacientka Surmenová Terézie hospitalizovaná zde od 17. 6. 1974.

Příčina smrti: srdeční selhání.

Tělo Surmenové Terézie bylo 13. 5. 1979 v 7.30 hodin prohlédnuto lékařem SPLK MUDr. Peterou Pavlem (kt. je lékařem odd. 5A), jím napsán ohledací list a poté hlášeno úmrtí lékaři v Uh. Brodě a do bydliště jmenované, na MNV Žitková. Mrtvola se nyní nalézá v márnici SPLK a v příštích dnech bude převezena ke kremaci nebo k pohřbení.

216

Okresnímu oddělení Státní bezpečnosti**Uherské Hradiště, III. odbor**

k rukám ref. Švance

Zpracoval: Krycí jméno / Svazek: VYKLADAČ / 15701

Typ spolupráce: operativní pracovník

Evidující správa StB: Uherské Hradiště

Záznam o pohřbu Surmenové Terézie

Dne 19. 6. 1979 byla z MNV Žitková vyzvednuta urna s pozůstatky Surmenové Terézie, která byla v uvedený den v 11 hodin z iniciativy neteře Idesové Dory uložena na hřbitově ve Starém Hrozenkově.

Smuteční obřad provedl farář Šesták Antonín ze St. Hrozenkova, za přítomnosti církevního tajemníka MNV. Pohřbu se zúčastnilo celkem 21 osob.

Po skončení smutečního obřadu děkovala neteř Idesová Dora přítomným těmito slovy: „Děkuji vám všem, kteří jste doprovodili naši tetu, i když jste ji už dlouhá léta neviděli. Byla by určitě ráda, že jste na ni nezapomněli. Vy všichni tady jistě víte, kde léta před svým úmrtím byla. K tomu vám chci říct jen jedno – nikdo ať na ni nevzpomíná jako na blázna, ale jako na člověka, který měl celý život dobrou vůli pomáhat...“ Poté už nebyla Idesová schopna mluvit, a proto ji uchopily dvě ženy oděné v kroji (Gabrhelová Irma a Baglářová Alžběta) a zakryly jí ústa a obličej kapesníkem, takže k dalším výrokům nedošlo.

Při pohřbu nebyly zjištěny žádné závady. Po skončení smutečního obřadu se občané rozešli a Idesová s bratrem odjeli autobusem do Brna, kde tento nastoupil do ústavu dle zvyklosti.

Akce skončena dne 19. 6. 1979 v 17.45 hod.

Výdaje činily: Kčs 96,-

Dora si zamyšleně prohlížela kopii úmrtního listu a účtu za kremaci, který k němu byl přicvaknutý. Viděla je poprvé.

O tom, že Surmena zemřela, se dozvěděla dva týdny poté. Nikdo ji neinformoval. Stála tam tehdy, vzteklá, přede dveřmi sesterny, které se před ní s přibouchnutím zavřely.

— To nemyslíte vážně! zakřičela proti nim a uhodila do nich pěstí.

Z některého pokoje v dlouhé chodbě za ní se ozval křik. — To nemyslíte vážně! opakovala a znovu zabušila, ale to už se dveře rozletěly, sotva stačila uskočit.

— Co nám tu řvete? Nevíte, na jakém jste oddělení? Tady máte zachovávat klid, nevidíte? máchla sestra k tabulce na stěně.

— To nemyslíte vážně, co jste teď řekla, to nemůžete myslet vážně! opakovala Dora.

— Ale ano. Vždyť jste ji taky viděla, tuhle jak jste tu byla. Mlela z posledního. Upřímnou soustrast, a jestli chcete vědět ještě něco, zavolejte si zítra panu doktorovi!

Sestra za sebou znovu zavírala dveře, Dora taktak stihla strčit do skuliny nohu.

— A kde je?

— Jak kde je?

— Kde je pohřbená, kde jsou její ostatky?

— No přece zpopelněná. Na to je zákon. Osoby osaměle žijící, bez přímých rodinných příslušníků. Možná si můžete ještě vyzvednout urnu v krematoriu. Informujte se na vašem MNV, tam by to měli vědět. A oddělte tu nohu, nemůžu se tu s vámi bavit celý den, prosím vás!

Dora odtáhla nohu. Zalila ji vlna bezmoci. Surmena jim nestála ani za to, aby kvůli ní vyřídili o jeden telefonát navíc. Jí, Doře.

To se stalo, když jí bylo jednadvacet. Tehdy neměla ani ponětí o tom, co by měla dělat. Na koho se obrátit, komu si stěžovat. Surmena zemřela, to se jednou stát muselo, a ona, Dora, o tom poté, co ji naposledy viděla v tom hrozném stavu, nepochybovala. Ale nikdy ji neměli zpopelnit. Ji, Surmenu, která měla mít zádušní mši, na níž by se sešly celé Kopanice, loučili by se s ní stisknutím ruky a pohřební průvod by se roztáhl celou vesnicí. Všichni by s ní šli na poslední cestu, farář by měl řeč a malí kluci by vytahovali hlavu z krků, aby viděli, jestli i tato bohyně vyletí z rakve jako každá před ní. Jako naposledy Krahulka, jak to na vlastní oči viděla i Dora. Nemehla, jak by taky nevyletěla, když se nohy nosičů rakve motaly, nervozitou a koňskou dávkou pálenky, která měla zaplašit jejich strach. Jistěže zaškobrtli, strýc Ruchár nebo Burget, jeden z těch ve předu, zakopli a rakev se svalila vedle hrobu, víko odskočilo a Krahulčino tělo se do půli vysulo a zůstalo viset nad jámou. Ztuhlé ruce se jí při tom nepřírozeně vyvrátily z ramenou. Všichni tehdy křičeli hrůzou a hrozenkovská děcka z toho měla špatné sny ještě o měsíc později. I Dora.

Jenže Surmenu takhle pohřbívat nebudou. Nebudou ji pohřbívat vůbec. Zpopelnili ji a vzali tak tělo, a to by ona rozhodně nechtěla. Její víra ve zmrtvýchvstání byla silná, ostatně nikdo by Hrozenkovské nikdy nepřesvědčil o tom, že se jednoho dne nevrátí do svých pozemských těl. Ta představa byla tak přirozená jako si na podzim vytáhnout z almary kabát a vklouznout do něj. Každý z nich to může udělat, jen Surmena ne.

Dora tou představou trpí dodnes.

Jak smutné oproti pohřbu bylo ukládání urny, té malé šedivé věci, která ve svých útrobách skrývala Surmenin

prach! A ani to je nenechali udělat v soukromí, uvědomila si Dora.

Kdo z těch lidí, co stáli v davu kolem Surmenina hrobu, byl asi Vykladač? Tváře smutečných hostů se jí dávno slily do jediné masy, ostatně Dora tehdy nebyla ve stavu, aby se těch, které neznala, ptala, kdo jsou. Předpokládala, že jsou to buď jejich vzdálení příbuzní, nebo lidé, kterým Surmena kdysi pomohla.

S povzdechem odložila Vykladačovo hlášení o průběhu pohřbu na vysoký stoh přečtených dokumentů.

V hromádce napravo zbývalo už jen několik listů. Zběžně procházela úřední záznamy o dědickém řízení po Surmeně, které znala, její vlastní dopisy, v nichž se s úřady handrkovala o polorozpadlou bedovskou chalupu, odkládala jejich zamítavé odpovědi. Proběhla ta psaní rychle, nechtělo se jí znovu se zabírat tím, s čím se v minulosti smiřovala tak těžce. Totiž že jim i to málo, co po Surmeně zbylo, vzali a pronajali zpátky jako cizím. Nakonec to nevydržela a přeskočila až na konec svazku.

279

Okresní oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

Závěrečná zpráva případu „SURMENOVÁ TERÉZIE“

Spis zn. P0-KT3 30 987 byl založen dne 10. 9. 1953 na oběť československé národnosti:

SURMENOVÁ TERÉZIE, nar. 24. 7. 1910, bytem Žitková č. p. 28, okr. Uherské Hradiště (pův. Uherský Brod)

z důvodu provozování nepovolené lékařské praxe, kterou ohrožovala zdraví čsl. občanů, přičemž vyžadovala nepříznávanou finanční úplatu, již okrádala čsl. hospodářství i čsl. lid, a tím naplňovala skutkovou podstatu tr. činu podle §221/1. tr. z.

Při převzetí vyšetřování od orgánů VB Uh. Brod bylo zjištěno, že Surmenová je totožná s osobou rozpracovanou v letech 1945–1953 v rámci akce s kr. náz. „Bohyně“. V této akci byly prošetřovány osoby podezřelé z vnitřní nepřátelské činnosti a smýšlení proti Čsl. lid. dem. republice, a to z důvodu kontaktů, které za okupace udržovaly s nepřát. něm. orgány se zvl. pověřením SS, jež nebyly dostatečně prošetřeny lid. soudem v r. 1945.

Během akce „Bohyně“ se orgány zaměřily především na zjištění totožnosti některých dřívějších i současných návštěvníků. Vyskytlo se totiž důvodné podezření, že v rámci klientské sítě, kterou na základě své činnosti Surmenová a ostatní rozprac. osoby skupiny „Bohyně“ vytvořily, je umožněn únik informací k nepřát. mocnostem. Toto mělo být prováděno předáváním informací, které doručovaly osoby, jež na Žitkovou přijížděly z různých konců republiky, k osobám zahraničním, o nichž byl předpoklad, že mohou být články nepřát. agenturní sítě. Mezi návštěvníky byl posléze identifikován zejména příslušník diplom. sboru Rakouské rep. (Žitkovou navštívil v r. 1948), dále několik návštěv z Maďarské lid. rep. (v l. 1945–1949), Polské lid. rep. (v l. 1946–1950) ad. Bohužel se během akce nepodařilo zajistit relevantní zprávy o obsahu schůzek rozprac. osob s osobami podezřelými z diverzní činnosti, neboť informace, pokud byly předávány, pak soukromě a ústně, díky

čemuž je nebylo možno ověřit (do obydlí rozpracovaných osob se nepodařilo umístit odposlouch. zařízení). Zajištěna byla pouze rozprac. osoba s kr. jménem „VĚŠTKYNĚ“, která byla usvědčena ze šíření poplašných, lživých zpráv o představitelích SSSR a ČSSR, které zjišťovala v procesu věštění z voskových odlitků (věštila prý smrt s. Stalina a s. Gottwalda).

Vzhledem k nedostatku důkazů k činnosti rozprac. osob za protektorátu, vzhledem ke zmírnění aktivit rozprac. osob poté, co byla zajištěna „VĚŠTKYNĚ“, a dále vzhledem k ukončení návštěv zahr. návštěvníků na Žitkové bylo vyšetřování v srpnu 1953 zastaveno.

O měsíc později bylo zahájeno vyšetřování Surmenové, která ve svých reakčních aktivitách pokračovala v rámci provozování nepov. lék. praxe.

Některá z hlášení ONV – zdrav. odb. Uh. Brod, která upozornila na Surmenové nekalé podnikání, se nepodařilo prokázat, až v r. 1974 jsme byli informátorem s kr. jménem „ČARODĚJNICE“, který s námi význ. spolupracoval už při akci „Bohyně“, upozornění na případ nezákon. provedení potratu a v důsledku toho úmrtí, který Surmenová měla v rámci svých aktivit spáchat.

Po dostavení k výsledku ve věci této události Surmenová odmítla spolupracovat a projevovala se s takovou mírou agresivity, že vyšetřující orgán naznal, že je duševně nezpůsobilá, pročež byla převezena k prohlídce do St. psych. léč. Kroměříž. U Surmenové bylo posléze zjištěno psychiatric. onemocnění, které se progresivně rozvíjelo až do její smrti na srdeční zástavu v r. 1979.

Od r. 1974 do r. 1979 se dařilo Surmenovou jako zvl. případ eliminovat od návštěv, během nichž by mohla pokračovat ve svých záškodnic. aktivitách. Z toho důvodu se domníváme, že veškerá podvratná činnost sledovaného subjektu byla ukončena v r. 1974, def. pak v r. 1979.

Vyhodnocení: Surmenová Terézie patřila k osobám s nepřát. postojem k soc. zřízení, její činnost znesnadňovala odhalení z toho důvodu, že byla vykonávána přísně individualisticky a za dodržení četných bezpeč. opatření. Z toho důvodu trvalo několik let, než jí tato činnost byla prokázána, posléze však byla úspěšně odloučena od zdravého kolektivu, a tak bylo zabráněno jejímu dalšímu poškozování čl. společnosti. Své názory a nepokrokový světonázor, jakožto ani vztah k laické lékař. činn. Surmenová nepřenesla na děti jí v l. 1966–1974 svěřené, protože tyto byly v té době ještě v děts. věku, a proto činnost Surmenové nechápaly, a tedy se ani neučily praktikovat. Dnes pracuje Idesová Dora jako prodavačka v Jednotě Cejl v Brně, kam se přestěhovala, aby mohla být blíže svému bratrovi, Idesu Jakubovi, který je chovancem Ústavu pro ment. postiž. mládež Brno-Chrlice, a žije poklidným způsobem života. Přičemž v rámci problematiky, kvůli níž byla sledována Surmenová, se nejeví být nebezpečnou, a proto se od jejího sledování upouští.

Lze tak konstatovat, že kauza vnitřního nepřítele „SURMENA“ byla úspěšně vyřešena, a proto podávám

NÁVRH na uložení spisu zn. PO-KT3 30 987 do archivu MV.

Referent: J. Švanc

Dne 15. 7. 1979

Případ „Bohyně“

Poslední list svazku ležel přečtený a obrácený lícem k desce stolu, zadní částí prosvítaly silně vyražené litery. Doře bylo smutno. Jako by Surmenin osud uzavírala znovu, tentokrát ale jinak.

Na druhou stranu byla ráda. Měla toho už po krk. Všech těch zmanipulovaných zpráv a prohlášení, jejichž počet nebral konce. Všech těch nových zjištění o Surmenině životě, jejími dětmi počínaje a spisem „Bohyně“ konče. A kdo byla *Věstkyně*, kdo *Čarodějnice*?

Zamyšleně přejížděla špičkami prstů po plastickém rubu poslední stránky.

Teď už jí zbývalo projít jen poloprázdnou modrou složku s nápisem PŘÍPAD BOHYNĚ (výňatky relevantní k případu SURMENOVA) zařazenou na konec svazku, zajištěnou po volné straně kancelářskými sponkami. Pomalými unavenými pohyby je stáhla a rozevřela desky, na stůl se vysypalo několik výstřížků z novin a pár rukou i strojopisem popsaných listů.

Zběžně listovala novinovými výstřížky, mezi prsty jí uvízl až ten poslední.

119 Bohyně na Žitkově

Podíl mor-slovenských hranic jsou Kopanica, země vzdělaná, zapomenutá z zpravců, kde je náctek kamenů a kamec chleba. Počas tam žije lid skoro biblický, který si zachoval prastaré obyčaje a kroje: je to náručí samé poesie a písní, ale plný pověr a čarodějství. Jedna kopanická vesnice, rozložená na zasněžených kopcích. Žitkově, je prostě říci, že tam už nikdo nestatí svůj svůj úděl „bohyně“, kterým ve středověku říkali čarodějnice.

Když se chce na Kopanicích oženit chlapec nebo věst děvče, zapje si k bohyni, když někdo posadí saletost, nebo učiněná již nemoc, pomůže a poradí bohyně. Lid věří, že tyto ženy pomocí tajemných přírodních sil mohou ovlivňovat lidi i zvířata. Navštívili jsme tyto věštkyně, snad poslední svého rodu, těšící se velké prostlosti. K jedné z nich pšili jsme posad vědat a poznať, že žena, která „čaruje“, znalostí různých praktik má opravdu náhodou souznaníkům hrůsu.

Druhá bohyně, bydlící na těžko dostupném kopci, 73 let, oviděl řadu podivných rituálů, kterých užívá ke své tajuplné práci. Obě bohyně připravují různé lektvary, masti a jedy. Nejbláznivější „bohovní“ je ten, že bohyně nalije do vody rozřezaný noak a při tom odříká tuto formuli:

„Moja bystra čista vodička, odkaľ ty taľe! Oľ Jordana mesta. Coľ tam robievat! Pama jetiľa Krista unyľvat, opakľovala, okraľovala. Taľ ja ca pekne prosti, kec od pľas Boha musim, aby tuo robieľu (v prípade). Ja je to ľana) opeknila, okrasnila, oveľbyla, aby ona bola najpeknňija, najkrasňija, maď všetky panen, naď všetky ľeny. ľen maď Hraľciľa buľo ľie. Nãroľbijm ja to s roľuje mocu, Krista pana dopomocu. K temu mi odpomãajã Bõh Otec, Bõh syn, Bõh duch svaty, amen.“ (Přesně opíše jako mluvíce.)

Z voľku analizãlo do vody tvořil se houbovitã dťvary a z nich bohyně pomocí černã magie a znalosti přírodních vãd bezpeľně poznã nemoc a vãe co vãe ľeãã dobrotro i zľãho a co vãe nemoc.

Zná pro kaľãou nemoc byľiny, kterã pomohu, pro kaľãã neľeãã vãchodinko. Zná praktiky, z kterãch se lidi umocňujã strach, ale dovede takã dãti naľãji, vřãtã vãru v ľivot, navřãtã zãravã ...

Vasãice i stavenã na Kopanicích, jsou od sebe velmi daleko, za dãtã a v zãmã je na neschodných kopcích cesta nemocã. Obyvatã nemoc voľu k nemocnãmu ľãkařã, nemãjã rádcã v moãã i v ovdãných krocích do ľivota. Proto podnes bohynã na Žitkovã slãzaty jejich naľãji a vãru, neboť dovedu „bohovyã“ vľecko vãdã, vãe znãjã i dovedu dãľãtã dãtã, jako nikdo na svãtã ...

J. V.

PŘI ŽENSKÝCH NEMOCÍCH se užívá velice často přírodní houčivá voda Františka Josefa, neboť její užívání jsou snadné a její mluva poměrně účinná; se dostávají v krátké době a bez nepřiměřených vedlejších škodlivých účinků. sss

Podíl mor-slovenských hranic jsou Kopanica, země vzdělaná, zapomenutá z zpravců, kde je náctek kamenů a kamec chleba. Počas tam žije lid skoro biblický, který si zachoval prastaré obyčaje a kroje: je to náručí samé poesie a písní, ale plný pověr a čarodějství. Jedna kopanická vesnice, rozložená na zasněžených kopcích. Žitkově, je prostě říci, že tam už nikdo nestatí svůj svůj úděl „bohyně“, kterým ve středověku říkali čarodějnice.

Když se chce na Kopanicích oženit chlapec nebo věst děvče, zapje si k bohyni, když někdo posadí saletost, nebo učiněná již nemoc, pomůže a poradí bohyně. Lid věří, že tyto ženy pomocí tajemných přírodních sil mohou ovlivňovat lidi i zvířata. Navštívili jsme tyto věštkyně, snad poslední svého rodu, těšící se velké prostlosti. K jedné z nich pšili jsme posad vědat a poznať, že žena, která „čaruje“, znalostí různých praktik má opravdu náhodou souznaníkům hrůsu.

Druhá bohyně, bydlící na těžko dostupném kopci, 73 let, oviděl řadu podivných rituálů, kterých užívá ke své tajuplné práci. Obě bohyně připravují různé lektvary, masti a jedy. Nejbláznivější „bohovní“ je ten, že bohyně nalije do vody rozřezaný noak a při tom odříká tuto formuli:

„Moja bystra čista vodička, odkaľ ty taľe! Oľ Jordana mesta. Coľ tam robievat! Pama jetiľa Krista unyľvat, opakľovala, okraľovala. Taľ ja ca pekne prosti, kec od pľas Boha musim, aby tuo robieľu (v prípade). Ja je to ľana) opeknila, okrasnila, oveľbyla, aby ona bola najpeknňija, najkrasňija, maď všetky panen, naď všetky ľeny. ľen maď Hraľciľa buľo ľie. Nãroľbijm ja to s roľuje mocu, Krista pana dopomocu. K temu mi odpomãajã Bõh Otec, Bõh syn, Bõh duch svaty, amen.“ (Přesně opíše jako mluvíce.)

Z voľku analizãlo do vody tvořil se houbovitã dťvary a z nich bohyně pomocí černã magie a znalosti přírodních vãd bezpeľně poznã nemoc a vãe co vãe ľeãã dobrotro i zľãho a co vãe nemoc.

Zná pro kaľãou nemoc byľiny, kterã pomohu, pro kaľãã neľeãã vãchodinko. Zná praktiky, z kterãch se lidi umocňujã strach, ale dovede takã dãti naľãji, vřãtã vãru v ľivot, navřãtã zãravã ...

Vasãice i stavenã na Kopanicích, jsou od sebe velmi daleko, za dãtã a v zãmã je na neschodných kopcích cesta nemocã. Obyvatã nemoc voľu k nemocnãmu ľãkařã, nemãjã rádcã v moãã i v ovdãných krocích do ľivota. Proto podnes bohynã na Žitkovã slãzaty jejich naľãji a vãru, neboť dovedu „bohovyã“ vľecko vãdã, vãe znãjã i dovedu dãľãtã dãtã, jako nikdo na svãtã ...

J. V.

PŘI ŽENSKÝCH NEMOCÍCH se užívá velice často přírodní houčivá voda Františka Josefa, neboť její užívání jsou snadné a její mluva poměrně účinná; se dostávají v krátké době a bez nepřiměřených vedlejších škodlivých účinků. sss

Anna Struhárová, proslulá věštkyně na Žitově (73letá) je mluvíce 11. 10. 1938.

Marie Mahdalová, bohyně z Potočné.

Tak takhle vypadala Irmina matka, vyhlášená bohyně a porodní bába Anna Struhárová. V jejím jméně udělal žurnalista chybu. Ale koho to tehdy zajímalo, ostatně možná ani sama Anna nevěděla, jak se její jméno přesně píše, kdo ví, jestli uměla číst a psát. Podrobně si prohlížela její vráskami zbrázděný obličej. I přes nedůvěru, která číselu vstříc aparátu neznámého fotografa, měla dojem, že z něj vyvěrá dobrota a poznání. Anně Struhárové, stejně jako její dceři Irmě, by se do rukou svěřila.

Rysy druhé z žen na fotografii, Marie Mahdalky, znala. Když byla dítě, vídala ji někdy o nedělích v kostele. Ačkoli byla ze slovenské strany, z Potočné, chodívala do hrozenkovského kostela, bylo to nejbliž. Sedávala s celou rodinou úplně vzadu. Dora si pamatuje na její drobnou postavu i na rej jejich synů, kteří rušivali mši. A taky na její temné pichlavé oči, když o ni někdy náhodou zavadily. Jako by se jí posmívaly, říkala si pak Dora vždycky, a vzápětí se přesvědčovala, že je to hloupost, že tahle cizí bohyně nemá jediný důvod se jí smát. Z fotografií přeskočila na řádky textu a při jejich čtení se zasmála zmínce

o černé magii. Vzpomněla si, jak jí kdysi nějaký soused říkal, že když jako kluci šmírovali jednu z bohyní, vyletěl prý poté, co od ní odešel klient, z jejího komína čert. Blýskal se a sršel jiskrami a kluci si div nesrazili hlavy, jak od její chalupy utíkali. Tak černá magie!

Odložila novinový článek a vzala do ruky další útržek. Zastaralým rukopisem na něm byla napsaná poznámka:

Prověřit

Ad Archiv MZM Brno: Gestapo, fond B-340 (Staatsgeheime Polizei Zlin)

Ad Archiv SNA Bratislava: Gestapo, fond NS-42 (Staatliche Sicherheitszentrale Preßburg)

1) Činnost bohyní 1939–1945

2) Jejich poválečná politická orientace, hl. vztah k fašismu a buržoaznímu kapitalismu

Zase to nesmyslné spojování bohyní s protektorátní politikou a okupanty, vrtěla Dora hlavou. Mysleli to vážně, nebo si jen potřebovali najít důvod, proč bohyním šlapat na paty?

Dora si nepamatuje, že by se Surmena kdy příchozího vyptávala, co je zač, jaké je národnosti nebo jaké má politické přesvědčení. Nic takového ji nezajímalo, stěží věděla, kdo je v které době prezidentem, a o tom, kdo je u vlády, nevěděla zhola nic. Proč taky, k léčení to nepotřebovala, pokud byl někdo v úzkých, pomohla každému, ať už to byl Čech nebo Němec, Slovák nebo Maďar. Dora by přísahala, že k ničemu jinému než k léčení mezi Surmenou a lidmi, kteří ji navštěvovali, nedocházelo, za války ani později. Proto jí ta osočení

Go.B.Nr. 633/41.

Pressburg, den 9. Mai 1941.

Aus der

Staatliche Sicherheitszentrale

Pressburg.

Betrifft: Mahdal, Josefina geborene Surmenová
geb. am 20.9.1893 in Schitkowa, Ger.Bez.
Bojkowitz, wohnhaft in Drietoma Nr. 269 -
Potocna, Totbeterin.

Wie in Erfahrung gebracht ist, die Obenge-
nannte in dem Grenzgebiet der Slowakei und des Pro-
tektorats Böhmen und Mähren unter dem Namen " B o -
h y n e " d.h. Göttin, bekannt und wird von der
Bevölkerung als "Wahrsagerin" und "Zauberin" be-
zeichnet.

Die M. soll sich auch mit sogenannter Tot-
beterie beschäftigen. So wurden ihr in einem Falle
Haarlocken eines Mädchens in einem anonymen Brief
zugesandt, in dem die Briefschreiberin unter Ver-
sprechen eines Entgelts bat, das Mädchen tot-zu-
beten.

Da das Haus der Eheleute M a h d a l zu
der in unmittelbarer Nähe der Protektoratsgrenze ge-
legenen slowakischen Siedlung Potocna gehört, besteht
die Gefahr, daß die M. ihre Tätigkeit auch im Protek-
toratsgebiet ausübt.

Ich bitte, geeignete Maßnahmen zu treffen,
daß ein Übergreifen ihrer Tätigkeit auf das Protek-
toratsgebiet vermieden wird und um Mitteilung was
über die Genannte in polizeilicher, politischer und

ze spolupráce s nepřátelskou agenturní sítí, o kterých se psalo v závěrečné zprávě Surmenina svazku, připadala naprosto scestná. Kdyby je neměla přímo před očima, nikdy by nevěřila, že taková smyšlenka může vůbec zapustit kořeny. Jenže zapustila a pod dohledem ideově důsledného referenta vyžrála v kauzu „Bohyně“ a později přinesla plody i v případě sledování Surmeny.

Mladý archivář přešel významně badatelnou, sklonil se k počítačům v rohu místnosti a jeden po druhém vypínal. Konec otevírací doby archivu se zase přiblížil.

Dora vložila článek i útržek papíru s rukopisnou poznámkou do složky a postupně tam vracela i několik dalších listů — záznamy jakéhosi žurnalisty, který se k Surmeně vydal dělat reportáž, a několikastránkovou posudkovou studii. Jako poslední jí pod ruku přišla kopie zvláštního dokumentu — byl to německy psaný úřední dopis zasláný na začátku války protektorátním pohraničním četníkům. Týkal se jiné z bohyní, Josefíny Mahdalové, zřejmě příbuzné Marie Mahdalové, jejíž podobu si Dora připomněla před chvílí. Doru na tom dopisu ale zaujalo něco jiného — překvapeně hleděla na ženino rodné příjmení: Surmenová. Její oči se rychle rozléty po řádcích:

Od Státní bezpečnostní policie, centrály v Bratislavě

Věc: Mahdalová, Josefína, rozená Surmenová, nar. 20. 9. 1893
v Žitkové, soudní okres Bojkovice, bytem Drietoma č. 269 –
Potočná, zařikávačka

Jak víme ze zkušenosti, výše jmenovaná je na hraničním území Slovenska a Protektorátu známá pod jménem „Bohyně“, obyvatelé ji označují za „věštkyňu“ či „čarodějku“.

M. se má zabývat tzv. „zařikáním smrti“. Proto jí byly v jednom případě anonymním dopisem zaslány lokny dívky spolu s příslibem odměny a pisatelčinou prosbou, ať je dívka zaklínána tak, aby zemřela.

Jelikož se dům manželů Mahdalových nachází v blízkosti hranic s Protektorátem v osadě Potočná, existuje nebezpečí, že M. svoji činnost vykonává i na území Protektorátu. Prosím o učinění příslušných opatření, aby v případě překročení její činnosti na území Protektorátu bylo tomuto zamezeno a politicky a policejně odpovědně zakročeno.

Když Dora dopis obracela na druhou stranu, prořízl ticho badatelný rozhodný hlas.

— Za pět minut se zavírá!

Dora nervózně zkontrolovala hodiny na zdi. Skutečně, zbývalo jí pět minut. Rychle se sklonila ke zbylým řádkům textu.

O činnosti jmenované M. jsme uvědomili i oddělení Ahnerbe, SS-H-Sonderauftrag, které v dané problematice provádělo výzkum i na území Slovenského štátu a žádalo nás o uvědomení v podobných případech. V příštích dnech tedy očekávejte návštěvu komanda se zvláštním pověřením.

Ignaz Mielke, Hauptkommissar

Staatliche Sicherheitszentrale Preßburg

Když dočetla, chvíli na ten dopis překvapeně hleděla.

Tak takhle se tedy bohyně mohly ocitnout v blízkosti příslušníků SS, pomyslela si. Pokud to zvláštní komando

opravdu přijelo, tak si StB zřejmě stíhání žitkovských vědem kvůli stykům s Němci a celou kauzu „Bohyně“ jen tak úplně nevymyslela!

Její úvahy přerušilo zakašlání netrpělivého archiváře. Dora dopis váhavě vložila zpátky do složky. Hlavou jí vířily myšlenky. Co ten dopis dokazoval? Nic, co by poukazovalo zrovna na Surmenu jako spolupracovníci okupantů, vždyť se týkal jiné z bohyní. Ale proč byl ten dopis u jejího svazku? Kvůli Mahdalčinu rodnému příjmení, Surmenová?

Dora ještě chvíli přemýšlela, co s tím, ale pak se rozhodla, spěšně vstala a se svazkem i s modrou složkou v ruce zaklepala na okno, za nímž v kanceláři seděl archivář.

— Můžete mi to prosím okopírovat? Je to jen pár listů, nechtěla bych kvůli nim jezdit znovu až z Brna, rozumíte... Tak kdybyste byl tak hodný, řekla a s prosebným pohledem mu podávala složku, zatímco svazek vložila do regálu vrácených výpůjček.

Archivář se nerozhodně rozhlédl. Pořizovat kopie z osobních svazků se nesmělo. Ale pak mávl rukou a řekl: — Dejte to sem, pro těch pár papírů mě snad nikdo nezastřelí.

Světlo zpod víka xeroxu jim do tváří blesklo jen čtyřikrát. Byla minuta po páté, když sbíhala po točitém schodišti a kolem parku utíkala na vlak do Brna.

ČÁST II

Internát

Nikdo si neumí představit ten pocit bezmoci, když člověk neví, kam se poděli jeho nejbližší. Surmena toho červnového dne roku 1974 odešla a už se nevrátila, pak odvedli Jakoubka, a nikdo, nikdo jí nechtěl podat jedinou podrobnější zprávu. Marně narážela na bariéru mlčení vychovatelek. Marně volala na žitkovský národní výbor. Marně se pokoušela zoufalými dopisy donutit Baglárku, aby jí napsala, kde jsou. Nikdy jí neodepsala, nebo její odpovědi zabavili na internátní vrátnici. Nedivila by se tomu.

Od začátku to bylo mnohem horší, než by si kdy vůbec uměla představit.

Zavřeli ji do obrovské místnosti s holými, světle zelenými zdmi natřenými lesklým, omyvatelným nátěrem, s osmi železnými patrovými palandami, které rozviklanými nožkami brázdily kameninovou podlahu, a se šestnácti plechovými skříňkami v řadě, z nichž předposlední přidělili jí. Útlou skříňku se dvěma policemi nahoře a dvěma dole, s dvířky s loupajícím se nátěrem, na kterých visel malý zámek s klíčem. Do ní měla vtěsnat zbytky svého života.

Na plechové dno položila jedinou tašku, kterou si sbalila pod uspěchaným dohledem policisty a sociální pracovnice. Dvířka za jejím ubohým majetkem zapadla s hlasitým skřípnutím, do jejích zad se v té chvíli upíralo patnáct studených párů očí.

Usínala s pláčem. Vzlykala do drsné látky povlaku s modrými značkami internátního mobiliáře po okrajích a ostatní dívky na ni syčely a nadávaly jí, dokud nepřišla noční vychovatelka. Jmenovala se Hrtoňová a brzy ji nočnímu pláči odnaučila. Vytáhla Doru na chodbu zalitou svitem mihotavé bílé zářivky a nechala ji tam stát, poprvé hodinu, podruhé dvě a nakonec až do rána. Běda kdyby se opřela o zeď.

Tehdy netušila, čím si ji tak znepřátelila. Ale byla to vždycky ona, Dora, kdo přitáhl její pozornost nebo hněv. V té smršti ústrků a křivd Dora bojovala o holou sebeúctu, a začínalo to většinou hned zrána.

Hrtoňová měla ve zvyku chodit je budit těsně před budíčkem a dělala to skrze ni. Tiše otevřela dveře jejich pokoje, po špičkách se vplížila k její posteli a prudce z ní, ještě spící, strhla peřinu. A nikdy neopomněla ty řeči. O smradu, který Dora vydávala, o poloze, v níž ležela, a hlavně o tom, co si v noci dělala. Křičela to na ni, ještě neprobuzenou, a Doře byla hanba. Snažila se vymyslet, co na to říct, ale zpočátku ani nevěděla, o čem vychovatelka mluví. Teprve mnohem později jí došlo, že tím myslí vzdechy a sténání, které se v noci tu a tam ozývaly z postelí starších děvčat, a ještě déle jí trvalo, než pochopila, co je způsobuje.

Taky jí šacovala skříňku, brala vložky a dávala jen obyčejnou vatu a trestala ji pak za to, že krví ušpinila prostěradlo. Dora tehdy nevěděla, co ji vedlo k tomu, aby ji zamykala

ve sprše a děsila zhasínáním světel. Nebo co ji přimělo k tomu, aby jí pak vyhrnovala noční košili a kontrolovala pohlaví a zadek, jestli je dostatečně umytá, a když si usmyslela, že není, strkala ji zase zpátky a stříkala na ni ledovou vodu, dokud nebyla celá modrá zimou. Nevěděla, proč všechno, co se za ta léta na internátě přihodilo, vyřešila Hrtoňová v její neprospěch. Když Anně Stolařové přišel balík a druhého dne z její skříňky zmizel, svedlo se to na ni. Když Lence Rybářové zmizely nové tenisky, které jí z Kanady poslali rodiče, svedlo se to zase na ni. Majčiny peníze neukradl nikdo jiný než ona.

Tenkrát si myslela, že to všechno bylo proto, že se od začátku vzpouzela pravidlům internátu, že odmítla hrát s nimi tu hru na mocné a podřízené. Nebo taky proto, že jako jedna z mála zůstávala i o víkendech, kdy většina ostatních děvčat zamířila domů.

Dnes, když zná obsah Surmenina svazku, už ví, proč se zrovna ona stala hromosvodem zloby těch primitivních ženských, které je měly přivést k dospělosti. Bylo to kvůli dopisu označenému ve složce číslem 82, který se jí vryl do paměti tak, že ho může citovat i o půlnoci. *K její další výchově přistupujte se zvl. zřetelem*, psal tam tehdy Švanc a vychovatelky ho poslechly. Tak proto.

Během těch let se naučila i rvát. Ostatní dívky nenechaly po večerce její domnělé prohřešky jen tak. Ví přesně, proč za takových nocí, ať řvaly, jak řvaly, žádná z vychovatelek nepřišla. Ví přesně, proč ji pak budily se škodolibým: — Slízlas to?

Slízla, a kolikrát, a proto taky utekla. Domů, na Žitkovou. Ale nemělo to žádný smysl. Pár dní strávila schovaná v jejich

domě nebo se potloukala po okolí, jenže jak dny ubíhaly, byla čím dál ztracenější. Neměla se ke komu uchýlit a nejistota z bezbřehé samoty bez jasných kontur budoucnosti ji děsila čím dál víc. Taky měla hlad. Nakonec byla vlastně ráda, když ji předseda, ke kterému se vypravila, aby se dozvěděla něco o Surmeně a Jakoubkovi, už nepustil z kanceláře a nechal ji odvézt zpátky. Půl roku pak měla zakázáno úplně všechno, do školy ji vodili a odváděli jako vězně. Nechala se, neviděla žádný důvod, proč by měla bojovat, proč vůbec žít, tak jim nevzdorovala, odevzdaná osudu jako ovce.

Někdy v té době si začala psát deník. Nebylo se na koho obrátit a to nekonečné prázdno a samota byly tak tíživé, že už je v sobě nemohla unést. Papír byl ideální. Vstřebal všechnu její bolest, neomrzelo ho věčné opakování neměnných žalů. Cítila k němu lásku až fyzickou. Proto ji tolik sebralo, když jí ho vzali.

Nechala svou skříňku odemčenou, nebo ten malý zámek utrhly? Vyhrabaly její deník vychovatelky, když byla ve škole, a pohodily v pokoji, nebo si ho vytáhla některá z holek? Jisté je, že když jednoho dne přišla na pokoj, všechny se skláněly nad stránkami jejích zápisků. Z deníku zbyl prázdny skelet. Rozebraly ho list po listu, které ještě dlouho kolovaly po ostatních pokojích. A stály tam strašné věci. O ní. A o nich. O tom, co se jí na které líbí, co jí na které přitahuje, černé na bílém tam stály zapsány její představy i obavy, kterými se trýznila. Obavy, jestli je normální.

Vztek a opovržení by ještě snesla. Ale výsměch pátil jako sůl v otevřené ráně, drásané novými a novými přezdívkami. Je to úchyl! Chlapice! Tepluše! Lesba! A se škodolibým úsměvem je používaly i vychovatelky.

Dokud pak neměla bezpečné místo mimo internát, kam si deník mohla schovat, nenapsala ani řádku. Všechno, co by potřebovala sdělit, pohřbila hluboko v sobě. Na celé dlouhé zbývající měsíce, roky.

Místo toho našla jiný ventil. Nejdřív zřídka, ale pak stále častěji kradla a ničila internátní majetek i soukromé věci ostatních děvčat nebo ještě raději vychovatelek, jak se to o ní ostatně říkalo už předtím. S potěšením pak pozorovala, když hořely v odpadkovém koši a všichni kolem nich běhali a křičeli, jako kdyby nehořel kýbl, ale střecha.

Spálit se toho dala spousta. Taky rozstříhat, rozpíchat, rozbodat, nechtěně shodit, to třeba když se vedle Hrtoňové rozbila busta Komenského, sotva vyšla se svou eskou s propíchanými dušemi ven, před internát. Ani na tohle jí nepřišli. Chytli ji až na pitomých žárovkách a přišli jí, oprávněně, i ta umyvadla ucpaná ručníky a vytopenou umývárnu i jídelnu pod ní. Málem ji tehdy poslali do diagnostáku, ale to by jí bylo jedno. Jedno jí nebylo, že se nechala nachytat. Že to nezvládla.

Za tu nešikovnost si udělila trest, který dalece předčil ty dosavadní. Žádné předloktí stažené gumičkou, až ruka modrá, žádný zákaz spánku nebo polykání slin, žádná čtvrt hodina pod ledovou sprchou ani žádné hladovění. Nic takového. Ale řez, natřikrát, svisle, vodorovně, svisle: *H*, protože byla husa, co se nechala chytit, *H* jako hovada, co ji tam držela a nenechala být a co ji měla v hrsti, hlavně ona, *H* jako Hrtoňová, co ji nespouštěla z dohledu, kterým ji drtila. Stačilo si sednout večer na záchod, přeložit jednu nohu kotníkem na koleno druhé a do měkkého masa stehna zabořit ostří manikúrních nůžek. A táhnout. Svisle, vodorovně, svisle. A s krví odkapávající do

nízké hladiny vody v záchodové míse odtékala aspoň na chvíli i ta zloba vůči sobě, vůči nim. Vůči nim všem, i těm, kteří tam vůbec nebyli. Matce.

V těch nekonečně dlouhých letech na internátě, kdy nenáviděla celý svět, na ni myslela mnohem častěji než dřív, když byla ještě se Surmenou. Znovu a znovu si v duchu představovala, jaké to muselo být, když se ostří sekery zaseklo do její lebky, do lebky ženy, kterou tolik milovala, pro kterou by dýchala, kvůli které by udělala úplně všechno, zatímco ona pro ně neudělala nic a neochránila je tak před tím, co se stalo. Jestli byla něčí vina, že skončili právě takto, pak jedině její, byla tehdy přesvědčená.

Irena Idesová

— S Irenou to bylo vždycky těžké.

Polední slunce stálo nad kopanicí. Stíny se ztrácely pod nohama, vzduch se tetelil horkem, ticho nad pasekami rušili jen neúnavní cvrčci a švitoření nezdolného skřivana. Dora tehdy, v poslední školní den toho strašného června, kdy z její původní rodiny zbylo torzo, přiběhla dřív, s vysvědčením. Možná to Surmeně zapomněla říct. Možná na to zapomněla Surmena. Nikdo pro ni ale dolů nepřišel, tak nahoru vyběhla sama a překvapila je schované ve stínu uvnitř kuchyně. Než vešla, zastavila se u okna. Doléhaly k ní dva hlasy. Opravdu mluvily o její matce?

— Neměla trpělivost. Nechtěla se učit. Jako by to nepotřebovala. Byla si tak jistá sama sebou, že matku nikdy neposlouchala. Prý nemusela, tvrdila. Ona měla vlastní vůli a k tomu jiné rádce, však víš.

Z útrob kuchyně se ozval skřípot židle odsouvané od stolu, několik kroků, cinkot naběračky o hliníkový kbelík s vodou ze studánky.

— Napij se, je horko.

— Jako děcko jsem se Ireny bála, tiše pronesl cizí ženský hlas. — Děsila mě jakousi svou rozháraností. Člověk nikdy nevěděl, co se jí honí hlavou a s čím na něj přijde. Jednu chvíli jako mílius, vzápětí zas jako divous. A ti andělé, dodnes tomu nerozumím.

— Ano, přitakala Surmena.

Židle znovu tiše zaskřípala.

— Tvrдила, že s nimi dokáže mluvit.

— Věřilas jí to?

Chvíli bylo ticho.

— No, v Ireně bylo cosi zvláštního. Ale bylo toho v ní až moc, v tom byla ta potíž. Myslím, že nerozuměla sama sobě. Když byla s anděly, bylo to ještě dobré. Horší to bylo, když byla sama se sebou.

— Takže jsi jí to věřila? zeptal se ten ženský hlas znovu, překvapeně.

Surmena si odkašlala a pak řekla: — Věřila. Tedy věřila jsem tomu, co prožívala, ať už to byli andělé, s kým mluvila, nebo něco jiného.

Žena překvapeně vyjekla a Dora v podobě toho zvuku poznala Baglárčin hlas.

— Cože? To já si zas myslím, že Irena byla trochu blázen. Pamatuješ, když se to rozkřiklo? Všichni si šeptali, že se zbláznila. Mluvit s anděly! Prostě blázen, cvaklo jí, přeskočilo jí. A farář, ten se mohl zjančit. Takové rouhání!

Dora v duchu viděla, jak se Baglárka pokřižovala.

— Tři neděle pak nekázal o ničem jiném než o pokoře a pravé víře. A Irenu už nikdy nenechal na pokoji. Kolikrát jsem po mši zahlídla, jak si ji brával na slovíčko, odcházela ubrečená, a na zpověď chodívala jako na popravu.

— To byl farář Hůrka, že? Neměl to tehdy jednoduché. Ale tohle neudělal správně, zamručela Surmena. — Ať už bylo s Irenou cokoliv, nátlakem a výhrůžkami to spravit nemohl. Ani náš táta řemenem. Není se co divit, že se Irena obrátila do sebe.

Baglárka pochybovačně mručela, ale Surmena pokračovala: — Dodnes nevím proč, ale mezi mámou a Irenou byla vždycky propast. Nevím, jestli to začalo už dřív, než k Ireně přišli andělé, ale asi ano. Nikdy mámu neposlouchala. Byla roztržitá a netrpělivá, nevydržela sbírat a třídít zeliny, nic ji nezajímalo, nic se nechtěla učit. Měla svůj svět. Nepotřebovala nikoho, snad jen psa, co jsme tehdy měli. Ten s ní chodíval po stráních, sedávala s ním u lípy na rozcestí nebo u kamenů na vršku, a mluvila. Tehdy jsme si mysleli, že k němu, to až později z ní vypadlo, že mluví s anděly. Možná si matka myslela, že řezáním a výhrůžkami ji otec a farář zkrotí a že pak s pokorou přijde i k ní. Proto snad nezasáhla. Ale celé se to zvirtlo v pravý opak. Irena zdivočela a klidná byla, jen když se vracela z rozprav se svými anděly. Ani já jsem jí nerozuměla.

O dřevěný stůl klepla dna prázdných hrnků.

— A časem se to zhoršovalo, zvláště když už naši nežili. Běhala po chalupách, od chlapů se nevracela na noc domů, na tancovačkách vyváděla a nakonec přišla *prespatá*. Marně jsem jí něco nakazovala, neposlouchala mě, byla prý dost stará na to, aby si mohla dělat, co chce. Myslela jsem si tehdá, že se nám do chalupy prostě narodí děcko a zbytek zůstane při starém. Ale o příští neděli měla ohlášky a teprve od faráře jsem se dozvěděla s kým. To mi věř, stokrát raději bych ji měla doma než ji dát Idesovi. Jenže mě se nikdo neptal. Aspoň že si

spravili chalupu na protější kopanici, co Ireně připsali naši, měla jsem je na očích.

— Panebože, já bych svoje dcery roztrhla, kdyby mi takto vyváděly, řekla Baglárka. — A s někým takovým, jako byl Matyáš Ides, to teprv!

— Ano. Myslím, že to byla Irenina největší chyba. Zkoušela jsem jí to rozmluvit. Ostatně, všichni to zkoušeli, ale po dobrém nikoho neposlechla. Věřím, že i ti její andělé jí to rozmlouvali, ale ani oni nic nez mohli. Možná právě proto se s nimi rozžehkala a odmítla mluvit, protože od té doby se všechno změnilo. Jestli to můžu posoudit z těch řídkých setkání, která jí u mě Ides dovolil, její život pak připomínal už jen pád do propasti. A nezachránily to ani děti. O to první přišla, i o to druhé, a Dora byla děvče. Když jsem přišla druhý den po porodu zkontrolovat, jestli je všechno v pořádku, měla roztržený ret a půl tváře oteklé, že ani oko nebylo vidět. Zmlátil ji a zmizel. Vrátil se za čtyři dny. Je jasné, že takovou tíhu Irena unést nemohla. A kdo by to taky unesl, to věčné kličkování mezi zvrácenými pravidly ožralce? Ohýbal jí hřbet tak dlouho, až ztratila poslední zbytky vlastní vůle i rozumu. Mohl ji mlátit, jak chtěl, vracet se nality, prohrávat v kartách jejich majetek, stejně si myslela, že je to její chyba. Že je to proto, že něco nestihla, neudělala, pokazila. Že mu dala zrovna takové dvě děcka. Děvče... a *zrůdu*. Ponižovala se před ním, jančila, šílela. Nemohlo to skončit dobře.

Dora si olízla suché popraskané rty. Polední horko ji spalovalo.

— Chudák Irena, povzdechla si Baglárka.

Surmena mlaskla: — No... Matka si jí měla víc všímat, když byla malá. Jenže nebylo kdy. Běhala po kopanicích a lé-

čila, tuhle byla v Beskydech, jindy zase v Trenčíně, a my ostatní jsme Irenu zkrátka nechali být. Byla nejmladší, pracovat pořádně nemohla, tak jsme ji posílali na stráně. Kdo mohl tušit, že to s ní dopadne tak nešťastně? Uvědomili jsme si to až ve chvíli, kdy už bylo pozdě.

Zdalo se jí to, nebo Baglárka posmrkovala? Plakala? Možná to ale byla ona, Dora, kdo plakal. Nad Irenou, matkou, kterou vlastně vůbec neznala. V jejích vzpomínkách byla jiná. Krásná, velice krásná, s hnědými kučeravými vlasy, kterým jen zřídka dovolila uniknout ze sevření čepce a vyšívaneho šátku. Ale také nevyzpytatelná. Rozněžněná náhlou láskou, kdy s nimi běhávala po světnici, ven na slunce a zase dovnitř ve víru písniček, nebo naopak posedlá náhlým vztekem, kdy po nich házela nádobím a křičela věci, kterým Dora nerozuměla.

— Prosím tě, Surmeno, ale řekni mi, proč jsi ji nevarovala? Stačilo přece odlít vosk a podívat se s ní na to, co ji čeká, a Irena mohla žít! Určitě by si to s Idesem rozmyslela, kdyby věděla, co se stane. Takovou sílu máš, a na vlastní rodině jí šetříš!

Z kuchyně dlouho nepřišla odpověď.

— To nejde. To nedělá žádná z nás. Vlastní osud nebo osud členů rodiny nepřechteš. Navíc, Irena by si ode mě vosk stejně slít nenechala, vždyť byla sama bohyně.

— Škoda.

— Ale ne. Osud je osud. Ireně bych nepomohla, i kdybych věděla, co se jí má stát. Sešla ze správné cesty moc brzo a pohrdla darem, který ji pak zničil. Svoje schopnosti nasměrovala do sebe, a ne ven, to nemohlo skončit dobře. Něco se muselo stát. Tomu jsme nemohli zabránit. Ale můžu to zvrátit u Dory. Možná že je to v ní taky, tak můžu dávat pozor, aby

se s tím darem naučila zacházet. Nebo ji můžu přesvědčit, aby ho nepřijala. Ještě jsem se nerozhodla.

Chvíli bylo ticho a pak Dora znovu zaslechla Baglárku. — Myslíš někdy na to... víš, jak se říká... myslíš někdy v souvislosti s Irenou na Mahdalku?

Ani to nestihla doříct, poslední slova přehlušil zvuk spadené židle. Jako by se uvnitř něco stalo, najednou zněly kroky, Jakoubkův poplašený hlas a Surmenino nevrle překotné drmolení, ze kterého bylo jasné, že rozhovor o její matce skončil.

Dora neví, jestli to, co slyšela, bylo řečeno skutečně tak, jak se snažila si to později vybavit. Je dost dobře možné, že si to několikrát v paměti přehrála jinak a představami posunutý obraz pak překryl skutečnou matčinu podobu, jak si ji uchovávala ve vzpomínkách. Jisté je, že jak čas plynul, smršťovala se její vzpomínka na ni, až z ní zbylo torzo bláznivé ženy, která od dětství trpěla samomluvou, ztracena ve svém vlastním světě. Možná dokonce říkaly, že je to dědičná věc, která bloudí generacemi jejich rodiny, aby století od století vyplavala na povrch v úplném šílenci, ostatně co jiného byl Jakoubek? A kolik jich před ním vlastně bylo? Určitě se zmiňovaly o dalších, protože říkaly, že kolik bylo v jejich rodu výjimečných žen, tolik v něm bylo i ztracených mužů. Jejich sestry a matky jim prý vysály sílu, kterou pak proměnily v umění *bohovat*. Až u jejich matky se zřejmě setkalo všechno — byla výjimečná, ale stejně ji nakonec strávilo šílenství.

Našli ji, Doru, pod okny kuchyně už blouznící. Vyprahlou, žíznivou, zajatou v mráкотném polospánku. Tři dny trvalo, než překonala úžeh. Surmena tehdy říkala, že stačilo málo a spálil by ji na prach.

Antikvariát pana Oštěpky

Neví, jak by tu dobu na internátě přežila, kdyby nebylo pana Oštěpky a světa, který díky němu objevila. Tichého světa zaprášeného antikvariátu krčícího se v úzké uličce vedoucí k zavřené synagoze. Od toho dne, kdy do něj poprvé vstoupila, nabídl jí tajné útočiště skryté před zraky vychovatelek. Zašívávala se tam na několik hodin, než se po škole musela hlásit zpátky na internátě, denně.

Nikdy tam nikdo nebyl. Jen on, pan Oštěpka. Seděl za vysokým pultem, na kterém se vršily kupky starých knih a povalovaly se drobky od svačiny, kterou žmoulal vždycky, když tam přišla. Z umaštěného potrhaného ubrousku vyčuhovala houska a jemně prašnou vůni starých knih sytil sprostý, ostrý pach salámu, vysočiny nebo uheráku.

Zprvu se snažila proklouznout do antikvariátu nenápadně, tak, aby ani vstupní dveře nevrzly, a schovat se někde mezi regály, aniž by o ní pan Oštěpka věděl. Obávala se totiž, že by ji mohl vykázat, protože sedět a listovat knihami a pak si žádou nekoupit — na to byly přece knihovny, nikoliv antikvariáty. Ale kdeže! Panu Oštěpkovi byl prodej knih tak lhostejný jako fakt, jestli bude salám ukryt v housce nebo srovnán mezi

dvěma krajíci chleba. Co ho zajímalo, byly přírůstky. A pokud ty jeho oblíbené nemizely, tím líp. On svůj plat dostal vřdycy, v té době byla ruka socialistického trhu velkorysá, a víc ho nezajímalo.

To všechno jí vysvětloval později, poté, co s ní jednoho dne zapředl rozhovor, na jehož konci ji dokonce pozval do svého zázemí, aby z perspektivy prodejce uviděla celé bohatství zaprášeného obchodu. Netrvalo dlouho a území za pultem se stalo i jejím hájemstvím. Pravidelně pak sedávala na plošině nízkých dřevěných schůdků za zády pana Oštěpky, četla knihy a spokojeně poslouchala jeho tiché a pomalé žvýkání.

Zatímco jeho doménou byla aviatika, obor, k němuž pod pultem úzkostlivě schraňoval záplavu knih i rozpadajících se magazínů, jejichž stránky se hemžily kresbami horkovzdušných balonů a nejrůznějších typů vznášedel a létadel, Dora brzy ovládla prostor regálů s národopisem. I když řadu věcí znala, stejně ji svět lidového umění a obyčejů připadal fascinující. Obdivovala reprodukce fotografií krajů z blízkých i vzdálenějších moravských vesnic a podivovala se variacím zvyků, které se měnily od místa k místu. V jejích kupkách se hromadily knihy Zírta, Niederleho nebo Václavka a díky nim si znovu vybavovala vzpomínky na Žitkovou.

— Tohle jsem ti našel k tomu tvému kraji, řekl čas od času pan Oštěpka a vytáhl odněkud knihu, po které Dora s nadšením sáhla. Takhle před ni jednou položil i novinovým papírem obalenou sadu volných listů v deskách, kterým už dávno scházel hřbet.

— Podívej, *Bohyně na Žitkové*, prohodil pak jakoby mimochodem a usmál se Dořinu lačnému gestu, se kterým nabízenou knihu shrábla.

Dora se do drobného Hoferova spisku pustila hned. Vztekala se nad nesmyslným očerňováním bohyní, s nimiž si na zašlých stránkách autor řešil své účty, a smála se zas tam, kde poznávala charakter svérázných Kopaničářů. Všechny ty postavy, ženské i mužské, jako by důvěrně znala. Jednaly tak, jak byla zvyklá, oblékaly se tak, jak se i v té době ještě oblékalo pár tetek z dědiny, mluvily tak, jak to dosud na Žitkové znělo. Než odcházela, měla půlku přečtenou. Bylo to poprvé, kdy otevřela zip malé kapsičky na peníze a skládala před pana Oštěpku drobné. Jen mávl rukou. To bylo to nejkrásnější, co pro ni kdo za ta léta hradištského internátu udělal.

Její nucený pobyt tam trval tři léta.

Na začátku vůbec nevěřila, že to celé může trvat víc než několik dní. Možná týdnů. Že ve zdech ústavní budovy dosáhne plnoletosti, to ji ani nenapadlo. Jenže se spletla. Mezitím, co čekala, mýjely týdny, pak měsíce, a nakonec za mřížovím internátní budovy i dospěla.

Na ten okamžik si přesně vzpomíná. Bylo to předposledního říjnového dne, kdy dosáhla plnoletosti. Probudila se do pošmourného rána a cítila, jako by za ní nebylo několik drsných roků, ale celé století. Dětství, přestože jí ten den teprve skončilo, jako by ani neprožila, tak vzdálené bylo.

Toho dne se změnila řada věcí. Mezi ty nejlepší patřilo, že pro ni přestal platit přísný řád ústavu. Naráz se stala plnoprávným člověkem, kterému měly zdi internátu posloužit jen jako zázemí v čase, než odmaturuje, a pak ji mohl stát konečně ponechat vlastnímu osudu. Najednou jí nikdo nepočítal

minuty, o které se opozdila ke společné večeři, a nikdo ji ani nekontroloval, jestli na ni vůbec dorazila. Zákazy přestaly platit a nové nikdo nevymýšlel. Od narozeninové středy na ni zkrátka nemohli, nedočkavě se připravovala na pátek.

Na Žitkovou přijela prvním odpoledním autobusem.

S bušícím srdcem stoupala k budově národního výboru a cestou shlížela na široké stráně s vysušenou trávou, mezi kterou se už proháněl podzimní vítr, na hustý porost lesů v protějších kopcích, na chalupy roztroušené po svazích. Jen na tu jejich, na Surmeninu chalupu, přes hřeben kopce nedohlédla.

Byla nervózní, protože už za pár chvil se měla dozvědět všechno. Už ji nemohli odbýt, už ji nemohli, jako předtím tolikrát, odkázat jinam, už ji nemohli přepojovat na jiné linky, na jejichž konci zase nikdo nic nevěděl. Už ji nemohli vysmýkat rozpačitým krčením ramen, které rozeznala i po telefonu, jež si v posledních třech letech tolikrát bezmocně tiskla k uchu zaklíněná v kabině poštovní spojovatelny.

— Dorko, to leda snad až budeš plnoletá..., loučila se do telefonu jednou dvakrát Gorčíková, která na výboru pracovala.

A v ten pátek už plnoletá byla. A odhodlaná tak jako nikdy předtím. Ani párem volů by ji odtud nedostali, aniž by se dozvěděla, kde je Surmena a kde Jakoubek. Ani párem volů, myslela si a se zaklepáním vstoupila do kanceláře Gorčíkové a pak přímo k předsedovi. A od něj za necelou půlhodinu zase vyšla ven.

— Tož co, už to víš? prisunula jí židli a bezovou šťávu Gorčíková.

Dora kývla.

Nikdy by ji nenapadlo, že po tolika beznadějně neúspěšných pokusech se dozví všechno hned, bez nutnosti demonstrovat nashromážděnou zlobu, bez nutnosti hádek, ke kterým měla připravené desítky argumentů. Nemusela udělat nic, jen si sednout a vyslechnout předsedu, který se na její příjezd zřejmě také řádně připravil.

— Nebudu to protahovat, Dorka, to si nezaslouží ani jeden z nás. Stejně by ses to dozvěděla na okrese, anebo spíš hned dole v jednotě. Tož, abys věděla, Jakoubka dali do ústavu do Brna a Surmena je v léčebně v Kroměříži. Oba vaše baráky jsou volné, obec je nechtěla, co taky s takovými rozvalinami kdesi v horách, můžeš se nastěhovat, kam chceš. Klíčky jsme ti schovali u nás, tumáš.

Dora nemusela říct jediné slovo. Vyšla pak ze dveří a sesunula se na židli naproti Gorčíkové. V ruce bezradně mačkala dva svazky klíčů.

— Drž se, holka, drž se, budeš to potřebovat, hladila jí koleno Gorčíková a do rukou jí cpala sklenku se šťávou.

A taky že to potřebovala. Protože martýrium kolem zjišťování místa Surmenina a Jakoubkova pobytu ještě zdaleka neskončilo. Trvalo to ještě dlouho, než je mohla o nedělích navštívit. A pak se pro ni ty neděle, těch několik odpoledních hodin, v nichž mohla vidět své blízké, staly středobodem vesmíru, jediným časem, pro který mělo ve zbývající době pobytu na internátě smysl žít. Ten krátký záblesk v jinak temném monolitu času týdne jí dodával sílu a naději. Naději, že když už je objevila, tak se to jednoho dne může taky celé vrátit do starých kolejí. Byla pevně rozhodnutá jejich cesty zase spojit.

Jen musela vymyslet jak.

Sebralo jí to desítky bezesných nocí, kdy se převalovala na lůžku mezi ostatními spícími děvčaty, desítky nesoustředěných hodin vyučování, řadu odpolední, během nichž bloudila městem a přemýšlela.

Ale pak, ve chvíli, kdy na konci školního roku opouštěla budovu internátu s maturitním a výučním listem v tašce stejně velké, s jakou tam přišla, už to věděla. Bylo to nejdůležitější rozhodnutí, které kdy udělala. Neodstěhovala se do Kroměříže, aby byla nablízku Surmeně. Rozhodla se odstěhovat do Brna a za každou cenu získat do péče Jakoubka. A vrátit se s ním na Žitkovou a jednoho dne, až se Surmena uzdraví, tam vzít i ji.

Když zavřela oči, uviděla zřetelný obraz jejich chalupy. Na zápraží seděl Jakoubek, za ním stála Surmena a oba jí radostně mávali vstříc. Tehdy ještě nevěděla, že si dokáže vyvolat jen obrazy pevně ukotvené v dávno zpečetěné minulosti.

Josef Hofer

Ta útlá kniha zabalená v novinovém papíře, kterou jí věnoval pan Oštěpka, hrála v jejím pozdějším životě velkou roli. Dora si ji s sebou vezla do Brna a později ji schraňovala na policiče malého studeného pokoje, kde několik příštích let žila. Příběhy v ní zapsané by byla schopna odříkávat i pozpátku. Znamenaly pro ni v té době nejužší dotyk s časem Surmenina dětství, skládala si skrze ně mozaiku jejího života, ale také životů své babičky Justýny Ruchárky, její sestry a dalších bohyní, které Josef Hofer učinil zápornými hrdinkami svých povídek.

Ta kniha byla jejím prvním studijním materiálem. Pak přišly další a během několika let získala nejen široký objem znalostí, ale upevnila v sobě také touhu svou soukromou vášeň proměnit v povolání. Rozhodla se přihlásit na večerní vysokou školu, která při brněnské univerzitě vznikla v rámci sbližování inteligence s dělnickou třídou.

A jedna z jejích prvních samostatných prací, kterými od počátku mířila ke své práci diplomové, se týkala právě vztahu starohrozenkovského faráře Josefa Hofera k bohyním.

— Zajedťte si do Luhačovic, žijí tam jeho synové. Nebo do Brna, tam prý je v nějakém archivu jeho pozůstalost, řekl jí

nynější farář, který svému dávnému předchůdci kdysi dělal ministranta, když se ho na něj ptala.

Pátrala tak dlouho, dokud Hoferovu pozůstalost neobjevila. Byla v archivu etnografického ústavu, přímo na patře, kde jí o několik let později přidělili vlastní kancelář.

Probírala se bednami, na nichž byl přilepen štítek JOSEF HOFER (1871—1947), několik dlouhých odpolední, rukama jí procházely oficiální dokumenty, koncepty kázání a článků, jeho soukromá korespondence i deníky. Jeho osud se podle nich Doře podařilo zrekonstruovat snadno.

Josefa Hofera svět přivítal jako druhého syna ze sedmi sourozenců, dětí sedláka z jihomoravských Snovídek. Sám o sobě ve svých zápiscích tvrdil, že po svém otci podědil tvrdou hlavu a bouřlivou povahu, a jestli může Dora z rodinných fotografií soudit, tak kromě toho i orlí nos, který celý život nehezky vyčníval z jeho tváře. Čich ale zřejmě dobrý neměl, protože ho ten nos nejednou svedl ze správné cesty. Poprvé ze studií, když utekl z bohosloveckého semináře. To se může stát každému, že zapochybuje, říkali tehdy asi všichni, včetně jeho rodičů, kteří si oddechli, když se pak ke studiím zase vrátil. Jenže co mu taky jiného zbývalo — na rodném statku hospodařil jeho starší bratr a zbylí sourozenci se museli postarat sami o sebe. Studia byla jeho jediná šance, tak je raději dokončil a s povděkem pak nastoupil na místo faráře v Polance a pár let nato na místo kaplana v Zábřehu nad Odrou. Tam za ním pak utekla Stázka, nejstarší z mladších sester, a za ní i ty ostatní. Nepohodly se s bratrem, ale jak se dalo vytušit z korespondence, spíš s jeho hrabivou ženou.

Kdyby k němu přišly dřív, možná by nedokázal všechno, co udělal, možná by se neodvážil bouřit tak, jak mu to jeho divoká povaha velela. V čase, kdy na jeho dveře zakleपालa Stázka, už ale bylo všechno v chodu, už to nemohl zvrátit. Ani nechtěl. Doře bylo jasné, že ho pohltil úspěch, že ho opíjel a že ho ruka svrběla, pokud se po večerech nemohl chopit pera, aby dal vzniknout další sžíravé kritice. Ruka Josefa Hofera alias Josefa Hřívý, Jakuba Posoldy nebo Recta čili „Spravedlivého“, ruka člověka, který zmnožil svou identitu, aby prostřednictvím břitkého jazyka a stránek časopisů, z nichž nejúdernější byl olomoucký *Pozor!*, dosáhl vyhoštění toho židovského psa, který se úplatnictvím a politikařením vyhrabal až na místo arcibiskupa.

Tenhle Kohn, četla Dora v Hoferových denících, tyje z místa, které mělo patřit těm nejlepším z nás, nikoliv jakémusi převandrovalému floutkovi, jehož děd byl ještě obřezaný! Hofer se v rádcích svého deníku i časopiseckých kritikách otrásal, a nebyl sám. A i jeho pravděpodobně k říznější dikci povzbudilo to, co o Kohnovi s ironií pronesl rakouský premiér hrabě Taaffe, když mu z olomoucké arcidiecéze oznámili volbu: — *Und hat er sich schon getauft lassen?* A dal se už pokřtít?

Tahle věta stála v dopise od Hoferova vídeňského přítele Manlicha červeně podtržená a zdůrazněná několika vykřičníky při okraji. Dora nepochybuje, že je tam zanesl sám Hofer.

Z řady výstřížků, které si kněz schoval a které komentovaly kariéru arcibiskupa Kohna, Dora pochopila, že Kohnovi k milosrdnějšímu přijetí nepomohla ani jeho disertace, kterou dokazoval svou oddanost církevní obci. Nazval ji *De infallibilitate Romani Pontificis* čili *O neomylnosti římského papeže,*

čemuž se Hofer a vlastně všichni jeho souputníci opovržlivě vysmívali. A označovali ji za patolízalskou. Kohn se v ní prý jako had vyhnul polemice, která už od konce minulého století hýbala církevními kruhy, a místo toho se podlézavě blýsknul prací, kterou si pojistil pozici přímo u nejvyššího, psalo se.

Že ho stud nefackuje! zapsal si jednoho léta zase vztekle Hofer. A spílal mu za to, že objíždí farnosti a pranýřuje ty, na jejichž zádech stojí moc jeho úřadu, že podepisuje desítky suspendací, vynáší množství nezvykle vysokých trestů po protokolárních výsleších kněží, že klade překážky v ustavování katechetů, a vůbec — že znepríjemňuje život všem církevním činitelům kolem sebe! A znepríjemňuje ho dokonce i obyčejným lidem, neboť jim na bohoslužby nedovoluje chodit po cestách křížících arcibiskupská pole. Natož si odnést větvičku z jeho lesa! Žid se v něm nezapře, myslel si Hofer a chrлил sžíravé články signované *Rectus* čím dál častěji.

A možná by je chrлил bez valného účinku dál, kdyby k nim sám Kohn nestrhl skutečně širokou pozornost. Stalo se to poté, co nechal pátrat po pisateli filipik a na základě písmoznaleckého rozboru namísto Hofera zatkl a do kněžského vězení uvrhl nevinného Františka Ocáska, faráře z Velkých Kunčic. Když se poté *Rectův* hlas ozval znovu, a to s odsudkem arcibiskupovy bezohlednosti, se kterou trestá nevinného, dolehl dokonce až do Říma. Vídeňská nunciatura informovala Svátý stolec a Kohn byl v prosinci roku 1903 pozván přímo k papeži. Hofer si pak zapsal, že se šušovalo, že kdyby po návratu neabdikoval sám, byl by svého úřadu zbaven.

Rectus slavil vítězství. *Rectus spravedlivý! Rectus neúplatný! Rectus všehoschopný!* pýřil se Hofer ve svých denících, až se to Doře přičilo.

Ale tím to všechno neskončilo. To bylo jen vítězství v první bitvě. Sotva se Hofer zbavil Kohna, vyhlédl si dalšího soupeře — a tentokrát se rozhodl táhnout na Řím. *Lze-li žít mravně bez Boha a bez jeho příkázání? Římská církev v nedbalkách. Řím, český nepřítel.* Takové a jiné články se začaly objevovat v *Pozoru!* a bylo jasné, že Hofer přestává být užitečným spolubojovníkem a stává se nepohodlným rýpalem. Řešení, jak Dora pochopila, nebylo složité. V bělokarpatských horách, kde žijí podivní, neohební lidé, na které z Bojkovic nepřicházelo nic jiného než stížnosti, ho už naučí!

Přišel tam v zimě roku 1910, právě když plnou silou udeřily lednové mrazy. Před starohrozenkovskou farou zastavily troje koňmi tažené sáně a z nich seskákalo pět mladičkových dívek zachumlaných do šátků tak, že jim vykukovaly jen oči, a muž oděný do velkého neforemného kožichu. Lidé, kteří zrovna procházeli kolem, se zastavovali a tvořili hloučky, nad kterými se vznášela pára od jejich úst, jak si jeden přes druhého cosi šeptali. Do domu z vozu putovalo šest péřových duchen, almara, dvě dřevěné postele a řada nestejně objemných truhlic. Dveře za novými obyvateli Hrozenkova zapadly vmžiku a povozy se hned otočily na zpáteční cestu. Srocení se pomalu rozcházelo s vědomím, že přijel nový farář a že to není nikdo menší než ten, co dosáhl svržení olomouckého arcibiskupa.

A tak se tam na něj, stojícího za oltářem, v první únorové neděli upíraly desítky, stovky očí. Kostel praskal ve švech. Tak to byl ten vzpurný kněz, kterého sem poslali rozkazem, protože dobrovolně sem nikdo nechtěl? To byl ten bouřlivák, který jim sesadil arcibiskupa? Tenhle vyschlý čahoun s ustupujícími vlasy a se cvikrem na obrovském nose!

A proud myšlenek se honil i Hoferovou hlavou. Podle svých zápisků byl zděšený. Z davu pod kazatelnou k němu vzhlížely obličejе žen v krásně vyšíváných, ale chudých krojích, některá z děcek na sobě měla děravé oblečení a namísto bot jen hadry. A muži — ti byli i v kostele na mši opilí.

Hofer si tváře svých nových farníků prohlížel s čím dál hlubší rozmrzelostí a zastavoval se u těch, které vypadaly obzvlášť tupě. Nebylo jich málo.

Možná právě v tom okamžiku se v něm zrodilo pohrdání k obyvatelům Kopanic, mezi nimiž se měl naučit žít a z nichž nekoukalo nic dobrého, jen podlomená morálka, alkoholismus a nevzdělatelná děcka. Pohrdání k celému tomu Bohem zapomenutému kraji, pohrdání, které nakonec způsobilo tolik zla.

Bohyně jsou výsledkem vaší hlouposti! Tyjí z ní, jsou z ní živы lépe než leckteří z vás, kteří poctivě pracují! hřímал Hofer z kazatelny.

Denně, prosím denně, se u bohyně vystřídá i padesát osob, hledajících pomoc v různých záležitostech. K nim se utíkají bídáci v halenách, páni se zlatými řetězy, dámy v hedvábí se závoji na tváři. A naše „cituplné“ bohyně mají pro každého vlídné slovo, „dobrou“ radu, „prospěšný“ lék. Bohyně otvírají dvěře minulosti, odhrnují temný závoj budoucnosti, volají za svědky mrtvé z temných hrobů. Zkrátka a dobře, ony za peníze „všechno“ vědí a za peníze „všemu“ rozumějí. A tyto nádoby moudrosti, tyto praprosté ženy vydělají svým „bohováním“ tolik jako leckterý úředník v VIII. hodnostní třídě, a dle toho též i žijí, psal Hofer do místního věstníku i do své knihy o bohyních.

A zasadil tak mezi své farníky zrnko závisti a každou neděli se o ně pečlivě staral, kypřil osetou půdu, až vyklíčilo do

nevídaných rozměrů. Hrozenkovští k bohyním zaujali odměřený postoj. Rozneslo se, že se přiživují na neštěstí druhých, a nejedna rodina pro ně přestala posílat, i když jich bylo potřeba.

Prořídle řady místních šmahem zaplnili přespolní, bohyním návštěvníků nebylo. Ale žilo se jim hůř. Jejich místo mezi sousedy náhle nebylo nahlíženo s úctou a vděkem, ale se záští a nepřejícností. Tehdy se jejich domovy uzavřely těsněji, a než k sobě bohyně vpustila někoho cizího, dobře si to rozmyslela. Stávalo se totiž, že tím, kdo klepal, byl četník, jehož Hofer po zpovědích informoval o prohřešku, který místo na stanici řešil některý farník u bohyně. *Bohyně řekla, bohyně si myslí, bohyně poradila...*, zaznívalo občas dřevěným mřížovím zpovědnice a v knězi zvyklém mít vždycky pravdu se pěníla žluč. Copak slovo nějakých ženských, které nedokončily ani trivium, má platit víc než slovo Boží? Slovo Josefa Hofera? Nepřípustné!

A tak je pranýřoval, ostouzel, odmítal jim křtít děcka, uvádět nebo zaopatřovat, a to pro hluboce věřící bohyně znamenalo katastrofu. Ocitly se na rozcestí: buď Hoferova vůle, nebo jejich smrt.

Doře se nad tím vyostřeným konfliktem svíralo srdce, obzvláště když četla koncepty kázání, v nichž nacházela výsměch i ostrou hranu ostouzení vědem i těch, kteří je náhodou ještě navštěvovali. Nebo když četla Hoferovy *Povídky z Kopanic* nebo *Kopaničářské povídky*, dílka, k nimž mu dopomohly právě bohyně a jejich skutky, jež však kněz vyložil v úplně jiném světle, než se staly. Ty knihy vyšly krátce po sobě a zpravovaly široké publikum o tom, jaké bezpráví na nebohých, hloupých Kopaničářích páchají protřelé, zákeřné

ženské, lstivé šarlatánky bez kouska svědomí. Čtenář byl pohoršen a samozřejmě pak stranil chytrému a vynalézavému vypravěči, který na konci každého příběhu některou z bohyní vytrestal. Tím spravedlivým vypravěčem a hrdinou nebyl nikdo jiný než sám starohrozenkovský kněz Josef Hofer.

Dora pak zkoumala, kde se v tom člověku ta ješitnost, zlobná nevraživost a panovačnost vzala. Ta přece v muži, který se zaslíbí Bohu, nevyroste jen tak, sama od sebe.

Pátrala, hledala, probírala se archivy časopisů, s nimiž spolupracoval, literárními pozůstalostmi jeho přátel spisovatelů, pročítala dopisy, které jim adresoval. Netrvalo to ani tak dlouho a narazila na archiv Františka Sokola Tůmy a na jeho zapomenutý román *Celibát*. Rozevřela se před ní neznámá stránka Hoferova života.

Najednou před ní nestál člověk, který záštiplně zneužíval svého postavení v komunitě nevzdělaných horalů, ale osamělý, nenaplněný muž, který neměl odvahu zkusit vzít osud do vlastních rukou a žít podle svého přesvědčení. V tom ale nebyl jeho příběh nijak výjimečný, ba naopak. Byl exemplárním příkladem osudu, který s ním sdílela řada dalších nadaných, ale nemajetných mužů, jejichž život by se za jiných okolností ubíral úplně jiným směrem. Jenže kvůli nedostatku prostředků se nabízela jen jediná cesta. Chytrému a talentovanému Josefovi, nebo spíš jeho rodičům, ji navrhl snovídký učitel — poslali ho do jezuitského semináře, jenž z nich sňal břemeno placeného vzdělání.

Ať už měl k víře a jejím závazkům mladý Hofer jakýkoliv poměr, musel se s ním rychle srovnat. O tom, že se mu to nedařilo, svědčila nejen jeho korespondence, v níž tvrdil, že celibát je nejhorším týráním mužů, kteří touží být dobrými

služebníky Božími, ale i činy. Nejprve se pokusil jhu svého závazku uniknout, když ze studií zběhl. Když ale sám a bez prostředků v životě neobstál, vzdal se a smířil s budoucností zasvěcené jiným. Církevním ovečkám. Tomu, co ho ale drželo v šachu, to nedaroval jen tak. Vyzval církev na souboj, nejprve v podobě olomouckého arcibiskupa a později v podobě celé katolické církve. Jak to dopadlo, už Dora věděla. Hofer, odsunutý k vrškům Bílých Karpat a odsouzený k zapomnění, vylil všechn svůj vztek na ty, co se mu vzpírali. Na bohyně. Vytáhl proti nim a vytyčil nové bojiště, na němž nemínil prohrát, aspoň tam ne, když už ve svém soukromém boji, v boji proti okovům katolické církve, nikdy zvítězit nemohl.

Ale slovo „nikdy“ ho zřejmě přece jen tížilo. A muselo mu znít čím dál palčivěji, jak odečítal pět, čtyři, tři roky do padesátky. Dora tuší, že kdyby mu osud nenabídl šanci, Hofer by své břemeno neunesl. Možná by dokonce udělal i něco hloupého, ale rozpad monarchie a vznik Československa ho včas zachránil. Jakmile to šlo, vystoupil z církve katolické a stal se členem evangelické církve československé, a co víc: jejím nejhalasnějším propagátorem.

Sotva se to v Hrozenkově rozkřiklo, začalo to tam vřít. Ženské se zastavovaly na ulici, pro muže, co pracovali na kopanicích, posílaly děcka, hospoda se pomalu plnila. Všichni to chápali jako zradu. Neřekli si: Inu, bouřlivák. Řekli si: Jidáš.

Deset let je, své farníky, držel zkrátka jen proto, aby z nich vychoval dobré katolíky, i tu Anežku, ze které udělal *prespanku*, by mu odpustili, nakonec by nebyl mezi kněžími ani první, ani poslední; ale zradit jejich víru? A ještě se chtít oženit s jinou, která už byla v očekávání, přímo jim pod nosem, v Uherském Brodě?

Vpodvečer byl Hofera varovat kaplan, že se na něj chystají chlapi, že v hospodě zaslechl cosi o podříznutí. A tak se čerstvě konvertovaný kněz raději sbalil a potají svou farnost opustil, aby se vyhnul nevoli svých oveček a aby se tam už raději nikdy nevrátil. Tedy živý. To až po řadě let, kdy se protloukal po jihomoravských vesnicích jako učitel, po dlouhé nemoci a vlekcoucím se důchodu, to až pak se tam vrátil. Přivezli ho v rakvi, protože ve své poslední vůli vyjevil, že chce být pohřbený zrovna tam a nikde jinde. Na Kopanicích, mezi svými bývalými farníky a mezi bohyněmi.

Všichni se divili, celá jeho rodina, všichni přátelé. Všichni, kromě Kopaničářů.

Jeho odkaz tam byl totiž stále přítomný natolik, že poslední jednání nikoho nepřekvapilo. Vlastně na něj čekali.

Jakmile se rozkřiklo, že je na cestě Hoferovo tělo, které má být o den později uloženo na starohrozenkovském hřbitově, bylo jasné, že si ho tam nepřivolal nikdo jiný než bohyně, ty, kterých se natrápil nejvíc a které už dávno hnily v hrobě, Pagáčena s Justýnou a s Chupatou. Protože s ním měly nevyřízené účty. A potvrdilo se to v okamžiku, kdy po omývání a převlékání Hoferovy mrtvolky místní chlapi vynesli, že Hoferovo tělo pomalu černalo, od nohou k pasu. Celá vesnice si o tom večer povídala a děsila se toho, co se stane, až zčerná celý. Jestli si pro něj z hrobů vyletí bohyně nebo samotný ďábel.

Možná že nikdo z nich nevěděl, že Hofer zemřel na gangrénu, jak stálo v úmrtním listě, ale i kdyby to věděli, Dora si byla jistá, že by nad tím jen mávli rukou a dál byli přesvědčení, že to byla vůle bohyní, které se tak mstily svému trýzniteli. A tu mstu po hříchu konverze schvalovali i oni, Kopaničáři.

A schvalovala by ji i Dora, i když ta kvůli něčemu jinému. Kvůli tomu, co starohrozenkovský kněz Josef Hofer spáchal na největším bohatství toho kraje, na bohyních.

Ale nejen kvůli jeho neblahé roli v životech bohyní na něj Dora v posledních dnech po přečtení Surmenina svazku a hlavně modré složky s výňatky ze spisu „Bohyně“ myslela. V hlavě se jí znovu a znovu vynořovalo to jméno. Josefína Mahdalová, rozená Surmenová. To jméno tam totiž nezahlédla poprvé.

Setkala se s ním už na univerzitě, v době, kdy shromažďovala materiál pro práci o Josefu Hoferovi. Tenkrát jí to podezřelé nepřipadalo, Surmenů bylo na Kopanicích víc a Dora zdaleka neznala všechny. Teprve teď, po přečtení listiny z modré složky, jí ale napadlo, že to jméno může mít se Surmenou nějakou hlubší souvislost.

Josef Hofer si psal deník už od jinošských let, a i když jeho větší část tvořily záznamy vztahující se k jeho kariéře, kterou prožíval téměř vášnivě, nezanedbatelnou část věnoval také svým snům. Zapisoval si je s neochvějnou pravidelností, téměř každý druhý den, a vybavoval je obsáhlým popisem prostředí, jeho barev a dokonce i vůní. Dora je kdysi pročítala pečlivě, a proto jí jeden z těch, co si zapsal v posledním roce svého působení na hrozenkovské faře, uvízl v paměti natolik, že se jí vybavil i nad Surmeniným svazkem. Byl to tenhle:

Bylo pozdní odpoledne a do hrozenkovského dolíku se už z vršků okolních kopanic začala přelévat tma. Šel jsem hlavní cestou od Bojkovic, zrovna jsem vyšel ze zatáčky a zahlédl zvonici

kostela, když vtom jsem si všiml, že před vraty leží schoulená postava. Přimhouřil jsem oči, abych v šeru lépe viděl, a zrychlil krok. Co kdyby před kostelem ležel zraněný pocestný? Jak tak spěchám, slyším zřetelně šustot sutany a vytí psů. Ve vesnických chalupách má téměř každý psa, aby hlídal obydlí, když domácí nejsou doma, ale tolik že by jich bylo, aby dělali takový povyk? A kde jsou vlastně jejich páni? Ulice byly liduprázdné.

Když jsem se přiblížil asi na sto metrů od kostela a znovu pohlédl k jeho dveřím, s úlekem jsem zjistil, že pocestný tam neleží. Kam se poděl? Marně jsem se po něm rozhlížel. A tu jsem kromě šustotu látky kolem svých nohou a zdivočelých psů zaslechl ještě slabounké reta! Reta! Tak Kopaničáři volají o pomoc a podle hlasu nebylo pochyb, že o pomoc volá žena. Rozhlížel jsem se, seč jsem mohl, odkud zvuk přichází, až pak jsem ji zahlédl, ale o notný kus dál, za ohybem cesty, tam, kde se odděluje pěšina na hřbitov. Svižně jsem se k ní rozběhl, o tom, že byla zraněná, už jsem neměl nejmenší pochyby.

Sotva jsem se ale přiblížil, začala se ta žena nejprve plazit a potom lézt po čtyřech, otáčela se na mě a zase se dívala dopředu, jako by měla strach, že ji pronásleduji, abych jí ublížil. Její děs z mé blízkosti byl hmatatelný, proto jsem volal: Neublížím ti, jdu ti na pomoc! Zpět se mi dostalo jen vyděšeného pohledu ženy mladé, téměř dívky, která se ještě zoufaleji snažila vyhrabat po jílovité pěšině výš, ke hřbitovu. Snad hledala útočiště mezi stromy, kde by její utrpení nebylo vidět. Mezitím jsem se už také ocitl na kraji pěšiny a začal stoupat za ní. Její útěk mě naplňoval zvědavostí a naráz i dojetím nad tím, co se té mladičké dívce mohlo stát, že se tak bojí lidí? Kdo jí mohl ublížit? Zároveň mě také přepadl strach, aby si ve svém stavu ještě více neublížila. To už se vyhrabala až nahoru a vplazila

se za branku hřbitova, aby tam našla útočiště, skrytá před mými zraky. Ovšemže jsem ji viděl a vběhl jsem za ní. Ležela tam zubožená, rozdrásaná a v poryvech tichého pláče se ode mě odtahovala, vyděšená na smrt. Klesl jsem vedle ní a vzal ji do náruče. Dítě, dítě, co se ti stalo? Odpovědí mi bylo jen usedavé štkání a její těsné přimknutí ke mně. Snad vycítila, že já jí neublížím, a tak povolila svému zoufalství a plakala přimknutá k mé hrudi. Srdce se mi svíralo. Hladil jsem ji po vlasech, konejšil a trpělivě čekal, až se uklidní, aby se mi mohla svěřit. Nevím, co se stalo, že mě zrovna v takovém okamžiku přepadla touha. Nezvadatelná, zuřivá, chtivá. Snad to bylo dívčino stehno, které se bělostně zalesklo v roztrhaných hadrech, snad to byla vůně jejího klína, kterou jsem v tom těsném objetí ucítil, snad to bylo to poddajné teplé tělo, s vábivými křivkami, které nebylo lze přehlédnout. A kupodivu, ona se nebránila. Stávala se vláčná v mých pažích a její pláč utichal tím rychleji, čím vášnivěji jsem ji hladil, až ho nakonec vystřídaly roztoužené vzdechy, které jsem nemohl oslyšet. V podbřišku mě tížil urputný tlak a ona to věděla, a když se mě tam dotkla, vydral se jí z hrdla spokojený vzdech, načež se její stehna rozevřela a zvala mě dál s takovou upřímností, jíž jsem nebyl s to odolat. A tak jsme obcovali, divoce a vášnivě, skrytí za zděným sloupkem hřbitovní brány, a já ji držel za ramena, z nichž se svezla tmavá látka roztrhaných šatů a odhalila drobná plná ňadra, k nimž jsem se sklonil a která jsem líbal.

Jak se to mohlo stát, že jsme se ocitli na mýtině otevřené jasnému úplňku, nevím. Ve snu se místa proměňují a čas nehraje roli. Ale byli jsme tam, na tom zvláštním místě, jak jsem si uvědomil těsně před tím, než její lůno pohltilo výbuch mého mužství. Mohutný a skoro bolestivý, jež jsem cítil v třísech

i v břicho, ale zároveň nekonečně úlevný. Vypínala se v té chvíli nade mnou, celé její tělo bylo napjaté a hlavu měla zakloněnou a křičela rozkoší, až do posledního nárazu. Pak se zhroutila nade mě a její obličej se ocitl v těsné blízkosti mého. Probůh, Josefínka! Josefínka Surmenová! To děvče, které ke mně nedůvěřivě vzhlíželo z řad pod kazatelnou, vždyť je to ona! Divoce se smála. Smála se tak, až jsem se vyděsil. Přimělo mě to rozhlédnout se kolem sebe, a tu jsem pochopil, že jsme na vrcholku hory Obětové, kde pohané kdysi konali své krvavé oběti, a že jsme uprostřed ohnivého kruhu, za nímž ruku v ruce stojí další postavy, a že Josefína Surmenová na mně stále sedí a tře se o mě svým ohanbím a směje se, zatímco lidé za ohnivým kruhem divoce křičí a tančí. A takto jsem se zpocený probudil.

Zaklínání bouřky

Zavěšené na ráhně pod střechou se ve větru pohupovaly svazky bylin nasbíraných na svatého Jána. Vítr si s nimi pohrával, zmítaly se jednou doprava, pak doleva, a několikrát se s prudkým závanem stočily tak, že suché špičky vybledlých květů narazily na stěnu stavení. Jakoubek seděl pod nimi a sledoval jejich pohyb. Sedával na stejném místě každý den, pokud mu to dovolovalo počasí, seděl tam a čekal, až se Dora vrátí ze školy. On sám se z bedovské kopanice nevzdaloval, zůstával tam celé dny se Surmenou, která dolů, do Hrozenku, scházela jen zřídka, protože proč by tam kromě návštěvy kostela a nákupu chodila. Všichni chodili za ní. A co potřebovala, jí přinášeli.

Dora pomalu šlapala nahoru a už z dálky viděla, jak na ni Jakoubek mává. Kolena měl přitažená až k bradě, jednou rukou si je objímal a druhou divoce šermoval ve vzduchu. Dora mávání opětovala a přidala do kroku poháněná větrem, který se jí opíral do zad.

Schylovalo se k bouřce, a i když bylo teprve odpoledne, Žitková se topila v šeru. Každou chvíli už na ni musí dopadnout první kapky.

— He-e, řekl jí místo pozdravu Jakoubek, když konečně dorazila k zahrádce před domem, a kývl bradou směrem k Hrozenkovu. Dora se otočila a pochopila, co do té doby tak upřeně sledoval. Ne její výstup na kopanici, ale nekonečnou změť nízko se valících bouřkových mraků, přicházejících pomalu k nim. Těžká mračna se kroutila a přelévala, vypadala jako živá masa, jako nezvladatelná bestie schopná v příštích minutách zničit všechno, co jí bude stát v cestě. A v té jí stála celá jejich strana žítkovských kopanic. Bedová, Koprvasy, Hudáky, Rovné a nakonec i Černé.

— Hůůů, vydechl Jakoubek a zabořil bradu mezi kolena. Dora ohromeně mlčela.

K jejich uším dolehlo vzdálené zvonění menšího kostelního zvonu, jehož sytý tón měl bouřku rozehnat. Nepovede se mu to, blesklo hlavou Doře ve chvíli, kdy na nahé paži ucítila studený polibek první spadlé kapky.

— Měli bychom jít dovnitř, řekla a pokusila se Jakoubka přimět, aby se zvedl.

Překvapeně se na ni podíval, zavrtěl hlavou a prostředním ze tří prstů ukázal na cestu, odkud se před chvílí doplahočila. Znovu se podívala za sebe a uprostřed vírů, které se stáčely v travinách louky pod ní, mezi zběsile poletujícími vlaštovkami zahlédla ženskou postavu v bílé zářícím kroji. Nad hlavou si držela plápolající šátek, který by ji ale před deštěm sotva uchránil.

Byla to některá ze sousedek, určitě šla k Surmeně. Dora zašla do chalupy, aby se po ní podívala, ale nikdo tam nebyl. Shodila ze zad aktovku a vrátila se k Jakoubkovi. — Kde je teta? zeptala se.

Jakoubek jen rozpačitě pohodil hlavou. Vítr už zesílil tak, že mu vlasy vířily jako kštice Medúzy.

— Surmeno! dolehlo k nim volání ženského hlasu.

O chvíli později se k nim na zápraží svezla zadýchaná Baglárka. — Kde je Surmena, děcka? zeptala se.

— Nevíme, pokrčila rameny Dora a Jakoubek udělal totéž.

— To je hrůza, toto, kývla Baglárka směrem k bouřce. — Zrovna všude vzešlo, ještě aby nám to kroupy pobily, vrtěla nešťastně hlavou. — Kdyby v tom nebylo tolik dřiny, tolik času, co si urveme, abysme po práci šli ještě na pole, tak neřeknu. S takovým Božím dopuštěním, co se na nás řítí, ale napřesrok nebude ani na zasetí. Kde je Surmena, no tak, děcka... není u dobytka?

Dora o tom pochybovala, protože to by na jejich volání určitě přišla, ale přesto se zvedla a obešla chalupu, aby se po ní podívala. Nenašla nikoho. V chlévě nervózně přešlapovala Stračena a její tele se bokem třelo o hrubou omítku vnitřní stěny. Pohladila je obě po hlavách a pečlivě za sebou zavřela dvířka, aby zvířata později v děsu z bouřky nevyběhla ven.

Když vycházela, padl jí pohled na stráž vypínající se nad chalupou. Uprostřed stála drobná ženská postava. Dora popošla kousek nad chlév, aby lépe viděla, zaostříla, a pak si s údivem, ale s jistotou uvědomila, že ten, kdo stojí uprostřed příkré stráně nahnutý do kolmice tak, jako by se měl každou chvíli odrazit a dlouhými kotrmelci skoulet dolů, byla opravdu Surmena.

Stála tam a bylo vidět, jak se klátí, jak těžce udržuje rovnováhu zapřená o nápory větru.

Dora na nic nečekala a rozběhla se vzhůru k ní, neschopná pochopit, proč tam jen tak stojí, s rukama vztyčenýma vstříc blížící se bouřce, a čeká, až ji zbičují první proudy deště. Zbláznila se snad?

Šplhala, pomáhala si rukama, odrážela se od strmého svahu, v dlaních jí zůstávaly traviny, kterých se zachytávala, aby stoupala rychleji.

— Tetičko! křičela přitom na ni.

Ale Surmena tam stála, vysoko nad ní, a vůbec si jí nevšimala. Její pozornost byla upřená nad Hrozenkov, do nitra temného živlu.

Dora zrychlila. Bylo jasné, že náporů větru, které se jí zarývají do zad a pomáhají ve výstupu, také rychle přinesou bouřku. Snažila se, seč mohla, šplhala pořád výš a za chvíli se už dostala tak blízko, že rozeznala Surmenin obličej. Zarazil ji ale natolik, že se na chvíli zastavila a překvapeně pozorovala její sveřepý výraz. Takový u ní nikdy předtím neviděla.

— Tetičko! zavolala znovu. Nic. Surmena se jejím směrem ani nepodívala. Místo toho začala pomalu zvedat ruce a vypadalo to, jako by chtěla katastrofu, která jim co nevidět ukáže svou pustošivou sílu, obejmout. V téže chvíli začala něco drmolit, ale vítr jí bral slova od úst, takže se k Doře nic z toho nedoneslo.

Udělala ještě pár kroků, než se kolem ní vítr zavlnil, otočil a nečekaným nárazem zepředu ji shodil. Vylekaně dosedla na zem a hlavou jí prolétla myšlenka na vlastní, bezmocně se valící tělo, které by se rozedíralo o kameny a drny, než by se dole zarazilo o kmen jejich lípy nebo přímo o dveře chléva. Pevně se držela silných svazků trávy a upřeně hleděla nahoru k Surmeně.

Vypadalo to, jako by tančila. Zdálo se, že už se s větrem sžila natolik, že nebojuje o rovnováhu — místo toho se v širokých kruzích kroutila v bocích, s rukama zaklíněnými v objetí s větrným proudem. Na počátku každého z kruhů před sebou sevřela dlaně, jako by ho do nich chytala, a pak ho táhlým pohybem kolem své hlavy posílala zase zpět, odkud přišel. A skutečně, kolem Surmeny se začala vlnit tráva do půlkruhu opisujícího její gesto, takže bylo jasné, že vítr se stáčí právě kolem ní.

K překvapené Doře tak začal zpětný proud větru donášet útržky slov, ale byla to slova, kterým nerozuměla, vzývání někoho, koho neznala, šifrováno ve zpěvu, který nikdy předtím neslyšela.

— *...protiv se vám, Otec nebeský, Bůh všemohúcí, protiv se vám, Syn jeho nejmilejší, protiv se vám i Duch svatý! Hágios, Otheos, Ischyros..., svatý, svatý, svatý Pán Bůh zástupů... plná sú nebesa a země velebnosti Tvé a slávy Tvé!*

Dora napínala uši, jak jen mohla, a nevěřícně zírala vzhůru na Surmenu, která teď začala velikými gesty opisovat kříž od nebe k zemi, zleva doprava. Její zařikání pokračovalo.

— *...tato mračna zakalená a búřlivá povětrí zažeň, jakož i vseckny neřesti v nich škodlivé, krupobití, hromy a blesky... prosíme, rozežeň a zkaž Bůh všemohúcí!*

Vítr metal kotrmelce o stráň a spolu s hlínou do výšky unášel i stonky suchých travin a utržené hlavičky lučních květů. Dora měla oči i ústa plná prachu.

— *...zaklínám vás skrze den súdný, skrze všemohúcího a všemu zlému hrozného Boha, abyste krupobití od osení a zahrad odvedli a na hory, na skaly, na lesy a vody obrátili, kde žádný neseje, nesází a neštěpuje...*

Vtom do Dory udeřil tak silný nápor větru, že ji ani trsy trávy neudržely. Zůstaly jí v rukou, když se jí paže rozlétly a ona po zádech sjela o několik metrů níž. Před očima se jí zatmělo, stačila jen vykřiknout hrůzou. Už je to tady, vítr ji poženě jak otep slámy, úplně bezmocnou... Její sesuv zabrzdil kámen. Bolestivě do něj narazila a do očí jí vhrkly slzy.

— Pomoc! snažila se překřičet vítr. — Pomoc!

Ale Surmena se ani nehнула a kromě ní nebyl široko daleko nikdo, kdo by jí pomohl. Zoufale se přimkla ke kameni a stáhla hlavu mezi ramena ve snaze schovat se před vichrem, před létajícími kusy trav a větví, které ji švihaly do tváře, schovat se před strachem, který jí bouře naháněla. V té bezmoci ji nenapadlo nic jiného než se začít modlit.

— *Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvět se jméno tvé...*, vyrazela ze sebe na pokraji pláče. A nepřestala, ani když jí prach zaplavil ústa, až se rozkašlala.

— *...jak v nebi, tak i na zemi...*

Nad hlavou se jí zatočil prašný vír, jehož špička ji přeskočila. Slova jí ale dál plynula z úst, nejdřív potichu, pak hlasitěji, až nakonec křičela, vší silou, úplně bez sebe: — *A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům...*

A pak se stalo, že vítr ještě jednou zavířil, trochu zeslábl a znovu zesílil, a najednou se prudce otočil, skoro sám proti sobě, a v náhlém poryvu ustal a ztichl.

Dořin hlas se v nastalém klidu spojil se Surmeniným křikem, navlas stejným: — *...a zbav nás od zlého... Duch svatý, jeden Hospodin, na věky. Amen!*

A bylo po všem. Jako mávnutím proutku, po vichřici nebylo ani památky. Dora se posadila a zmateně se rozhlédla. Bylo vidět, že mračna ustupují a že se jejich hrozivá dmoucí černota

valí proti neobydleným lesům hory Kykuly, dál za Hrozenkov, pryč od Žítkové.

Hleděla za nimi v rozpacích. Co to má znamenat?

— No tak pojd', vstávej, sklonila se k ní s povzdechem Surmena. Vzala Doru pod ramenem a pomohla jí vyhoupnout se na nohy. Ruka se jí třásla, a když se k ní Dora otočila, viděla, jak má obličej ztrhaný únavou.

Opřely se o sebe a pomalu scházely dolů. Od chléva na ně radostně mávala Baglárka, kolem níž povykoval Jakoubek.

— Tak jsi to dokázala, Surmeno, dokázalas to! Tys tu bouřku zahнала! volala jim vstříc vesele.

— Tentokrát to byla taky její zásluha, zasípala Surmena a kývla směrem k Doře, když ji Baglárka brala kolem ramen.

Toho večera se Surmena opila víc než obvykle.

Alžběta Baglářová

Ta příhoda se zažehnaváním bouřky se stala před třiceti lety. Od té doby se pak opakovala ještě několikrát, až už si Dora zvykla, že lidé ze Žítkové zkrátka věří, že jejich teta dokáže ovládnout počasí a zahnat vítr a déšť.

Zrovna dnes se jí ta vzpomínka živě vybavila. Jako každý pátek je autobus vezl nahoru na Kopanice, tentokrát si ale klestil cestu provazci vytrvalého podzimního deště, temné nebe se hrozivě propadalo níž a níž.

Široké okno autobusu čeřily sloupce klikatících se mokrých steziček. Jakoubek po nich přejížděl prstem, snažil se jednu po druhé sledovat špičkou ukazováčku, a začínal zas a znovu poté, co se mu jednotlivé cestičky slily v jedinou. Dora zatím vyhlížela přes jeho hlavu oknem ven, za ubíhající krajinou, která se skláněla pod poryvy větru, jehož nárazy cítili i cestující v autobusu.

Poradila by si s takovým deštěm Surmena? přemýšlela. Od chvíle, co viděla Surmenu zažehnavat, s tehdejší bouřkou srovnávala každý déšť.

Autobus se vyšplhal nad Bánov, minul Bystřici pod Lopeníkem a pomalu stoupal k Hrozenkovu. V tom lijáku však

nevystoupili jako obvykle tam, ale nechali se vyvézt až na Žítkovou.

Signál k zastavení dali řidiči až úplně nahoře, i tak je ale ještě čekala dlouhá cesta po hřebeni, přes Rokytovou a Hudáky na Bedovou. Dora pomohla Jakoubkovi s batohem na ramena, přes ruku si přehodila tašku s laptopem a rozevřela deštník proti náporu větru.

Štěrková cesta se dávno ztratila v blátivé mazanici. Šli vedle sebe schoulení pod deštníkem, pokoušeli se vyhýbat kalužím a přitom čas od času shlédli dolů ke slovenské straně, na stráně, které se o kousek dál zase zvedaly do vysokého kopce. Tam se sbírala pára z lesa a tvořila se oblaka, která pomalu stoupala úzkým údolím, nahoru, až téměř pod jejich nohy. Ačkoliv je slábnoucí déšť ještě nepříjemně švihal do kalhot, stejně se zastavili a uhranutě hleděli na tu krásu.

— Dorličko, Jakoubku, vás už jsem dlouho neviděla! překvapil je Baglárčin hlas. Přes okraj deštníku si ani nevšimli, že se k nim blíží.

— Jedeme z Brna, tetičko, řekla Dora, ráda, že Baglárku vidí. Ostatně, chtěla s ní mluvit.

— A zítra... nechcete přijít na oběd? Dlouho jste u nás nebyli, navrhl Baglárka, jako by Doře četla myšlenky, a přitom si těsněji k tělu přitáhla žlutou pláštěnku, jejíž kapuce jí trčela vysoko nad čelem.

Dora se otočila k Jakoubkovi a přitakala: — Rádi, že?

Jakoubek radostně kýval hlavou.

— Tak zítra, snad už skončí to boží dopuštění, abyste cestou neklouzali bahnem. Přijďte na dvanáctou, řekla Baglárka a rychle se vzdalovala.

— Takys přemýšlela, jestli by tohle vaše tetka dopustila, co? zavolala pak ještě za nimi, když už mizela na cestě dolů, ke kopanici Rokytové, kde bydlela. Další slova už jí od úst vzal vítr, víc Dora nezaslechla.

Večer, když už se z vršku pece ozývalo klidné oddychování spícího Jakoubka, vytáhla Dora ze dna truhly na šaty staré deníky. Ty, které se odvážila psát až poté, co opustila stěny internátu. Zápis, který hledala, pocházel z druhého dne, co se vrátila z poslední návštěvy u Surmeny.

Pomalu listovala stránkami. Jak bylo tehdy všechno jiné, pomyslela si a s úlevou si uvědomila dnešek, dobu, kdy už bylo všechno tak, jak si to tehdy, když tak zprudka vstupovala do dospělosti, vysnívala. Několikrát se začetla do zápisků, jež předcházely tomu, který hledala, ale pak spěšně nalistovala hledanou stránku. Byl na ní zápis z počátku května 1979:

Bylo to hrozné, hrozné! Když jsem ji odváděla ven, byla mimo sebe stejně jako minule, jako bych vedla loutku. To už nebyla Surmena, to byl jen přízrak. Jiný člověk, jen vzdáleně podobný tetě. Seděly jsme vedle sebe skoro celou dobu mlčky, zase jsem nevěděla, jestli má vůbec cenu něco říkat...

Ale potom! Jako by se v ní cosi potrhalo, trásla se, cukala se, chrčela a pak se na mě podívala tak, až mě to vystrašilo. A co to říkala? Měla jsem uši u jejích rtů a stejně jsem rozuměla jen něco — co to bylo?

Komu se mám vyhybat, komu nemám věřit? Těm tady, nebo těm doma?

A co myslela těmi černými čarami? Snad ne bohování? Taková hloupost — to přece už nekáže ani kněz, tak proč to říkala ona? A co to tvrdila o bohyních, proč sípala jejich jména,

proč zrovna Mahdalčino a Fuksenino, vždyť ty ani neznám, v životě jsem je neviděla! Ani dítě, jaké dítě? A proč bych ho ukrývala? Já nebo ona, ani nebylo rozumět, kdo by ho měl ukrýt a kam. A že by se dalo použít, kdyby bylo nejhůř... bylo to tak zmatené, řekla to vůbec takhle? Nevím, nešlo se v tom vyznat, ty kousky vzpomínek staré a popletené myslí do sebe zkrátka nepasovaly... Snad jen když zmiňovala ty Němce, věděla jsem, v kterých časech se nachází, ale neposlouchala mě, když jsem jí říkala, že se mýlí, že určitě nemohla žádného vidět teď, že už je to pryč a že dnes se už bát nemusí! Ale ani tak jsem nedokázala zastavit ten proud hrůzy a strachu, který se z ní řinul. Šíleně, nutí mě to napsat, i když se mi tomu pořád nechce uvěřit. Moje Surmena, naše Surmena šílí? Ale jak jinak nazvat to, co se stalo včera?

Přechází mi z toho mráz po zádech... nic už není jako dřív, protože ona není jako dřív. Už to nepůjde, to, jak jsem si přála, aby se jednou všechno zvrátilo a my zase žili na Bedové jako kdysi, všichni tři spolu. Protože Surmena, ta už žije ve vlastním světě, kde ji honí hrůzy, kterým já nerozumím, na které jsem slabá. Jak bych si ji sem mohla vzít a starat se o oba? To by nešlo zvládnout...

Dora si prudce přitiskla dlaně k tváři a teprve až za dlouhou chvíli je spojila do lastury, v níž skrývala nos a ústa. Seděla nehybně několik minut a hlavou jí vířila jedna výčitka za druhou. I ona tehdy uvěřila, že je Surmena šílená, že se propadla do hlubin své nemoci. Že se zbláznila...

Teď hrozí, že se zblázní ona, Dora, když ví, že uvěřila lžím, že se dala tak lehce oklamat a že v tom Surmenu nechala samotnou. Surmenu, která pro ně tolik udělala!

Prudce zamrkala, aby odehnala slzy, a raději znovu zaostřila na zápis. Vyhledala tu část, kde si zapsala Surmenina nepochopitelná sdělení. Ani teď, i když pozadí její kauzy poznala blíž, přesně nerozuměla tomu, co těmi slovy myslela.

Vyhýbat se a nevěřit. Komu? Koho tím Surmena myslela? A co ta zmínka o Mahdalce? Tak přece s nimi měla něco společného, tušila to dobře! A o jakém dítěti pak Surmena mluvila, co a jak použít?

Hlavou se jí honilo víc a víc otázek, na něž neznala odpovědi. Byla z nich rozmrzelá a unavená. Všechna její naděje se v té chvíli upínala k Baglárce — ta jediná jí snad může pomoci rozehnat mlhy vlastní paměti a zjistit, co se za Surmeninými slovy skrývalo.

K obědu Baglárka přichystala svou vyhlášenou hustou kapustnici. Po jídle seděla Dora na lavičce před chalupou, v ruce svírala široký hrnek mlíčník a pomalu z něj upíjela svařenou meltu. Sledovala Jakoubka, jak pobíhá u cesty pod kopanicí. Vrzly dveře a objevila se Baglárka s talířem koláčů. Sedla si, zimomřivě si přes ramena přehodila široký pletený šál a opatrně natáhla nohy v silných punčochách. K Dořiným uším dolehlo slabé zaprašnění, stárne, pomyslela si.

— Tak ty říkáš, že Surmenu sledovali tajní? Že to oni ji pak nechali zavřít do blázince? To je strašné, řekla s povzdechem Baglárka. — Takové roky, a já si ničeho nevšimla, dodala pak ještě zamyšleně.

Dora tiše srkala meltu.

— Ale však víš sama, kolik cizích lidí sem chodilo. A nejen za ní, taky za Irmou Gabrhelovou, a když ještě žily, tak i za Kateřinou Hodulíkovou a za Krasňačkou, za všemi... kdo by si všiml, že ji někdo sleduje?... Já jsem se těch lidí, co za bohyněmi jezdili, nevyptávala, kdo jsou a co tu dělají. Jestli náhodou nejdou za Surmenou z jiného důvodu než pro radu nebo pomoc. Hleděla jsem si svého. Ale abys měla klid, tak jsem ani nikdy neslyšela povídat, že by po Surmeně policajti nějak zvlášť šli.

Baglárka se na chvíli odmlčela, ale pak spěšně dodala: — Tedy, čas od času se u ní objevili, to jo. To se ale stalo každé z bohyní. To víš, ne všichni byli spokojení s jejich službami. Obzvlášť ti, co jim bohyně na něco přišla, na krádež, podvod, taky věštbou odhalení záletníci je neměli moc v lásce... tak takoví na ně sem tam hnali úřady. Ale to nebylo nic vážného, to byly takové drobné třenice, za které nic nehrozilo. Tak hrozné, jako to bylo za Hofera a po první válce, už to naštěstí nebylo. Tenkrát bylo bohování mnohem nebezpečnější řemeslo, to si pár týdnů v roce odseděla každá bohyně. Dorka Gabrhelová prý měla jen četníkům a doktorům co děkovat, že umřela tak mladá... ale později, za Surmeniných časů... zkrátka, myslela jsem, že už se to nedělo.

Dora si pod sebou srovnala vlněný podsedák. Včerejší nečas sice vystřídal teplý podzimní den, ale slunce už stejně ztratilo všechnu sílu. Pak řekla: — Jak vidíte, dělo. Sledovali ji a nakonec ji dostali. I mě, i vás, když nás všechny přesvědčili, že je nemocná.

Baglárka se rozpačitě pousmála a pohodila hlavou, jako by chtěla uklidnit durdící se dítě. Dora se k ní překvapeně otočila: — Nebo vy si myslíte, že teta byla opravdu nemocná? Víte, jak

to myslím... Že měli důvod ji tam držet? zeptala se dotčeně. Baglárčino gesto ji zabořelo.

— Nooo..., protáhla Baglárka. — Já vím jen jedno. A to, že ony ty bohyně mívaly holt smůlu. Co mi paměť sahá, žádná neskončila dobře... Tvoje matka dopadla, však víš jak, a to skoro ani nebohovala, Kateřině i Irmě utekly dcery, protože se za jejich čarování styděly, a Irma navíc přišla o dva syny, říká se, že vlastní vinou. A přitom stačilo, aby slila vosk a podívala se do budoucnosti a řekla jim, aby tím autem nejezdili. Oba synové jí v něm umřeli, i se ženami, a zbyly po nich čtyři siroty. Taková tragédie. A co si pamatuju z vyprávění svojí mamky a její mamky, tak ani ty starší bohyně neštěstí neutekly. A do toho všeho to zkrátka zapadá, to, že Surmena skončila na psychuše. Ať už tam skončila kvůli své nemoci nebo ji tam někdo podržel, na tom vlastně nesejde. Tak jako tak by neskončila dobře, dodala Baglárka.

Dora se otřásla, když to uslyšela. Že je to jedno, jestli tam Surmena skončila kvůli nemoci nebo z vůle estébáků? To přece nemohla myslet vážně!

Už už chtěla něco namítnout, ale Baglárka ji předběhla: — Ono to vědění zkrátka něco stojí. Však třeba o Fukseně jsi slyšela, nebo ne?

Dora se zarazila. — O Fukseně? Něco ano..., řekla váhavě a pak pokračovala: — Surmena se o ní jednou zmínila, když jsem za ní byla v Kroměříži, ale to už nedávalo smysl. Říkala něco, jako by mě chtěla varovat... To víte, byla těmi prášky tak oblběná, že si asi neuvědomila, že Fuksena už dávno nežije.

Baglárka kývla.

— Jinak o ní nikdy nemluvila, dodala Dora.

— No to se nedivím, řekla Baglárka opatrně. Ale za chvíli, jako by jí to nedalo, pokračovala: — Na jejím osudu je snad nejlíp vidět, jakou mají bohyně smůlu. Čím větší dar, tím trpčí život a horší smrt. Fuksena umřela na samém konci války — ale jak! Ubili ji jako psa, řekla Baglárka a zkrivila obličej tak, že se pohoršeně našpuleným rtem málem dotkla nosu.

Dora se podivila. Fuksena — zemřela za války! Fuksena — ubili ji jako psa! O tom neslyšela.

— Ubili ji? A kdo? zeptala se.

Baglárka se ošila.

— Jó děvče, to nikdo neví. Táhla tudy tehdy fronta, lesy byly plné divných lidí, a taky místní neradi řeší spory přes soudy, ale přímo. Však to znáš... slyšelas přece o tom, jak Trmelák zapálil souseda v posteli, však to psali i v novinách, že uhořel, není to ani měsíc. To se může stát jedině na Kopanicích. To víš, třeba si tak někdo řešil vlastní spory. Ona Fuksena žila s Mahdalkami, a to byla zlá banda...

Dora nastražila uši. Mahdalky? To bylo přece vyvdané příjmení Josefíny Surmenové.

— Fuksena žila u Mahdalů? A kdo byli tihle Mahdalovi? zeptala se zvědavě, ale Baglárka se zarazila. — Mahdalovi? řekla rozpačitě, jako by to jméno slyšela poprvé, a pak dodala: — Ále... to byla jedna taková divná famílie z Potočné.

Dora chvíli čekala, jestli nebude pokračovat, ale když se k tomu Baglárka neměla, zaptala se: — A nebyli náhodou Mahdalovi příbuzní Surmenových?

Baglárka sebou trhla a pak jaksi rozladěně řekla: — Příbuzní? O tom já nic nevím... Já jen vím, že se Surmena neměla s Mahdalkami moc ráda, ale na tom teda nebylo nic zvláštního, to teda ne. Jednak se některé bohyně vzájemně nesnášely,

a pak — Mahdalky tu neměl rád nikdo. Byla to ta nejpodšitější sebranka, jakou si jen dovedeš představit. Víc nevím, utla svou řeč Baglárka, těžce se zvedla, upravila si sukni a odešla do chalupy.

Dora měla pocit, že jí Baglárka něco zamlčuje. Jako by rodinu Mahdalů opřádalo nějaké tajemství, a i když to Baglárka popírala, určitě věděla jaké. Chtěla se jí na to zeptat, ale když se Baglárka vrátila na zápraží, rozhovořila se sama: — Bohyně se pořád škorpily. Záviděly si, pomlouvaly se, však to byly konkurentky. Bojovaly o klientelu a používaly lecjaké prostředky, aby dokázaly, že zrovna ony jsou ty nejlepší. Však si vzpomeň na Irmu s Kateřinou. Byly to švagrové, a přitom si celý život nemohly přijít na jméno. A ukončila to až Kateřina smrt.

Dora věděla, že Irma a Kateřina, poslední bohyně, které na Žitkové ještě před pár lety provozovaly své řemeslo, se spolu ani nepozdravily. Zнала je obě, shrbené stařeny, vlídné a vždy ochotné pomoci, ale běda, když se před nimi někdo zmínil o té druhé. To z nich vytryskla mocná nenávist a vypadalo to, že začnou plivat jed.

— Rodinu si tím rozehnaly a řemeslem od sebe odpudily i svoje děcka. Což je ale neomlouvá, však víš. Pro nějaký kádrový posudek se přece vlastní mámy nezavrhují. Jak jsem říkala, bohyně nemívají lehký osud.

Baglárka se smutně odmlčela, ale pak se náhle zajíkla. — Ale ty se neboj, tebe to nepotká. Ostatně, ty bohovat neumiš, že ne?

Dora zavrtěla hlavou. Jak jí to mohlo napadnout?

— To je dobře, to je dobře, že ses nevyučila, pokyvovala rychle Baglárka a s úlevou ji objala kolem ramen. — Ty nebohuješ,

a tebe proto žádný špatný konec nečeká. Víš, ono je lepší nechat ten dar spát. Bez něj ti bude líp.

Dora pokrčila rameny, stejně neměla jinou volbu. Surmena ji učit nezačala a pak už bylo pozdě.

Zdola k nim vystoupal Jakoubek. Nespokojeně švihal proutkem, který sebral kdesi u lesa, a nepřestával, ani když ho Dora několikrát okřikla. Bylo načase vydat se domů.

— Moc jsem ti nepomohla, co? řekla Baglárka na rozloučnou, když jí do náruče tiskla talíř koláčů. — Ale víš co? Jestli chceš něco vědět, o Surmeně nebo o tom, jak to tu dřív chodilo, jdi za Irmou. Ještě je na tom dobře, i když jí táhne skoro na pětadevadesát. Přines jí z dědiny nějaké pečivo a salám, zajdi za ní a zeptej se. Ta tě neodbude. Co si pamatuju, se Surmenou se měly rády.

Irma Gabrhelová

Seděla u stolu, hlavu nachýlenou, jak jí nemoc svírala záda. Na sobě měla pracovní kroj, přes něj si převázala zástěru, řídké vlasy jí překrýval zářivě červený šátek, v němž se její drobný, šedavý obličej skoro ztrácel. Zpod jeho okraje ale vykukovaly Irminy hluboké černé oči, které živě těkaly sem a tam a přitahovaly pohled jako dva magnety. Konečky roztřesených prstů si pohrávala s lemem rukávu s vybledlou, ale stále krásnou výšivkou, na jejíž drobné stehy Dora zálibně hleděla. Přitom poslouchala Irmin hluboký drsný hlas, jaký by u drobné stařenky nikdo nečekal.

— Válka, to byla strašná věc. Hlavně ke konci. Ta nejistota, ten neklid, abys věděla, ten byl skoro hmatatelný. V noci se člověk bál usnout. Buď mu na dveře zaklepali partyzáni, nebo pašeráci, nebo financové — a že si u nás dveře podávali často! Ten můj totiž kšeftoval, to víš, časy byly těžké, nějak nás živit musel — v té době jsme měli prvních pět děcek a ještě s náma byl v chalupě jeho otec, ležák. Pak ale přivedl toho koně, a to už jsem se lekla. To už bylo hotové bláznovství, promenádovat se po horách s ukradeným koněm, financům přímo pod

nosem! Málem jsem ho tehdy vyhodila z chalupy, ale dal si říct a pak už to byla jenom pálenka a nějaké malé věci, po kterých jsem se neptala, asi jídlo a cigára, co jiného. Všichni tehdy chtěli cigára. Nechával to v sušárně na ovoce, támhle u lesa. Po setmění si pro to přicházeli ti jeho kumpáni, kluci pašeráci, a někdy přitáhli někoho i pro mě. Tuhle přivlekli někoho s vymknutou nohou, tuhle postřeleného, bohyně umí zázraky, mysleli si. A do toho nás třeba burcovali financové a prohledávali celou chalupu. A ve čtyryačtyřicátém k tomu ještě přibyly ty přelety, rámus v noci, rámus za dne, byla to zlá doba, vzdechla smutně Irma.

— S těma přeletama to začalo během léta, a na konci, v srpnu, to už byla katastrofa. Pamatuju si to úplně přesně jako dnes. Bylo to devětadvacátého, léto už se chýlilo ke konci, ráno byla zima, toho roku obzvlášť, skoro jako by byl už podzimek. Na přelety už jsme si v té době zvykli, tuhle něco jen tak letělo, tuhle zase spadly letáky, ale takový masakr, jako přišel toho odpoledne, to nikdo nečekal. Nebem to temně dunělo ještě dřív, než na něm šlo vidět těch pár blížících se teček. Tím myslím ty americké bombardéry. A pak to trvalo jen mžik. Němci se na ně s těmi svými stíhačkami, co vypadaly jako jestřábi, vrhli od Trenčína, a ty těžké, velké letadla Američům rozstříleli, popadaly všechny. Sbírali ty chudáky od Bošáček až po Slavičín ještě týden. Prý jich bylo víc než čtyřicet, a víc než půlka jich nepřežila. Někteří byli spálení a houpali se v korunách stromů zavěšení za padáky ještě dva dny. Po lese je hledali všichni. Přijela německá policie ze Zlína, čeští četníci, hledali je partyzáni, hledali je i naši lidi. Teda ti, co v tu chvíli neměli jiné starosti. A že to ráno přineslo do Hrozenku moře smutku.

Odnesla to například Andulka Zindulová z Vyškovce. Dě-
lala na poli se svýma děčkama, všichni jako obvykle, a tu to
smetlo. Tahali ji z trosk letadla až navečír. Než stačili doběh-
nout pro vodu, uhasit to a odklidit, vytáhli z ní jen ohořelé
kusy. O dva roky později, když se tam oralo, tak tam našli
ruku. Kost. Tehdá nevěděli, jestli to byla Andulčina nebo ně-
kterého z těch v letadle, co tam shořeli s ní. Tak to zakopali
pod americký pomník na slavičínském hřbitově, odkud si
v té době, to bylo v šestačtyřicátém, už stejně všechny vojen-
ské kosti odvezli za oceán. Tak je tam aspoň ta ruka, pod tím
pomníkem.

A hrozné to bylo taky u Šopíků, co bývají tam, jak se jde
na Bošáčky. Však tam je těch památníků Američancům nej-
víc, hned tři. Stojí tam, kde dopadla ta letadla, přesně v těch
místech, kde se zavrtaly do země. Šopíkům tehdy křídlo leta-
dla rozčíslo střechu chalupy a pohřbilo tam dva z nich, to už
si dnes nepamatuju, kteří to byli, ale jeden z nich musel být
určitě hodně mladý, protože rakev mu na pohřbu nesly černé
nevěsty. Pamatuju se, že tam volali mámu. Tu v té době volali
víc než mě, dokud žila, nebylo lepší bohyně než ona. Ale ani
tam neměla co dělat. Když tu chalupu uhasili, našli jen ohořelé
zbytky. Dvou těch Šopíkových a jednoho letce.

K nám taky jeden spadl, abys věděla. Jmenoval se Harry.
To byla jediná věc, co jsme o něm věděly najisto. Ale kromě
toho jména jsme mu nerozuměly ani slovo. Na druhou stra-
nu, abysme pochopily, co mu je, jsme mu nepotřebovaly ro-
zumět. Měl spálený celý obličej, vlasy pryč a byl celý podřený,
hlubokou ránu měl na zádech a něco s nohou, nemohl prý
chodit. Měl štěstí, že spadl kousek od naší mámy. Přivlekl se
k ní v noci a ona ho vzala domů — tenkrát už byla sama, otec

zemřel a my jsme byli všichni na vlastním. Venku nikdo, kdo by to mohl hlásit, tak si řekla, že mu pomůže. To víš, bylo to riziko přechovávat amerického vojáka, to by se odvážil málokdo. Máma ano. Ta měla kuráž, a navíc jí ho bylo líto. Byl zubožený, ani nevěděl, kde pořádně je. Když jsem tam přišla já, blouznil. To bylo na druhý den dopoledne, stavila jsem se u mámy cestou z Hrozenku, vzkázala mi přes sousedy. Hned jak jsem tam přišla, věděla jsem, že se něco děje. Dveře byly zavřené na petlici, to nikdá nebývaly. A máma nevycházela ani na zabušení. Už jsem skoro dostávala strach, když vtom otevřela, jen vykoukla a vtáhla mě dovnitř. A tam to chlapisko. Svlčené, leželo v koutě na kupě slámy, protože naši postel nikdy neměli, u nás se vždycky spávalo na peci nebo na půdě. Ležel tam a sténal, no člověku se nad ním sevřelo srdce, když ho viděl, celého zohaveného, trpícího. A za nás, za Čechy, říkala mi tehdá máma. Tak mě poslala pro Surmenu, že mu musí dát do pořádku kosti. Rozběhla jsem se pro ni hned.

Sotva toho Ameríkance Surmenu uviděla, hned si k němu klekla, prohmatala ho a řekla nám o pálení. Myslely jsme si, že si dá sama, však si ráda dávala, ale ona místo toho zvedla hlavu jemu a nalila mu do krku půl lahve. Pak ho chvíli nechala, a když pomalu zmlkal, vzala mu nohu, opřela ji mámě o rameno, aby s tím mohla líp hýbat, sama si přisedla na bobek a objala mu koleno, a pak mu s tím škubla a zakroutila, luplo to a kloub zajel na místo. Ameríkánec se lekl tak, že nestihl ani zařvat, jen to v něm tak zabublalo, a pak naráz ztichl. Aspoň trochu se mu ulevilo. Zbytek pálenky jsme dopily v tu ránu, to víš, ani pro nás to nebyla žádná legrace, máma se Surmenou byly celé zpocené námahou, já strachem, že někdo půjde okolo a něco uslyší. Teprve za chvíli jsme se daly do

další práce. Máma ho už v noci předtím omývala a na spáleniny mu dávala rozdrcené zeliny, ale měl horečku a kůže mu puchýřovala, muselo se to udržovat. Já ho podpírala, Surmena zvedala končetiny, máma omývala a ze spálenin sloupávala zaschlé lupení. Kňučel jak štěně. Ještě teď mě to bolí, když si na to vzpomenu. Když jsme ho zabalily a uložily k spánku, bylo jasné, že takový pacient se jen tak nevyzdraví. To bude na týdny, říkala máma. A měla starost. Vykurýrovat takového pacienta byla jedna věc, utajit druhá. Mudrovaly se Surmenou, co s tím nebožákem dál, a mě zatím poslaly pro zeliny a pro slepici na polívku. Vrátila jsem se až navečír. Trvalo mi to, protože jsem musela ještě porovnat děcka, a taky z Černých na pitínskou stranu je to víc než hodina cesty. Doběhla jsem, už se stmívalo. Vlétla jsem do chalupy, zaříznutá slepice se mi klinkala u pasu, v koši váčky se zelinami a pálené. Na nic. Na místě, kde ležel Amerikánec, byla kaluž krve a chlapisko pryč. Máma se Surmenou seděly u pece. Úplně tiše, jen se držely za ruce. Kde je? ptala jsem se překvapeně. Neřekly nic. Musela jsem jima zatřást, aby se probraly. A řekly, až do sebe hodily každá po štamprli. Skoro mě to složilo, tehdá jsem byla ještě citlivá a málo jsem toho viděla. To pálené ten večír padlo celé, druhý den mi bylo zle jako nikdy.

Jeli prý okolo asi hodinu potom, co jsem odešla. Amerikánec konečně na chvíli usnul, to ho zmohla ta pálenka a klid aspoň od té nohy, tak spal. Máma se Surmenou se zrovna radily, jak ho šoupnout na půdu, aby nebyl tak na očích, kdyby někdo přišel, když vtom zaslechly motory aut. Nedalo se vůbec nic dělat. Stihly na Amerikánce jen hodit nějakou plachtu, co strhly z pece, a už byli uvnitř. Kontroly. Objížděli les, pastviny i chalupy a hledali letce. Německá kriminálka ze Zlína.

V mámě by se krve nedořezal. Najednou před ní stál chlap a tři uniformy, víc se jich tam nevešlo, a zírali na ně. Nastal strašný zmatek. Nad Amerikánцем se vystřídali další dva, co se vyměnili s těmi venku, a ti na mámu a Surmenu řvali, ale to mohli klidně do aleluja, žádná z nich jim nerozuměla ani slovo. Tak k nim postrčili toho chlapa, Schwannze na něj prý křičeli, říkala máma, co si to zapamatovala, protože to znělo trochu jako německy prase. A ten Schwannze uměl česky, tak to s nima probíral. Kde k němu přišly, co mu je, co mu na to daly, co jim říkal. Máma se Surmenou všechno řekly, co by taky zapíraly, vždyť to bylo na první pohled jasné. Jen o mně se nezmínily. A že neříkal nic, protože měl horečku, a i kdyby říkal, že by mu stejně nerozuměly, že je to Amerikánec. A sotva to prý ze sebe vysypaly, stalo se ještě něco horšího. Jeden z těch uniformovaných totiž z Amerikánce stáhl plachtu, a jak ho uviděl, jak tam nahý leží, začal rvát: *Jude! Der ist Jude!*

Máma mi pozdějc vykládala, že v tu chvíli věřila, že je s nima ámen. Že se už večera nedožijí. Chytly se prý se Surmenou kolem krku a začaly se modlit, zatímco zvenku kdosi štěkl rozkaz a do ovázaného Amerikánce, který už byl probraný a vyděšeně zíral do hlavní pušek, to nasázeli, ani nestihl říct sbohem. Pak to obrátili přímo k mámě a Surmeně. Vypíchali je hlavněmi ven, před chalupu, přímo do hloučku rozlícených Němčourů. Z té smršti dotazů, která se na ně snesla, rozuměly jen to, co na ně chvílemi pokřikoval ten Schwannze, co asi dostal příkaz jim tlumočit. Byl prý brunátný víc než důstojník, co vyskočil z auta. Věděly, že pomáhají nepřátelské armádě? Věděly, že pomáhají degenerované rase? Věděly, co je za to čeká? Máma se Surmenou mlčely. Až když do nich začal ten Schwannze mlátit, asi aby něco řekly, protože důstojnická

otázka přece nemůže zůstat bez odpovědi, vysoukaly ze sebe cosi. Máma do smrti pořádně nevěděla co. To Surmena řekla něco, co celou tu kanonádu facek, kopanců a řevu zastavilo. Schwannze to prý jen tak mimochodem přeložil důstojníkovi a ten jen jedinkrát štěkl: *Halt!* a všichni ztuhli. Do ticha, které následovalo, se zeptal toho Schwannze, který tlumočil mámě: *Vy jste bohyně?* Máma se zvedala ze země, a jak už byla stará, tak znovu upadla a jen stačila vyheknout, že ano. Ano, bohyně, ona i Surmena. Ten důstojník prý jenom kývl a dvě uniformy se pro ni sehnuly a zvedly ji. Pak bylo vidět, že se na něco zeptal Schwannze, tak divně, vážně a tiše, a že ten mu cosi odpovídá, nevěřicně u toho kroučí hlavou, protestuje a šermuje rukama tak zuřivě, že v tu chvíli měly větší strach z něho než z toho Němce.

Co si ti dva tehdy povídali, to se už dneska nikdo nedoví, ale jisté je, že ten Schwannze pak na mámu a Surmenu křikl, že se nemají vzdalovat nikam ze svých chalup, že se to ještě pořeší, a to bylo všecko. Máma se Surmenou nevěřily vlastním očím. Sice zbité, ale živé, odstrčili je ke stěně chalupy. Dva vojáci vynesli ze světnice zastřeleného Amerikánce, hodili ho na korbu auta, kde už jeden byl, ještě omotaný lany padáku, co ležel zmuchlaný pod ním, a pak naskákali na auta, nastartovali a odjeli. Jen ten důstojník se za nimi zamyšleně ohlížel. Ničemu nerozuměly, tak zašly do chalupy, sedly a zůstaly tak až do té doby, než jsem přišla já. A pak čekaly. Čekaly, a nic se nedělo. Celou zimu za nimi nikdo nepřišel, Němci měli na starosti asi jinačí věci než dvě bláznivé baby. Však se v tom čase taky pořád honili po Karpatech a po Beskydách s partyzánama, pak se rozkřiklo to o Ploštině a Prlovu, co jsou hned vedle Kopanic, a pak se tudy naráz převalili Rusové,

a to byl konec. Máma to přežila jen o rok. O další zimě už byla v hrobě.

Irmin hlas se chvěl dojetím, zněl čím dál tlumeněji, až ztichl docela. Dora, která starou ženu bez dechu poslouchala, se neodvážila říct ani slovo. Schoulená do sebe čekala, až bude chtít Irma sama pokračovat.

— Vždycky jsem přemýšlela, co se tomu důstojníkovi mohlo honit v palici, že ty dvě ženské nechal živé, navázala Irma po chvíli. — A nemůžu si pomoci, jediné, co mě napadá, je, že v tom měli prsty Ferdinand s Rudolfem, ti dva fešáci, co se na Kopanicích potloukali předtím. Byli tu dlouho a vraceli se, a byly to nejvyšší šarže, co se tu vůbec kdy mihly. Ale o tom já nic moc nevím. Jen to, že se jim klaněli jak financové, tak prý i na gestapu ve Zlíně. A že oni se zas klaněli bohyním, nejvíc Mahdalce a Fukseně. Ale ano, famílie Mahdalek! rozpomněla se náhle Irma a mávnutím dlaně zaplašila vzpomínku na svou matku, Chupatou. — Kvůli ní jsi vlastně přišla, proto já pořád o té válce... No ano, to víš, že vím. Vím o nich leccos. Ale to byla zlá historie, moc zlá. Opravdu o ní chceš slyšet? zeptala se skoro rozmrzele Irma.

Dora vzrušeně kývla.

— No tak vydrž, povzdechla si, — ale než budu zas povídat, naber si čaje a mně taky nalij. Je z devaterého kvítí. Budeš zdravá. Ale jestli já bych ti neměla dát spíš čaje z milostníčka, co? ožila najednou. — Aby za tebou nějaké chlapisko přišlo. Neodlijeme vosk? Co? Včil už ti ho nikdo jiný než já neodlije, už to nikdo neumí, využij toho, dokud je čas. Však už bys měla být dávno vdaná, tak se necukej. Podíváme se na něho, na toho vyvoleného, který na tebe kdesi čeká, řekla Irma a v očích se jí objevily stopy rozvernosti.

Doře zhořknul sladký čaj v ústech, zadržela ji na poslední chvíli: — Nejdřív mi řekněte o těch Mahdalkách a o Fukseně, tetičko! zaprosila.

— Hm... na té rodině je nejzajímavější to, co se stalo s Fuksenou, řekla Irma, když byly jejich hrnky plné. — Však ty určitě víš, kdo byla Fuksena, že víš? A že její máma byla Pagáčena? Ano, ta slavná bohyně, co rodila jen samé chlapce a málem neměla následnici. Tak ta byla tak slavná, že za ní před první vojnu jezdili až z Vídně, z Budapešti i z Krakova. Ona tam totiž byla na majárech a udělala si tam pověst, a teprve pak se vrátila zase zpátky na Kopanice a vdala se. Říká se sice, kdoví jak to bylo, i moje máma to říkala, ale to bylo jen ze žárlivosti, protože za ní z takových dalek nejezdili. Ale já si pamatuju, že to byla pravda.

Vzpomínám si třeba, jak za ní v kočáru přijel vídeňský továrník, co ho pak měsíc léčila pústem, za což ji pak zavřeli na tři týdny do kriminálu, i když ten továrník za ni prosil, protože mu pomohla. To si pamatuju, a jestlis to četla, píše o tom i Hofer, buď tomu zmetkovi země lehká! Ten se nás nahonil, ten se nás natrápil. A nejvíc právě moji a Surmeny mámu a Pagáčenu, ty tři, o kterých bylo nejvíc slyšet a co si nejvíc zaráběly. A to mu určitě vadilo víc než to, proti čemu kázal. To bylo pořád jen o tmářství, pověrách a výmyslech, které taháme z vosku, jen abychom obalamutily poctivé, důvěřivé lidi. Ale co mu nejvíc vadilo, a i to z kazatelny vykřikoval, bylo, že bohyně dostávaly. Baže dostávaly! Však kolik duší zachránily! Tak dostávaly, bo-dejť. A to jim nemohl tenhle odpadlík církve svaté, co po sobě nechal čtyři krky, to jim nemohl zapomenout. Že se měly líp než on! říkala Irma a kroutila při tom zlobně hlavou.

— To víš, v lecčems měl taky pravdu, však ne všechny bohyně se k řemeslu stavěly po dobrém. Mohla bych ti vyprávět, kolikrát jsem dobíhala k panence, co si nechala pomoct s nechtěným outěžkem, a někdy už bylo pozdě. Nebo kolikrát jsem slyšela, jak se sousedské spory dostaly až k soudu, protože nějaká bohyně vyvěstila, že soused sousedovi očaroval krávu nebo mu něco ukradl. No ano, i takové bohyně byly. Třeba Ruprechtka, která nepocházela z žádného rodu bohyní, jen u sebe měla jednu na službu a viděla, kolik lidí k ní chodí a co jí to nese. Tak ji vyhnala a začala bohovat sama, a že měla dobře položenou chalupu, odchytila každého dřív, než vylezl nahoru na Žítkovou. A natropila škody, darmo mluvit! Však jak říkám, takových bylo... Jenže Hofer nerozlišoval jednu od druhé, všechny nás měl za podvodnice, a podle toho proti nám taky šel. Však jsi ty jeho knížky četla, že ano? Tak jsi tam četla i o Pagáčeně, kterou trápil, chudáka, jako by toho v životě neměla už dost. Z domu musela utéct mladička, protože její otec pil. Ne že by to tu bylo něco zvláštního, nenajdeš tu jediného, co by si uměl odříct, však i ty děcka podle toho vypadají, a říkala jsem jim to všem, chlapům i ženským. Nepijte tolik páleného, nepijte, zvlášť když jste v očekávání. A ony jen že trošku, aby dítě posílily. A pak jej posilují, aj aby dobře spalo, a co z nich roste, však sama vidíš. Na některé je mně líto se i podívat, jaké jsou tupé. No což, mě neposlouchali, moji mámu neposlouchali, mámu mojí mámy neposlouchaly, až co mi paměť sahá, žádná z našeho rodu si s tím tady neporadila. A ne že bysme si taky rády nepřihnuly, však dobré pálené je jako život sám. Ale ty těhotné, ti fotrové, no co ti mám říkat... Ale k tomu Pagáčeně otci. Ono se povídalo, že nejen pil, ale že se kolem ní i neslušně motal. I moje máma mi to kdysi říkala, že stará Anka

Gabrhelová, tedy vdaná Ruchárová, taky bohyně, jen rodí jedno za druhým a starého Ruchára má už po krk, takže nad leččím zavře oko. Kdo ví, jak to bylo. Ale dobré to nebylo, však proto Pagáčena hned jak mohla, utíkala na majáry. Jako služebná. Zpátky ji přivedl teprve Jura, co ho prý potkala někde v Pešti, když se vracel z vojny. Domluvili se, a jak jí napsal, že už má na Kopanicích chalupu, vrátila se k němu a hned byla veselka. Bylo to prý tehdá velké pozdvižení, protože ani jeden nepřišel domů prosit. Ale co, dobře se spolu měli, a jejich děcka vzešly z opravdové lásky. Pagáčena rodila jen samé chlapce, jednoho za druhým, a Jura byl prý pyšný a chlubil se, že si z nich udělá rotu. Kdyby chudák věděl, že se nemýlí, nikdy by to nevypustil z huby. Odvedli je všechny. Jura umřel hned na začátku první vojny, synové Pagáčeny zůstali kdesi na Piavě. Už se nevrátili. Ale to ona ani nemohla vědět, umřela, říkají, že žalem, v posledním roce války. To jsem byla ještě děcko, ale pamatuju si její pohřeb. Hofer jí ho zkazil tak, že mu to dlouho zazlívali. Fučelo, byl vichr, jaký v létě nikdy nebývá, bouřilo se a lidé se drželi těsně u sebe, aby je to nehnalo z kopečku ze hřbitova dolů. Tož i ty, co nesli rakev, to honilo, jeden se dral dopředu, jiný vzadu nestíhal, tomu uletěl klobouk a už to bylo, rakev se svezla na cestu, víko odskočilo a Pagáčena byla venku, však každá velká bohyně vyletí z rakve, tak to prostě je. A Hofer místo toho, aby se s ní pak za všechny důstojně rozloučil, jí nad hrobem udělal kázání o pověrách a podvodnictví, vysmíval se lidem, že věří na to, že se s bohyní loučí přírodní síly, smál se těm, co chvíli předtím vyjekli hrůzou, i když tam stáli v slzách nad odchodem dobré sousedky Pagáčeny, co pomohla každému z nich, a kolikrát. Rodit, léčit se, rozhodovat se. A stála mezi nimi i Fuksena, bylo jí tehdy tak pět roků.

Představ si ji, malého sirotečka, jak vzhlíží ke knězi, co láteří nad hrobem její mámy. Srdce se mi svírá i teď, když si na to vzpomenu... Tenkrát se o ní říkalo, že to bude nejmocnější bohyně na Žítkové, protože se narodila na Štědrý den a ještě v košilce, celá zaobalená v plodových obalech. Pagáčena to málem nepřežila. No co, stejně umřela o pět roků později, taková škoda! Ale i když ji nestihla vyučit, Fuksena svému osudu stejně neutekla. Vzala si ji k sobě Mahdalka, prý byly nějak do přízně, a odvedla si ji na Potočnou. A to nebylo dobře, to nebylo dobře. Věčná škoda, že ji odvedla dřív než tvoje bába, Justýna Ruchárka, co byla Fuksenina teta, řekla Irma s povzdechem.

Doře to bylo divné, tak se zeptala: — Proč to byla škoda, tetičko?

— Hm, odtušila Irma a po chvíli pokračovala: — O Mahdalkách se totiž říkávalo, že jsou to bosorky. Ze staré Mahdalky, z Josifčeny, tu mívali strach — její zaříkání se totiž nikdy neminulo účinkem. Krávy ztrácely mlíko nebo naopak dojily za dvě, pod jejíma rukama se dělaly vředy nebo se naopak hojily samy od sebe, uměla ze ženských udělat jalovice nebo naopak pomáhat neplodným, uměla všechno. A běda, když ji někdo podvedl, když na ni chtěl vyvrát, nebo když se někdo dotkl její famílie. Jestli někdo uměl urknout, tak to byla ona. Však se o ní povídalo, že ze svého muže nejdřív udělala vdovce, než se za něho provdala, a že taky za peníze dokázala pobosorčit a bylo jí jedno komu, její síla byla černá jako noc. Ty si možná můžeš pamatovat její snachu, Marii Mahdalku, ta umřela teprve nedávno. Tak ta o sobě říkala, že je taky bohyně, že se vyučila u své tchyně. Ale to nebyla pravda. Stará jí možná pomáhala, ale sílu bohovat v sobě Marie určitě neměla, jako

bohyně se zkrátka nenarodila. Taky proto se stará Mahdalka ujala Fukseny, chtěla následnici vlastní krve. Sama měla jen jednoho syna, co si ho uhnala v mládí, a to se říkalo, že možná ani ne s vlastním mužem, a pak už další děcko mít nemohla. Tak hmátla po Fukseně. Odnesla ji rovnou z pohřbu, vyfoukla ji Justýně Ruchárce přímo před nosem, a později ji prý k sobě do domu ani nepustila. Byl mezi nimi spor, nemohly se ani cítit..., řekla Irma, zarazila se a pak rychle dodala: — No, ale to už je moc dávno, moc, do toho by se už nemělo šťárat. Ostatně, myslím, že Fukseně se u Mahdalky nedařilo špatně, že se jí dostalo laskavé péče. Matka je sice matka, ale Mahdalka k ní přilnula jako ke své. A učit ji začala hned zkraje. Ohýbala dřívko, dokud bylo mladé. Co vím, chodívaly spolu na zeliny na druhou stranu od nás, na uherskou stranu, kolem Drietomice, směrem na Trenčín. Tak jsme se nepotkávaly. To tak ještě v kostele a později pak na tancovačkách, ale i to zřídka.

Fuksena byla krásná. Vysoká, statná, s bohatými vlasy, co měly barvu temného slunce, takovou zvláštní, jaká se na Kopanicích často neobjevuje. Někteří tvrdili, že to bylo nejkrásnější děvče z Kopanic, nebylo mládence, co by si na ni nemyslel, honili se za ní leckteří. Ale ona ne, nikomu nepopřála sluchu. Držela se Mahdalky a o vdavkách nechtěla ani slyšet. To už se říkalo, aby jim někdo nepodpálil chalupu, že si koleduje. Však to znáš, jaké jsou Kopaničáři horké hlavy. Není to tak dávno, co podpálili vdově Pavlicové střechu nad hlavou, protože ani mladého, ani vdovce nechtěla, vzpomínáš si? Který z nich to byl, to se dnes už nedozvíme, nakonec to mohli být i oba, však se spolu v hospodě něco navyřovali, jaká je prý namyšlená. No a to tu není nic zvláštního, tak si tehdy každý říkal, kdypak asi dojde na Fuksenu. A došlo. Ale úplně jinak, než kdo čekal.

Objevili se jednoho dne a všichni si mysleli, že patří k financům. Bylo to sice nějaké divné, protože měli ty temné uniformy, to bylo hned vidět, že jsou to jiné šarže, ale ubytovali se u financů v nové budově, co si ji postavili až skoro u hranice, tam na konci Hrozenku, co teče potok kolem cesty, tak jsme si mysleli, že patří k nim. A taky je v těch prvních dnech vždycky nějaký z financů doprovázel. Ale to bylo jen proto, aby jim to tu někdo ukázal, jak jsme se dozvěděli později. Šmejdili tu nějakou dobu, cosi tu měřili, chodili po kopcích, pak zas odjeli, aby se za nějaký měsíc znovu vrátili. A to pak šli najisto. Rovnou k Mahdalce. Říká se, že si nechali věštit a zaplatili prý tolik, kolik tady na Kopanicích nikdy nikdo neviděl.

Taky se povídalo, že Mahdalky měly jednu nóbl návštěvu. Až z Říše. Přijela prý jednou v noci, kolem chalupy se postavilo komando a dovnitř vešli jen ti dva a maskovaný host. To povídali chlapi Hošťálkovi hned na druhý den v hospodě a ani jim nevadilo, že tak na sebe prozradili, že po nocích Fuksenu šmírují. Taky mladá Mahdalka později něco pustila. Co by se taky mezi ženskýma na rozpravě po mši nepochlubila, v té chvíli jí bylo houby po tom, že tu Němce nikdo nemohl ani cítit. Tehdá se chlubila, že k nim ten podivný návštěvník přijel, a i když to byl nějaký důležitý člověk, tak je prý přeučtivě prosil, aby mu věštily. A že chtěl vědět všechno. Chtěl vědět o své minulosti, chtěl znát budoucnost. Věřila mu tehdy stará Mahdalka. Prošedivělé vlasy jí visely podél obličeje, jak si je v noci, naráz probuzená, nestihla začesat. Postavila nad oheň vosk, Fukse na jí nachystala vodu na stůl a stará pak odlívala. Když v míse nahmatala odlitek, zarazila se. Mladá Mahdalka říkala, že se jí sama lekla, protože tak zavlou ji ještě nikdy neviděla, a to už muselo být něco! Začala pak vzrušenému hostovi hádat minu-

lost, ve které prý viděla zrození v blahobytném kraji, slunečný jas po bouři se stoosmašedesáti blesky, po bouři, která odnesla dlouholeté přátelství přetáté zradou, viděla i narození nevinosti, dítěte, a kdo ví co ještě. Návštěvník prý ani nemukl. A pak mu navěřila věci, které znějí podivně, ale sama víš, že věštby si nedají poručit, že se musí jen vyslechnout a jejich smysl se pak otevírá pomalu, postupně, stejně jak se rozvíjí květ, až do té doby, než se docela otevře, a to přichází podle toho, jak moc je člověk vnímavý. A jak moc chce dojít k cíli. Hmatala tedy pomalu po výběžcích slitého vosku a třásla se prý zimou, která provází mužovu cestu, co vede jen vzhůru a neklesá, vede vzhůru až k samému konci, na němž ale vidí hroučící se siluetu velkého hradu, hradu plného tajemných síní a velkých mužů. Také říkala, že na té cestě vidí druhou zradu, stejně mocnou, jako byla ta první, díky níž spřežení jeho života poskočilo o tolik vpřed, tentokrát však zradu, kvůli které bude plakat on i ostatní vlivní mužové, protože zrádcem bude jeden z nich. A o dalším tehdá ještě Marie Mahdalka mluvila, a to, že poprvé v životě slyšela svou tchyni porušit řád, když mu řekla, že může mluvit dál, jestli návštěvník chce, ale dál že už vidí jeho konec. Však to víš, že žádná bohyně nesmí nikdy mluvit o smrti, ani kdyby ji ten, co se ptá, už měl na jazyku. Protože cesta, kterou bohyně vidí, není uzavřená a kolo osudu se může pootočit jinam každičkou chvílí. Takový je řád, který bohyně nikdy neporušují, a tak se mladá Mahdalka moc divila, když starou uslyšela mluvit o návštěvníkově konci. Říkala si, že k němu musela cítit buď zvláštní zášť, nebo ho naopak chtěla varovat, kdo ví. Prý mu ale řekla, že bude-li se dlouho dívat k východu, vyprosí si odtamtud smrt. A že pokud odtud jeho konec přijde, tak že jeho vlastní krev následující

generace se prolne s těmi, které teď on drží v okovech. Na to se prý návštěvník vylekal tak, že vyskočil od stolu a mladé i Fukseně dlouho trvalo, než ho zase upokojily. Lily do něj pálené, aby se zklidnil, a Fuksena prý Mahdalčiny věštby znovu a znovu dovysvětlovala a poopravovala, až se rozplizly v řece slov, ke kterým už ani nemá smysl se v duchu vracet, jak se pak správně má. Podařilo se jim ho prý uklidnit tak, že se pak nechal ještě i prohlédnout, stěžoval si, že se cítí unavený. Daly mu směs drceného šípku, nati truskavce a máty pro posílení a do zvláštního váčku ještě dobromysl s andělikou a třezalkou pro volnější mysl. Nakonec prý odcházel sice zadumaný, ale spokojený a bez výhrůžek a trestů, ba naopak. Zeptal se jich prý dokonce na rozloučenou, co by jim za jejich službu mohl dát. Než stačila mladá Mahdalka odmítnout, protože se prý strachem neodvažovala nic chtít, vykřikla z chalupy Josifčena, že chce vrátit syna, co ho nasadili na práci kamsi do Reichu. Ten muž prý už neřekl vůbec nic, jen srazil paty, špičkou dlaně se letmo dotkl kšiltu brigády, nastoupil do auta, za ním hned ti dva, a odjeli. Kdo ten chlap byl, to se tu nikdy nikdo nedozvěděl. I když ti dva, ti se tu pak ještě objevili. Říkalo se, že jeden z nich pak už ani nespál u financů, ale u Fukseny. Tak honosně, Friedrich Ferdinand se jmenoval. To byl ten starší, ale s menší šarží. Ten druhý byl vyšší šarže, protože když ho ten Ferdinand neoslovoval Herr Doktor, tak mu říkal Herr Obersturmbannführer. Levin se myslím jmenoval, ale co já vím, už je to strašně dávno.

Myslím, že zrovna kvůli těmto dvěma, co se tak motali kolem Fukseny a Mahdalek, to nakonec mámě a Surmeně prošlo tak hladce. Oni totiž ti dva nebyli obyčejní esesáci, i když nosili jejich uniformy. Oni to byli študovaná chlapiska. Fuksena

kdysi říkala, že tu vedou výzkum. Na co? No na bohyně. Ale to se mě neptej jaký, to já nemůžu vědět. Já jen vím, že ten jejich výzkum se nad bohyněmi musel rozprostřít jak ochrana Boží, odpusť mi pámbu, že to tak říkám. A věděli to až ve Zlíně. Proto ten důstojník naši mámu a Surmenu nechal na pokoji, ať už si to konfidentské čuně, české nebo německé nebo kdoví kdo ten Schwannze byl, říkalo, co chtělo. Nechal je být, protože bohyně zkrátka spadaly pod jinačí právo. Tak si to myslím. Ale to nám dneska už nikdo nepotvrdí.

A víš ty, co se nakonec stalo s Fuksenou? Víš, ale radši kdybys nevěděla, pěkné to není. Všichni se tu na to radši snažili zapomenout. Na to, jak skončila údajně nejmocnější kopaničářská bohyně. Někdo ji umlátíl.

To víš, ti dva před koncem války odjeli a za pár měsíců se u Mahdalek rodilo. Bylo to v době, kdy po kopcích pobíhali partyzáni a mezi nimi se objevovali první Rusové, verbovali a rozdmýchávali naději, každý se jí chytal, v chlapech to hrálo, nenechalo je to v klidu. A do toho se holce, která místníma opovrhla, ale s Němcem se paktovala, narodilo děcko. Mělas vidět, jak někteří zuřili. A když se pak tudy hnala fronta, před kterou celá vesnice utíkala na Kykulu nebo do pitínských lesů, aby si lidi zachránili holé životy před těmi rabiáty, co se sem navalili v první vlně, tak Fuksena zkrátka zmizela. Až za pár dnů, když se lidi vraceli zase domů, ji našli zohavenou, rozbitou, a prý ji rovnou zahrabali. Bez pohřbu. A když se po osvobození volalo po tom, že se uloží do hrobu jako slušná křesťanka, nikdo ani nevěděl, kdo ji vlastně našel a kde. A zmizelo i to děcko, děvče to prý bylo. Stará Mahdalka prý tehdy vyváděla, že všichni mysleli, že ji trefí šlak. Přišla o svoji následnici, piplanou roky, i o její dceru, poslední bohyni její

krve. To pro ni muselo být strašné, obzvlášť když jí zbyla jen mladá Mahdalka, cizí krev, a syn odvedený kamsi do Reichu. Tehdy ještě neměla ani žádné vnoučata, vrtěla hlavou Irma a pak se k Doře zprudka obrátila: — Tak teď víš o Mahdalkách i o Fukseně všechno a teď kušuj, odliju ti vosk, a nic neříkej! Za rok tu už třeba nebudu a ty nebudeš vědět, co tě čeká, zakončila své vyprávění Irma rázně a vstala od stolu. Pak se ale zarazila a šlehla po Doře podezíravým pohledem: — Nebo to víš?

Dora se lekla.

— Vím co? zeptala se.

— Třeba ty sama vidíš! Však jsi Surmenina neteř, vnučka Justýny Rucharčky, však vy to v rodině máte taky. Cítíš to?

— Co, tetičko?

— No tu zvláštní sílu, přece. Tu, co ti dovoluje vidět minulost a budoucnost, i ty další věci.

Dora zavrtěla hlavou: — Necítím.

Irma spokojeně kývla: — To je dobře. I když, na druhou stranu, je to škoda. Takhle budu poslední bohyní doopravdy já.

Dora se pousmála, ale když Irma trpce pokračovala, ztvářila se zase vážně.

— Měly to být moje dcery, to ony měly nést to vědění dál, ještě aspoň nějaký čas. Jenže ony odešly do města, tady jim to málo vonělo. A tak neumějí nic. Jejich volba. Ale nemysli si, kdo vidí do budoucnosti, ten svému osudu stejně neuteče!

Irma se na ni znovu pátravě podívala. Dora opět zavrtěla hlavou.

— No co už. Beztak ti ten vosk sleju!

O chvíli později už na stole stála malovaná miska, z níž ke stropu dýmala omamně vonící kůra stromů smíchaná s bylinami. Zvláštní, kořeněná vůně, ticho a horký čaj, který Doře plnil žaludek, ji uspávaly, stejně jako Irmina pomalá gesta, s nimiž chystala náčiní potřebné k věštění.

— Za chvíli se všechno dozvíš, děvenko moje, mumlala, a když už bylo všechno připravené, postavila se obřadně nad stůl a požehnala věcem, které na něm ležely. Pak z plotny přinesla roztavený vosk a pomalu ho slévala do hrnce plného *šťasné vodzičky* ze studánky nad chalupou. Přitom odříkávala: — *Započínám já své veci, né zlu mocú, ale Božú mocú, s Krista Pána dopomocú... rekni mi, vosku vosčíčku, copak je s Dorlú Dorličkú, s dívkú švarnú, čo s ňou bolo, čo s ňou bude, rekni mi, jako sa jí povede na zdraví, šťastí, Božím požehnání. Zaklínam ju s Bohom prvýkrát...*

Pak se Irma naklonila nad kameninový hrnec. Ve studené vodě tuhnul vosk. Po chvíli v něm zalovila a vytáhla plochý, do mnoha záhybů zkroucený odlitek, krátce ho potěžkala v dlaní, načež začala prsty obou rukou pomalu prohmatávat všechny jeho spletité zákruty.

V místnosti bylo ticho, než se jí rozlehl Irmin povzdech a zůstal v ní viset, skoro hmatatelně.

— Děvenko moje, ty máš ale porobené, řekla Irma pak.

Dora k ní malátně vzhlédla. Slyšela *porobené*? pomyslela si, ale nahlas neřekla nic, protože Irma už zase odříkávala: — *Ve jménu Otca i Syna i Ducha svatého, nech príde a prispeje milá, preblahoslavená Panenka Márija, nech príde a pomože téjto Dorličke, aby za túto šlo zdraví, šťastí, Boží požehnání...*

Doru Irmin monotónní hlas ukolébával, skoro se propadala do spánku. Vytrhla ji až slova mířená přímo k ní: — Však já vím, jakés to měla těžké, to tu ví kdekdo. I tu to stojí. Smrt v rodině, osamělost, věčná osamělost, všechno to tu je. I Jakoubek, co se o tebe opírá a co spolu jdete dlouhou cestu. Všechno to tu je jak vymodelované, podívej, řekla a strčila Doře kus medově zbarveného vosku před obličej. Sotva stihla pořádně zaostřit, už si jednotlivé výstupky zase prohlížela Irma.

— Děvenko moje, děvenko moje, opakovala, zatímco se Dora snažila zahnat ospalost a trochu se soustředit. — Ale i ty sis to pěkně porobila, však? řekla a podívala se na ni starostlivě.

Dora se i ve své malátnosti zarazila. Ona? Sama sobě? — Taková zlost tady trčí. A hlavou proti zdi, vysvětlovala Irma s pohledem už zase upřeným do zákrutů odlitku. — A bylo to co platné? Nebylo. Stejně se to muselo odžít. Však sis mohla ušetřit zlou krev. Z toho máš ten žaloudek. Tlačí, však? No počkej, dostaneš na něj zeliny.

Dora kývla, ale v duchu s Irmou nesouhlasila. Zbytečná zlá krev? Ne. Nic z toho, co dělala, pokud Irma myslí to, co se dělo kdysi na internátě, nebylo zbytečné. To nešlo jen tak odžít. Ona, Dora, musela něco dělat, musela se bránit, a kdyby se teď měla rozhodovat, udělala by to tak zase. Vždyť ji tím svým posměchem málem zničili!

— Ale teď je to lepší, že? pokračovala Irma. — Máš klid. Všechno plyne, jak si přeješ, má to svůj řád... Ale nezapomeň, že život nejde mít rozčtvrcený a upravený, den po dni, týden po týdnu, stejně, pořád. Však žiješ, jako bys už byla mrtvá. A to nejde, to nejde. Aspoň ne v tvém věku. Však jsi z masa a kostí,

a tepe v tobě krev. Jsi ženská plná síly, a ta musí někam prýštit. Nestavěj se proti tomu, to nedělej...

Irma se odmlčela a dál shlížela do svých dlaní. Pak ale překvapeně vykřikla: — Ale toto! Ono je to ještě jinak!

Polštářky jejích prstů zběsile brázdily výstupky voskového odlitku, znovu se vracely na jedno místo, jako by nechtěly věřit, že tam opravdu je.

— No toto... To je hrozné, co tu vidím, zadržávala se nevěřícně Irma a překvapeně se podívala na Doru. — Tak ona vypadá, jako by neuměla do pěti napočítat, a přitom je to pěkné kvítko! vrtěla hlavou. — Copak jich musí být tolik? Copak z nich opravdu nejde vybrat jeden, co by sis zapamatovala aspoň jeho jméno, co? zeptala se vyčítavě, ale jako by toho hned zalitovala, smutně dodala: — Jenže to je všechno ze strachu, že? Ty si myslíš, že jsou všichni stejní, že? Že jsou všichni jako tvůj otec, nemám pravdu? Ale to není dobrá cesta, věř mi, nemůžeš od nich utíkat, protože si myslíš, že jsou všichni takoví, jako byl on. Tak to není. Nejsou, říkala naléhavě a na znamení nesouhlasu potřásala hlavou.

Dora sbírala odvalu, aby se ohradila. Ve své otupělé mysli slepovala slovo ke slovu, aniž by věděla, kde vlastně začít. Ale když už už otevírala ústa, vzhlédla k Irmě, a sotva spatřila její zmatený výraz, veškerá vůle ji opustila. Místo toho pevně zavřela oči. Bylo jasné, že její třinácté komnatě právě páčili dveře. — Ale to snad... tahle osoba... tahle žena tady..., odříkávala tiše, nedůvěřivě Irma a pečlivě si prohlížela odlitek, zkoumala každý z voskových výběžků, jeden za druhým, nevynechala jedinou skulinku, výduť, zákrut, jako by jí měl přinést vysvětlení, a nakonec zřejmě opravdu přinesl, protože udiveně, skoro zděšeně vyhrkla: — Tak tak to je!

Dora, náhle probraná z blažené otupělosti, seděla se semknutými víčky a soustředila se jen na to, aby byla schopna dýchat. Nádech a výdech. Nádech a výdech. Hořká vůně pálené kůry a bylin jí plnila plíce, srdce jí prudce bušilo a stud se jí rozléval žilami. Cítila horkou krev od špiček palců až po ruměnce ve tvářích. To přece není možné, aby to tam viděla! To je nesmysl! říkala si v duchu.

Polkla a s veškerým sebezapřením se k ní odvážila vzhlednout. Ale Irma si jí nevšímala, její pohled se dál vpíjel do voskového odlitku. Z tváře jí pomalu mizely stopy rozjitření, bylo vidět, že její myšlenky odplynuly zase jinam, do jiné komnaty Dořina nitra. Nahlížela do ní oknem svých rozevřených dlaní, a jako by skrz to okno s někým mluvila, z jejích úst vycházel zastřený proud drmolení. Teprve za chvíli se z něj vyloupily srozumitelné věty: — Nebudeš to mít lehké, nebudeš, zašeptala Irma soucitně, — ale nestýskej si. Však ne každá z nás musí být matkou. To není povinnost. Ani si to nevyčítej... ty tu máš něco jiného, tvrdila přesvědčivě a kymácela se ze strany na stranu, jako by byla opilá a nedokázala udržet balanc. — Něco velkého, co tě pohlcuje... tak za tím běž, to je správná cesta, ta tě naplní, uvidíš, ujišťovala ji a kývala přitom hlavou, skoro spokojeně, jako by v samém středu odlitku konečně narazila na rozhršení.

Pak zmlkla, naposledy si pořádně prohlédla odlitek, a jako by pochopila, že už z něj víc nevyčte, máchla nad ním rukou a spěla ke konci v posledním zaříkávání: — *Zaklínám tejto dívčině, zaklínám tejto Dorle, na svatém krstě pokrstěné, svatú Trojičku požehnané... A já to zadávám na pusté černé hory, tam vy trápenosti, těžkosti uhybujte, ustupujte, vy sa preč z Dorly uberajte, vy v něj nemajte moci, ani ve dne, ani v noci... Já to*

nerobím ze své mocí, ale to robím Božím mocí, s Kristom Pánom dopomocí. A k tomu mi dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý. Amen.

Pak se Irma odmlčela a místností se rozlilo ticho. Přerušilo ho jen zaprašnění dřevěné lavice, jak na ni stará žena usedla, a pak sykot kůry a bylin, když je hasila vodou z hrnce.

Dora se chystala vybuchnout. Chystala se říct stařeně naplno, co si myslí, říct jí, jak se mylí, jak špatně ve vosku čte. Chystala se zahrnout ji proudem slov dřív, než ona stihne rozmáznout Dořino soukromí, odhalit ho a s výsměchem nebo pohoršením je rozdušat napadrť.

Ale Irma ji předběhla.

Aniž by to Dora čekala, natáhla se přes desku stolu a poladila ji po hřbetě ruky. Bylo to něžně mateřské gesto, a to bylo něco, co se Doře už léta nepřihodilo. Zapomenutý pocit ji zmátl a zároveň naplnil nečekanou vlnou vděku.

Zvedla oči a setkala se s Irminým pohledem. Byl přívětivě vřelý a jaksi — plný pochopení.

— Ale já vím, děvčičko, co ti pomůže a kde bys měla začít, řekla Irma pak. — Já to vím a poradím. A když uděláš, co ti teď řeknu, tak se ti uleví, věř mi. Protože takhle, jak je to teď, tak to vůbec být nemusí.

— Co? zeptala se Dora zaraženě.

— Však ty víš. Ale já ti pomůžu najít správnou cestu, neboj se... i když, ty už možná tušíš, která to je, že je to tak? No, neboj se, neboj. Však ono se to celé vyjeví samo, a později si už budeš úplně jistá, neboj se, jenom to musíme začít rozmotávat od toho správného konce. Ale nejdřív mi slib, že uděláš, co ti teď řeknu, a pak to dopovím. Slib, že mě poslechneš, Dorličko.

— Dobře, řekla Dora opatrně, — poslechnu.

— Tak je to správně, tak je to správně, kývala hlavou Irma.

— Tož, abys věděla, všechno se změní a ty najdeš pokoje, věř mi, a bude ti mnohem líp. Ale nejprv pro to musíš něco udělat.

Ty musíš jít a promluvit si s ním.

— S kým? zeptala se nejistě Dora.

— S твоjím tatou přece.

Jako by ji polili studenou vodou, naráz se probrala, a v tom okamžiku, kdy si uvědomila smysl Irminých slov, cítila, že se jí srdce na chvíli zastavilo.

Otec

Předpokládala, že po tom, co se tehdy stalo, ho už nikdy nevidí. S jeho zatčením jí zmizel ze života a ona se snažila na něj nemyslet tak usilovně, až jí nakonec vypadl z paměti. Doslova jako by přestal existovat. Ani ji nenapadlo, že by to mohlo být jinak. A přece. Vrátil se jen několik měsíců před její promocií.

Když toho odpoledne s Jakoubkem vystupovali z autobusu, vypadalo hrozenkovské náměstí jako každý jiný pátek. U zastávky postávalo pár sousedek, které čekaly na autobus do Bojkovic, na lavičce u jednoty sedělo několik staříků, kteří kouřili dýmky a vyhřívali se v teplých paprscích odpoledního slunce, o kus dál na plácku hráli kluci fotbal.

Dora s batohem na zádech a Jakoubkem v závěsu zamířili do jednoty, aby se zásobili, než se vydají nahoru. Z rohu prodejny vzali košík, stejně jako to dělávali vždycky, Dora hlasitě pozdravila a jako obvykle dostala i odpověď. Všechno se zdálo být stejné jako tolikrát předtím. Až na něco. Na něco, co se nedalo pojmenovat, co se dalo jen cítit, něco, co viselo ve vzduchu a projevílo se jen tím, kolik lidí v obchodě se na ni naráz podívalo.

Z regálu vzala těstoviny, dvě zeleninové konzervy, z děrovaného plastového koše pecen chleba a nakonec se nahnula nad chladicí box, aby z něj vytáhla sáček mléka s modrým potiskem, polotučné. Popošla dál a u pultu s masnými výrobky požádala o kus točeného salámu.

— Zabalit, prosím.

Její hlas se rozlehl ztichlou prodejnou. Rozpačitě se stočila k odchodu.

— Dobrý den, paní Janková, pozdravila, když se snažila obejít sousedku. Sehnutá, s dlouhým kostnatým bokem vytrčeným do úzké uličky významně hleděla mezi poloprázdnou řadu sirupů.

— Pozdrav pámbu, Dorka, odpověděla a dodala: — Domů?

— Ano, domů.

— Tak jen opatrně, děvče. A rychle, brzy bude tma, víš.

Dora se usmála. Jako by tu cestu nahoru z Hrozenku na Žítkovou měla jít poprvé.

— Abys rozuměla, řekla pak Tichačka, když se kolem pokladny natahovala k obsahu Dořina košíku, — otec se ti vrátil.

Sáček mléka jí vyklouzl z rukou a s mokrým plesknutím dopadl na žíhané linoleum. Tichačka k ní vzhledla s ústy rozpačitě staženými. Cože to říkala?

— Otec?

Tichačka kývla.

A pak, na konci toho dne, kdy už kolem protějšší kopravské kopanice kroužila tma, se v jejich starém domě opravdu rozsvítilo. Ze tmy protkané provazci hustého deště se vynořilo nesmělé, skoro neznatelné světélko, a mihotalo se jí v ústrety, dávalo jí signál. Že je tam. Že se skutečně vrátil.

Seděla uprostřed zšeřelé místnosti, po níž se rozléhalo jen Jakoubkovo pravidelné oddechování a ostré bubnování kapek o střechu, a pozorovala ho úzkou štěrbinou okna. Nemohla od něj odtrhnout pohled. Seděla tak dlouho, než si uvědomila, že ji obklopuje tma. Ale ani pak za žádnou cenu nechtěla vstát a otočit vypínačem, aby mu dala stejný signál jako on jí. Jsem tady.

A mezitím jí hlavou zmateně vířily otázky ústící do jediné: Co teď? Vytěsnila otcovu existenci tenkrát tak dokonale, že se zapomněla připravit na situaci, jako byla tato. Teď ji zaskočila. Cítila, jak jí na rukou vystupuje husí kůže, když si představila, jak blízko je. Stačilo seběhnout cestu z Bedové, na křížení pěšin se vydat nahoru podél uhlazené brázdy obecního pole, vyjít ke zplanělému sadu a minout ho zleva, a už by stála před chalupou, za jejímiž zdmi byl on. Nebo obráceně. Když by teď vyšel, bude u jejich dveří za necelou čtvrt hodinu.

To vědomí ji zaplavilo strachem.

Co když to zkusí?

A pak, jako by to sama přivolala, venku tiše vrzla vrátka. V Doře hrklo. Neodvážila se ani dýchat, aby nepřeslechla další zvuk. A dočkala se, chvíli nato k ní dolehlo několik tlumených kroků a vzápětí někdo zaklepal na dveře. Strnula. Staccatové klepání se ozvalo znovu a po něm tlumené: — Dorka?

Než stačila odpovědět, klika dveří se sklonila k podlaze a do síně rozpačitě vstoupila promoklá Janigena. Sotva otevřela, venku k zemi s ohlušujícím třeskem zajel zlatý šíp blesku.

Toho roku strávili většinu víkendů v Brně. Strach a nechť se s ním setkat jí nedovolil odjet na Žitkovou víc než dvakrát, než přišla zima, která dům na bedovské kopanici načas odřízla od civilizace. Vrátili se tam v březnu. Ale ani pak tam Dora nenacházela klid, z domova se stala klec.

Den co den přemýšlela, jestli by nebylo nejlepší se ze Žitkové stáhnout, a dokud tam bude on, prostě na Bedovou nejezdít. Bylo jí to líto, především kvůli Jakoubkovi, ale nakonec se s tou myšlenkou začala pomalu smiřovat. Načež se stalo něco nečekaného.

Nešla by tam za živého Boha, neodtáhli by ji tam ani párem volů, říkala si, dokud jí Baglár, který pro ni toho rána přišel, neřekl: — Jestli nepůjdeš, tak ti ho přinesem sem. Není to nikoho jiného povinnost, jen tvoje.

Tak šla.

Scházeli s Jakoubkem dolů od Surmeniny chalupy a pak zase vzhůru cestou na Koprvasy, jen co noha nohu mine, krok dva za Baglárem.

— Nechce se ti, že? otočil se k nim.

Zavrtěla hlavou.

Vrátka na malý dvorek byla otevřená. Dlážděním prorůstal plevel a vysoká tráva, a oskeruše, která rostla vedle domu, naléhala na doškovou střechu, jako by se o ni chtěla opřít. V domě byl ruch.

Když vstoupila, všichni se po ní ohlédli. Baglárka, Janigena i ohledavač mrtvol. Otcovo tělo nezahlédla. Jen holínky stojící pod lavicí u pece. Holínky, jako tenkrát.

Pak se rozestoupili, vytvořili jim uličku, slavobránu vedoucí k němu, k otci. Šla jí sama, Jakoubek se zastavil u dveří.

Otec ležel na kuchyňském stole, pod rukama složenými přes prsa měl zasunutý bezový křížek, ležel tam s krkem rozedraným a s pomalu tuhnoucími stopami bolesti v obličejí. — Tož, bylo to rychlé, řekl ohledavač, — a naltý byl... zas jak žok. Teď je mu líp.

— O mrtvých jen dobré, řekla na to rychle Baglárka a Baglár se uchechtl.

Dora přistoupila ke stolu. Bylo zvláštní se mu po tolika letech dívat do tváře. Pozorovala ho bez mrknutí, s pocitem, že jeho rysy neskrývají nic, na co by chtěla myslet, co by si chtěla vybavit. Žádnou vzpomínku. Až na jednu. Na tu, která se jí vracela, většinou nečekaně, jako třeba teď. Hop, hop, jedna za druhou se jí před rozostřenými očima kutálejí useknuté hlavy kořat s děsuplným šklebem, z krku jim crčí krev a táhnou se kusy rozdrceného masa a kůže pokryté jemným chmýřím. Hop, hop, kutálejí se jedna za druhou.

Polekaně zamrkala a ustoupila od stolu.

— Raději si sedni, řekl ohledavač, — sedni si tadyhle.

Svezla se na přisunutou židli kousek od něho, stačilo jen natáhnout ruku a dotkla by se špiček otcových prstů v silných pletených ponožkách. Kde vzal tak kvalitní ponožky, když neměl nic? napadlo ji.

— Kdy se to stalo? zeptala se pak.

— Tož muselo to být v průběhu noci. Spíš po půlnoci. Večer byl ještě v hospodě, seděl jsem tam taky. Bylo znát, že ho něco žere, seděl jak zařezaný a s nikým nemluvil, řekl Baglár.

Dora kývla.

— A kdo ho našel?

Janigena si odkašlala a hlubokým, jakoby nazlobeným hlasem řekla: — Já.

Chvíli to vypadalo, že víc už neřekne. Když ale viděla, že všichni čekají, že svůj nález popíše zevrubněji, pokračovala: — Šla jsem ráno po spodní cestě a proti nebi se rýsovala vaše oskeruše jinak než jindy. Byla taková ohnutá k zemi, něco ji tížilo. Vypadalo to jak pytel... to tak visel on. Vyběhla jsem rychle, ale už mu nešlo pomoci. Musel tam viset od noci, dodala a kopla špičkou zabahněné holínky do vystouplého prkna podlahy. Z podrážky se jí oddělil kravěnek, přišla sem asi rovnou z ranní směny v JZD. Taky tak byla cítit.

V místnosti bylo stále ticho. Ozývalo se jen loupání, jak Jakoubek vytrhával třísky z rámu dveří.

— Tož já ti pomůžu s přípravou, rozloučení se musí konat, to se nedá nic dělat, řekla nakonec Baglárka, a když viděla, že Dora není s to nic namítat, rozdělila úkoly: — Baglár mu vezme míru a sjedou tuhle s ohledavačem do Hrozenku na faru a za truhlářem, Janigena by mohla oběhnout sousedy a přivést zpěváka a my ho zatím omyjeme. Naše Lidka zadělá na pagáče, a o pálené říkejte všichni cestou sousedům. Ať ho vezmou s sebou.

Odpoledne Dora neklidně přecházela po místnosti a sledovala, jak Baglárka ohřívá vodu, chystá solný roztok a svléká mrtvého. Než tomu stačila zabránit, strhla z něj i trenky, prostě je rozstříhla nůžkami a vhodila do ohně v peci.

— Stejně by to tu večír jen smrdělo, hrozně si do nich nasral, řekla přitom.

Otcovo tělo před Dorou leželo takové, jak je pán Bůh stvořil — s mrňavým šourkem mezi nohama, který zase stvořil ji. Nahé, olysálé, šedivé tělo. Tělo jejího otce.

Doře se sevřel žaludek.

Baglárka neúprosně pokračovala. Hodila po Doře hadr, sama se chopila hrnce s horkou vodou a postavila ho na židli vedle stolu.

Omývaly mu jednu končetinu po druhé, jedna držela, druhá otírala, všude. Když Dora po jeho těle přejížděla hadrem, měla chuť vytrčit prsty a zadrat se mu nehty hluboko do kůže. Rozdrápat ho celého, aby mu tekla krev. Jako matce. Neudělala nic. Omyly ho a nechaly ležet tak, jak byl, dokud mu na horké peci nedoschlo vyprané oblečení.

Když se začalo stmívat, byl už připravený. Umytý, oholený, učesaný a oblečený. Položili ho na bílou cíchu do hrubě stlučené rakve. V poledne ji na potahu přivezl Baglár spolu s židlemi, které teď rozestavěly prostorem místnosti.

Když na vychladlou pec rozmístily talíře s pagáčky, zaslechly první útržky zpěvu.

— Zpěvák s tetkama jdou, řekla Baglárka a zapálila svíčku u hlavy mrtvého, — za chvíli to začne.

Dora znervózňela. Do té doby se mohla soustředit jen na práci. Její režim jí diktovala Baglárka a neustále přitom mluvila. O všem. O úrodě, o počasí, o dobytku, o JZD, o novém faráři, stále z ní plynul proud slov, který Doru zbavoval nutnosti myslet na to, co dělá. Teď se ale přiblížila chvíle, kdy bude muset vyklouznout z rytmu bezmyšlenkovité práce. Čekalo se, že se začne chovat jako někdo, kým se dávno necítila. Jako dcera. — Nemáš hlad? otočila se k Jakoubkovi. Celý den je pozoroval z pece, z místa, které měl rád i v jejich domě na Bedové. Kývl a začal se pomalu škrábat dolů.

— No baže, skoro jsme zapomněly. Tady si vezmi ze dva pagáče a počkej, později ti dají z toho, co přinesou, posunula k němu Baglárka mísu s pečivem.

*Odpočiň po práci denní,
bratře najmilejší,
a dočkaj slavného vzkříšení,
vždyť jsi umřel v Ježíši,
jenž je život sám...*

Zvenčí do chalupy doléhaly tóny táhlé písně a krátce nato dovnitř vkročila Janigena se zpěvákem a za nimi sousedky.

Dora se postavila, Jakoubek se jí křečovitě chytil za ruku. — Vítejte, řekla příchozím Baglárka a nabízela jim z mísy pagáčky. Každý si vzal po jednom, pohladil Doru i Jakoubka po vlasech a na plotnu postavil přinesený dar. Brzy se na peci tísnily lahve s pálenkou, různé druhy zeleniny, mléko, dokonce i tlačěnka. Muži ze sousedství, kteří se k rozloučení trousili postupně, už si brzy neměli kam stoupnout. Dokonce i pec byla obsazená, zabrala ji místní děcka. Několik příchozích muselo zůstat před otevřenými dveřmi na zápraží.

Doru a Jakoubka posadili hned vedle stolu a za hlavu mrtvého, čelem k publiku, se postavil zpěvák.

— Tož vás tady všechny vítám..., řekl do prostoru a všichni se rázem ztišili. Upírali oči na něj i na ně, Dora je cítila v týlu i po stranách, všichni je pozorovali. Chtěli vidět, jak se budou chovat. Jestli budou plakat. To je povinnost, plakat a naříkat se musí. To podle ní by měly tety plačky halasit a doplňovat tirádu jejího naříkání. Jenže ona to neudělá, ona ani nevzlykne.

— ...vás všechny, co jste se přišli rozloučit s nebohým Matyášem Idesem, vítám příbuzné i sousedy, vítám aj jeho nebohé siroty. Počastujme se nejprv modlitbou, řekl zpěvák.

Lidé v místnosti se začali modlit.

I Dora sepjala ruce a tiše pohybovala rty. Přemýšlela u toho, co strýce Machalu vedlo k tomu, že se stal zpěvákem mrtvých. A kdy se jím stal. Co si vybavuje, nepamatovala na Kopanicích jiného zpěváka než jeho. Zdědil to po svém otci? Po svém dědovi? Vzal na sebe to břímě loučení s pozůstalými dobrovolně? Vždyť si tak zadělal na pěkný malér. Šplhával na některou ze vzdálených kopanic v létě i v zimě, kdy jsou cesty zavalené nafoukaným sněhem, a musel vybavovat poslední věci mrtvých. Jak se vůbec naučil se s nebožtíky tak ztotožnit, že mohl tlumočit jejich poslední myšlenky příbuzným? Dora zapochybovala, že by znal poslední úmysly jejího otce.

Společná modlitba skončila a zleva k ní připutovala láhev páleného. Chtěla odmítnout, ale pak si to rozmyslela a polkla několik doušků. Silná kořalka jí spálila hrdlo, div se neudávila.

Mezitím se místností rozlehl zpěvákův tklivý hlas. Do ticha se zařezávala píseň o útrapách Ježíše Krista a o mukách, která čekají nekající hříšníky v pekle. Byla to píseň, během níž se začínalo naříkat. Světnice v jejich domě byla ale děsivě tichá.

*Rožňte mně svíci směle,
moji rozmilí přátelé,
již sa s vami smutně lúčím,
a Bohu vás teď porúčím...*

Machala donotoval poslední sloku a ztichl. Pátravě se pak podíval po Doře, a když se setkal s jejím chladným pohledem, přestal čekat na její náрек, zavřel oči a zhluboka se nadechl. Když je zase otevřel, bylo všem v místnosti jasné, že je to Matyáš Ides, který teď jeho ústy promluví.

— *Já, nebohý Matyáš Ides, vás tu všechny pěkně vítám a rád tak pospolu vidím. Jsem, moji milí, věru rád, že jste nezabudnuli na mě nebohého a že jste se se mnou přišli rozloučit a mě doprovodit, protože co je přede mnou, to já nevím a mám aj z toho trochu strach. Z toho, co bude, až odsad' odejdu, zdali cesta dlouhá, zdali odpuštění, nebo zdali muka. Neb sám Bůh nebeský ví, že jsem kolikrát chybil. Aj proti přikázání se prohřešil. Ale já doufám v dobrého Ježíše, že mi odpustí. Vždyť byl Petr svatým Petrem a chybil, a bylo mu odpuštěno. Když teda Pán Bůh odpouští hříšným lidem, tož aj vy hříšní lidi mi odpusťte. I já jsem chyboval, i vy jste chybovali, všeci jsme byli jednací...*

Za Dorou se ozval tichý vzlyk. Následoval další. Tetky plač-ky, posilněné kolující lahví páleného, začaly konat svou práci bez ohledu na Doru.

— *A proto vás ponejprv prosím: pro Boha Otce, pro Boha Syna, pro Boha Ducha Svatého, pro pět Kristových ran, co vás ode mě kdy kterého rozhněvalo, abyste mi to z lásky odpustili.*

Nejdřív se obracím k onomu světu a jako první se odprošuju své nebohé manželky Ireny. Odprošuju se za ten hřích, kterým jsem ti zkrátil život, odprošuju se ti tisíckrát a věř mi, moja, že co jsem spáchal na tobě, spáchal jsem i na sobě. Nikdy jsem nepřestal banovat, čeho jsem udělal, a ta výčitka mě provázela až do posledního dechu. Odpusť mi, prosím, a věř, že jsem se často modlil, abys aspoň tam v Pánu našla klidu a spokojnějšího bytí, než jsem ti já tady na zemi připravil.

Druhak se obracím k tobě, moje milovaná prvorozená dcero. Tebe jsem měl rád jako svoji vlastní duši, a i tak jsem ti ublížil, když jsem ti mamu vzal. Věř mi, že mě to nepřestalo rmoutit až do konce mých dnů. Kdybys mohla, odpusť mi moji vinu. Byl

jsem jen člověk s velkými chybami, ale neláska k tobě, Dorlička, k nim nepatřila. Odpuť mi pak, že jsem ti pokazil dětství, nechal tě vyrůstat mezi cizími a že jsem ti na krk uvalil starost o bratra. Odpuť mi, i když jsem mohl vidět, že svůj úděl neseš statečně, odpuť mi, jestli můžeš, a pouč se z mojich chyb.

A tak učiň i ty, můj synek Jakub, můžeš-li. Obracím se k tobě se stejnou prosbou o odpuštění za to, že jsem ti mamu vzal a že jsem se s tebou nikdy neporovnal, že jsem byl špatným tatou. Věř mi, že i já jsem tím trpěl, zvlášť ty poslední roky, kdy jsem nestrávil minutu, abych si všechno, co jsem na tobě a Dorle napáchal, nevyčítal. Však mě ty výčitky i ztráta vaší lásky nakonec dohnaly k tomuto činu nehodnému křesťanského člověka, a to, že jsem si na život sáhnul. Lepší je však pro mě smažit se v ohni pekelném než být svědkem vaší němé výčitky. Proto vás ještě jedenkrát prosím: odpusťte mi.

Ze zadu někdo Doře poklepal na rameno dnem lahve a Dora se znovu napila. Kořalka v ústech páčila už méně, hrdlem jí stékal příjemný žár.

Zpěvákovo skuhrání ji ani trochu nedojímalo, ostatně pochybovala, že poslední myšlenky jejího otce byly právě takové, takže o odpuštění nemohlo být ani řeči. Kéž by už tu šarádu měla za sebou, myslela si a litovala, že si nevynutila úplně normální pohřeb, bez loučení, bez zpěváka, bez plaček. Však by na to měla právo.

— Po druhé vás teď všechny prosím: pro Boha Otce, pro Boha Syna, pro Boha Duchu Svatého, pro pět Kristových ran, co vás ode mě kdy kterého rozhněvalo, abyste mi to odpustili. Obracím se k tobě, Juro Kovačín, co jsem ti chalupu podpálil. Byl jsem hlava horká a pil moc. Však jsme se neměli v hospodě tak často hněvat, jako by ty naše hádky měly jaký význam. Však jste nám

pak krávě porobili, co nám pošla, tož mi odpust' stejně, jako já ti odpouštím.

Aj k tobě se, Jano Gorčík, obracím, co jsem s tebou roky nemluvíval kvůli kopravazskej mezi. A co jsme si pomohli, však? Tys prosoudil peníze, já také. Bylo nám to potřeba? Za chvíli budeme vedle sebe ležet a těch pár metrů už teď stejně nikdo neobdělává.

A obracím se i k tobě, Marína Pecuchačka, aj tebe se musím odprosit. Když jsem byl mladý, slíbil jsem ti, že tě pojmu za ženu, a potom jsem to neudělal. Ulakomil jsem se na majetek, co měla moje nebohá. Vidiš, štěstí nám to nepřineslo, a ještě jsem půlku propil. K čemu majetek? K ničemu. Ale pozdě jsem si to uvědomil a nakonec tě ani nestihl odprosit. Tak mi to teda neměj za zlé a i ty mi odpust'.

Naposledy se vás všeckých odprošuju, jestli jsem vám kdy co zlého udělal, se všemi se loučím, všecko dobré vám vinšuju a prosím vás, abyste se za mě pomodlili tři otčenáše.

Tiše vzlykající plačky rázem ztichly a místností se rozlehl odřikávaný otčenáš.

Dora se kradmo rozhlížela po susedech zaujatě šeptajícími modlitbu. Klouzala pohledem po hlavách skloněných nad sepjatýma rukama, až se zastavila u Janigeny, která ji upřeně pozorovala z rohu místnosti. Dora se jejího zachmuřeného pohledu lekla. Co se děje? blesklo jí hlavou, ale vzápětí Janigena kývla směrem k Jakoubkovi a Dora pochopila. Mezi jeho dlaněmi složenými v klíně stála láhev pálenky, jejíž hladina klesla o dobrou třetinu. Zřejmě mu ji podstrčil některý z bodrých strýců, ať si chudák taky dá. A Jakoubek si dal a teď se na židli komíhal dopředu dozadu, k opěradlu a pak zase vpřed. Sotva ho stihla zachytit, aby se nesvezl k zemi. Dora mu vyškubla

láhev z rukou, úzkým hrdlem vystříklo několik kapek. Jen se na ni malátně usmál.

Třetí otčenáš dozněl.

— Tož, sousedi, a teď tu zůstaňte, jak je vám libo dlouho, pojezte, popijte a v dobrém na nebohého Matyáše Idese vzpomínejte. Ráno o desáté nás čeká pan farář.

Zpěvákova role skončila. Vyčerpaně se svezl na lavici za stolem, přímo naproti Doře, a přes okraj rakve se na ni smutně usmál. Světnicí se rozlehl šum, jak se lidé přemísťovali. Tlačenicí putovaly mísy s občerstvením a další láhve páleného. Plačky se sesedly kolem hlavy mrtvého a začaly zpívat táhlé smuteční písně. Matky vyháněly děti z pece a loučily se s ostatními sousedy.

— Ráno na hřbitově!

— S Pánem Bohem, Dorličko, Jakoubku!

— Tož jej tu oplačte, jak se patří, loučili se s významně pozdviženým obočím.

Dora se otrásla. Copak jim to ještě pořád nedošlo? Ona nikoho oplakávat nehodlá. Ráno si to budou na pohřbu šeptat všechny tetky, že jí ani slza neukápla. Ale ať.

Starostlivým pohledem přelétla místnost a vyhledala Jakoubka. Od stolu s rakví se odvalil do kouta, kde se choulil, škytal a omámeně zajíkal, kdykoliv se s ním někdo přišel loučit. Lidé ho hladili po světlých vlasech, blaženě lapal po jejich dlaních a bylo vidět, že mu stále nedochází, z jakého důvodu to sousedé, kteří se mu většinou vyhýbali, dělají.

Od Janigeny, která se k ní protlačila davem, si vzala láhev pálenky a napila se.

Místností se rozléhal šum hovoru sousedů, kteří chtěli zůstat na noc, a písně plaček, které začaly nabírat na rytmu.

Láhve páleného kolovaly, z talířů mizely pagáče a tu a tam se ozýval smích. Rakve a čerstvého nebožtíka v ní si už nikdo nevšimal — jako by jen usnul a ostatní se rozhodli ho nebudit.

Poslední, co si pamatovala, než ji Janigena odvedla ven, byl popěvek čardáše, který vyzpěvovaly opilé plačky, a Baglár, který se pokoušel točit prostředkem světnice s Tichačkou. Šlapali při tom po těch, kteří stejně jako Jakoubek usnuli schoulení na zemi, mezi záplavou prázdných lahví a rozbitých talířů.

Druhý den probíhal o poznání lépe. Už od brzkého rána Doru zaměstnávala řada úkonů, na které dohlížela Baglárka. Vyšplhala se na Koprvasy už o páté, probudila všechny, kteří v chalupě zbyli, a její elán se nemilosrdně rozlil zatuchlou světnicí.

Dora si stihla jen omýt obličej studenou vodou a vrhla se do práce. S přísnou pečlivostí dodržovala všechno, co bylo k odprovození nebožtíka potřeba. Za unaveného zpěvu plaček vysmýčila kuchyni a všechny zbytky a odpadky vhodila do ohně v peci, aby se po rozloučení neměl mrtvý pro co vracet. Než ho přiklopili víkem, položila mu na víčka dvě drobné mince, aby měl na převozníka, bedlivě hlídala zatloukání hřebů do rakve, aby se kvůli špatně provedené práci nedral ven, dávala pozor, aby nebožtík z domu odcházel skutečně nohama napřed a aby chlapi klepli rakví o práh domu přesně třikrát, aby se mrtvý s domem pořádně rozloučil. Pak už si jen přehodila zástěru svého kroje rubem ven, aby nebožtík věděl, že ho propouští, a šla s průvodem s rakví dolů do Hrozenku.

Nebyla by do sebe řekla, že bude tak úzkostlivě lpět na všech tradicích a že je bude tak přesvědčeně vykonávat. Ale

v případě jejího otce a jeho věčného spánku provedla všechno, do puntíku, aby měla pocit, že je jeho návrat skutečně vyloučený.

Obřad v kostele byl krátký. Nebylo toho moc hezkého, co bylo možno o nebožtíkovi říct, a také nebyl důvod poskytovat útěchu pozůstalým. Dora se vrtěla. Několikrát se ohlédla po Janigeně, několikrát se podívala na hodinky. Nakonec do ní Baglárka drcla a šeptla, že se chová nevhodně. Možná, říkala si Dora v duchu, ale už aby odtud byla pryč.

Stejně nepřítomně kráčela i na hřbitov.

Rakev do hrobu zajela tiše. Dora hudbu neobjednala a po vysilujícím včerejšku tam ani nebyla žádná z plaček, které by zbyly slzy. Její pohled se víc než k několika černě oděným sousedům, kteří jeden za druhým házeli hroudy hlíny do jámy pod jejich rodinným náhrobkem, stácel k větvím stromů kolem hřbitova. Ještě aby teď někdo v Hrozenku brzy zemřel, a pak už mezi jejich šumícím listím nebude muset hlídkovat otceva duše, která si vymění stráž s nově přibývším nebožtíkem. A pak odplyne do pekla.

Teprve později v hospodě se Dora zklidnila. Objednala dvě láhve páleného, aby spolu s Baglárovci, Tichačkou, Janigenou a knězem mrtvému zalili oči, a každému pivo. I otci, kterému byla vyhrazena židle v čele stolu. Pozorovala ji celou dobu a měla přítom neodbytnější pocit, že ji odtud sleduje, než jaký měla, když jeho tělo včera leželo přímo před ní. Ale nic. Pivo před prázdnou židlí pomalu zvětrávalo a hladina přistrčené štamprle páleného se ani nehnula.

Je skutečně pryč? Zmizel z jejich života? Opravdu se může zbavit toho strachu, že ho potká, že na něj někde narazí? Jako se to ostatně jednou stalo.

Došlo k tomu druhý měsíc poté, co se vrátil z kriminálu, když s Jakoubkem stoupali nahoru na Žítkovou, unavení po dlouhé cestě z Brna. Zahlédla ho, jak sestupuje po cestě od jejich domu z Koprvas, shrbený, starší, šedivý, ale jinak stejný, jak si ho vybavovala z dětství. Pořád hezký muž. Ostře tehdy Jakoubkem cukla a přidala do kroku tak, že ho za sebou skoro táhla. Minuli otce o pár metrů. Stál před křížením cest a vypadal, jako by uviděl ducha. Dora s Jakoubkem přešli bez pozdravu a neohlédli se ani jednou. Zbývající měsíce do své smrti se o nic nepokusil.

Cestou do Brna přemýšlela, proč to nikdy nezkusil. Nebo proč se aspoň nepokusil napsat jim dopis. Nikdy. Ani z kriminálu, ani poté, co se vrátil. Všechno mu to přičetla k tíži, ale nakonec se na sebe rozzlobila. Jak to, že o něm vůbec ještě přemýšlí? Zmizel přece pod zemí, a tím to všechno končí, přesvědčovala se. Co bylo, bylo.

Od té doby na něj pomyslela už jen jedinkrát. A to když jí Baglárka o příští sobotě řekla, že zmizel provaz, na kterém se oběsil. Prý ho někdo určitě ukradl proto, že se bude soudit. Kdo má totiž provaz oběšence, na toho si nikdo nepřijde. Vyhraje každý soud.

Dopis

A po tom všem, co se v minulosti stalo, po tolika dalších letech, co už její otec pokojně ležel v hrobě, po ní Irma chce, aby s ním promluvila. Zbláznila se snad? Promluvit s otcem? Nesmysl.

Utíkala od ní, div se cestou nepřerazila.

U Baglárky vyzvedla Jakoubka, ani meltu si s ní nevybila. Spěchala dál, výš, co nejdřív domů. Ale ani tam ji roztrpčení nepřešlo. Když krájela chleba k večeři, řízla se do prstu. Nebyla schopná se soustředit. Pobíhala po místnosti s krvácejícím prstem v puse a snažila se najít náplast.

Jakoubek seděl zaraženě v koutě a udiveně ji sledoval.

Tu noc se jí usínalo špatně.

Převalovala se a dřevěná prkna dubové postele v rohu místnosti skřípala do jinak tiché noci. Před očima jí defilovali všichni, kteří se tehdy přišli rozloučit s jejím otcem, všichni, v jejichž očích mohla číst buď přehnanou shovívavost, nebo odsudek za to, že nedostála tradici loučení. Znovu se jí vybavila tvář každého z nich, a nakonec Janigeny. Té jediné to bylo jedno. Prudce zatoužila, aby se tu dnes objevila a rozptýlila její chmury, jako tehdy poprvé.

Přijď, přijď, přála si usilovně.

Ale minuty ubíhaly a nic se nedělo. Jen marní čas, pomyslela si, lepší bude vyjít na chvíli ven, nadýchat se čerstvého vzduchu, snad se jí pak bude usínat lépe. Vstala, zabalila se do kabátu a vyšla před dům.

Pára se jí srážela u úst, když zhluboka vydechovala do podzimní chladné noci. Bylo v ní už cítit zimu, uvědomila si, když upřeně pozorovala jasný srpek měsíce visící vysoko na hvězdamí poseté obloze. Hlavou jí vířily všelijaké myšlenky. A ačkoliv se snažila sebevíc, vždycky nakonec zabloudily k tomu, co jí řekla Irma. Teprve teď si uvědomila, že ji její poslední slova rozrušila tak, že od ní vyběhla, aniž by se stihla zeptat na to nejdůležitější, kvůli čemu za ní vlastně šla — jak to bylo se Surmenou a co s ní měla společného Mahdalka.

Ještě chvíli rozmrzele postávala na zápraží, pak ji ale zima donutila vrátit se dovnitř. Ve chvíli, kdy sahala na kliku, se ale zdola z cesty ozval tlumený zvuk. Byla to Janigena. Její vysoká, mužsky rozložitá postava se pružně pohybovala loukou ozářenou měsícem. Nad hlavou v chundelaté čepici, pod níž měla zastrčené přísně sčesané dlouhé vlasy, měla zdviženou ruku, mávala a jako už před chvílí znovu slabě hvízdla. Pak ukázala směrem na Koprvasy. Dora neváhala ani chvíli. Přitáhla si kabát pevněji k tělu a vyrazila za ní.

Mrzutost Doru ale neopustila ani druhý den. Provázela ji celou dobu, co se s Jakoubkem potulovali po stráních, a neopouštěla ji, ani když ho pozorovala, jak vesele trhá suchou trávu a sbírá

barevné listy sfouknuté na louky od lesa a v úžasu zkoumá jejich kresbu rozkládající se místy do torzovité mřížky.

— Příští týden si vyjdeme do lesa, slibovala, když musela přerušit jeho zábavu, aby stihli autobus do Brna.

Později odpoledne Jakoubek vplul mezi chovance ústavu a Dora se vydala domů. U vstupu do domu ze zvyku otevřela poštovní schránku. Nečekala, že v ní něco v neděli večer bude, ale bylo. Dopis musel přijít v pátek. Byl z Ministerstva vnitra České republiky. Spěšně roztrhla obálku a špičkami prstů vytáhla natříkrát složený list.

Vážená paní Idesová,

k Vašemu požadavku ze dne 18. října 1998 o zpřístupnění personálního svazku agenta Státní bezpečnosti dovoluujeme si Vám oznámit, že personální svazek agenta ŠVANC JINDŘICH Vám v současné chvíli nemůžeme zpřístupnit, neboť podle zákona č. 140/1996 Sb. takový svazek, byl-li na tajného operativního pracovníka StB veden, lze k nahlédnutí předložit jen tzv. oprávněným žadatelům. To znamená, že o personální svazek agenta StB může zažádat pouze osoba sledovaná, kterou je v případě svazku s kr. názvem SURMENA pouze sledovaná Terézie Surmenová. Po smrti sledované osoby může nárok na zpřístupnění personálního svazku agenta StB uplatnit podle §4 odst. 1 zák. č. 140/1996 Sb. pouze osoba oprávněná uplatnit právo na ochranu osobnosti zemřelého. Tuto podmínku zákona bohužel nesplňujete.

Stejné podmínky se týkají i zpřístupnění svazku případu BOHYNĚ, k němuž Vám však můžeme sdělit, že byl v r. 1974 skartován.

Mgr. Karel Dolejší, vedoucí Odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR

V Praze 20. listopadu 1998

Výborně. Nepříjemný víkend nemohl skončit hůř.

Dora si dopis přečetla ještě jednou. Zklamaně jej pak vložila zpět do obálky a pomalu stoupala po schodišti ke svému bytu.

Tak ona není osobou oprávněnou chránit Surmenu! Jenže když už ne ona, tak nikdo.

Rozlila se v ní hořkost a zoufalá bezmoc, a než za ní zapadly polstrované dveře, zmocnil se jí smutek ještě tíživější než předtím.

O chvíli později na její tělo dopadaly kapky horké vody prýstící silným proudem z kohoutku. Hladina se pomalu zdvihala a ohřívala husí kůži, která jí naskočila, když se nahá opřela o studenou vanu.

Usilovně přemýšlela.

Z dopisu vyplývalo, že víc se touto cestou nedozví. A že zrovna ti, v jejichž popisu práce byla nápomoc při odkrývání zločinů minulosti, jí svým úřednickým desaterem svázali ruce a pod nohy hodili klacky, které nešlo překročit.

Zamyšleně si na oblinu břicha nahrnovala horkou vodu, která jí v prohlubni pupíku vytvořila mělké jezírko, a pozorovala své ruce, jak si jako nemotorné ryby klestí cestu vodním sloupcem. Jedna z nich byla svázaná vybledlým červeným náramkem, který jí kdysi darovala Surmena. Její vlastní teta. Mohl snad existovat ještě jiný důvod, proč by jí, pokrevní pří-

buzné, neteři, neumožnili pokračovat v pátrání po jejím osudu přímou cestou? ptala se v duchu a do mysli se jí vkrádaly útržky zaslechnutých příběhů o krytí identity bývalých agentů StB, kteří ještě dnes figurovali v mocenském aparátu. To ale nemůže být případ nějakého regionálního referenta, ujišťovala se, nesmí podléhat paranoidním představám!

A jako by je chtěla zaplašit, v náhlém popudu, který překvapil i ji samotnou, začala vši silou vířit hladinu vody. Vyvstávaly z ní pomalu kopce pěny a stoupala levandulová vůně. Nepřestávala, dokud celé její tělo nepokryl sněhový plášť. Teprve pak znehybněla a unaveným pohledem těkala z místa na místo. Uklidňující emulze, stálo na přebalu plastové lahve v rohu vany. To bylo přesně to, co potřebovala, říkala si, když ji před několika dny kladla v drogerii na dno košíku. Dnes proudem vody vymyla zbytek, ale o nic klidnější se necítila.

Zavřela oči a chvíli tiše ležela. Koupelnou se rozléhal jen její pravidelný dech.

Najednou se zhluboka nadechla a prudce sklouzla pod hladinu, obličej i vlasy zmizely v pěnovém vodním sloupci, jen kolena se vyhoupla výš. Když to nepůjde s přispěním těch, kteří tu byli od toho, aby jí podali pomocnou ruku, půjde to jinak, umínila si, než se s hlasitým prskáním zase vynořila nad hladinu. Vypátrá toho člověka, co byl podle ní zodpovědný za to, jak Surmena skončila, sama!

Josefína Mahdalová

Jaro se už dávno převrátilo do horkého léta, když se jí konečně podařilo zastihnout Baglárku zase doma.

— Kdepak jste byla, tetičko? Několikrát jsem vás tu hledala, zeptala se Dora, když se usadily v příjemném chládku lípy za domem.

— To ti doktoři, nejradši by všechno řezali, nechali si mě ve špitálu skoro měsíc. Ale teď mám aspoň pokoj. Irma mi na to dala ještě nějaké zeliny a hojí se to dobře..., říkala a pod sepranou letní zástěrou si poklepávala na levý bok.

Při podzimní návštěvě u Baglárky a Irmy si Dora dobře všimla, jak se žádné z nich nechce pokračovat dál, k Fuksenině vychovatelce. Dobře viděla, jak se obě vykrucují, jak ze sebe chrlí další a další příběhy, ale na co se jich ptala, neodpovídí. Co to bylo kolem Mahdalky za tajemství, do kterého se nikomu nechtělo píchnout? Dora o tom ještě chvíli přemýšlela, ale pak to nevydržela a obrátila se na Baglárku s přímou otázkou.

— Mahdalka? opáčila nejistě Baglárka. — Že ti Irma naznačila, že měly s Justýnou ve Fukseně společnou příbuznou?

Dora přesvědčeně kývla.

— No, eh, to asi ano... ale, děvče, já nevím, jestli si to správně pamatuju...

— Ale tetičko! řekla už rozladěně Dora. — Jsem Justýnina vnučka, mám právo znát své příbuzné! A kdo jiný než vy, kmo-tra, by je měl znát taky!

Baglárka rozpačitě pokrčila rameny a pak řekla: — No co už, pravda... já myslím, že Mahdalka byla vaše teta...

Dora na ni vytřeštila oči, nečekané sdělení ji zaskočilo. Baglárka poplašeně zmlkla.

— Teta?

— Eh, ano, pokračovala nejistě Baglárka, — nejstarší sestra Surmeny... ale pravda, vy jste ji znát nemohli. Odešla dolů na uherskou stranu zamlada, ještě před tím, než se narodila vaše mamka, která byla nejmladší. Odešla tam tehdy za ženichem, kterého si prý ovdověla, ale těžko říct, co je na tom pravdy. Přivdala se na Potočnou, k Mahdalům, proto se jí později říkalo Mahdalka... no a tam začala i bohovat.

— A vy si ji pamatujete, tetičko? zeptala se překvapená Dora.

Baglárka zaváhala, ale pak řekla: — Ano, pamatuju.

— Jaká byla?

Stará žena odvrátila tvář.

— O mrtvých jen dobře, řekla pak a vypadalo to, že víc nepoví. Dora si nespokojeně odkašlala a nesmlouvavě nadhodila: — Irma říkala, že to byla bosorka. Je to pravda?

— To že Irma říkala? Opravdu? vrtěla Baglárka udiveně hlavou, ale pak popuzeně pokračovala. — No ano, o Josifčeně se povídalo dost špatného. Škoda že ti to neřekla Surmena sama, možná to měla udělat.

Cítila, že když už to nakousla, nenechá ji Dora jen tak jednoduše vyklouznout. — Říkalo se, že v Josifčeně je zlá síla,

pokračovala tedy zvolna. — Neříkali jí bohyně, říkali o ní, že je bosorka. Tož takto nadávali i ostatním, když se jim nelíbilo, jak jim pobohovaly. Ale u staré Mahdalky to bylo něco jiného. Říkali o ní, že umí posednout zlým duchem, že umí uřknout, a že když se jí někdo znelíbí, umí na něj přivolat chorobu. Co je na tom pravdy, nevím. Pamatuju si jen to, co jsme zažily se Surmenou. Bylo to někdy po válce, možná zkraje padesátých let, kdy jsem k ní přivedla jakousi cizí ženskou. Potkala jsem ji dole u hřbitova, bloudila kolem silnice, motala se, a tu šla rovně, pak se zas vracela, tak jsem si říkala, že asi hledá cestu k nějaké bohyni. Chtěla jsem ji vzít k Irmě, k Hodulici nebo k Surmeně, podle toho, co z ní vypadne. Víš, co to bylo? Řekla jen, že je ze Zemianského Podhradí a že jí porobila Mahdalka. Víc nic. A vypadala přitom divně, celá taková pocuchaná, bílá jak papír, jakási celá bez sebe. Čapla jsem ji pod paží a bez rozmýšlení ji táhla na Bedovou. Hned mi došlo, že jestli schytala něco od Mahdalky, tak jí bude umět pomoci jen Surmena, která má stejné učení od jejich společné matky, Justýny Ruchárky. A taky že jo. Jen co jí ta ženská vyklopila, že se nepohodla s Mahdalkou o cenu jakéhosi čarování, věděla Surmena, kolik bije. Jako o překot postavila vodu na odvar, ženskou položila na postel, nohy jí podložila duchnou a mně poručila, ať z ní svléknu všechno, co by ji mohlo svírat po těle. Odvázala jsem jí šátek, sundala sukni, rozšněrovala boty, aby jí bylo volno, načež mi Surmena podala jakýsi hadr, který jsem jí měla přehodit přes obličej. I když ta ženská byla slabá jak komár, začala se ošívát, vůbec nechtěla držet, jako by ji ten hadr na tváři pátil. Tak jsem se s ní chvíli prala a vyděšeně jsem se ohlížela po Surmeně, která ještě pořád stála u rozpálené pece a nad kameninovým hrncem, do kterého naházela

snad už tucet bylin, mumlala cosi, čemu jsem nerozuměla, ale bylo to něco hrubého, temného, až mi šel mráz po zádech. To jsem ještě nevěděla, že to horší teprve přijde. Mělas vidět, co se dělo, když tu ženskou nechala pít připravený odvar, když jí do něho máčela ruce a když jí kapky z něj rozstříkovala po těle. Nejdřív jsem myslela, že ta ženská křičí, protože je příliš horký, ale pak jsem si uvědomila, že Surmena do hrnce vkládá ruce taky a přitom ani nehlesne. A ženská řvala, jako by na ni padaly žhavé uhlíky. Řvala a řvala, házela sebou jak divoká kobyla, ale pořád zůstávala přilepená ke slamníku, nezvedla se a neutekla, jak by jeden čekal. Vypadalo to celé jako vymítání, co asi dělávali kněží za dob, co se z čarodějnic vyháněl ďábel. Jen to tady prováděla Surmena v chalupě na Bedové. Když skončila, ženská ležela bezvládná, zpocená, a Surmena šla otevřít všechna okna i dveře. Říkám jí, co blázníš, ještě se nachladí, a ona na to, že to nevadí, hlavně když to půjde ven. Radši jsem se neptala, co tím to myslela. Ta ženská tam pak zůstala na noc. Já jsem běžela domů ke svým a za Surmenou jsem se zastavila až na druhý den. Našla jsem ji v chalupě samotnou a nezvykle rozmrzelou. Ptám se jí, co je, nedala ti dost? Jen mávla rukou a řekla, že na tom nesejde, ale že nechtěla počkat. Na co? ptám se jí zas já. A ona, že prý nechtěla počkat, až se do ní bude zkoušet zlý duch vrátit. Zlý duch? ptala jsem se překvapeně. Byla posedlá, řekla tehdy Surmena, byla posedlá a zlý duch o své tělo bojuje, vždycky se do něj zkouší vrátit. A ta bába bláznivá se cítila výborně, a že prý už je zdravá a děkuje a maširovala si to dolů z kopanice, vůbec neposlouchala, co jí říkám. Za týden je zpátky, na to vem jed. Jenže nebyla. Od Surmeny jsem šla dolů do Hrozenku a stávil jsem se v hospodě. Zrovna tam přijeli nějakí chlapi od

Trenčína, a že prý dole pod cestou, v říčce Drietomici, našli ženskou, ani nebylo poznat, že je to ženská, kdyby to nemělo pod zbytkem hlavy šátek a tělo omotané v sukních. Prý vy-
padala, jako by s ní zatočil nějaký vír a usmýkal ji o kameny
v řece pod svahem. Byla prý celá roztrhaná. To víš, že to byla
ona. Když jsem vyběhla nahoru na Bedovou za Surmenou, řek-
la jen, že Josifčena byla vždycky silnější než ona, Surmena,
a že s jejími dábly je neradno si zahrávat. Vůbec jsem tomu
nerozuměla, ale zapadalo to do toho, co se říkalo: od staré
Mahdalky radši dál. Však byla kdoví jaká a nakonec se pakto-
vala i s Němci, mrcha jedna. Ale o tom já nic nevím, uzavřela
už zase v rozpacích Baglárka.

Dora od ní odcházela zaražená. Překvapilo ji, že Kopanice
před ní mohly ještě něco skrývat. Ty Kopanice, na kterých
zná každý kámen, každý strom a každou pěšinu mezi stráně-
mi. Že mohly skrývat něco tak blízkého jí samotné, jako byla
vlastní teta.

Stoupali s Jakoubkem nahoru na Bedovou vlahým letním
podvečerem pomalu, jen co noha nohu mine, a Dora se ne-
mohla zbavit pocitu zrady. Proč jim o ní neřekli? Proč o ní
všichni, kdo si ji mohli pamatovat, mlčeli, a proč o ní nic ne-
našla ani mezi tou řadou nejrůznějších dokumentů, které jí
procházely pod rukama v archivech? Teprve teď jí připadalo
až neobyčejně podezřelé, že o ní během tolika let výzkumu nic
neobjevila. Jak je možné, že jí proklouzla mezi prsty? Vždyť
i když těžištěm její studie byla minulá staletí, narazila tu a tam
na něco o každé z bohyní, která na Kopanicích kdy žila. Našla
zmínky o těch dávných i o jejich nejmladších následnicích,
o těch nejvýznamnějších, i o těch méně mocných. O všech,

kromě Mahdalky, její snachy a Fukseny, celé té zvláštní, mlčelím zastřené rodiny.

A najednou jí to došlo! Vždyť sice žily v Hrozenkově, ale za potokem! V místě, které se jmenuje Potočná, a katastrálně přece spadá Potočná pod Drietomu. Je úplně jasné, proč na nic nenarazila v českých archivech a českých matrikách — pokud o nich existují záznamy, jsou samozřejmě vedeny na slovenských úřadech.

Magdaléna Ml̄kva

Materiálové přípravě pro diplomovou práci se Dora věnovala pečlivě. Nezůstal jí utajený jediný fond českých archivů týkající se magie a čarování, sjezdila půl republiky, aby shromáždila všechno, co mělo spojitost s historií žítkovských bohyní. Do rukou se jí dostala i kniha vyšetřovacích spisů bojkovického okresu, kam byly zanášeny případy trestných činů spáchaných v obci Žítková. Dora se divila, kolik udání podaných na bohyně mezi nimi našla. Kvůli neúspěšnému léčení, za podvod při věštění budoucnosti, kdy nepřišla výhra a žalobce ve víře v ni prosázel chalupu i dobytek, dokonce za úmyslné uvedení v omyl, když se nevyplnila věštba a dívka nezískala prorokovaného milého. Jinde zase našla zápis o šetření kvůli rvačce klientů v domě jedné z bohyní a nechyběla ani rvačka mezi bohyněmi.

Dora se usmívala: lidská hloupost a zhacené pletichy. Neví, proč ji nenapadlo, že podobných případů budou plné knihy i na Slovensku, odkud za bohyněmi chodily stejně početné davy klientů jako z české strany.

Následující dny, kdy jí u stolu v její pracovně hučel větrák aspoň trochu rozrážející nehybný dusný vzduch, strávila pátráním po pramenech. Než se týden přehoupl k poslednímu

dni, měla už odpovědi z trenčínského i bratislavského archivu. Nebude toho moc, ale něco snad přeče.

O několik dní později seděla v klimatizované trenčínské badatelně, kde se před ní vršil fond obce Drietoma včetně kronik, případových knih tamní četnické stanice a také Okresní četnické stanice v Trenčíně, tedy stohy a stohy knih záznamů o případech, které se udály v katastru obce sousedící přes hranici s Hrozenkovem. Listováním strávila celý den. Ale nelistovala nadarmo. Stížnosti na činnost bohyní čas od času vznášeli i slovenští občané, kteří měli pocit újmy. Neúspěšné léčení, trestní oznámení za pomluvu od muže označeného za zloděje, žaloba za prodej neúčinných bylin pro krásu a další a další případy. A když nakonec prošla protokolární knihu trestných činů z konce dvacátých let, konečně objevila, co hledala. Mahdalčinu stopu.

Josefína Mahdalová: 1927/234-SkS/26. 8. — pokus o vraždu, stálo v kolonce trestného činu. Chvějící se rukou si vypsala žádanku o vyhledání toho případu.

Trvalo to několik týdnů, ale nakonec jí z archivu trenčínské Okresní četnické stanice vygenerovali složku odloženou k nevyřešeným případům roku 1927.

Četnícka stanica v Skalici

čís.: 234-SkS/26.8.1927

Udanie Magdalény Míkvej na Jozefinu Mahdalovú a Alžbetu Ballekovú zo zabitia jej muža, Izidora Míkveho, zomr. 7. 8. 1927

Zápis z vypočúvania svedka

Ja, Magdaléna Míkva, rod. Kavková dňa 3. 7. 1905, bydliskom v Skalici, udávam, že pred piatimi rokmi, keď som

bola ešte slobodná, mala som vážnu známosť so svojim budúcim manželom Izidorom Míkvym. Pretože došlo medzi nami k pohlavnému styku, nezostala táto známosť bez následkov. Keďže som ešte bola mladá, veľmi som sa hanbila, že som už prespatá, a nikomu som sa o tom nezmienila. Na radu mojej krstnej mamy Alžbety Balekovej som vyhľadala bosorku Mahdalovú, čo žije na Kopaniciach, pretože Baleková mi povedala, že jedine táto mi môže s nechceným deckom pomôcť. Za Mahdalovou som išla začiatkom apríla, teda v čase štvrtého mesiaca, čo som bola samodruhá. Doma som povedala, že idem s krstnou mamou navštíviť nejakých jej známych, proti čomu naši nič nemali. Spoločne s Balekovou sme potom v piatok odišli ku Mahdalovej. Pretože ju Baleková dopredu upozornila, vedela už Mahdalová, o čo sa jedná, a hneď začala s čarovaním. V chalupe, z ktorej vyhnala muža, mala nachystané koryto, kam sme vyliali horúcu vodu. Do tej ma ponorili až po krk a musela som piť nejaký odvar, z ktorého si pamätám len chuť tabaku a muškátového oriešku. Zelín v ňom ale bolo viac, videla som, ako to Mahdalová varí. Za hodinu alebo dve, keď som stále ten odvar pila a ony na mňa prilievali horúcu vodu, zo mňa ten plod vyšiel. Potom už som sa mohla usušiť a vstať, ale pre istotu sme u Mahdalovej zostali ešte v sobotu, to som sa cítila slabá, a až v nedeľu ráno, keď mi už bolo dobre, sme odišli. Za túto službu som jej zaplatila 110 korún a sľúbila poslať päť laktov bieleho plátna, čo som aj učinila hneď, ako som domov prišla. To sa stalo v roku 1922, čo bolo rok predtým, než som sa vydala za zmieneného Izidora Míkveho. Rok po sobáši sa nám narodil chlapec Justín, úplne zdravý a normálne vyvinutý. Následkom

toho, že som ale skoro po pôrode ťažko pracovala, došlo u mňa k spadnutiu maternice, načo som začala trpieť silnými bolesťami, a to pri manželskom styku. Tomuto som sa potom vyhýbala, čo môj muž niesol s nevôľou. Začali preto medzi nami hádky a on najskôr začal piť a potom ma aj biť, a nakoniec si našiel inú babu. S týmto trápením som šla zase za krstnou mamou Balekovou a tá mi poradila znovu navštíviť bosorku Mahdalovú. Mužovi som povedala, že idem s Balekovou za príbuznými do Brna, a odišli sme za Mahdalovou. Tá ma uistila, že už sa viac nemusím báť a že mi od manžela pomôže. Najskôr som sa toho zľakla, ale Baleková aj Mahdalová ma uistili, že to nikto nespozná, že to bude vyzeráť, akoby môj muž umrel prirodzenou smrťou. Baleková mi potom tiež pripomenula, že sú to dva roky, čo jej nebožtík muž zomrel na mŕtvicu. Povedala tiež, že by nikto nepovedal, že jeho smrť prišla skôr, než to Pán Boh chcel, načo sa s Mahdalovou smiali a ja som pochopila, že v tomto ohľade má Baleková s Mahdalovou už skúsenosti.

Čarovanie Mahdalovej prebiehalo takto: na platni mala pripravenú akúsi zmes, ktorá bola zmiešaná z hlíny, vosku a ešte čohosi, do ktorej vysypala môjho muža vlasy a nechty, ktoré som so sebou na radu Balekovej priviezla. Do tejto zmesi čosi pridávala a čosi nad tým hovorila, čo my sme s Balekovou nepočuli, lebo sme sedeli pri stole v kúte chalupy a ja som z kusu spodného prádla môjho muža šila košieľku. Z toho, čo Mahdalová uvarila, som potom musela uplácať zlepenca, ktorý vyzeral ako človek, a obliecť ho do tej košieľky, ktorú som vlastnoručne ušila. Potom sme čakali na polnoc. Mahdalová chalupu celý večer čímsi vykurovala a pri tom sme všetky pili pálené, takže s blížiacou

sa polnocou sme boli unavené a akési malátne, čo neviem posúdiť, či spôsobilo pálené, alebo dym zo zelín. O polnoci mi Mahdalová pristrčila zlepenca a nariadila mi doň pchať špendlíky a ihly, bodat ho a driapať v mieste, kde má človek srdce. Keď som sa zdráhala, pretože som dostala strach, vzala Mahdalová zlepenca a robila to miesto mňa a pritom hovorila nejaké zaklínanie, ktoré si už nepamätám, len viem, že sa v ňom jednalo o vypustenie duše. Potom sme zlepenca pálili na všetkých končatinách sviečkou, máčali vo vode, znovu pálili a potom sme vyšli do lesa hodiť ho do mraveniska. Potom sme išli spať.

Ráno mi Mahdalová zliala vodu z toho, čo zostalo v hrnci po varení zlepenca, a prikázala mi dávať to počas deväť po sebe idúcich dní po kvapkách manželovi do jedla. Tiež mi prikázala dať jej 180 korún, ktoré musí dať na deväť omší, ktoré sa za smrť môjho muža musia nechať slúžiť v tie dni, keď mu budem dávať tie kvapky do jedla. Tieto peniaze som Mahdalovej dala, tiež päť laktov plátna, ktoré odo mňa chcela navrch. Potom sme išli naspäť domov, kde som počas deväť dní robila, ako mi Mahdalová prikázala. Za mesiac potom môj muž umrel, a to na infarkt, aj keď mal len tridsaťštyri rokov. To ma vydesilo natoľko, že som potom každý deň musela chodiť za Balekovou, u ktorej som plakala a hovorila jej, že to nejde, že to musíme nahlásiť, že sa musím ísť udať a že tú Mahdalovú musia zastaviť policajti, ak to neurobí Pán Boh, pretože jej čary sú veľmi nebezpečné. Baleková ma zaprisahala, nech nikam nechodím, ani ku spovedi, nech to nikomu nehovorím, že tým ublížim jej, sebe aj Justínovi a že sa aj tak nič nespraví. Ja som to ale nemohla vydržať a chcela som ísť k policajtom. To

keď som Balekovej oznámila, povedala, že ak to urobím, že pôjde ku Mahdalovej a že ďalší, koho raní mŕtvica, budem ja. To ma vydesilo úplne a najskôr som nevedela, čo mám robiť, ale keď som sa dozvedela, že Baleková zase odišla za príbuznými do Brna, o ktorých som vedela, že žiadni nie sú, napadlo ma, že odišla za bosorkou na Kopanice. Preto som sa dňa 26. 8. dostavila sem na stanicu a hlásim, ako to bolo, pričom priznávam svoju vinu na vražde manžela a túto vinu si chcem poctivo odpykať. Pritom prosím len, aby môj syn Justín bol zverený do opatery mojich rodičov, Jozefa a Anny Kavkovcov v Skalici.

Podpísaná Magdaléna Míkva

Oznámenie Četníckej stanice v Skalici

čís.: 234-Sks/29.8.1927

Pre Četnícku stanicu v Drietome

V prílohe tohto listu vám zasielame prepis oznámenia na Jozefinu Mahdalovú, bytom Drietoma-Potočná. Preverte a o výsledku preverenia nás neodkladne informujte.

Podpis: Vrch. strážmajster Krejzek, veliteľ stanice

Oznámenie Četníckej stanice v Drietome

čís.: 234-Sks/12.9.1927

Pre Četnícku stanicu v Skalici

Dňa 10. 9. 1927 bolo vykonané vypočúvanie Jozefiny Mahdalovej, rod. Surmenovej, k prípadu č. 234 SkS/29.8.1927.

Mahdalová poprela, že by poznala menovanú Magdalénu Míkvu, a poprela, že by ju niekedy navštívila. V dni, ktoré uviedla v oznámení Míkva, uviedla Mahdalová, že bola na poli, kde pracovala s rodinou, čo potvrdil jej muž Ján Mahdal a jej svokra žijúca s menovanou v spoločnej domácnosti. K tomuto potvrdzujeme, že Mahdalovci obhospodávajú asi 1,5 ha poľa, a to silami troch dospelých osôb vyššie menovaných.

Ďalej oznamujeme, že Jozefina Mahdalová je v mieste svojho bydliska známa praktizovaním akéhosi druhu mágie, pričom je obávaná a nazývaná ako bosorka. Z tohto dôvodu je známe, že ju často navštevujú ľudia miestni aj cudzí, o ktorých táto tvrdí, že im pomáha.

Už skôr bola niekoľkokrát vyšetrovaná pre trestné činy spojené s týmto jej pôsobením, konkrétne roku 1919 za posadnutie zlým duchom ženy, ktorá spáchala samovraždu, roku 1922 za ublíženie na zdraví s následkom smrti muža z Hornej Súče, ktorého kone údajne uriekla a nechala splasiť, pričom si tento zlámal väzy, roku 1925 za šírenie nákazlivej choroby, roku 1926 za založenie požiaru. Žiadny z vyššie uvedených trestných činov jej ale nebol dokázaný.

Podpis: Vrch. strážmajster Lukšo, veliteľ stanice

Četnícka stanica v Skalici

čís.: 234-Sks/23.9.1927

Návrh na odloženie prípadu

Dňa 26. 8. 1927 sa na Četnícku stanicu v Skalici dostavila Magdaléna Míkva, rod. Kavková, ktorá oznámila spáchanie

trestného činu vraždy jej manžela Izidora Míkvého, ktorý zomrel na srdcovú zástavu dňa 7. 8. 1927. Míkva uviedla, že tohto činu bola spolupáchateľkou, za ďalších spolupáchateľov označila Alžbetu Balekovú zo Skalice a Jozefinu Mahdalovú z Drietomy-Potočné. Posledná menovaná pritom mala čin naplánovať a pripraviť odvar, ktorý potom Míkva podávala zosnulému Míkvemu do jedla.

Vyšetovanie vrch. strážmajstra Lukšu z Četníckej stanice v Drietome nepreukázalo, že by Mahdalová Míkvu alebo Balekovú poznala alebo sa s nimi dokonca stretávala.

Vyšetovanie vrch. strážmajstra Krejzu z Četníckej stanice v Skalici nepreukázalo, že by Baleková poznala alebo dokonca navštívila Mahdalovú. Menovaná však potvrdila, že sa jej Míkva často chodila sťažovať na súžitie s manželom Izidorom Míkvym, kvôli ktorému sa veľmi trápila, a to tak, že často hovorila, že sa z toho raz zblázni. Baleková uviedla, že Míkva sa jej zdala duševne nevyrovnaná, čo sa malo ešte zhoršiť potom, čo si jej muž, Izidor Míkvý, údajne našiel známosť. Kto bola táto známosť, Baleková nevedela. Menovaná ďalej uviedla, že v posledných rokoch niekoľkokrát navštívila svojich príbuzných v Brne, menovite Rozáliu Píšovou, bydliskom Brno-Koliště, u ktorej tiež raz nocovala s Míkvou.

Vyšetovanie strážmajstra Bendu zo Zemskej policajnej stanice Brno ukázalo, že uvedená Píšová je sesternica Balekovej a táto ju v dni uvádzané Míkvou skutočne navštívila a tiež tu prenocovala.

Lekársky posudok vypracovaný MUDr. Stejnom z miestneho zdravotného strediska v Skalici potvrdil, že Izidor Míkvý zomrel na zlyhanie srdca, pričom toto by sa skôr či neskôr

stalo, lebo pri dodatočnej pitve bolo zistené, že trpel nedoliehaním srdcovej chlopne.

Udanie podané Magdalénou Míkvou sa teda nepodarilo preukázať. Vzhľadom k tomu, že Míkva behom vyšetrovania zomrela, a to dňa 21. 9. 1927 vplyvom dopravnej nehody, nebolo možné konfrontovať ju s výsledkami vyšetrovania.

Navrhujeme prípad č. 234-SkS/29.8.1927 odložiť.

Podpis: Vrch. strážmajster Krejza, veliteľ stanice

Dora zaklapla složku odloženého prípadu a chvíli ji bez hnutí pozorovala.

Náhoda?

Byla smrt Izidora a Magdalény jen shodou okolností? Stalo by se to, i kdyby Míkva Mahdalku nenavštívila? Strážmistr Krejza byl evidentně přesvědčený, že ano. Jeho svět byl zbudovaný na přísně racionálních základech a vládly v něm nezpochybnitelné fyzikální zákony. Nějaké čarování do něj nepatřilo. I Dořin svět byl takový. Svět Dory-vědkyně měl stejně pevné kontury jako svět strážmistra Krejzy. Ale svět kopanické Dory, ten byl jiný. Za hradbou řádu a zřetelných, dotknutelných věcí cítila ještě cosi jiného. Cosi, co se pohybovalo za hranicí toho přesně změřitelného světa. Něco, kvůli čemu nevěřila, že souběh tolika zvláštních událostí by mohla být náhoda. To v ní hlodal bílý hádek.

Když odcházela z archivu, byla přesvědčená, že na těch řečech o zlu dřímajícím v Mahdalce něco je. A co víc, měla neodbytný pocit, že to zlo se týká i jí.

ČÁST III

Modrá složka

Od doby, co si v pardubickém archivu nechala okopírovat obsah modré složky, hubené součásti Surmenina spisu přiložené k samému konci svazku, uběhl už skoro rok. Už skoro rok Dora věděla, že to, čemu víc než dvacet let věřila, nebyla pravda.

K listinám z modré složky se během té doby vrátila několikrát. Pečlivě je pročítala a pátrala po literatuře dostupné v Čechách, která by jí trochu objasnila jejich kontext. Kupudivu toho nebylo moc. Jen kusé zprávy, útržky, které neskládaly plnou informaci.

O něco víc našla na internetu. Záznamy o studiích v německém odborném tisku, jako byl *Historische Zeitschrift* nebo *Zeitschrift für historische Forschung*, jejichž výtisky si mohla prezenčně zapůjčit v lipské Deutsche Nationalbibliothek, několik bulvárních článků odkazujících k archivu čarodějnických procesů v polské Poznani, poměrně stručnou informaci na jeho stránkách psanou jen v polštině, a to bylo všechno. Poznaňské Archiwum Państwowe shromažďovalo poměrně dost materiálů, ale po několika dnech, kdy se prokousávala soupisem jeho fondů, zjistila, že odpověď na to, co hledala,

stejně nenachází. Nechala tedy marné práce a napsala na všeobecný kontakt archiwum@poznan.ap.gov.pl, který byl uveden na stránkách, a čekala.

Teď, po několika měsících řídce vyměňovaných dopisů, musela teprve ocenit pružnost českých archivních institucí a ochotu jejich pracovníků. Když si vzpomněla na pana Bergmanna v uherskohradištském archivu, jenž jí do noci pomáhal vyhledávat ve stozích svazků protokolárních knih, které jí přivezl na osmi přeplněných vozících, nebo na paní Borovou z Valašského muzea, která jí po pracovní době zasílala fotografie listin z konce osmnáctého století týkajících se tamního procesu s bohyní přistěhovanou ze Žítkové, uvědomila si, jak vysoký standard české archivy mají. Nebo že by zafungovalo něco lidského, co otevřela zmínka o žítkovských bohyních? Bylo to v případě telefonátu do jednoho z regionálních muzeí. Měla pocit, jako by vyslovila zaklínadlo.

— Obvykle to sice neděláme, ale pokud říkáte, že na ně vedete výzkum, tak já se na to podívám... víte, vyprávěla mi o nich babička, když jsem byla dítě, a ty jejich schopnosti mi připadaly fascinující. A dáte nám vědět, až tu práci dokončíte? ptala se na druhé straně telefonu archivářka.

Zato na odpověď z poznaňského archivu čekala plnou lůtu uvedenou na jejich stránkách — měsíc. Ale pak, po čtyřech týdnech nejistoty, jestli nepsala na dávno zmrtvělou adresu, přišla první zpráva a korespondence se rozběhla. Vytištěné kopie těch dopisů teď ležely na jejím klíně, stejně jako celý obsah modré složky okopírované ze Surmenina svazku. Seděla v nočním autobusovém spoji, který se měl následujících devět hodin kodrcat silnicemi vzhůru, od Brna na sever, do Poznaně, a zběžně pročítala dokumenty ze složky.

Zastaralá karosa, která se od vnitrostátních linek lišila jen možností sklopného sedadla, ukusovala cestu po úzké okresní silnici, míjela Svitavy, Litomyšl, v horách pak stoupala po neupravované cestě a občas nadskočila tak, že se Doře bolestivě zvrátila hlava a oči svezly z vlnících se řádků.

PŘÍSNĚ TAJNÉ!!

Ověřený překlad průvodního dopisu nalezeného na zlínském pracovišti gestapa, kartotéka D.

Originál viz spis BOHYNĚ.

Mein Reichsführer!

V depeši zasílám dosavadní výsledky terénního výzkumu z moravsko-slovenského pomezí, které plně potvrzují původní premisu jak o enklávě autochtonního germánského obyvatelstva, tak i o mystických praktikách zdejších žen, které jsou patrně opravdu ztělesněním reliktních starogermánské přírodní gnóze. Rituály, jež provozují, a vědomosti, jimiž disponují, se zdají být — aniž by si to tyto ženy uvědomovaly — jen lehce transformovanou a modernizovanou verzí ariogermánských zvyků a magických obřadů, jak se nám je podařilo rekonstruovat z Eddy, teutonských ság, a jak je ve svých studiích o wotanistickém kněžstvu popsal Guido von List. Řada rituálů, jež při svých magických obřadech praktikují tzv. bohyně, se shoduje s popisy ritů, které ve svém přelomovém díle *Die Riten der Ario-Germanen* definuje von List a dále rozvíjí Lanz von Liebenfels a další ariosofisté.

Můj Reichsführer! Máme zde před sebou jedinečný, díky nepříznivým přírodním a sociálním podmínkám dokonale konzervovaný a zcela životaschopný doklad pramenící

z předhistorických dob: tyto ženy mohou představovat možná i devalvovaný pozůstatek *Armanenschaftu*, ostatně místo, v němž žijí, vykazuje veškeré znaky vznešeného místa *Halga-dome*, a také skladba místního jazyka vykazuje určité německé prvky. Pokud se náš předpoklad potvrdí, dospěli jsme k závratnému a přelomovému nálezu, který podtrhne veškeré naše směřování, prokáže sílu teutonského živlu, jenž nebyl po staletí zlomen ani podvrtným žido-křesťanským importem, a doloží především původnost této rasy v nejširším evropském prostoru, jakož nám i osvětlí řadu neznámých bodů z historie původního ariogermánského lidu!

Veškeré doklady o anatomické dostatečnosti zde žijících osob, včetně dat z kranilogického průzkumu, naleznete v dokumentaci, kterou sestavil SS-Sturmbannführer F. F. Norfolk. Ten v terénu i nadále zůstává, aby se věnoval podrobnějšímu průzkumu sledovaných Hexenwesen. V jeho rozpracované studii se výhledově budete moci seznámit s definicí a strukturou praktik, které v rámci svého vizionářského a léčitelského působení tyto bytosti využívají. Moje studie, která je taktéž v procesu vzniku, pak bude obsahovat dokumentaci sestavenou na základě rešerší v protektorátních archivech k problematice čarodějnických procesů (včetně statistiky) vykonaných v oblasti Protektorátu Böhmen und Mähren. V ostatních říšských zemích svůj průzkum i nadále vykonává zbytek komanda Hexen-Sonderauftragu a s jejich závěry Vás seznámím v rámci průběžné zprávy, kterou chystáme vypracovat ke konci tohoto roku.

Vzhledem k závažnosti objevu starohrozenkovských Hexenwesen a jeho významu pro Říši doporučuji i nadále ponechat minimálně dvoučlennou výzkumnou posádku v terénním pracovišti Starý Hrozenkov, aby se mohla dostatečně věnovat

monitorovaným subjektům (Hexenwese Fuksena a ženy rodu Mahdalů, Surmena, Krasňačka zvaná Polka a Struhárka zvaná Chupatá). O průběžných výsledcích práce tohoto týmu mohu podat osobní zprávu v průběhu příštího měsíce, kdy budu pobývat v ústředí Ahnenerbe v Berlíně.

Říši věčnou slávu, Heil!

SS-Obersturmbannführer Dr. Rudolf Levin

*SD-Außendienststelle Zlin, Protektorat Böhmen und Mähren
Aus Alt Hrosenkau, den 11. Juli 1942*

PŘÍSNĚ TAJNÉ!!

Originál viz spis BOHYNĚ

Vypracoval: doc. PhDr. Věnceslav Rozmazal, CSc., prof.
Rudolf Vejrosta, CSc.

Etnografické oddělení a Historické oddělení, Moravské zemské muzeum, Brno, 12. listopadu 1949

Posudek

Na základě dopisu příslušníka SS Dr. Rudolfa Levina, který mi byl k posouzení svěřen dne 17. června 1948 soudruhem ██████████ včetně překladu do českého jazyka, jsem ve spolupráci s prof. Rudolfem Vejrostou, CSc., z historického oddělení Moravského zemského muzea vypracoval následující posouzení výzkumného záměru zmíněného nacistického badatele.

Ze zmínek v dopisu vyplývá, že kolektiv Dr. Levina se v rámci svého výzkumného projektu zabýval vybranými ženami z regionu Moravských Kopanic, které známe jako tzv. *bohyně*.

Tento výzkumný záměr je pro současného badatele velmi překvapivý, a to především proto, jaký důraz kladl Levin a jeho nadřízení na problematiku, která je pro naši etnologii zcela marginální. A to natolik, že se jí až dodnes blíže nevěnoval žádný z akademických pracovníků.

Tuto skutečnost lze vysvětlit pouze dvěma způsoby, a to, že buď nám zůstává pravá podstata jejich bádání skryta, anebo že se nepřátelé světového míru v době války nacházeli v tak zoufalé situaci, že neváhali angažovat kolektiv několika pseudovědců, kteří měli svým výzkumem pověřivých šarlatánůk v regionu Bílých Karpat obhájit nároky Třetí říše na evropský prostor (usuzujeme tak z několikeré zmínky o autochtonní teorii). Druhou z domněnek jsme koncipovali na základě interpretace dopisu Dr. Levina, přičemž v následujících paragrafech se pokoušíme nastínit kontury jeho výzkumu.

Oblast výzkumu: MORAVSKÉ KOPANICE

Historický a antropologický exkurz

Oblast Moravských Kopanic se nachází na moravsko-slovenském pomezí a tvoří ji jen několik vesnic, které jsou rozptýleny po svazích Bílých Karpat. Jde o oblast s bohatě udržovanými folklórními tradicemi, které tam zůstávají v plně archaické podobě především proto, že jde o místo téměř odříznuté od okolního světa. Životní úroveň lidí zde žijících se i dnes pohybuje na hranici chudoby, neboť oblast neoplývá žádným přírodním ani ekonomickým potenciálem, převládá nevzdělanost (dle poslední předválečné statistiky z r. 1930 se míra negramotnosti v tehdejší Československé republice pohybovala na 13,2 procentech, zatímco na Kopanicích dosáhla 52 procent) a životní rytmus zdejších obyvatel určuje katolická církev, která zde

má silné kořeny, a dále tradiční lidové obyčeje, které traktují průběh roku. V rámci nich v regionu hrají nezastupitelnou roli právě zkoumané *bohyně*, které jsou nositelkami specifických rituálů praktikovaných při těchto příležitostech.

Předmět výzkumu: BOHYNĚ

Jde o subjekty, o nichž se v kraji všeobecně věří, že mají neobvyklé schopnosti, jež jim umožňují léčit lidské i zvířecí nemoci, vidět minulost i budoucnost nebo odhalovat informace skryté obyčejným lidem. Naše etnologie je zná ze zmínek v národopisných publikacích mmj. A. Václavíka, F. Bartoše, F. Dúbravského nebo L. Niederleho. Ty v rovině neakademické doplňuje soubor povídek z oblasti Kopanic starohrozenkovského kněze J. Hofera, zmínka v románu A. Jiráska nebo v populární knize o Gabře a Málince známé spisovatelky Amálie Kutinové.

Díky svým údajným schopnostem (které jsou však z hlediska vědeckého materialismu pouhým podvodem přežívajícím jen díky tmářství místního lidu) přilákaly tyto ženy pozornost i badatelů Levina a Norfolkka.

Jak lze vyrozumět z Levinova dopisu, domnívá se tento, že zkoumané subjekty jsou představitelkami původního, autochtonního obyvatelstva, o němž nacistická historiografie předpokládala, že se v drobných enklávách udrželo především v nesnadno dostupných, horských oblastech i přes dobu následného osídlení území Slovy, kteří původní germánské obyvatelstvo vytlačili v průběhu 5. a 6. století. Podle této autochtonní teorie by tak tito horští Moravané mohli být potomky germánského kmene Markomanů, již jsou v regionu jižní a východní Moravy doloženi do počátku 1. století n. l. Vzhledem ke známé germánské inklinaci k vlastní heroické

mytologii a k nestřízlivé, až zvrácené adoraci jejích okultních a esoterických aspektů se domnívám, že badatelský kolektiv mohl mít ještě mnohem obšírněji zbudovanou premisu významu těchto bohyní, než je potvrzení autochtonní teorie: Levinovo nadšení a důraz na význam objevu a poznatků o životě těchto žen vypadá spíše tak, jako by se jednalo o *norny*, nikoliv o prosté vesnické občanky, byť s předpokladem jakýchsi schopností a germánského původu.

Na tomto místě je třeba upozornit na fakt, že posudkový kolektiv shledává konflikt v záměrech (předpokládaných, neboť tyto záměry nejsou v dopise artikulovány) a zjištěních, ke kterým badatelská dvojice musela dospět.

Jak je všeobecně známo, společenské uspořádání německých agresorů bylo vždy, i ve starogermánské mytologii, založeno na výrazně patriarchálním vzorci. Byť z germánské mytologie (na kterou Levin v odkazech na ariosofismus klade několikrát důraz) známe řadu bohyní, jež v náboženském systému hrály důležitou roli, a evropská antropologie uvádí příklady kněžek, které měly v germánském rodovém uspořádání neopomenutelné místo, přesto nás zaráží fakt, že by nacistické vedení vítalo výzkum, který by dokládal germánskou ženu v kontextu takovém, v němž je známá na Moravských Kopicích. Místní poměry jsou totiž založeny na hluboké úctě k mateřství a ženskému principu vůbec. Dokladem je nejen úcta místních ke studovaným ženským subjektům, ale k ženství jako takovému: často se zde stěhuje muž do chalupy, z níž pochází žena, a obvyklé opovržení, které požívá žena, jež porodí mimo manželský svazek, zde zcela absentuje. Hlavní představitelky komunity pak zauímají pozici na vrcholu společenské pyramidy, protože jsou nezbytné v řadě

složitých situací, které provázejí lidský život: fungují jako porodní asistentky, léčitelky obeznámené s účinky nejrůznějších bylin, a přirozeně také jako poradní a rozhodovací orgán při sporech místních obyvatel, které dokáží vyřešit pomocí jakýchsi věštek.¹

Pokud by takové závěry bádání zdůrazňující feminní princip výzkumný kolektiv Dr. Levina zveřejnil, bylo by ho možno interpretovat i jako konzervovaný stav hierarchie typické pro starogermánskou komunitu, a z našeho hlediska by tak muselo dojít jen k destabilizaci funkčního patriarchálního principu, který existoval ve Třetí říši. Tento evidentní střet zájmu nejsme na základě nedostatku informací v dodaném materiálu schopni uspokojivě zodpovědět a skutečná šíře badatelského záměru nám tak zůstává neznámá.

Doklady germánského původu studovaných subjektů

V textu dopisu se několikrát objevuje zmínka o autochtonní teorii, již studium kopanických bohyní mohlo doložit.

1 Otázka praktikovaných rituálů zůstává ještě současné československé etnologii neobjasněna. V dopise zmiňované poznatky, které Levin a jeho kolektiv učinili a o kterých tvrdí, že „osvětlí řadu neznámých bodů z historie původního ariogermánského lidu“, naznačují, že mohlo dojít k dešifrování těchto rituálů. Lze se jen domnívat, že jde patrně o obřady odlévání vosku, při nichž docházelo k věštění, které ve svých povídkách z roku 1913 popisuje J. Hofer. Tento rituální proces bohužel současná moderní etnografie dosud nepopsala a ani moje dlouholetá praxe mi ve spekulaci nad jeho průběhem, významem a především původem není nápomocna.

Nejvýznamnějším podkladem této teorie by byl důkaz o árij-
ském původu bohyní, který dokládalo kraniologické měření.

Na tomto místě musíme konstatovat, že není možné, aby
uniformovaní příslušníci SS provedli obsáhlé kraniologické
měření bez vědomí měřených subjektů. Z toho vyplývá, že
pokud toto měření zkoumané subjekty podstoupily, což je
v textu dopisu potvrzeno, musely být o badatelském zámě-
ru nacistických vědců alespoň do určité míry informovány
a muselo také dojít k jejich přímému osobnímu styku, a tak
i ke spolupráci.

Lze se tak domnívat, že ty z bohyní, které byly změřeny
a uznány za dostatečně dlouholebé (tedy typ lebky dolicho-
kranní — podlouhlá a zužující se dozadu — v rámci antropo-
metrie uznávaná jako typicky germánská) a měly plavé vlasy
a světlou pleť, oči modré či světle hnědé, postavu vysokou
a ztepilou, aby byly uznány za *dostatečné*, se staly buď dobro-
volnými, nebo placenými spolupracovnicemi nepřátelského
výzkumného kolektivu.

Dále se Dr. Levin zmiňuje o jazykových specifikách regio-
nu. Tato otázka by si zasloužila samostatnou studii odborníka
z řad srovnávací lingvistiky, nicméně na základě vlastních zku-
šeností z regionu Moravských Kopic mohu konstatovat, že
místní jazyk, kterému se zde říká „kopicnická řeč“, se opravdu
v několika případech vymyká zbytku tzv. slováckého dialek-
tu, jenž patří do skupiny dialektů jihomoravských. Výjimky
se objevují např. v rovině slovo-*tvorné*, která zahrnuje řadu
německých výrazů, dokladem mohou být i příklady z roviny
syntaktické, která zase disponuje např. existencí vět *táza-
cích*, jež jsou tvořeny podle německého způsobu tvorby vět:
Sú néni doma? atd.

Závěr: Nástin cíle výzkumu a jeho praktického využití

Za původní výzkumný záměr považujeme potvrzení autochtonní teorie zachování germánského obyvatelstva na Moravě, což byla jedna ze základních a také veřejně nejznámějších motivací výzkumů podporovaných přímo ústředím *Amtu VII — Weltanschauliche Forschung und Auswertung*, pod nějž, jak se domníváme, mohla spadat nám dosud neznámá organizace *Ahnenerbe*, jejímž pověřencem byl Dr. Levin. Tento výzkum byl důležitý především z propagandistických důvodů, které by posléze sloužily k obhajobě nároků Třetí říše na středoevropský prostor.

Vhodné teritoriální podmínky našel badatelský tým Dr. Levina v oblasti Bílých Karpat, kde vybrané obyvatelstvo skutečně disponovalo fyziognomickými rysy, které jejich teorii potvrzovaly, a navíc i schopnostmi, které se staly podkladem pro teorii přežití starogermánských kněžek. Jejich další výzkum pak měl slovy Dr. Levina „osvětlit řadu neznámých bodů z historie původního ariogermánského lidu“. Následující bádání nacistického týmu se tak odehrávalo v kontextu mytologie, historie a ariosofistické filosofie, a sahalo až k archivním rešeršům k problematice honů na čarodějnice, jak mohly být tyto ženy v minulosti označovány.

Přesné rysy a směřování tohoto výzkumu však nejsme s to na základě krátkého textu, který je jen průběžnou zprávou týkající se procesu výzkumu na vybrané složce žen, určit. Pro celkové stanovení relevantního závěru by bylo potřeba se seznámit s oběma studii, které odešly ve zmiňované depeši.

Na závěr lze jen dodat, že v kontextu nedávných válečných událostí si ještě lze barvitě představit, že tak široce budovaná idea a její faktické doložení by jistě mělo pro nacistickou

ideologii a její čelní představitele (jimž je dopis evidentně adresován) hluboký význam, jež by jistě bylo možno využít k masivním propagandistickým účelům, jež by ospravedlňovaly jejich agresivní politiku nejen na úrovni historicky horizontální (osvobození dnešních Volksdeutsche a jejich návrat do vlasti), ale i vertikální (odvěká přináležitost daného regionu ke Třetí říši). Propagandistické využití autochtonní teorie a dohledání jejich konkrétních představitelů tak považujeme za základní důvod, proč nejvyšší představitelé Třetí říše podporovali badatelský kolektiv kolem Dr. Levina.

Okresní oddělení Státní bezpečnosti

Uherské Hradiště, III. odbor

Na zákl. výše uvedeného posudku vyprac. doc. PhDr. V. Rozmazalem, CSc., považuji za nutné podrobit průzkumu ty osoby, které byly předmětem zájmu výzkumu nepřátel. badatel. kolektivu Dr. R. Levina, a to jmenovitě:

KRASŇÁKOVÁ, Žofie, řečená Krasňačka či Polka

MAHDALOVÁ, Josefína, řečená starší Mahdalka

MAHDALOVÁ, Marie, řečená mladá Mahdalka

SURMENOVÁ, Terézie, řečená Surmena

Vzhledem ke zmíněné dobrovolné spolupráci s výzkum. SS-kolektivem můžeme předpokládat, že tyto osoby měly kladný poměr k nacistic. ideologii, který nebyl odhalen bezprostředně po skončení války. Výše jmenované tak představují vážnou hrozbu pro naši mladou lid. dem. rep., neboť mohly zůstat i nadále kontaktními osobami cizí zpravodaj. sítě, která by mohla využívat jejich široké klientely.

Prošetření výše uvedených osob nechť se zaměří na aktivitu a styky jmenovaných v době nacistic. okupace, ale důrazně i na jejich čin. po r. 1945. Toto šetření ať provedou místní bezpeč. orgány (zde okr. odd. VB v Uh. Brodě), avšak tak, aby nedošlo k uvědomení prošetřov. osob. Místní NV nechť vypracuje zprávu o pověsti těchto osob, kterou do měsíce od zahájení šetření doručí na ref. III. odboru, pod ozn. protistát. činn. skupiny BOHYNĚ.

Vyřizuje: ref. Švanc

Dne 17. září 1950

Hexenarchiv

Dora si myslela, že interiér budovy poznaňského archivu budou svírat kleště středověku. Čekala, že na zdech budou viset obrazy znázorňující výjevy z mučičen, kresby návodů praktik trýznění z příruček pro katy, čekala snad i expozici nástrojů tortury. Vstupovala s dojmem, že mezi stěnami Hexenarchivu jí bude tak úzko, jako by ji samotnou natahovali na skřipec.

Jakmile zadrnčelo automatické otvírání dveří, ocitla se však v prosvětlené chodbě lehce omšelé budovy, která nesla patinu osmdesátých let, kdy byl archiv založen, a po dokladech dramatických událostí honů na čarodějnice ani stopy. Výtahem vyjela do badatelný. Nijak se nelišila od těch českých. I muž za sklem výdejny spisů přesně zapadal do typologie pracovníka archivu. Pokynul jí, protože byla v badatelně zatím jediná, a pod okrajem skla k ní přisunul knihu návštěv. Vyplnila všechny kolonky, na které jí ukázal prstem.

S polsko-českým slovníkem v ruce pak pomalu a srozumitelně požádala o inventáře k fondům *Kartoteky procesów o czary*, které se týkaly Moravy. Muž jen kývl a zanedlouho

před ni položil kompletní inventář fondu a dílčí inventáře dělené podle datace procesů a místně omezené na území českých zemí včetně Slezska. Nejistě sáhla po prvních stránkách. Úvodní text popisu fondu byl v polštině, ale jen co zalistovala o kousek dál, našla jeho překlad do němčiny. Ohromně se jí ulevilo, protože polsky, přese všechny podobnosti s češtinou, by jí to šlo mnohem hůře. Oči se jí rozběhly po řádcích.

Hexen-Sonderauftrag

Fond Hexen-Sonderauftrag (Hex-SAT), který obsahuje složky s konkrétními informacemi o jednotlivých čarodějnických procesech zasazených v časovém rozpětí 9.—18. století, je výsledkem devítileté práce speciální jednotky SS-Hexen-Sonderkommando. Tato jednotka byla součástí VII. oddělení (Weltanschauliche Forschung und Auswertung) Himmlerova hlavního úřadu pro bezpečnost Říše (Reichssicherheitshauptamt), které se zaměřovalo na historický výzkum. Na práci VII. oddělení dále navazovala práce dalších oddělení, která měla uvádět do praxe získané teoretické závěry. Jednalo se především o kroky směřující k historickému zdůvodnění nadřazenosti germánské rasy, jejíž přední představitelé měli být skrze náročné genealogické výzkumy potvrzeni jako potomci starogermánských panovníků, jejichž kořeny sahají až do germánské mytologie. Eugenická jedinečnost germánské rasy pak měla být dále posilována zajištěním vlastní čistoty (tzv. rasová hygiena) a oproštěním od vlivu entit nepřátelských nadčlověku. Tyto entity se rozdělovaly do tří kategorií (od genetických po ideové), přičemž jejich řazení respektuje i řazení materiálu fondu Hex-SAT:

I. Nepřátelé rasy

II. Nepřátelé národa

III. Nepřátelé politicky-ideologičtí

- a) Církev
- b) Svobodní zednáři
- c) Komunisté

Dora přelistovala přímo k části III. a.

Činnost SS-Hexen-Sonderkommanda vztahující se k teorii o potření nordické rasy snahami církve je archivována ve fondu Hex-SAT pod inventárním číslem III.a., v 4017 kartonech evidenčních čísel Hex-12-c/1.1935 — Hex-12-c/312.1944. Kartony jsou děleny podle tematických skupin, které se kryjí s tematickými okruhy činnosti SS-Hexen-Sonderkommanda.

Rozdělení inventáře III.a.:

1) **Materiály k jednotlivým čarodějnickým procesům**

Tento materiál plánoval Heinrich Himmler zužitkovat při střetu s církví jako nástroj anticírkevní propagandy. Církev měla být v plánovaném procesu demonstrativně odsouzena za spiknutí namířené proti germánským ženám, jichž během několika staletí v procesech s čarodějnicemi zavraždila údajně miliony, a tak i germánské rase, jejímuž šíření chtěla bránit. Obsahuje karty jednotlivých procesů s detailními údaji o zavražděných obětech, včetně popisu procesů, které byly získány ze smolných knih jednotlivých měst. Dokažuje, že církev těmito procesy postihovala především ženy, které se cíleně věnovaly kultivaci starogermánské gnóze. Dat. 850—1785.

2) **Materiály k výzkumu starogermánských rituálů, jejichž postupy byly vygenerovány ze studia čarodějnických procesů shromážděných v III.a.1.**

Eseje, studie, poznámky členů výzkumného týmu, fotografický materiál.

3) Materiály k praktikám mučení používaným během procesů s čarodějnicemi, studie instrumentů a metod tortury

Popisy, nákresy, studie, poznámky pro Heinricha Himmlera doporučující využití některých postupů v aktivitách SS.

4) Současný stav existence starogermánské gnóze

Materiály k výzkumu zaměřenému na vyhledání přeživších reliktnů starogermánské náboženské praxe. Oblast Bílé Karpaty, Protektorat Böhmen und Mähren, dat. 1940—1944.

Dora letmo přehlédla několik stran dalšího popisu fondu. Zběžně prolétla řádky a zastavila se až u bližšího popisu historie a obsahu činnosti komanda.

SS-Hexen-Sonderkommando (nazývané také pouze Hexenkommando) bylo oficiálně založeno v roce 1935 a stalo se součástí Reichssicherheitshauptamtů spadajícího pod přímé velení Heinricha Himmlera. Místně sídlilo v Berlíně na Wilhelmstraße 102, kde začala být budována první kartotéka.

Výzkum čarodějnických procesů proběhlých ve středověku a raném novověku, kterým bylo komando pověřeno, byl veden Dr. Rudolfem Levinem, jenž měl k dispozici tým osmnácti expertů, z nichž většina byla absolventy oborů historie. Každý z těchto badatelů zodpovídal za některou z oblastí Německa (později i celého okupovaného území), v níž byli povinni vést výzkum. Výsledkem výzkumu měla být přesná statistika poprav v rámci honů na čarodějnice včetně popisu okolností, za nichž tyto procesy probíhaly.

K účelům výzkumu byl Dr. Levinem vypracován přesný manuál postupu včetně několika typů obsáhlých formulářových karet, do nichž měl být zanesen popis procesu.

Každá karta (Hexen-Blätter formátu A4) obsahuje 57 otázek na jméno, příjmení, věk, vyznání, rodinné a sociální zázemí oběti, dále pak otázky týkající se průběhu procesu, jméno hlavního žalobce (inkvizitora), finanční pozůstalost po oběti propadlá soudu atd. Ne všechny karty mohly být vyplněny v úplnosti, protože v řadě případů se nepodařilo shromáždit o procesu starém několik staletí relevantní informace. Jiné karty jsou však doplněny několika listy výpisů o přesných detailech procesu, včetně např. výpovědí svědků nebo zápisů místních písmáků, kteří proces reflektovali posléze.

Materiál, který členové komanda našli během svého bádání v archivech jednotlivých říšských a protektorátních měst (zkoumány především černé, smolné, krevní knihy, soudní záznamy atd.) a který je dnes shromážděn v III.a.1., se v průběhu let rozrostl na 33 846 karet.

Těchto 33 846 karet bylo během devítileté činnosti komanda rozčleněno do 3 670 složek, z nichž bylo do dnešních dnů zachováno 3 622 složek. Obsahují informace o procesech od 9. století do roku 1944, místně zahrnují především německé země, ale i Anglii, Belgii, Československo, Dánsko, Estonsko, Francii, Irsko, Island, Jugoslávii, Litvu, Maďarsko, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Skotsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, dokonce i Indii, Mexiko, Transylvánii, Turecko a USA.

V pozdějších letech výzkumu se komando věnovalo spíše problematice shromážděné ve III.a.2–4, přičemž největší

aktivitu vyvíjel Dr. Rudolf Levin, který se s problematikou čarodějnických procesů a jejich současných reliktnů hodlal habilitovat na Philosophische Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität v Mnichově, a Dr. F. F. Norfolk, ve své době úspěšný spisovatel pocházející z moravských Sudet, který vyvíjel aktivní publikační činnost (odbornou i beletristickou) především v otázce přežití archaického kultu čarodějných stvoření (Hexenwesen).

Nicméně činnost Hexenkommanda stále zaostávala za vytyčenými cíli, přičemž lze konstatovat, že příčinou toho byly jednak často neprofesionální schopnosti badatelů, ale především pak mety vyšší, než bylo možné dosáhnout. Existoval totiž nesmyslně nadsazený předpoklad 9 500 000 obětí z řad germánských žen popravených v církvi iniciovaném po staletí trvajícím honu na čarodějnice, který ve svém spisku bez argumentace podložené výzkumem uvedl Alfred Rosenberg (před ním ještě nevyčísleně Mathilde Ludendorffová). Předpokládané číslo nemohlo Hexenkommando nikdy úspěšně doložit. Během výzkumu se bylo schopno dopracovat pouze k desítkám tisíc popravených, což však bylo vedením RSHA považováno za profesní selhání. Z tohoto důvodu byla činnost vědeckého týmu SS-Hexen-Sonderkommanda počátkem roku 1944 na Himmlerův příkaz úředně zastavena.

Na obranu výzkumného týmu dodejme, že nacházet materiál ve válkou postižené Evropě bylo velmi obtížné a jednotliví badatelé se dle korespondence potýkali s pomalou a neochotnou spoluprací ze strany oslovovaných archivů. Materiál, který se týmu Dr. Levina vůbec podařilo získat, byl nabýván na základě vleklých jednání s archivy, starožitníky, obchodníky s archiváliemi a starými tisky atd. Zajímavá je v tomto kontextu

kauza černého obchodu s archiváliemi, na něž Levin získával prostředky od RSHA. O padělání archiválií zapůjčených ze státních archivů viz záznam procesu u Norimberského soudu, ad svědectví vězně KL Sachsenhausen Herberta Blanka a dále viz odd. účetních knih SS-Hexen-Sonderkommanda, inv. číslo V.a—V.b.

Poslední záznamy o činnosti výzkumného týmu pocházejí z ledna a února roku 1944, někteří badatelé však zůstávali i nadále v písemném styku. Jejich vzájemná korespondence je součástí kartotéky inv. č. VII, řazená dle abecedního pořadí příjmení jednotlivých badatelů (VII.a.—VII.m.).

V posledním roce války byl rozsáhlý archiv SS-Hexen-Sonderkommanda pravděpodobně některým z jeho členů evakuován a skryt. Poté byl v roce 1946 nalezen ve Sławie Śląskiej na území dnešní Polské republiky a zařazen jako součást Archiwum Państwowego v Poznani. Kopie archivu se nachází ve Státním archivu ve Frankfurtu nad Mohanem.

Do roku 1985 probíhalo odborné zpracování a foliování dokumentů fondu a v roce 1987 byl fond pod názvem „Kartoteka procesów o czary“ zpřístupněn veřejnosti.

Dora se vrátila k pultu a zdvořile sloužícího archiváře požádala o vygenerování celé části III.a.4. a také osobních svazků čísel VII.a.—VII.m.

— Všechno? zeptal se malý muž s kulatými obroučkami brýlí.

— Všechno, odpověděla Dora.

— Ta trojka bude brzy, ty osobní badatelské svazky později... Než to nachystají, bude to trvat... Řekněme do tří. Počkáte si?

— Počkám.

Spis Hexenwese Surmenová

Po krátkém odpočinku u kávy z automatu si Dora se zatajeným dechem přebírala několik nízkých papírových beden, které jí archivář nachystal. Ne všechny byly plné, v některých jen štěrchaly papíry na dně, jiné byly těžší. Byla napjatá. V příštím okamžiku mohla rozkrýt tajemství žen, které na Kopanicích ještě nedávno potkávala. Třeba i to Surmenino.

Opatrně rozložila bedny na stole a prohlédla si jejich štítky. Hexenwese Gabrhelová, Krasňáková, Mahdalová, Struhárová. Nakonec odklopila víko bedny, na níž byl přilepen štítek s nápisem Hexenwese Surmenová.

Na dně ležel útlý fascikl po stranách svázaný zteřelými provázky. Dychtivě ho vylovila, rozvázala mašle a rozevřela kartonový přebal. Titulní list nesl název:

III.a.4 Současný stav existence starogermánské gnóze

Materiály k výzkumu zaměřenému na vyhledání přeživších relikvů starogermánské náboženské praxe.

Oblast Bílé Karpaty, Protektorat Böhmen und Mähren, dat. 1940—1944

TEREZIE SURMENOVA

Pod ním se skrýval sloupec listů, nahoře ležel obšírný formulář řídce vyplněný kostrbatým rukopisem. Dora proběhla jeho řádky a trpce se pousmála nad německou důkladností, která vylučovala, že by některý detail ze života sledované osoby mohl zůstat utajen. Se svazkem, který na Surmenu vedla StB, se to nedalo srovnat — kde musel referát Státní bezpečnosti vést několikerou korespondenci, než se k němu dostaly všechny informace o sledované osobě, tam u německých vyšetřovatelů existovaly předtištěné kolonky. Byly až děsivě podobné kartám Hexen-Blätter případů čarodějnic zpovídaných před čtyřmi staletími, jak zahlédla v ilustracích popisu fondu. Jen se někde tematicky proměnily.

Zběžně několikastránkovým formulářem Surmenina případu listovala a kontrolovala údaje, které o ní podle přípisu v kolonce jména vyšetřujícího badatele shromáždil F. F. Norfolk.

Jméno: SURMENOVA

Křestní jméno: TEREZIE

Narozena: 24. 7. 1910

Stav: svobodná, v domácnosti

Bydliště: Schitkowa 28 (Alt Hrosenkau), kopanice Bedowa

Specializace: léčitelství, napravování zlomenin, bylinářství, věštění budoucnosti, zařikání bouřek

Kategorie: A

Následoval popis subjektu včetně dosud zjištěných informací, které už Dora znala. O Surmenině rodinném zázemí, sourozencích, neabsolvování trivia, o silné víře v Boha a pravidelném

chození do kostela, o jejím vztahu k Ruchárovi, který byl tehdy častým návštěvníkem na Bedové, kde po smrti rodičů zůstala už jen ona s mladší sestrou Irenou. S jejich matkou. Dora špičkou prstu vzrušeně projela další řádky, jestli se tam neobjeví ještě něco o tehdy zhruba sedmnáctileté Ireně Surmenové. Neobjevilo. Asi mladší sestru Hexenwese Surmeny nezařadili do kategorie A. Zklamaně formulář odložila.

Za ním následoval další list s předtištěnou hlavičkou Ahnenerbe, tentokrát pro záznam kranilogických dat. A byl prázdný. Dora nečekala, že by jí kdy pohled na prázdný tiskopis mohl přinést nějaký pocit, teď si ale zhluboka oddechla. Surmena s nimi tedy nespolupracovala, Surmena byla čistá, opakovala si v duchu několikrát.

S vítězným pocitem listovala dál, až narazila na fotografie nalepené na tvrdém listu formátu A4. Byla na nich jejich chalupa na Bedové, kterou poznala hned, protože se od té doby vůbec nezměnila, vyfocená ze všech stran. A pak několik fotografií Surmeny při různých činnostech. V chumlu lidí před kostelem, na hřbitově u náhrobku Surmenových nebo před chalupou, kde věšela vyprané prádlo. Jak byla hezká, když byla mladá, pomyslela si Dora. Takovou ji vůbec neznala. Zdvihla fotku blíž k očím a s údivem si uvědomila, že tloušťka, kterou Surmena na obrázku oplývá, není způsobena nekvalitní fotografií, ale těhotenstvím. Musela být tedy pořízena v roce 1942, vzpomněla si Dora na údaje ze Surmenina svazku.

A jen o něco dřív než v době, ze které pocházel Beobachtungsprotokoll na hlavičkovém papíře s říšskou orlicí, který ve složce ležel hned pod fotografiemi.

Beobachtungsprotokoll vom 27. Juni 1942Nová zjištění k činnosti

V noci ze dne 23. 6. 1942 Surmenová i přes zákaz nočního vycházení a platnost stanného práva organizovala setkání za účelem sběru bylin. Asi ve 23.30 se k jejímu domu dostavilo sedm žen, které se sešly z různých usedlostí z katastru obce Schitkowa, a to vybaveny koši a tzv. trávnicemi. Asi deset minut po půlnoci se vydaly společně s Terézií a Irenou Surmenovými nad kopanicí Bedowa, na stráně. Zubringer AH-12 uvedl, že na stráni se přítomné ženy svlékly a nahé sbíraly byliny asi do čtvrté hodiny ranní. Poté se zase oblékly, sešly do domu Surmenové, kde zanechaly obsah košů a trávnic, a ještě před rozedněním se rozešly do svých bydlíšť.

Na základě dalšího terénního výzkumu lze konstatovat, že toto počínání je v dané oblasti pro noc sv. Jana obvyklé, neboť se zde věří, že mezi svatojánskou půlnocí a rozedněním mají natrhané byliny největší moc. Účinky bylin se pak údajně zvyšují, jsou-li nasbírány mladými pannami v počtu devět, a to pokud možno nahými.

Stejnou aktivitu v tuto noc prováděly: Gabrhelová Irma se svou matkou Struhárovou Annou, Hodulíková Kateřina, Krasňáková Žofie, Mahdalová Josefína, Marie a jejich schovanka Pagáčová Marie zv. Fuksena, viz osobní složky jmenovaných. Skupina žen kolem T. Surmenové nebyla při nočním vycházení přistižena bezpečnostními orgány. V rámci výzkumu jejich aktivitu neohlašujeme, neboť prokazatelně nešlo o noční vycházení za účelem protistátní činnosti, nýbrž za účelem provozování zkoumaných praktik.

Podpis: F. F. Norfolk

Dora se tiše zasmála. Pak zavřela oči a představila si Surmenu a skupinu nahých žen běhajících po měsícem zalitých stráních, stejně jako s nimi běhávala o řadu let později i ona, a kdesi opodál některého ze zpravodajců SD, který měl té noci na Bedové službu. Pokud to nebyl nikdo z místních, musela ho taková podívaná zaskočit. Viděla ho, jak se skrytý za křovím vydává za ženami, jak pase po otevřených výhledech, jak přitom velebí temnou noc, která mu dovoluje připlížit se blízko, a zároveň jasný svit měsíce, který mu nasvětluje nezahalené ženské křivky jako na divadle. A jak se chytá za poklopec a s horkým, tišeným vzdechem poznamenává ten zároveň cudný i prostopášný obraz. Té noci si na svůj těžký úděl donašeče určitě nestěžoval.

Do badatelny s tichým pozdravem vstoupil starší muž a vytrhl Doru z představ. Letmo pohlédla na hodinky a zjistila, že čas neúprosně ubíhá. Jestli chce jet ještě ten den noční linkou zpět do Brna, a podle materiálů, které se jí pod rukama v Surmenině případech tenčily, to vypadá, že by to šlo, musí si trochu pospíšet.

Mezi prsty nechala proklouznout několik dalších nezájímavých Beobachtungsprotokollů, které byly popsány jen stručnými záznamy z pozorování. Že Surmena porodila mrtvé dítě a že ho bez křtu pohřbili do hrobu Surmenových. Že Ruchár v důsledku jakési hádky přestal docházet do její domácnosti. A tak dále. Nic, co by výrazně upoutalo Norfolkovu pozornost, a co tedy zůstalo zachyceno jen v několika strohých větách.

Více pozornosti Surmeně věnoval až mnohem později, kdy už se doba jeho působení v Žítkové přehoupla přes svou polovinu. Dora se zastavila u obsáhlejšího Beobachtungsprotokollu,

který byl v pravém horním rohu označen navíc přípisem tužkou: AMULET !!

Beobachtungsprotokoll vom 14. Oktober 1943

Nová zjištění k činnosti

Dne 29. 9. 1943 zatčena M. Lechová z obce Bojkowitz ve věci černého obchodu s potravinovými lístky. Mimo jiné při výslechu na zlínském gestapu vyšetřujícím důstojníkem zjištěno, že má na krku jakýsi amulet, jehož původ připisuje některé z žitkovských bohyní. Dále bylo zjištěno, že jde o ochranný amulet vyrobený právě Surmenovou. Amulet doručen do střediska H-Sonderauftrag s následujícím zápisem výpovědi:

„Šla jsem k ní, aby se mi ulevilo od strachu, trpěla jsem zlými myšlenkami. Už kolik dní jsem měla noční můry, ve kterých se ke mně vracel manžel, co ho to zavalilo v hrozenkovském lomu a co tak zemřel před více než čtvrt rokem. Nemohla jsem spát, i když jsem přes den padala únavou. Kdykoliv jsem zamhouřila oči, sápal se po mně. Šla jsem tedy k ní, k bohyni Surmeně, a prosila ji o pomoc, a tato mi dala jakousi směs bylin k užívání a dále i váček, do něhož zamíchala něco bylin, kapku mojí krve, kterou mi vzala z řezu na prostředníčku, a také papírek, na kterém bylo cosi načmárané. To všechno prstem na kusu pláténka promíchala a toto zavázala a přikázala mi 9 dní a 9 nocí užívat byliny a také míti ten váček při sobě na krku. Od té doby na můry netrpím, ale váček pro jistotu nesundávám.“

Zmíněný váček je skutečně jakýmsi amuletem, připomíná phylacteria, která byla v záповědích zakazována církví jako přežitek pohanských praktik neslučujících se s křesťanskou

představou o pravé víře. Zmíněný kus papíru pak obsahuje kresbu, jejíž podoba, jak se domnívám, by mohla být odvozena od runy psané tzv. starším futharkem, kterou lze vyložit jako „den“. Přiloženo k analýze.

Podpis: F. F. Norfolk

Od té chvíle se Norfolk Surmeně věnoval mnohem pečlivěji. A nebyl sám.

Další Beobachtungsprotokolly se kromě drobných nových zjištění o zvycích, které Surmena dodržovala, hemžily ještě něčím jiným. Příštíplými lístky udání, která na ni chodila na zlínskou centrálu SD.

Oznamuju, že Surmenová Terézie, co žije na kopanici Bedowa v obci Schitkowa, získává vysoké nedaněné příjmy z duchařské činnosti a pokoutného věštění, kteroužto živnost tato provozuje už od svého mládí, a to dodnes, nehledě na to, že je to v Říši i v Protektorátě trestné, stálo na jednom z papírů.

Oznamuju, že Surmenová Terézie, která žije na kopanici Bedowa v obci Schitkowa, provedla nepovolenou porážku jalovice, a to v květnu 1942, stálo na dalším z nich. A na jiném ještě vážnější: Prověřte Surmenovou z Bedowe — tvrdí, že Němec-ko válku nikdy nevyhraje, že nebude žádný Endsíg, a podrývá tak morálku lidí, co ji poslouchají!

Beobachtungsprotokoll vom 6. Dezember 1943

Nová zjištění k činnosti

V průběhu března 1942 až listopadu 1943 přišla na Surmenovou řada udání (viz příloha). Jde o udání, která chodí s pravidelností několika měsíců na adresu zlínské

SD-Außendienststelle, jež nás vždy kopií udání neprodleně informuje do střediska H-Sonderkommando na celní úřad finanční stráže v Hrozenkově. Zmíněné úřady akceptují náš požadavek, aby se v době výzkumu sledované subjekty nepodrobovaly jinému šetření než v rámci výzkumu H-Sonderkommando, pokud se nedopustí nějakého mimořádného, neakceptovatelného přestupku proti protektorátním zákonům.

V případě ostatních bohyní neshledáváme s tímto nařízením kolize, avšak v případě Surmenové se v budoucnu možná nevyhneme oficiálnímu postupu.

Totožnost udavače se vyšetřujícími orgány pod vedením SS-Sturmbannführera Reinhardta Glütsche zatím nepodařilo zjistit. Zřejmě půjde o některého z neuspokojených klientů, přičemž se nám podařilo vyloučit Jana Ruchára, který je negramotný, a psaní dopisu tak není schopen.

Podepsán: F. F. Norfolk

Dora si pečlivě prohlédla zbývající udání. Zmiňovala někdy lehčí, někdy těžší provinění, a několikrát i taková, která by se bez záštity shora určitě nevyhnula vyšetřování gestapa. Irma měla pravdu a tady se o tom Dora přesvědčila na vlastní oči. Norfolk nad bohyněmi držel ochrannou ruku, v níž musel třítmat pověření přímo z hlavního štábu. Bohyně byly díky němu nedotknutelné.

Prolistováním několika dalších Beobachtungsprotokollů se Dora propracovala ke konci Surmenina případu. Uzavíraly ho dopisy polozastrčené v napěchované obálce, které dle data na razítku pocházely z doby, v níž už byla činnost komanda

oficiálně zastavena. Proto byly zaslané na Norfolkovu soukromou adresu, do vily na okraji Lipska.

Dopisy neprovázely žádný Beobachtungsprotokoll, místo toho ale byla na rubu obálky napsána jediná věta popisu:

10/9/1944: Doručeny dva dokumenty k případu Hexenwese Surmenová, viz příl. 1 a 2. Vypracován graf. rozbor, viz příl. 3.

Dora z obálky vytáhla zmíněné přílohy označené čísly a začala se do první z nich.

PŘÍLOHA 1

Dopis

Adresát: F. F. Norfolk, VILA EVELYNE, Am Strand 12, Leipzig 2, Deutsches Reich

Odesílatel: Reinhardt Glütschke, SD-Außendienststelle Zlin, Protektorat Böhmen und Mähren

Ferdinande,

srdečně Tě zdravím, ještě s myšlenkou na Tvou poslední návštěvu. Neuplynulo zatím jediné neděle, kdy bych nezalovil v nahrávkách, které jsi mi přivezl — především ty chorály, ty jsem si přehrál už nejméně desetkrát. Božské!

A je to teprve pár dní, co mi přišla zásilka z Vídně, Bach a Haydn, o kterých jsem Ti říkal — musíš brzy přijet, pustím Ti to. Ostatně, kdy se vrátíš? Čekal jsem, že se objevíš dřív.

Na druhou stranu se Ti nedivím, pokud nepřijíždíš v posledních dnech — jak možná víš, je to tu teď dost neklidné. Nad Kopanicemi se nám podařilo sestřelit americké bombardéry,

ale udělalo to dost paseky, a to mluvím hlavně o atmosféře mezi lidmi. A to je vlastně také důvod, proč Ti píšu.

Jedná se o Tvůj výzkum, konkrétně o dvě z těch žen, o nichž ses mi zmiňoval. Obávám se, že se v souvislosti se sestřelením těch letadel zapletly do situace, v níž bys je raději neviděl. Jsem nucen je nechat sledovat a upřímně Ti říkám, že jestliže udělají ještě jedinou chybu, nebudu to moci obejít, jak jsem to udělal v předchozích případech.

Tentokrát totiž překročily mez — schovávaly a léčily Američana, ještě k tomu Žida, jednoho z těch letců. Nenařídil jsem exekuci na místě jen s ohledem na vaše bádání. Nemusím Ti však jistě vysvětlovat, do jak nepříjemné situace mě to dostalo před mým vlastním komandem, obzvlášť když teď na Kommissariatu máme ty nové kriminální asistenty příšle z Charlottenburgu, kteří dohlízejí na trestné akce. Obhájil jsem to z pozice své funkce jen tak tak, ještě žes mi tu nechal to pověření v rámci *Geheime Reichssache* s Reichsführerovým přípisem.

O co se ale nepostarám, je rovina osobní bezpečnosti Tvých Hexenwesen — a mám důvod domnívat se, že se mají čeho bát, a to nejen od nás, ale i od místních. Znovu opakuji, že doba je tu nyní neklidná, v Karpatech se pohybují partyzánské jednotky, před dvěma týdny tu začaly operovat *Bandenbekämpfungsstab der ZbV-Kommandos 1, 9 und 24* a z blízkých Beskyd, kde je situace nejhorší, sem přicházejí nejrůznější neprověřené existence, a v takových podmínkách zmizení nějaké ženské, případně ženských, nebude hrát významnou roli, a hlavně: nedozvím se o tom včas.

Že jsou v nebezpečí, jsem si uvědomil na základě chování jednoho z mých Vertrauensmannů. Měl jsem co dělat, abych

ho udržel na uzdě ve chvíli, kdy jsme u dvou Hexenwesen našli toho amerického Žida. Vypadalo to, že tenhle V-mann B-7 má na jejich potrestání mimořádný zájem, a říkám Ti, že kdybych nevelel já, skončily by tak, jak navrhoval: okamžitou exekucí.

V-mann B-7 Schwannze pochází z tohoto regionu a velmi přesvědčivě tvrdí, že řadě lidí tu bohyně neprokázaly zrovna dobrou službu, takže bych se nedivil, kdyby se s nimi v téhle divoké době někdo vypořádal po svém. Mám podezření, že jedním z takových je i on. Jeho zaujetí proti bohyním při akci i informace, které mi posléze poskytl při soukromém slyšení, mi připadaly poněkud přehnané. Nicméně jsem si od něj nechal vypracovat zprávu o protistátní a protispolečenské činnosti bohyní a naznačil mu, že pokud uznáme rizika jejich aktivit jako oprávněná, že to bude on, kdo se stane vedoucím jednotky Hexen-Jagdkommando. Měl jsi vidět jeho reakci, málem praskl pýchou.

Musím znovu konstatovat, že tyto Vertrauensleute z místního póvlu sice motivuje měsíční apanáž, ale čím si navždy získáš jejich absolutní lojalitu, je i ta nejmenší funkce v aparátu. Schwannze je teď nejservilnějším důvěrníkem, kterého zlínská SD má. Kdybychom v Protektorátu měli jen takové lidi, jako je on, měli bychom klid.

Posílám Ti jeho zprávu, je to skoro pětistránkové hlášení vedené do nejmenších podrobností — jeho síť Zubringerů a Gewährsmannů je široká a on sám je nesmírně aktivní, takže na ty Tvé bohyně vyhrabali ledacos. Myslím, že tak výborně zpracoval to, po čem jste tu ty dva roky tajně pásli. A taky něco navíc, jak uvidíš v části, kde se píše o přechovávání partyzánů.

V tomto kontextu doufej, že se Schwannze mýlil — to už by tolerovat, jak si umíš představit, nešlo. Navíc, to už by dalece přesahovalo mou pravomoc, partyzány má teď na starosti ZbV-K.

Zkrátka a dobře, Ferdinande, dej na ně pozor, na ty své ženské, možná je teď nečekají zrovna lehké časy. Abys ještě měl co zkoumat, až se tu příště ukážeš! Pošli telegram, než přijedeš. Doufám, že to bude brzy.

Srdečně Tě zdravím, Heil,

Reinhardt

Dora dopis odložila a nedočkavě vytáhla druhou, pětistránkovou přílohu — Schwannzovu analýzu situace a návrh dalšího postupu.

Před očima jí tančila kostrbatá, neúhledná písmena nerespektující řádky. Text se zdál nestrukturovaný, psaný v jediném chumlu, překotně. Bez oslovení adresáta začínal rovnou proudem udání, osočení, dohadů a polopravd týkajících se minulosti i současnosti žítkovských bohyň.

Já, Heinrich Schwannze, příslušník národnosti německé a věrný spolupracovník Třetí říše, od roku 1936 člen SdP, od 1938 NSDAP, od 1940 spolupracovník zlínské SD-Außendienststelle, předkládám na vědomí informace získané dlouhodobým pozorováním v terénu tohoto regionu kolem Alt Hrosenkau. Na kopanicích tu bydlí ženské, co samy sebe označují za bohyňe a co se zabývají údajným léčením. Jenže jejich činnost není nic jiného než šarlatánství poškozující slušné lidi — tím svým věštěním

vždycky obelhávaly pověřčivce a důvěřivce a ještě se nestyděly za své lži pobírat tučné honoráře. Říká se, že za kouzlení ku zdraví jakési židovské holky, co měla hlavu dvakrát tak velkou, jak jí v ní rostl nádor, si jedna z nich řekla o krávu. Samozřejmě jí ji ta špinavá židovská verbež dala, stalo se to ve třicátých letech, a to si tihle zákešní živli ještě na nás mohli mamonit, tak co by nedali, když měli.

V tomto ohledu bývala vždycky nejhorší Surmenová, co bydlí na kopanici Bedowa, která za svoje služby požadovala nejvyšší ceny a neštítla se brát matkám nemocných děcek poslední košili, jako v případě jakési Kamenické z Pitína. Jakéhosi Sopoucha z Krhova zas okradla o poslední korunu, když mu tvrdila, že má rakovinu, pro což k ní roky chodil na zaříkání, i když byl zdravý jako poleno...

Dora přebíhala z řádku na řádek, přeskakovala odstavce, číst snůšku takových pomluv a blábolů se jí hnusilo. Zalistovala a přeskočila až na poslední stránku:

...nehledě na to, že podobné praktiky byly už v roce 1941 v Říši i Protektorátě zakázané. Jejich provozování je od té doby protizákonné, a i když tyhle ženské budou stále dokola tvrdit, že se zabývají bylinářstvím a vůbec ne věštěním, my víme své — pomocí voskových odlitků věští blbcům ochotným pustit korunu jejich budoucnost. A to je trestné! Tyhle ženské nejsou o nic lepší než toulavé cigánky, a já co nejdůsledněji navrhuju nijak je nepardonovat a jako s tím přičmoudlým ksindlem s nimi naložit!

A jako poslední informaci k výše uvedenému doplňuju, že u bohyně Surmenové byl spatřen po dobu dvou nocí na nocleh

mladík, s největší pravděpodobností partyzán, kterému Surmenová poskytuje přístřeší a pravděpodobně i své takzvané léčitelské služby.

A proto si myslím, že nejen kvůli jejich podvodům, z kterých jim plyne finanční užitek a kterými decimují místní důvěřivé lidi, ale i kvůli jejich napomáhání sprosté židovské rase a teď i partyzánům můžeme z jejich aktivit vyčíst protiříšské jednání, což by nemělo zůstat bez potrestání!

Vzhledem k důvěrné znalosti jejich praktik i místního prostředí odvažuju se navrhnout sestavení oddílu několika mužů, kteří by prověřili trestnou činnost těchto ženských a přivedli je k odpovědnosti.

Říši věčnou slávu, Heil!

Schwannze H.

K textu zprávy byl přiložen list se seznamem adres všech žen, které na Žitkové koncem roku 1944 bohovaly.

Dora Schwannzův pamflet s odporem odložila a obrátila pozornost k poslední příloze.

Z čistého bílého listu mohla číst stručný, nepečlivým rukopisem psaný protokol.

Beobachtungsprotokoll vom 29. Oktober 1944

Nová zjištění k činnosti

Posudek rozboru písmoznalce potvrzuje shodu mezi rukopisem zprávy H. Schwannze a dopisy udání, které byly z SD-Außendienststelle Zlin zaslány na středisko SS-Hexen-Sonderauftrag ve Starém Hrozenkově. Posudek přiložen.

Podpis: F. F. Norfolk

Dora si krátký zápis přečetla ještě jednou. Podívejme se!

Konfident Schwannze se nejen snažil urvat si místo vedoucího Hexen-Jagdkommanda oficiální cestou, ale jistil se i zasíláním anonymních udání! Dora shlížela na krátký odstavec s ještě větším znechucením než před chvílí na Schwannzovu zprávu. Proč to asi dělal? přemýšlela. Vždyť ke kariéře si mohl dopomoci i jinak, tak proč přes bohyně? A navíc: proč zrovna přes Surmenu?

Zamyšleně přelistovala fasciklem, aby si dle zmínky v posledním Beobachtungsprotokollu přečetla i písmoznalecký posudek. Jenže chyběl. Nenašla ho, i když znovu prolistovala celou složku. Sice ji to mrzelo, ale nedivila se tomu, v době, ve které byl pořízen, už bylo všechno jinak. Norfolk měl možná spoustu starostí sám se sebou, takže se o správné zařazení jednoho papíru zřejmě nestaral.

Dora vstala a přešla k okénku služby, aby se zeptala archiváře, jestli si může prohlížené dokumenty zfotit. Bez okolků kývl. Vytáhla z tašky fotoaparát a všechny dopisy zastrčené v napěchované dopisní obálce si vyfotila.

Doufám, že ti to na konci války spočítali, šeptla si chmurně, když konfidentské dopisy vkládala zpátky do fasciklu. A zároveň si dojatě a s ulehčením uvědomila, že Surmena byla v kontextu protektorátní minulosti čistá. V té útlé sloze Dora nenašla vůbec nic, co by ji mohlo diskreditovat, žádné nečekané tajemství. Nic, nula, opakovala si v duchu a předávala archiváři papírovou bednu s pocitem, že v poznaňském archivu díkybohu nic nenašla.

Spis Hexenwesenfamilie Mahdalova

Surmenina minulost byla Doře zase o trošku jasnější. Na jejím stole ale stála řada dalších papírových beden, jedna vedle druhé, které schraňovaly osudy jiných bohyní. Dora lhostejně přešla Krasňačku, Struhárku i ty ostatní a přitáhla si krabici s označením Hexenwesenfamilie Mahdalova. Třeba se jí konečně podaří zjistit, co tuhle rodinu pojilo s tou jejich.

Krabice byla mnohem těžší než všechny ostatní, a když Dora odklopila víko, zjistila, že uvnitř je několikanásobně objemnější svazek, než byl ten vedený na Surmenu. Mahdalky dva německé badatele zajímaly evidentně mnohem víc.

Všechno to začalo tím listem, který Dora objevila už v Surmenině svazku — listem bratislavské Sicherheitszentrale pro nejbližší SD v Protektorátě. V dopise bylo požadováno přezkoumání činnosti Josefíny Mahdalové. Přeskočila jej, stejně jako rozsáhlé dotazníkové formuláře všech tří členek rodiny. I při letmém pohledu z nich vyplývalo, že nežily jinak než ostatní bohyně, jen jejich specializace (taktéž v kategorii A) zahrnovala i přípis: *černá magie, schopnost ublížit, seior (?)*. Zastavila se až u protokolů, které dokladovaly navázání spolupráce se členy Levinova badatelského týmu.

Beobachtungsprotokoll vom 19. November 1941Nová zjištění k činnosti

Navázána spolupráce s rodinou.

Sběr kraniologických dat, který potvrdil původní pozorování, že zejména Mahdalka starší a Fuksena vykazují árijské rysy.

Podpis: F. F. Norfolk

Beobachtungsprotokoll vom 20. Februar 1942Nová zjištění k činnosti

V rámci užšího výzkumu praktik učiněna pod záminkou nemožnosti nalézt ubytování v Alt Hrosenkau nabídka k pronájmu jedné světnice v domě Hexenwesen Mahdalových.

Přijata. Náklady 100 protektorátních korun měsíčně.

Podpis: F. F. Norfolk

Beobachtungsprotokoll vom 9. Mai 1942Nová zjištění k činnosti

Sledované subjekty souhlasily s užší spoluprací, v rámci níž povolily skrytou účast na procesu jejich magické činnosti. Pozorování prováděno z tzv. pitvoru (předsíň). Dne 9. 5. zaznamenány dvě návštěvy klientů příšlých s prosbou o radu, podrobný popis tohoto setkání vč. rituálu viz zvláštní studie.

Zařikávání provázející rituál prozatím nedešifrováno, bylo odřikáváno v místním dialektu, rychle a tiše, proto nemožno učinit zápis. Bude předmětem dalšího výzkumu.

Podpis: F. F. Norfolk

Beobachtungsprotokoll vom 12. Oktober 1942Nová zjištění k činnosti

Z běžného života sledovaných subjektů zjištěno následující: subjekty své konání podřizují katolické víře, praktikují ranní a večerní modlitby, velebí jméno Boží před pozřením pokrmů, navštěvují nedělní mše v kostele v Alt Hrosenkau ad.

Vedle běžných církevních praktik se ale v jejich jednání vyskytují zvyklosti, které se s tradicí katolické víry neshodují. Z pozorovaných odchylek vybíráme dvě, které jsme dokázali dešifrovat a na základě hlubší analýzy je můžeme považovat za reliktní pohanský zvyk.

Vorfall I: Za nejvýraznější rys, jímž se odlišuje traktace běžného týdenního života sledovaných subjektů od režimu běžných katolických věřících, považujeme uctívání čtvrtku jako dne, kdy se neprovozuje závažnější činnost. V tento den subjekty nepřijímají návštěvníky ani se nevěnují namáhavé práci na poli, kterou jinak provozují denně, kromě neděle. Vedle ní patří i čtvrtek k posvěceným dnům, a to aniž by tázané subjekty věděly přesně proč.

Z hlediska současného poznání starogermánské společnosti a její duchovní kultury ale víme, že čtvrtek uctívali naši předkové jako den zasvěcený bohu hromu a blesku Donarovi – odtud také název Donnerstag. Guido von List tvrdí, že právě čtvrtek byl dnem, který měli naši předkové věnovat kultivaci osobní víry, nikoliv světským starostem. Domníváme se, že tato tradice u sledovaných subjektů přežila z doby předkřesťanské v intuitivním ctění daného dne, byť už samy její původní význam nechápaly.

Vorfall II: Taktéž čerpání síly z okolní přírody spojuje víru sledovaných subjektů s vírou dávných Teutonů. Naše subjekty uctívají posvátný strom, v tomto případě místně obvyklou lípu, který symbolizuje sílu jejich rodu a nachází se nedaleko stavení, v němž žijí. Úctu k tomuto stromu si subjekty vysvětlují ryze praktickou stránkou věci, a to že tento strom jim poskytuje potřebné léčivo, které využívají k přípravě bylinných lektvarů. Nicméně zbytnělá úcta k jejich rodinnému stromu nás odkazuje k povědomí o respektu, který teutonské kněžky projevovaly stromům zasvěceným danému kmenovému společenství.

Podobnou paralelu nacházíme taktéž v péči o pramen, který vyvěrá nedaleko stavení sledovaných subjektů, v lese směrem na Wischkowetz. Rodina Mahdalových se prý o něj stará odjakživa, a to proto, že voda z něj je léčivá, nazývaná jako tzv. „šťasná vodička“, která má ve spojení s bylinami léčebné účinky. Jak víme, i v duchovních rituálech starých Germánů hrály vodní prameny a toky nezastupitelnou roli, která byla demonstrována v řadě různých magických obřadů, včetně těch léčebných.

Magickým léčebným účelem vysvětlovala také Hexenwese Fucksena můj dotaz na důvod, proč subjekty vyšly v noci jarní rovnodennosti ven do lesa směrem k prameni. Popsala očistný rituál uctění vodního zdroje a smytí zimních neduhů noční koupelí v něm.

Domníváme se, že úzký vztah sledovaných subjektů k přírodě je zbytkem projevu starogermánské gnóze, která kladla hlavní důraz na zasvěcení do přírodních mystérií, k nimž potřebné rituály uchovávaly a provozovaly zasvěcené kněžky.

Podepsán: F. F. Norfolk

Beobachtungsprotokoll vom 14. März 1943Nová zjištění k činnosti

Zajímavá zjištění o předzvěstech tragických neštěstí či smrti. Stejně jako v případě stél nalezených např. v Niederdollendorfu v Porýní nebo u Tucholského vřesoviště v severním Prusku je i zde symbol hada považován za symbol smrti nebo neštěstí. V místní podobě jde o tzv. „bílého hádka“, který údajně žije ve stěně každého domu.

Jeho zjevení signalizuje neštěstí nebo smrt člena rodiny, jeho zánik pak zkázu celého rodu.

Odkud se povědomí o bílém hadovi vzalo, sledované subjekty nevědí, tvrdí, že se to tak říká odjakživa.

Podepsán: F. F. Norfolk

Doře se stáhlo hrdlo. Před očima jí kmitnul obraz rozdrceného hadího těla a Surmenina zděšená tvář. Raději obrátila o několik stran a sáhla po dalším z obsáhlejších protokolů.

Beobachtungsprotokoll vom 15. August 1943Nová zjištění k činnosti

Poznámky k návštěvám klientů.

Vorfall I: Příchozí žena (asi 40letá) přišla s prosbou o pomoc v domnění, že jí hrozí nebezpečí způsobené sousedkou, která ji údajně uřkla.

Magický obřad zahájen jako obvykle přichystáním vody z pramene, do níž byl nalit rozpuštěný vosk, za spalování vonných bylin a rituálního zařikávání, které mělo podobný rozsah i obsah jako zařikání přeložené informátorem, viz příloha ze dne 11. 9. 1942. Domněnka příchozí potvrzena

při odečítání z voskového odlitku, dále provedeny úkony ke zbavení ouroku a další ochraně. Rozbit podaný porcelánový hrnek, střepy vloženy do obyčejné zavařovací sklenice, dále vstrčeny hřebíky, jehla a zlomená žiletka. Příchozí vybíduta, ať se do sklenice vymočí, což odešla provést na dvůr. Po návratu sklenice zapečetěna a všechny ženy odešly tuto zakopat směrem k lesu. Po návratu příchozí vybrány byliny, které měla užívat po dobu devíti dní. Hexenwese stará Mahdalová přijala platbu 10 protektorátních korun.

Vorfall II: Příchozí muž (asi 45letý) je přesvědčen, že byl ošizen při dědickém řízení. Přeje si, aby jeho dosud svobodný bratr zemřel, aby i zbytek dědictví připadl jemu. Nabízí vysokou sumu 200 protektorátních korun, když s tím nebude muset mít vůbec nic společného. Stejně jako v předchozích případech proběhl obřad odlévání a věštění z vosku, přičemž je příchozímu řečeno, že daný úkon se dá provést pouze podáním určitého bylinného lektvaru, který sledované subjekty mohou připravit, ale podat ho musí o dvou po sobě následujících nedělích on sám. Příchozí se zdráhá, opakuje, že nechce mít s procesem vůbec nic společného. Do obřadu, který dosud vedla Hexenwese Fuksena, vstupuje stará Mahdalová a vybízí příchozího, buď aby respektoval, co je dáno, nebo aby okamžitě odešel. Po jejím zásahu příchozí souhlasí a je mu přislíbena příprava bylinné směsi, kterou si má vyzvednout v pátek a během následujících nedělí bratrovi podat. Mahdalová doporučuje pozvat ho dvakrát po sobě na oběd za účelem usmíření a směs mu přimíchat do jídla. Příchozí neochotně souhlasí, zanechává platbu 100 protek-

torátních korun s tím, že zbytek doplatí při převzetí směsi.

Na můj dotaz, co bude v této směsi, mi bylo odpovězeno, že je to bezpředmětné, protože ten člověk už nepřijde. Nedostavil se doposud do dne tohoto zápisu.

Podepsán: F. F. Norfolk

Dora nenasytně přelétala po rádcích, až ji suché a unavené oči pálily. V dalších Vorfallech nalézala samé podobné případy. Lidé za Mahdalkami přicházeli většinou s něčím, co bylo v rozporu se zákonem, jen zřídka se objevil někdo, kdo je vyhledal kvůli nemoci nebo prostému věštění budoucnosti. V Norfolkových případových studiích se to hemžilo požadavky na uškození příbuzným, sousedům, sokům nebo sokyním v lásce, žádostmi o získání cizího majetku a podobně.

Mezi takovými Doru obzvlášť zaujal jeden nevinnější případ, nejen proto, že návštěvníkem byl muž, kterého z Hrozenkova kdysi znala. Šlo o rodinný majetek, který majitel zakopal někde v lese ve strachu z divoké doby. Nečekalo se, že zemře, ale nějak nešťastně se připlctl ke koni, který mu rozkopř lebku, a nešťastník zemřel ještě dřív, než ho zaopatřil farář. Nikomu už nestihl říct, kde je zakopané rodinné jmění.

Muž navštívil Mahdalky s prosbou, aby mu pomohly určit, kde zakopaný majetek hledat. To, co se odehrálo, se nedalo nazvat ničím jiným než přivoláním nebožtíkova ducha. Podle zápisu v protokolu se nekonalo v Potočné, ale na hrozenkovském hřbitově, kam se měl před půlnocí dostavit i žadatel s nějakou věcí, která patřívala nebožtíkovi. Zřejmě v sobě našel dost odvahy a přišel, protože Norfolkův zápis svědčí

o setkání čtyř osob nad hrobem mrtvého, které v magickém kruhu ruku v ruce podstoupily něco, co pisatel označil za nekromantickou seanci.

Její začátek popsal jako dlouhý přípravný proces, jehož zdar prozradily roje světlušek, které se začaly náhle slétat nad nebožtíkův hrob. Posléze byl žadatel vyzván, aby vysvětloval hesla, která začala v těžce srozumitelném proudu slov vycházet z úst staré Mahdalky uvedené v jakýsi trans. Stala se médiem, jehož prostřednictvím se bylo možné spojit se světem záhrobí, s mrtvým, který nakonec označil určité místo na úpatí hory Kykuly, kde měl žadatel hledat. Tím seance skončila a vyděšený muž přislíbil odměnou třetinu nalezeného majetku.

Zda bylo místo určeno správně a zda se s platbou dostavil, v zápisu už nestálo. Stručný záznam sliboval širší studii, kterou však Dora ve zbytku složky nenašla. Následovaly jen další a další Vorfally.

Doru to zarazilo. Kromě Baglárčiných a Irminých řečí, které mohly být jen zveličenými klepy, se s důkazy o škodných rituálech setkala poprvé v případě Magdalény Mlčkové. To byl její první hmatatelný doklad, že Mahdalky provozovaly černou magii. Ale pořád to mohl být jen ojedinělý případ. Jenže teď před ní ležel fascikl plný podobných událostí, a co víc, někdy zhodnocených za vydařené.

Dora se zhluboka nadechla.

Znovu, za poslední rok už poněkolkáté, spatřila bohyně a jejich malý, kopanický svět v odlišném světle. Už to zdaleka nebyly jen ochotné ženské, jak si je pamatovala z dětství, které pomohly každému, kdo zaklepal na dveře jejich chalupy. Byla to tříšť individuí a mezi nimi byly i nebezpečné bytosti,

které se neštítily za úplatu ublížit někomu, koho vůbec neznaly. Ať už jejich konání bylo jen planou čarodějnou komedií, která jejich svědomí netížila, protože tušily, že nemá účinku, nebo své schopnosti, o nichž věděly, že přesahují běžnou realitu, propůjčily zlu, bylo jejich rozhodnutí škodit děsivé.

Zamyšleně listovala zbývajícými protokoly až ke konci složky rodiny Mahdalových. Poslední zápis pocházel stejně jako v Surmenině fasciklu z konce února čtyřiačtyřicátého roku, tedy z doby, kdy bylo komandu zrušeno pověření. Příběh rodiny Mahdalových se tak před Dořinýma očima uzavřel a kromě znepokojení po něm zůstala i stopa zklamání. To, co očekávala, že by jí mohl osvětlit, jí nepřinesl — proč a jak se osud staré Mahdalky propletl se Surmeniným, nenašla.

Do třetí, než jí ze skladu přivezou materiály německých badatelů, zbývala necelá půlhodina. Mávla na archiváře, aby ho upozornila, že bedny z jejího stolu může zase zařadit, a promýkla se úzkou uličkou mezi stolky z badatelny ven.

Badatelé se zvláštním pověřením

Když se vrátila, ležela na jejím stole bedna se složkami jednotlivých členů Hexen-Sonderkommanda. Dora v ní nedočkavě zalovila a vytáhla tu, která byla označena VII.g: Forscher der Hexen-Sonderauftrag F. F. NORFOLK. Byla plná Norfolkovy korespondence.

Ferdinande,

jak se máš? Jak pokračuje výzkum? Nějaká nová zjištění? Abych byl upřímný, nová zjištění jsou právě to, co teď potřebujeme nejvíc, atmosféra není nejlepší. Mám pocit, že na Reichsführera vyvíjejí nátlak, aby Ahnenerbe zúžil, a jistě ti nemusím říkat, že jsme první na řadě. Za sedm let bádání žádné relevantní výstupy, žádné studie, žádná trilogie o čarodějnicích, měl jsi slyšet ten jeho ledový hlas, málem mi zmrzlo sluchátko v ruce. Ještěže mezi sebou máme toho jeho bratrance, kdyby jeho nebylo, obávám se, že jsme už dávno skončili.

Každý den myslím na to, že kdyby mi přijali tu habilitaci, mohla už vyjít a měl bych od tohohle Auftragu klid — ti povýšení dědkové, podělané akademické prdele, hlavně aby si nezahladili s politikou!

Ale co se dá dělat, té trilogii se zkrátka nevyhneme. Čekám teď na zprávy od ostatních, jak jsou na tom se svými příspěvky. Vypadá to, že snad jediný Merkel už je připraven, a snad i Ty? Doufám, že neupřednostňuješ nový román před studií, to je to poslední, co teď můžeme potřebovat! Já jsem zatím dokončil první část o spiknutí církve proti germánským ženám a, představ si to, dělají mi tam nečekané potíže čísla. Zatím mám statistiky z Bavorska, Sárska a Braniborska, a z let 1200—1790 to nedělá víc než dvě tisícovky popravených! Zblázním se, jestli to číslo nevyšplhá výš, a zblázní se hlavně Reichsführer, čeká od toho hrozně moc, však víš. Vypadá, jako by ho osud té jeho upálené pramáti nenechal v klidu vyspat.

Poslyš, kromě toho teď musím připravit nějaký materiál pro ministra propagandy jako podklad pro tu kampaň k nacistickým ženám. Má to co dělat s Lebenbornem, je potřeba víc bojovníků, válka nečeká a v jejím zájmu je aktivizovat germánskou ženu, matku, rodičku, dělnici. Emancipace německé ženy a její větší podíl na válce, to je to, co tu teď hýbe Ahnenerbem, ale to bys tady musel být, kamaráde, abys viděl, jak začínají lovit ve všech možných vodách, i v těch úplně mělkých. Pro nás to znamená dodat studie, a nemusím říkat, že čím dřív, tím líp.

Zkus mi proto poslat svoje podklady k otázce pozice ženy ve struktuře starogermánského kmenového uspořádání a připoj i studii o modelu uspořádání kopaničářské společnosti. A nezapomeň na nákresy a fotodokumentaci, víš, jak je tu

všichni milují (zkus nafotit Fuksenu při věštění, myslím, že by to zapůsobilo).

Pracuj, prosím Tě, co nejrychleji a ty věci pošli brzy, s pozdravem

Rudolf

Berlín 15. června 1942

- - - - -

Ferdinande,

děkuju za zasloupanou studii, ale popravdě, čekal jsem trochu víc. Tedy ve smyslu rozsahu. Takový stručný přehled dat, jak asi sám také uznáš, není zrovna reprezentativním dokladem sedmileté práce. Odevzdal jsem to Reichsführerovi coby „náčrt“ širší studie, kterou dodáš co nevidět. Doufám, že se na to díváš také tak.

Jinak s Tvými závěry pro účely trilogie samozřejmě souhlasím. Líbí se mi vybrané příklady církevního útlaku směřovaného proti ženám na území Protektorátu, a působivá je především ta přesně vypracovaná tabulka zpřehledňující jednotlivá staletí. Překrásně demonstruje, jak církev svou agresi stupňovala. A jak plíživě! Cítím ohromnou hrdost, že bez našeho výzkumu by tohle spiknutí zůstalo zahaleno atraktivnějšími dějinnými událostmi!

Reichsführer se vyjádřil v tom smyslu, že tvůj „náčrt“ studie postupuje Goebbelsovi, přiložil jsem mu k tomu ještě první výsledky součtů popravených žen z některých zemí Říše. Musím říct, že mi při tom bylo úzko, jelikož nesplňuje ani desetinu Reichsführerova předpokladu. Začíná být jasné, že těch devět milionů obětí nesečteme ani náhodou.

Six, Merkel, Biermann, Eckstein, všichni se hlásí s nehorázně, zrůdně nízkými čísly! Můžeme to zdržovat, protože řada archivů nespolupracuje, nebo není stavu spolupracovat... Ale i tak, měli bychom se sejít na ústředí, a to brzy, a vymyslet co dál v případě, že nedosáhneme součtu, který by Reichsführera uspokojil.

PS: Stále mi nedorazila Tvá studie o struktuře staro-germánského kmenového uspořádání!

Heil!

Rudolf

Berlín 24. listopadu 1942

Ferdinande,

poslouchej, přišel snad ten nejlepší čas! Tohle nesmíme promarnit! Je možné Fuksenu převést do Berlína? Za každou cenu bych ji potřeboval představit Reichsheinimu. Slyšel jsi o akci „pět ve Wannsee“? Předpokládám, že neslyšel, k experimentu má přístup jen hrstka z nejvyššího vedení RSHA. Tedy jen ve stručnosti: Reichsführer si do vládní vily nechal přivést dva jasnovidce, věštce, astrologa a grafologa, kteří, jako všichni, v jednačtyřicátém po útěku Hesse skončili v pracovních táborech za to, že na něho neupozornili. Včera mi to řekl Haselhuhn, důvěrně, pochopitelně, který je osobně vybíral a teď je má na starosti. Sice jsem je neviděl, ale podle toho, co mi říkal, většina z nich není schopna ani poloviny toho co naše bohyně. Jsou to estrádní šašci, komedianti s křišťálovou koulí, ženská, co prý věští z lógru, a dva pseudovědci. Třetí kategorie oproti tomu, co máme v rukou my!

A teď se podrž: jejich úkolem je věštit a podávat zprávy před každou akcí, která se Reichsheinimu nebo Nejvyššímu nezamlouvá. Jeden z nich prý kvůli tomu pořád upadá do transu, další civí do koule, ta ženská blábolí vidiny z lógrové sedliny, další dělá horoskop... rozumíš, a všechny tyhle žvásty každý den putují na ústředí a ovlivňují rozhodování štábu! Až mi z toho běhá mráz po zádech, když si uvědomím možné následky... nicméně, chápeš, kdybychom do téhle mašinerie mohli nasadit Fuksenu, s tím, co umí a jak vypadá...? Ostatně, v praxi Mahdalek je i cosi jako provádění seior, nemýlím se? Víš, co by to znamenalo pro Reichsführera? Chápeš?

Připrav ji na to, je to naše obrovská šance.

Já zatím zpracuju Haselhuhna, aby ji prosadil do skupiny ve Wannsee.

Ferdinande, tuhle příležitost nesmíme propásnout!

Heil!

Rudolf

Berlín 8. července 1943

- - - - -

Rudolfe,

je mi to líto, ale ani jedna o tom nechce slyšet. Mají obrovský strach opustit Potočnou, mají to za stejnou věc jako odchod Židů z Hrozenkova. Taky se jim stále neozývá Mahdalčin odvedený syn. Nedaří se mi s nimi hnout, ani po dobrém, ani po zlém. Navíc tvrdí, že největší sílu mohou rozvinout pouze tady, v kopcích Bílých Karpat, kterými procházejí jakési magnetické vlny. To mi tvrdily tři ženské, z nichž dvě nejsou gramotné, chápeš to? Zkus mi poslat někoho, kdo je schopen prověřit

zdejší prostředí, někoho, kdo se vyzná v geologii a fyzice, samotného by mě to zajímalo.

Co navrhuješ?

Byl bych opatrný s použitím násilí, rozumíš.

Ferdinand

Starý Hrozenkov 19. srpna 1943

Ferdinande,

Tvůj dopis mě vážně rozčílil. Dostáváš dost prostředků a máš spoustu času na to, abys měl mnohem lepší výsledky, obzvlášť když jsi do práce v terénu zaangažován natolik, že si ji užíváš nad rámec svých služebních povinností! Proto naprosto nechápu Tvoji odpověď na můj poslední dopis. V této chvíli jsi měl mít přece celou rodinu Mahdalek omotanou kolem prstu. Rozumíš: to my si máme klást podmínky, ne ony!

Nejdřív jsem myslel, že zkrátka nebudu brát zřetel na to, co chtějí a co ne, že si s tím budeš muset prostě a jednoduše poradit. Tvoje věc jak. Ale situace se trochu změnila.

Byl jsem na štábu a měl u Reichsführera soukromé slyšení. Probíhalo jako obvykle: s naší prací není vůbec spokojen, chápeš, vůbec! Dokonce naznačil, že pokud okamžitě nepředložíme trilogii, bude projekt Hexen-Sonderauftrag do konce roku zastaven.

Jediné, čím se mi podařilo Reichsführerovi zvednout náladu, byla obšírnější zpráva o části výzkumu ve Starém Hrozenkově. Jeho reakce mění i můj původní úmysl dostat je sem za každou cenu. Věc se totiž může prozatím odehrát i jinak. Chce je poznat, rozumíš, a to ihned. Sdělil jsem mu Tvou

obavu o vytržení těch žen z místa, kde působí, a překvapivě to vzal jako fakt, a dokonce pronesl něco ve smyslu opakujících se paranormálních jevů jen v určitých místech, která v sobě kumulují speciální energii. Nepovažuje dokonce za problém se ve Starém Hrozenkově zastavit na své pracovní cestě do Preßburgu, za několik týdnů, nejdříve však 9. 10. Doprovodím ho, takže se uvidíme. Budu volat k financům, kdyby něco.

Posílám to spěšně, snad to dostaneš v dostatečném předstihu, abys stihl zařídit potřebné. Poslouchej, možná bys těm ženským neměl vykládat zbytečně moc věcí. Chci, aby působily a dělaly to co vždycky, nechci tam najít žádné znervóznělé slepice, které ani neotevřou zobák, jasné? Dělej, co umíš. Teď všechno závisí na tom, jak naše bohyně nadchnou Reichsheiniho.

Heil!

Rudolf

Berlín 12. září 1943

- - - - -

Ferdinande,

vynikající! Zabralo to! Účinek byl velkolepý. Reichsführer nepromluvil celou cestu do Preßburgu, až druhý den večer si mě nechal zavolat. Řekl, že to na něj ohromně zapůsobilo a že tu rodinu rozhodně požaduje vést v rámci užšího výzkumného programu. Naznačil mi, že bychom co nejdříve měli dodat vyhodnocení výzkumného cíle A, ale že za cíl B doporučuje s okamžitou platností stanovit právě výzkum starogermánského ritu a těchto Hexenwesen.

Když jsem odcházel, znovu mi kladl na srdce důležitost objevu, který jsme učinili, a svůj zájem, se kterým bude tyto ženy dále sledovat. Opravdu jsme to dokázali! Alespoň na chvíli je riziko zrušení Hexen-Sonderauftragu odvráceno! Nicméně — termíny odevzdání studií pro trilogii stále platí.

Heil!

Rudolf

Berlín 15. října 1943

Korespondenční část Norfolkova spisu tu končila tak náhle, jako začínala. Přerušilo ji, jako všechny části výzkumu, ukončení jeho pověření. Poslední, co se ve složce nacházelo, byl zteřelý útržek telegramu, do nějž byla vlepena tiskací písmena textu sdělení:

TELEGRAMM

1 Für: F. F. Norfolk, Ahnenerbe, Wilhelm-Straße 102, Berlin, Deutsches Reich

2 Von: Marie Pagacova, Alt Hrosenkau, Protektorat Böhmen und Mähren

TEXT: Mame dceru je krasna ma stejne znamenko na cele jako ty krtiny 24/9/1944 prijed. Fuksena.

Friedrich Ferdinand Norfolk

Pochopitelně že na Fuksenin telegram nijak nereagoval, že nepřijel. Nepřijel by, ani kdyby mohl. Z jeho osobních poznámek, přípisů k protokolům, dikce průběžných zpráv a studií vyplývalo, že nechtěl. Výzkum skončil a s ním i jeho vztah k Fukseně. Podle všeho byla jen studijním materiálem a to, že ze studia vzešlo dítě, bylo něco jako malá nehoda. Ostatně, podle záznamu v osobní kartě byl Norfolk ženatý.

Tedy nikoliv Norfolk, ale Ferdinand Soukup z Frývaldova, československý Němec, vítěz Mährischer Literaturpreis 1924, který po svém fenomenálním úspěchu přijal pseudonym Friedrich Ferdinand Norfolk a rozhodl se, že svými povídkami o krvavých procesech s frývaldovskými a velkolosinskými čarodějnicemi dobude Evropu. Pomohla mu v tom zřejmě plavá Evelyne a především kontakty jejího otce, profesora literatury Hübsche z Lipska, kam Norfolk přijel na studijní pobyt a posléze natrvalo přesídlil. Tam se také (podle dalších informací z jeho karty) na půdě univerzity v roce 1935 setkal s Dr. Levinem, který ho přizval k právě zahájenému výzkumu, jímž ho ve zvláštním nařízení pověřil sám říšský vůdce SS.

Dora téměř na vlastní kůži cítila Norfolkovu radost, když se jeho sny stávaly skutečností.

Z malého horského městečka Frývaldova, který se už zase jmenoval Freiwaldau, se vyhoupl do středu významné lipské rodiny, uchytíl se na tamní univerzitě, časopisy otiskovaly jeho hrůzostrašné povídky a nakonec se stal členem speciálního výzkumného SS-Hexen-Sonderkommanda, skrze nějž ho platili ze samotného RSHA. Za to, že se cele věnoval čtení historických románů s tématem procesů s čarodějnicemi a psaní o nich. To by přece dělal stejně, i kdyby za to neměl zaplaceno.

No, zaplaceno. Řekněme, že kromě univerzitního platu si prací pro Hexen-Sonderauftrag přivydělal zpočátku jen pár desítek říšských marek měsíčně, když se odečetly cestovní výdaje a diety. Ale pak, když s Levinem kápli na toho Blanka, se to všechno změnilo.

Z korespondence vyplývalo, že to byl Levinův nápad. To on měl v Sachsenhausenu příbuzného, který dohlížel na mimořádné vězně, Sonderhäftlingen, mimořádné proto, že tvořili skupinu „restaurátorů“. Čili falzifikátorů a kopistů všeho druhu. Díky speciálním podmínkám a nadstandardně vybaveným dílnám zvládli malbu se záběrem od gotické deskové až po realismus devatenáctého století, knižní iluminaci středověkých rukopisů i cenné papíry z dvacátých let nebo také grafiku počínaje Dürerem a konče Daumierem. Proč by nezvládli dublovat pár tisků smolných a krevních knih, pár archiválií vypůjčených na dobré slovo díky konexím s řediteli říšských archivů, pár výnosů městských a církevních soudů, pár inkvizičních rozsudků? Zvládli to. A Rudolf Levin, jeho příbuzný Karl, Norfolk a ještě jeden ze členů komanda, Murowski, si rozdělili tučné zisky, které inkasovali od fondu bibliotéky RSHA — Amtu VII

a několikrát i od samotného Reichsführera, který chtěl mít cenné archiválie ve vlastní sbírce. O dalším obchodu s archiváliemi pak výmluvně svědčily nikdy nezodpovězené upomínky okradených archivů, které se nahromadily v bedně s účetními knihami komanda. Doba byla plná příležitostí. Zvláště pro Norfolkka.

Byl to on, kdo uměl česky a kdo tedy dostal zvláštní příkaz vypravit se nejprve do archivů spřáteleného Slovenského štátu a pak i do blízkosti svého rodiště v Protektorátu, do archivů v Chebu, Liberci, pak do Opavy a nakonec i do Frývaldova, který tak důvěrně znal. Protože i české země byly přece odjakživa součástí germánského prostoru, a bylo proto důležité zjistit, kolik žen — germánských nebo vůbec — tam prolilo krev v procesech s domnělými čarodějnicemi alias kněžkami pohanských kultů. A byl to právě on, který díky upozornění slovenských úřadů kápnul na existenci těch podivných žen, kterým se říkalo *bohyně*. Věděl hned, že objevil něco jako akademickou V3.

Rudolfe,

tomu neuvěříš! Zapomeň na ty plesnivé papíry v archivech, na ta kila zaprášených nečitelných rukopisů. Objevil jsem něco neuvěřitelného. Žijí! Chápeš? Žijí! Ony žijí, kněžky, bohyně, ony žijí, zatlačené k vrškům Bílých Karpat, ale stále praktikující starogermánský ritus! Řekni to Reichsführerovi, že jsem našel živoucí důkaz těch, o kterých jsme si mysleli, že dávno vymřely. A pospíchej, jedu teď do Bojkovic, kde mají v archivu krevní knihy, a pak do Starého Hrozenkova. Čekám Tě tam do konce měsíce.

Ferdinand

Dopis odeslal už z cesty na Kopanice.

A tak to začalo. Od jejich prvního setkání v Hrozenkově tam spolu pobývali ještě několikrát. Zprávy, nákresy, fotografie, které Dora našla v jejich pracovních výstupech a které na počátku čtyřicátých let mířily do ústředí Ahnenerbe, svědčily o tom, že se do zkoumání nečekaného zdroje pustili se vši vervou. A také s motivací, která je popoháněla víc než představa uspokojeného Reichsführera. Levin toužil po habilitaci a pro Norfolk se bohyně staly kruciálním zdrojem inspirace. A že se brzy zúročila, o tom svědčila ocenění, která začal postupně sbírat. Už na konci roku 1942 to byla *Kantate-Dichterpriis der Reichsmessestadt Leipzig* za epos o germánských kněžkách, nad jejichž hlavami zapadá ledové horské slunce. Národ byl dojat, Norfolk byl jeho literárním hrdinou. Zatímco Evelyne se u příležitosti oficiálních poct dmula pýchou a tíží třetího těhotenství, Fuksena čekala. A pak to byla ona, kdo se dmul tíží těhotenství, ale to už Norfolk neviděl. V únoru čtyřiačtyřicátého byl stažen z výzkumu jako ostatně i zbylí členové výzkumného komanda, protože Reichsführerovi došla nejen trpělivost, ale i čas pro uskutečnění propagandy zaměřené na germánskou ženu. Na pořad dne se vyhouply závažnější události než rehabilitace jeho upálené prapramáti Margareth Himblerové a aktivizace německých žen. Třeba blížící se východní fronta, která se nakonec převalila i budovou čarodějnické kartotéky. Naštěstí včas vyprázdňené.

Hexenarchiv i veškerý materiál bibliotéky, který SS-Hexen-Sonderkommando shromáždilo, byl ukryt a členové komanda se rozprchli po zbytcích Říše. Neskrývali se, to ne. Dokonce ještě vedli soukromou korespondenci na adresy svých trvalých bydlišť:

Ukryli jste kartotéku? Kam? psal nervózní Murowski, kterého Levin s Norfolkem evidentně vyšoupli z příštího podílu na černém obchodu s archiváliemi. Odpověď pravděpodobně nedostal.

Je kartotéka na místě? Potvrď, psal zato Norfolk Levinovi.

A později Levin: *Vezou mě do Norimberku, byl jsem informován, že se tam setkáme.*

Ano, setkali se tam. A ke svému překvapení byli souzeni. V procesu s Alfredem Rosenbergem, ideologem NSDAP a původcem nacistických teorií včetně té o spiknutí proti germánským ženám. Jako příslušníci SS za zločiny proti míru a za šíření fašistických idejí, jako vědci za zneužití vědy v zájmu války.

Vypovídal Herbert Blank, člen speciální skupiny Sonderhäftlingen z KL Sachsenhausen. Tresty, které pomýlení badatelé dostali, nebyly nijak přísné. Pár let, aby přehodnotili své příští vědecké záměry. Jenže vězení, to není nic pro akademiky. Levin zemřel už v závěru roku 1945, nehoda během výkonu trestu. Norfolk tři roky nato, vyčerpání.

Dora v prstech zamyšleně obrátila jeho fotografii přiloženou k vstupním pověřovacím dokumentům. Z rámečku fotografie vyhlížel s mírným úsměvem pohledný světlovlasý muž v brigádýrce a zdál se jí nějak povědomý. Kde už to zvláštní znaménko na čele viděla?

Před odjezdem zpět do Čech bloumala bezcílně městem. Poznaň jí v leccěms připomínala Brno. Rozlohou, řekou vyhnanou z centra města, barokními a klasicistními domy, které prostupovala moderní skleněná zástavba jako na jihu Moravy,

i lidmi, jejichž tváře měly podobné rysy i způsob lhostejného zachmuření. A nakonec i autobusovým nádražím, v jehož zaplivané čekárně strávila poslední hodiny před odjezdem, unavená z náročného dne.

Přemýšlela, jestli si Mahdalky uvědomovaly, s čím se v podobě Norfolkova výzkumu spaktovaly. Na jak nebezpečné cestě se ocitly, když ho vpustily do svého domova a rozhodly se mu uvěřit. A jestli jim těch sto protektorátních korun měsíčně stálo za to riziko, které na sebe vzaly, když se dostaly pod podrobný hledáček nacistického výzkumného týmu. Přemýšlela taky, jak velkou roli v tom asi sehrála Fuksena, která se do pohledného muže v uniformě zamilovala. Jak asi reagovaly, když se jich Norfolk ptal, zda by s ním Fuksena nejela do Berlína? Byly si vědomy toho, že se jich ani ptát nemusel, že je mohli kdykoliv zajistit a převézt k výzkumným účelům do Berlína násilím? Pod nos Reichsführerovi, který se vůbec nemusel rozhodnout navštívit je v jejich domácím prostředí, ale naopak přivést je a zavřít ve Wannsee, kde by věštily na povel? A co kdyby se jejich věštby jednou, podruhé, potřetí nenaplnily? přemýšlela Dora, než na světelné tabuli naskočila informace o jejím spoji.

O něco později už seděla v autobuse, který nastoupil pomalou noční cestu do Hradce Králové. Světla Poznaně brzy zmizela za jejími zády a houpání vozu se zpravidlnilo, jakmile vjeli na širokou silnici klesající dolů, k jihu, k Čechám.

ČÁST IV

Koprivazy

Ten vztah ji vysával léta. Bral jí chuť do života a bral jí úctu k sobě samé. Přála si snad tisíckrát, aby nebyl, aby neexistoval, a stalo se snad tisíckrát, že měla dojem, že ho utnula, že ho v sobě zadupala, že odumřel. Aby se pak vynořil s o to větší intenzitou, spalující její duši i tělo.

Začalo to v tu noc, kdy se na Koprivazech loučili s jejím otcem. Tenkrát se to stalo pod otevřeným nebem ve stráních, a pro obě to byla katastrofa. Co kdyby je někdo ze smutečních hostů na cestě domů zahlédl? Co pak? Doře se z té představy svírá strachem žaludek i dnes.

Tehdy měla dojem, že šlo jen o náhodu. O nešťastnou náhodu vyprovokovanou pálenkou a prožitkem předchozích hrůzných chvil. Že se to nebude opakovat, že to potlačí. Jako to v sobě ostatně potlačovala už od dob internátu. Dokázala to zvládnout vůlí, a navíc měla Jakoubka a svůj výzkum, což jí naplňovalo život tak, že byla vlastně šťastná. Nic víc nepotřebovala.

Jenže ono to v ní pořád někde vězelo, kdesi hluboko, v jakémsi koutě, odkud to čas od času probublávalo na povrch, k Dořinu zděšenému vědomí, ven. A proto se to nakonec

nestalo jenom jednou. Když se za několik let ocitly v podobné situaci, stalo se to znovu, a pak zase. A potom se už přestaly spoléhat na náhodu a riskovat při ní, že je někdo uvidí. Kopravazská chalupa byla pořád prázdná, začaly se scházet tam.

Nikdy by nečekala, že by mohla dělat něco takového, a ještě k tomu v místnosti, kde vykrvácela její matka. Ale ona tam skutečně lehávala nahá, stejně jako by lehávala všude jinde, a soustředila se na ni, na Janigenu. A na to, co dělaly v průběhu těch dvou tří hodin, kdy měly odvahu zůstat spolu, než se zase zděšené a plné výčitek rozběhly do svých domovů, ohlížejíce se, jestli je někdo nesleduje. Aby se pak příští dny a týdny pokoušely to, co se stalo, vymazat z mysli, vytěsnit, odstříhnout, jako by to neexistovalo.

— Bylo by lepší, kdybys nebyla, řekla jí jednou na rozloučnou Janigena, než zmizela v temné noci směrem na pitínskou stranu. To ji pak Dora jako obvykle několik týdnů nepotkala, a zahlédnout ji mohla jen při mši, kde ji viděla klečet v přední lavici a drmolit modlitby ještě dlouho poté, co z kostela vyšel poslední farník.

Trvalo pak i několik měsíců, než se v nich temné, vzbouřené vlny znechucení utišily a mohly se na Kopravazech sejít znovu, hodinu po sobotní půlnoci, jak byly smluvené. A pak zase a znovu, co týden, v nárazu vášnivých schůzek, po nichž bude následovat další dlouhý půst a výčitky tíživé až k smrti.

V těchto týdnech to ale bylo jinak. Teď prožívaly opětovný příval líbánek, který je sobotu co sobotu hnal vzhůru, na kopravazský vršek. Dora k němu stoupala i tentokrát, tichou letní nocí, po cestě zalité svitem měsíce, rychle a obezřetně, hnána touhou se s ní, s Janigenou, co nejdřív setkat.

Jenže ona tam nebyla, chalupa byla prázdná.

Dora se udýchaně svezla na lavičku u domu. Před ní se doprava svažovala stráň až k dolíku, odkud vedla cesta k Surmenině chalupě, vlevo se zas propadala k pitínským kopanicím. Krajina se před ní rozevírala jako temný květ a Dora si ho prohlížela se zalíbením o to větším, že věděla, že se z něj co nevidět vynoří Janigena.

Noc byla klidná a tichá, jen z blízkého lesa se tu a tam ozvalo písknutí probuzeného ptáka nebo někde opodál v trávě zavrzal cvrček. Nad Dořinou hlavou se lehce pohupovaly větve staré oskeruše.

Dora neví, jak dlouho takhle čekala. Pamatuje si jen, že najednou tam Janigena stála, svými širokými zády zakrývala srpek měsíce a její lokty trčící do stran, jak měla ruce opřené v bok, ji uzavřely do úzké klece, z níž nebylo úniku. A že Dora toužila uniknout! V Janigenině obličejí se totiž zračilo něco jiného než jindy, nebyl tam obvyklý stín viny, který jí svíral čelo, až se jí na něm dělaly hluboké příčné rýhy, nebyly tam rozpaky, jimiž se jí úžily oči, jako by měla strach se na ni, na Doru, pořádně podívat. Bylo tam rozčilení a vztek, který jí v drobných křečích trhal tvářemi, až to Doru vystrašilo. A co hůř, než se stihla nadechnout, aby se zeptala, co se děje, chytila ji Janigena za zápěstí, smýkla s ní ke kmeni stromu a začala ji k němu přivazovat provazem. Sotva se Dora nadála, objímala kmen oskeruše a zápěstí měla stažená smyčkou lana, které ji řezalo i kolem pasu.

— Tiše, tiše, syčela Janigena, když hlasitě protestovala.

Kdo by čekal, že pak tak náhle odejde a nechá ji tam?

Dora se zmateně otáčela ke dveřím chalupy, v níž Janigena zmizela, stála a čekala, několikrát ji tlumeně zavolala, ale nic.

Janigena byla v domě, nevycházela ani nerozsvěcovala, všude byla tma. Dora však věděla jistě, že ji pozoruje.

Zděšeně přemýšlela, jestli je to nějaká hra, jestli je to něco, co Janigenu vzrušuje. Nevěděla. Nevěděla o ní vlastně za ta dlouhá léta skoro nic. Nikdy nepronikla pod její tvrdou skořápku, nikdy neprorazila bariéru jejího mlčení.

Tak tam stála, bezradně sebou cukala, a i když nebyla zima, cítila, jak jí naskakuje husí kůže. Vzrůstající neklid jí svíral hrdlo pocitem příkoří, do očí se jí draly slzy, jenže nemohla dělat nic jiného než objímat oskeruši, na níž se kdysi oběsil otec, a poslouchat, jak nad její hlavou šumí listí.

Nakonec přitáhlo i její pohled. Teprve po chvíli se přistihla, že jí oči vyschly a že už vůbec nemyslí na Janigenu, ale že jako uhranutá zírá do koruny stromu, neschopná spustit oči z větví, mezi kterými kdysi visel. Jako by tam z něj něco zůstalo. A nezůstalo? blesklo Doře hlavou. Vždyť neodcházel se světem, s nimi, smířený.

V tom okamžiku začala propadat panice. K úzkosti z nemožnosti pohybu se přidaly představy o mrtvém otci. Začala sebou cukat, bolestivě se odírala o kmen stromu, jak se snažila rozvázat provaz na rukou, a přitom volala Janigenu. Křičela, prosila, nic. Z domu nikdo nevycházel, i když Janigena musela vidět, jak sebou Dora zoufale smývá. Pak se rozplakala.

Teprve poté se Janigena objevila, ale místo aby ji rozvázala, zakryla jí zezadu rukou ústa a Dořin hlas se přestal nést ztichlou noční krajinou. Na její záda nalehla plná váha mohutného ženského těla a Dora cítila, jak se jí Janigenina pravá ruka otočila kolem břicha, vjela pod pásek sukně, nadzvedla pánev a sjela hluboko do klína.

Všechno se to slilo. Panika, děs, hluboká nechuť k tomu místu, k tomu stromu, do jehož větví s hlavou zvrácenou a pevně sevřenou Janigeninou rukou hleděla, a zároveň neúnosná touha, která se jí prudce rozlila podbřiškem a hladově přijímala pravidelné nárazy Janigeniny dlaně. Myslí si, že snad ztratila vědomí, když to přišlo.

Probudila se na zemi pod oskeruší. Odhalené části těla ji zábly, zem v noci vystydla. Posadila se, stáhla si sukni přes kolena a rozhlédla se. Měsíc překrývaly těžké bouřkové mraky, jen jejich boubelaté okraje svítily do tmavé noci. Janigena nikde. Kolem dokola ani stín člověka, ticho, jen nad její hlavou se větve oskeruše kývaly prudčeji než dřív a listí v nich šumělo skoro jako hlasy. Temně a výhrůžně.

Dora rychle vstala, ale zavravorala, když si přišlápla lem sukňě, a plnou vahou napadla na kmen oskeruše, který jí do krve sedřel tvář. Vykřikla a odrazila se od ní štitivě, jako by se odrážela od někoho, kdo ji chce mermomocí uchopit, držet a nepustit. Jako šílená se pak rozběhla z kopce dolů, běžela jako o život, ani se neohlédla. Za ní se ozvalo první dunění hromu.

- - - - -

Po té události se na Žitkové neobjevila řadu týdnů. Nejela tam, dokud se jí z tváře nesloupal krvavý strup, a i poslední srpnové víkendy s Jakoubkem trávili v Brně. Dora celou dobu přemýšlela, jestli to, co na Kopravkách prožila, bylo skutečné, nebo jestli se jí to jen zdálo. Nevěděla, tápala.

Bylo už září, když na Kopanice znovu přijeli. Ale místo aby jako obvykle vystoupali na Bedovou, zamířila Dora nejdřív na hřbitov.

Jakoubka nechala u vstupní brány a sama vkročila do husté změti náhrobků, mezi nimiž ve svažujícím se terénu někde nevedla ani cestička. Po obrubnicích hrobů dospěla až k tomu, který nesl nápis RODINA IDESOVA. Na mramorovém překladu ležely první spadané lístky doruda vybarvené nastupujícím podzimem. A pod ním matka i otec. Na nový náhrobek neměli peníze, tak se museli srovnat, i když až v zemi.

Stála tam stísněně, celá nesvá, jako by cítila, že to nebyla její vůle, co ji tam dohnalo. Jako by to byl on, otec, a taky větve oskeruše, do nichž vzhlížela a které od tamté události nemohla vyhnat z paměti. A taky Irma, která na ni naléhala, aby s ním promluvila. Jak? divila se teď.

Ale pak se to stalo. Úplně samozřejmě, ani si nevšimla a najednou v ní zabublala věta, pak několik dalších, co jí prolétly hlavou, spojovaly se, slévaly v potok, chvatně se k nim přidávaly nové, strhával je sílicí proud, který z ní najednou prýštil, i se slzami, jako vodopád, ven, dolů, k popelavému náhrobnímu kameni. Nenávist, bolest, výčitky a — lítost. Ta se z ní vyplavila na samý závěr.

Justýna Ruchárka

Druhý den v podvečer Dora zaklepala na dveře Irminy chalupy. Chvíli se nic neozývalo, ani vzdálený zvuk Irminých šoupavých kroků. Že by nebyla doma? Zaklepala znovu a teprve za chvíli uslyšela slabý hlas: — Pojď dál!

Vstoupila a už z pitvoru ji zahlédla, jak pomalu spouští bosé nohy z postele, aby vstala a šla ji uvítat.

— Vítej, děvenko, vítej, řekla Irma.

— Nevstávejte, tetičko, ležte, však já jdu jen na skok.

— Ale pročpak bys šla jen na skok? Však pojď dál, posad' se, pojď.

Dora vešla do světnice provoněné pryskyřicí ze spalovaného dřeva. Bylo tu útulné teplo, ale jinak to tam vypadalo trochu zanedbaně. Na stole stály hrnky a talíře, mezi nimi polovypité lahve pálenky. Na zemi se válelo koště. Dora ho zvedla a opřela do kouta.

— Tož, když jsi to ty, tak to tě můžu poprosit, aby ses obstarala sama. Ve džberu máš vodu a z tamtěch pytlíků vezmi na čaj.

Dora udělala, co jí Irma přikázala. Z kbelíku vedle plotny nabrala do kastrůlku vodu a postavila ji na horkou plotnu.

Mezitím, co sklízela nádobí ze stolu, se zeptala: — A co je vám, tetičko, že už takhle brzo ležíte?

— Ále, mávla rukou Irma, — však už je to kolikátý den. Slabost, Dorličko. Už to nebude dlouho trvat...

Dora se na ni pozorně podívala. Zdálo se jí, že se Irma scvrkla, bylo-li to vůbec ještě možné. Tváře se jí propadly, pergamenová pleť se krabatila hlubokými rýhami vrásek. Ruce položené na peřině jako by byly jen kosti potažené kůží.

— No nedívej se tak, však mi je už pětadevadesát.

Dora překvapeně zamrkala. Mluví Irma o smrti?

— Ale to zas přejde! Za pár dní vám bude líp, uvidíte.

Irma se ušklíbla.

— A proč jsi vlastně přišla, co? zeptala se pak.

Dora rozpačitě přešlápla.

— Něco tě trápí, že?

Dora popošla ke stolu pokrytému ubrusem s pestře barevnou kopaničářskou výšivkou a sedla si na kraj lavice. V hrnku na plotně ale zrovna začala vřít voda a nedočkavý sykot kapek dopadajících na rozpálený kov ji donutil zase vstát. Opatrně slila vroucí vodu do hrnce s bylinkami, které podle Irmina návodu po hrstkách nabrala z plátěných pytlíků zavěšených na ráhně nad pecí, a vonící čaj pak i s hrnky a naběračkou postavila doprostřed stolu.

— Na něco jsem se vás posledně nezeptala.

— Hm, hm, odtušila Irma a pozorně ji sledovala pronikavým pohledem.

— Proč jste mi neřekla, že stará Mahdalka byla naše teta? Že to byla Surmenina sestra?

Irma se nadzdvihla a posunula tak, aby seděla opřená o polštář. Zpod peřiny jí vykoukla kostnatá ramínka, na nichž visela bílá noční košile.

— No proč? Copak je to moje starost? Do čeho mi nic není, o tom nemluvím.

Dora svraštila obočí: — A když vás o to poprosím?

Irma rozmrzele odfrkla: — A proč? Copak toho o té famílii nevíš už dost? Kdybys o ní měla vědět víc, určitě by ti to řekla Surmena.

Dora pokrčila rameny: — Možná to nestihla. Však víte, odešla tehdy tak náhle...

— Nestihla? Opravdu? podívala se na ni úkosem Irma. — A o jiných příbuzných ti stihla říct, znáš je?

Zdálo se jí to, nebo v jejím pohledu našla špetku výsměchu?

— Znáám, přikývla Dora.

— Tak vidíš. Znáš všechny své příbuzné, víš, kdo je s kým do přízně od Žítkové až po Lopeník, a taky víš, kdo komu byl posledních čtyřicet let za kmotra. Víš všechno, co je důležité, a po ostatním se pítit nemusíš...

Irma se sípavě rozkašlala. Dora se chtěla zvednout a nějak jí pomoci, ale Irma ji rázným gestem zadržela. Několikrát se mělce nadechla a vydechla a pak, už zklidněná, řekla: — To nic není, to spraví psí sádlo. Nalij mi čaj, ať to zapiju.

Dora ochotně vyskočila, vzala naběračku a rozlila vylouhovaný čaj do hrnků. Jeden pak podala Irmě. Zatímco stará žena srkala horký nápoj, Dora hrnek zamyšleně svírala v dlaních. Pak se zeptala: — Myslíte, že mi Surmena o Mahdalce neřekla, protože neměla dobrou pověst?

Irma se rozesmála a její smích se nesl místností jako krá-
kání vrány. Starý, kuckavý, syrový smích.

— Tak neměla dobrou pověst, říkáš? Tos mě pobavila, děvče,
řekla a pak náhle ztichla, jako když utne. — Já jsem se jí bála
a ulevilo se mi, když bylo konečně po ní, zasyčela, až to Doru
vyděsilo. — A kdo ti vůbec řekl, že byla Mahdalka vaše teta?
zeptala se pak nazlobeně.

— Baglárka, přiznala Dora.

Chvíli bylo ticho, než se Dora zase odvážíla pokračovat:
— Taky jsem v archivu našla nějaké listiny, kde bylo její dívčí
jméno. Josifčena Surmenová. A jinde jsem zas našla zápisy
nějakého případu, co se stal ještě před válkou. Mahdalka měla
tehdy umořit nějakého Mlčvého. Umřela pak i jeho žena. Ne-
víte o tom něco?

Irma sklonila hlavu k rameni a řekla: — Nevím. O těch
jsem neslyšela. Ale to nehraje žádnou roli, jednoho by v tom
množství bylo stejně těžké si zapamatovat. Vždyť jsem ti ří-
kala, že to byla bosorka, nebo ne? No tak se nediv, že někoho
umořila.

Irma se odmlčela a podívala se na své dlaně, jako by v nich
něco hledala.

— Já jsem tomu nikdy nerozuměla, ani moje máma, ani Sur-
mena. Netušily jsme, odkud to do ní prýští, ta zlá síla, kterou
pak dokázala tak porobit. Takovou žádná z nás neměla. Snad
jedině Ruchárka věděla, co to je a jak na to. Škoda jen, že
se nikomu nesvěřila. Umřela a Mahdalce od té doby nestálo
v cestě nic.

Dora napjatě poslouchala.

— Ale to nebylo to, na co ses mě zapomněla zeptat, že? řekla
po chvíli Irma.

— Ne, odpověděla Dora. — Tenkrát, když jsem tu byla naposledy, jsem se nezeptala na to, co jste tak rychle zamluvila.

— Zamluvila? podivila se Irma.

— Řekla jste, že byl mezi nimi spor. Mezi Mahdalkou a babičkou Ruchárkou. Jaký spor?

Irma ponořila drobnou tvář do širokého okraje hrnku a zdlouhavě pila. Vypadalo to, že snad už nikdy nepromluví. Když jí ruce klesly zpátky na peřinu, byl její hrnek prázdný. Okrajem rukávu košile si osušila vlhké rty.

— Ani do toho mi nic nebylo a není, odpověděla pak. — Spor je prostě spor, tož neměly se po něm v lásce, to dá rozum.

Dora chvíli mlčela a pak řekla: — Tetičko, já vám rozumím. Vy si myslíte, že by bylo lepší, kdybych do toho neviděla. Ale umíte si představit, jaké to je žít na troskách rodiny a vůbec nic o ní nevědět? Je to k zbláznění. Jako by vám někdo vyprávěl příběh, ale řekl vám jen každou pátou větu a na závěr odmítl prozradit konec. Surmena mi to neřekla, protože nechtěla, abych to věděla. Možná měla pocit, že to tak pro mě bude lepší. Jenže asi netušila, že to, co se snažila skrývat, není tak utajené, jak si myslela a jak vám možná připadá. Pořád někde nacházím střípky. Jenže nedávají smysl. Ale takhle už to dál nejde, už toho mám dost. Už na ně nechci náhodně narážet, teď je chci dát konečně dohromady, slepit tu kupu střepů, prohlédnout a ulevit si. Tak mi pomozte a řekněte mi to!

Irma zvrátila hlavu do polštáře a zavřela oči.

Když je otevřela, řekla jen: — Snad mi to Bůh odpustí. Ale nakonec, když už je Mahdalka mrtvá...

— Nikdy se tu nežilo dobře, však to dodnes vidíš kolem sebe, jaká je tu chudoba, jak se tu každý dře, aby vydělal na kus chleba. A vašim se obzvlášť nedařilo. Myslím tím ty, kteří žili na Bedové. Je to špatná strana stíněná lesem, vždycky se tam žilo bídně. Velkou rodinu ta kamenitá kopanice neuživila. A to zrovna Anka Gabrhelová, matka Anny Pagáčeny a Justýny Ruchárky, měla děti snad třináct. Některé umřely a ty, co zbyly, z té nouze raději utekly. I Pagáčena musela utéct, ale ta kvůli něčemu jinému, však jsi možná slyšela o tom, že ji vlastní otec nenechal na pokoji. Kromě ní měla pak Anka ještě Justýnu, ta přišla až po řadě chlapců, byla skoro o deset let mladší než Pagáčena.

Anka se snažila učit obě a z obou se později staly bohy-ně vyhlášené široko daleko. Ale před tím se stalo ještě cosi. Pagáčena, ta se ztratila otci z dohledu zavčas, ale Justýna to zřejmě nestihla. Kdo ví, co je na tom pravdy, ale jednoho dne se zkrátka rozkřiklo, že je Justýna prespatá, a bylo to divné, protože se po Kopanicích neneslo, že by za ní někdo běhal. A hlavně, táhlo jí teprve na patnáct, ani plnoletá nebyla. To víš, za normálních okolností by na takový případ doběhli četníci, ale sem na Kopanice se ani právu nechce šplhat, jak je tu ode-všad daleko. Nějak se to ututlalo. Justýna slehla, a protože jich bylo v chalupě jak králíků, řekli jí, že musí jít i s děckem buď za tím, co jí to udělal, nebo ho musí dát pryč, pokud u nich chce zůstat. To malé byla holka jako lusk, na to, že ji porodilo sot-va odrostlé děvče, se narodila tlustoučká a silná, a co víc, říká se, že se zubem. Copak ty nevíš, co to znamená? Děvenko, to znamená, že se narodila bosorka, že na svět přišla čarodějnice. Asi i proto na Justýnu všichni tlačili, aby se jí zbavila. Podlehla. Nechala ji ještě pokřtít, dali jí jméno Josefína Marie, zasvětili ji

panence Boží, a pak šla. Nevím kam, ale nikde na Kopanicích to nebylo, to by se vědělo.

Justýna to ale jen tak nepřešla, byla z toho nešťastná, muselo jí to v hlavě ležet celé ty roky, než se vdala. Vzala si Surmenu, tvého dědečka. Ale co já si pamatuju, vždycky se jí tu říkalo Ruchárka, jak se jmenovala za svobodna. Tvůj děda byl tehdy mladý vdovec, kterému po nebožce zbyli dva malí synci, a proto jí dovolil vzít k nim i Josefínu. Přivedla ji hned po svatbě. Táhllo jí už na šestý rok, byla to pořádně rostlá holka, a byla, jak bych to řekla, no byla divná. Stranila se ostatních, byla jakási zatvrzelá a domluvit se s ní nedalo. Ani Justýna s ní nic nesvedla. Vlastně co to říkám, že *ani ona* ne. Vždyť ona, Justýna, vlastní matka, byla její hlavní nepřítel.

Kdo ví, kde tahle Josefína, co se jí brzo začalo říkat Josifčena, strávila svých prvních šest let. Ale v dobrém prostředí to nebylo. A to dítě si to v hlavě přebralo tak, a kdo by se tomu taky divil, že tam, kde bylo, bylo odložené matkou, protože ta ho neměla dost ráda. Nikdy jí to nikdo nevyvrátil. Nevím, jestli bylo vůbec dobře, že si ji Justýna vzala zpátky. Od začátku to nedělalo dobrotu. A co víc, do roka tam přibylo další děcko, zase chlapec. Justýna prý neměla právě snadné těhotenství a i porod byl jakýsi komplikovaný, a holt příroda tomu tak chce, že se pak matky na takové malé obzvlášť upnou. Jestli to bylo do té doby tvrdé, tož najednou na malou Josifčenu nebyl už vůbec žádný čas. Když Justýna ležela v koutě a později když celé dny bohovala příchozím, musela jediná dcerka zastat domácnost. A přitom viděla, jak se její matka těší z těžce na svět přivedeného děcka a po ní ani nevzdechne. Sama nikdy nic podobného nezažila a ani už zažít neměla. Justýna byla do roka znova těhotná a kolotoč začal nanovo. Myslím,

že si nikdo z nás neumí představit, jak po citu hladové bylo to děcko. Přestála šest let kdoví kde, mezi cizími, a pak se nedočkala ničeho jiného než těžké práce bez odměny, polaskání, pochvaly. Nikdo se nemůže divit, že se zatvrdila, že se stala zlá. Možná už tenkrát začala užívat to, co odkoukala z matčina bohování, nesprávně.

Nakonec od nich utekla, sedmnáct jí myslím bylo. Stalo se to, když Justýna porodila první dceru. Po tolika chlapcích to bylo první děvče a Ruchárce prý samou radostí uklouzlo, že se v chalupě konečně dočkali bohyně. Myslím, že takové zklamání už Josifčena nemohla snést.

Jenže Justýna svou prvorozenou dceru nikdy nevnímala jako svou následnici. Možná proto, že s ní bylo od začátku těžké pořízení, možná proto, že v ní cítila hrozbu. Ať tak nebo tak, došlo to Josifčeně krátce potom, co Justýna porodila Surmenu, vaši tetu, a tak se sebrala a utekla na Potočnou za jedním čerstvým vdovcem. Až moc čerstvým, šeptalo se. Jeho mladá žena byla silná a zdravá, ale cosi se jí stalo a do týdne byla v hrobě. A právě tehdy se začalo povídat o tom, že v sobě má Josifčena temnou sílu, že je bohyní, která nepřináší nic dobrého, a lidi se jí začali bát. Nikdo, kromě její matky, nepochyboval, že je taky bohyní, to ti je asi jasné. Bohování a schopnosti k němu se totiž dědí. Ale to si Justýna uvědomila příliš pozdě, totiž to, že si nemůže následnici ze svých dcer vybrat, že to klidně mohou zdědit obě. Jenže to už byla Josifčena na Potočné a Ruchárka ji nemohla kontrolovat, vymknulo se jí to z ruky.

Netrvalo to dlouho a za Josifčenou kvůli její zlé pověsti začali chodit lidi s tím, s čím by za dobrými bohyněmi nešli; ti, kteří chtěli někomu ublížit. Umoření dobytka, msta, skrytá

zlodějina, porobení sokyni v lásce, a pak i ty újmy na životech, darmo mluvit. Hrůza se kroutila kolem, sotva někdo řekl Josifčeninovo jméno, a zhoršilo se to ještě poté, co přestala chodit do kostela. Mezi lidmi se šušovalo, že se Josifčena rozžehnalas s Bohem. Co mohlo přijít pak? Že se spaktovala s ďáblem. Víš, já tomu dnes taky věřím. Ďábel je možná příliš silné slovo. Ale bylo to to zlé, to na druhé straně toho, k čemu se při bohování obracíme my, to to bylo. A Josifčena s tím uměla zacházet ke svému prospěchu.

Jen v jednom se jí nedařilo, a to byla následnice. Po narození syna ne a ne počít. Roky utíkaly a Josifčena dostala strach, že už zůstane jalová. A tak to i dopadlo, protože dalšího děcka se nedočkala. Proto se tak upnula na Fuksenu, co mohla být jediná její pokrevní následnice, a už od mala jí zkoušela předat všechno, co sama znala. Škoda že ji nevarovala, aby se nepaktovala s tím Němcem, nemuselo to všechno tak nešťastně dopadnout. Ale bohyně se zkrátka do vlastních karet nedívají. Tak ani Josifčena nezkoumala, jestli je dobré, že je ten Fuksenin chlap Němec. Stačilo jí, že je to velký pán a že Němci tu mají navrch. Jenže ji nenapadlo, že to tak nebude navždycky. Však se jim to taky při osvobození vrátilo, o tom, že Fuksenu umlátí kdesi v lese a to její děcko už se nenašlo, víš. Tak to dopadlo s Josifčeniným rodem a jejím učením, a ona sama pak umřela, když jsi byla na internátě nebo v Brně, už přesně nevím... A to je všecko.

Ve světnici se mezitím zešeřilo. Do ticha se ozývalo jen praskání ohně v kamnech a tlukot holých větviček lípy o střechu chalupy. Irma vyčerpaně mlčela.

— Ale to nemůže být všechno, řekla najednou Dora.

— Cože? trhla sebou Irma.

— To nemůže být všechno, zopakovala Dora a nedůvěřivě se na starou ženu zachumlanou v peřinách podívala.

— Proč?

— Protože Surmena neměla nejmenší důvod mi něco z toho tajit.

— Eh, vydechla pochybovačně Irma, ale Doru nezmátla.

— Je to sice smutný rodinný příběh, ale nic na něm není. Na Kopanicích jsou desítky horších. Takže proč bych neměla vědět o tom, co jste mi teď řekla?

Irma zlostně zamručela a rukou si vjela do řídkých vlásků. Rozčileně si je rovnala a bylo vidět, jak v ní narůstá nevole.

— Nene, to není ono, trvala na svém Dora. — Co bylo podstatou toho sporu, jak jsem se vás ptala? Nezmínila jste se o něm.

Irma se v posteli popuzeně otočila. Pak se ale na Doru pozorně zahleděla a řekla: — Ty mi nevykládej, že to v sobě nemáš! Možná neznáš byliny, ale nějakou sílu, tu v sobě máš. Poslouchej, a teď mi řekni popravdě, nestaly se ti čas od času nějaké zvláštní věci? Události, které dopadly tak, jak sis přála... vidiny, které se staly... zvláštní náhody nebo něco takového? Co? Možná bych tě ještě stihla něco naučit...

— Ne, nakrčila Dora bradu a zavrtěla hlavou, — nic takového. Jen se to zkrátka pořád nijak nevysvětluje. Něco mi chybí. Něco, proč mi o tom všem nikdo neřekl. Co se tedy mezi nimi stalo?

Irma si povzdechla a poprosila o další hrnek čaje. — Nějak mi z toho vyschlo v krku, řekla, a když se napila, pokračovala: — Nejhorší bylo to, co Josifčena prohlásila, když od Justýny utíkala. Slyšeli to všichni bratři i nevlastní otec a nedali

si někde pozor na hubu, rozkřiklo se to rychle. Možná tomu zpočátku ani nevěřili. No, změnilo se to po pár letech, když Josifčenina pověst zesílila. Tu a tam se objevila nějaká zpráva o tom, že po jejím čarování někdo umřel nebo onemocněl, a najednou se na to, co řekla, dívali jinak. Tož, však asi už tušíš, co to bylo. Holt Josifčena od Justýny odcházela v takovém vzteku, že porobila tomu malému, zrovna narozenému děcku. Surmeně. Ne Justýně. Té přála jen věčný strach o život toho fakana a všech dalších, které se narodí jako děvčata. Proklela je a soudila jim, aby rostly, dospívaly, ale aby nikomu nepůsobily radost a jejich život byl plný smutku a neštěstí. A aby kolem nich a z nich nic pořádného nevzešlo, aby jejich životy zůstaly jalové a jejich smrt aby byla ošklivá a plná utrpení tak, aby se po Kopanicích ještě dlouho neslo, jak strašným způsobem umírají ti, kdo rozzlobí Josifčenu. No nedívej se na mě tak překvapeně. Děláš, jako bys nebyla z Kopanic. Vždyť víš, že tady je to možné. Dobře si pamatuju, že když se o nedělích postávalo po mši před kostelem, vždycky když vyšla Justýna s dětmi, kývalo se směrem k nim, že to jsou ty prokleté, Surmena s Irenou. Víc holek naštěstí Justýna neměla. Ta kletba se s nimi táhla jako prasečí střevo, od narození až do smrti, kterou ani jedna neměla lehkou. Takhle si představuju umřít v bolesti a utrpení, tak, jak umřely obě Justýniny dcery. Jedna pod sekerou, druhá v blázinci. Ale to byl až ten konec, to bych předbíhala, řekla Irma a ztěžka polkla. — Všechno to špatné se kolem těch dvou točilo už od začátku. Všichni věděli, že jsou prokleté, děcka postrašené od svých matek se jich bály. Ba co, štítily se jich. Proto Surmena ani Irena nechodily do školy, stranily se zkrátka dětským ústrkům. A Justýna je nenutila, stejně se u nich na školu nedalo, a navíc o ně měla

strach, radši si je držela u chalupy. Přivázala je k sobě obavou, spoutala je strachem, odřízla je od normálního života. Jenže taková izolace nikomu neprospěla.

Skoro si na Surmenu, když byla ještě malá a potom když dospívala, nepamatuju. Ani si nevybavím, jak vypadala. Nescházela z bedovské kopanice, zůstávala jen s rodinou, a mimo ni se s nikým nebavila, ani po mši. Říkali o ní, že je divná. A mladší Irena, tvá máma, ta byla ještě větší podivín. Ta se stranila dokonce i rodiny a vytvořila si vlastní svět. Prý uměla mluvit s anděly. Myslím, že se jí zjevovali, protože věděli, že mimo ně nemá vůbec nikoho.

Jsem si jistá, že jak Surmena, tak Irena ten děs z kletby, kterým je nakazila úzkostlivá Justýna, nenáviděly. A každá se s tím vypořádala podle svého. Irena se vzepřela. Předstírala, že to prokletí neexistuje, a nenáviděla matku, která jí svým strachem denně připomínala opak. Nechtěla se nic učit. Věřila jenom těm svým andělům a myslela si, že víc nepotřebuje. Jenže to se spletla. Právě tím v ní bohování zaniklo. A to nebylo jediné, co v její linii vyschlo — přesně tak, jak předpověděla Mahdalka. Děti Irena sice měla, ale jaké. Však se podívej na Jakoubka. A ty? No necukej se, necukej, když jsi to chtěla slyšet. Kolik že ti je? Čtyřicítka pryč a nic s tebou. Hlava plná střepů, jak jsi řekla, a žádný nepasuje dohromady. Děti už mít nebudeš a bohování jsi nepřijala. V sobě i ve vás zůstala Irena jalová. A ta její smrt? Však si to s sebou nesla už od dětství. S nikým se nestýkala, a tak se nemohla divit, že ji pak nikdo nechtěl. Byla z toho zoufalá, hárala jak fena, tak potřebnou ženskou jsem ještě neviděla. Nakonec jí nezbylo než vzít toho jediného, co se nabízel. Matyáše Idese, o kterém všichni věděli, že kromě dluhů z pití nemá nic. Byl jediný, kdo hodlal přehléd-

nout, že si bere blázna, a ještě k tomu prokletého. Zajímal ho jen její majetek, myslel, že skrz to, co si jako dcera bohyně, která podle něj musela od lidí nahamtat slušné jmění, přinese do manželství, zaplatí dluhy. O lásce se vůbec mluvit nedalo. I tak mu podlehla, sotva na ni poprvé sáhnul. A pak už se to nezadržitelně řítilo ke katastrofě. Ides se strašlivě spletl. Irena sice dostala chalupu na Koprivazech, co ji těsně před smrtí zdědil starý Surmena, ale to bylo všecko. Stará chalupa, která jim padala na hlavu, ostatně doteď ji pořádně nikdo nespravil. O jeho zklamání a zlobě tehdy věděly celé Kopanice. I o tom, jak surově ji mlátí. Jenže ona proti tomu nedokázala udělat nic. Přišla k němu úplně bezbranná, nevybavená žádnou zkušeností, jak se chránit před hnutím lidské mysli, a navíc ho milovala a vzhlížela k němu skoro nábožně. Než jí zavřel oči sekerou.

Dora na Irmu hleděla s vytřeštěnýma očima a těžce oddechovala. Tohle nečekala.

— A Surmena? Ta se tomu prokletí vzepřela taky po svém. Na rozdíl od Ireny ho nepopírala, naopak, zvolila obezřetnost a postavila kolem sebe zdi, které nikdo cizí nezdolal. Proto zůstala celý život sama. A zasvětila ho bohování, protože nad tou kletbou chtěla za každou cenu zvítězit svým uměním. A taky dokázat lidem, že se jí nemusí štítit, že se jí nemusí vyhýbat jako prašivému psu, ale že jim i přes svou smůlu může být užitečná. A podařilo se jí to, nakonec ji lidi měli rádi, i přes ty řeči, co se nepřestávaly nést. Jenže Mahdalčina slova se stejně vyplnila. Surmena zůstala jalová, přesně jak Josifčena určila, bez dětí, ty jí umřely, a tak i bez následnice, které by mohla předat svoje vědomosti. A jak zemřela? Kdesi v blázinci, kdo ví jak. Nikdo ale nepochyboval, že v utrpení.

Dodnes si všichni šeptají, jak Mahdalka porobila vlastní rodině. A abys věděla, napjatým zrakem sledují, jak to dopadne s tebou. Jak dožiješ svůj nenaplněný život, o kterém už si ani ty největší klepny nepovídají. Není o čem, jako bys ani nežila... Ty ses neměla nic z toho, co jsem teď řekla, dozvědět. Surmena tě nechala žít v nevědomosti, aby tě ušetřila strachu, který jí samotné zničil život, a hlídala i ostatní, aby se před tebou neprořekli. Myslím, že to tak bylo lepší, teď ses připravila o klid.

Irmin drobný kostnatý hrudník poskakoval nepravidelnými nádechy, občas se zakuckala. Dora dostala strach, že to se svým naléháním přehnala. Že si neuvědomila, jak křehká už Irma je a kolik obtíží jí může takové vzepětí přivodit. Rozpačtě seděla u stolu a čekala, až se stará žena uklidní. Tiše si přitom pohrávala s pletenou tkaničkou na zápěstí, která už léty ztratila svou temně rudou barvu. *Nikdy ji nesundávej*, říkala jí kdysi Surmena, když jí ji dala.

To bylo v době, kdy k ní přišli, a stejnou tehdy navlékla i Jakoubkovi. Tady u nich se věřilo, že ji ten rudý náramek uchrání od uřknutí. Dora na jeho původní význam skoro zapomněla, léta si ho hýčkala jako památku na Surmenu. Teprve teď jí plně došel jeho smysl.

Zvedla oči k Irmě, a když viděla, že už dýchá pravidelněji, odvážila se říct: — To je přece nesmysl, tetičko.

Irma se na ni překvapeně podívala.

— Cože?

— Celé to prokletí... myslím, že je to nesmysl. Pověra. Z těch řečí o Mahdalce jde sice strach, ale tohle? A v dnešní době? Tetičko, já jsem odsud a vím, co bohyně umí, ale přece nebudu věřit, že jsem prokletá...

Na chvíli se odmlčela. Rozhostilo se nepříjemné dusivé ticho. — Myslím, že se mě Surmena snažila chránit zbytečně. Vždyť je to holý nesmysl, věřit v prokletí a naplnit si tak celý život strachem. Lidé přece neumírají na lidské řeči!

Bylo cítit, jak se v Irmě hromadí zloba. Zúžila oči do tenkých linek a tvář jí bobtnala rozčilením. Tichý ledový hlas prořízl napětí: — Když nechceš, tak nevěř. Ale nevděk k takové ženské, jako byla Surmena, tady nesnesu!

Dora se lekla: — Nejsem nevděčná, já jen...

— Věř si, čemu chceš, přerušila ji tvrdě Irma, — a klidně pochybuj o tom, co může způsobit porobení. Však ty prohlédneš, až jednou sama přiložíš prsty na rány, jako ten Tomáš. Ale o Surmeně ať tě neslyším říct jediné křivé slovo, dokud budu dýchat, rozumíš? To jen díky ní si žiješ ten svůj nanicovatý život aspoň tak, jak si ho žiješ. Zakázala lidem z Kopanic mluvit před tebou o tom, co nad vaší rodinou visí, a bez její usilovné snahy chránit tě lidských řečí bys už byla dávno na hromadě, rozsypaná, že by tě nikdo neposbíral. Protože vyrůstat s vědomím toho, že se tě lidé straní, protože jsi ocejchovaná, divná, nebezpečná, a to mezi takovými, kteří tomu bezmezně věří, by tě změnilo k nepoznání, pokud by se nestalo ještě něco horšího, na to vem jed.

— Ale tetičko, to přece není možné, aby nějaké řeči přivodily smrt. Matčinu nebo Surmeninu...

— Mlč! Lidi už umřeli na mnohem míň než na víru v řeči. Jestliže něčemu věříš a věří tomu i lidi kolem tebe, směřuješ k tomu, ať chceš nebo ne. A na to by Mahdalka nemusela mít ani žádnou zvláštní sílu, aby to svým prokletím dokázala. Lidská víra, víra v cokoliv, ale silná a neotřesitelná víra je strašlivě mocná, uvědom si to!

Dora byla na rozpacích. Tak tohle je tedy podstata tajemství, které ji tížilo v posledních měsících? Řeči, zlé ženské řeči pronesené kdysi v roce 1910, kdy se Surmena narodila. Pořád nemohla uvěřit, že taková maličkost motivovaná lidskou nenávistí může rezonovat jejím životem ještě dnes. Cože to Irma říkala? Všichni tomu věří? Všichni pozorují její život, její nena-
plněný, jalový život, jestli se i v něm to prokletí naplní?

Dora se zvedla k odchodu. Za naprostého ticha sklidila nádobí ze stolu a zamířila ke dveřím.

Ale ještě než odešla, zadržela ji Irma otázkou: — A jak to dopadlo s otcem?

Dora se usmála: — Ještě nikdo mi neporadil důležitější věc.

Irma kývla a vypadala najednou mnohem spokojeněji než před chvílí.

— Však já jsem věděla, že se ti uleví, řekla, zavřela oči a otočila se ke zdi.

Červený náramek

To, co řekla Dora Irmě při odchodu, byla pravda. Nikdo jí ještě neulevil tak, jako to svou pobídkou udělala ona. A přitom jí zpočátku nevěřila, dokonce se na ni zlobila. Na starou cynickou bábu, jak ji v duchu nazvala, když jí poradila promluvit s otcem.

Teď, uvažovala během pomalého stoupání na Bedovou, se cítila podobně. Znovu se jí zdálo, že z Irmy mluví stařec-ké pobláznění pramenící odkudsi z pověřčivosti minulého století. Dora přece znala bohyně a léta vídala, jak se bohuje. Znalost bylin a lidské duše, jíž se dalo dobrou radou ulevit, byla jedna věc. Ale prokletí, které mělo zapříčinit smrt její matky a Surmeny, to byl holý nesmysl. O to větší, že by podle Irmina přesvědčení měl ovlivnit i ji, která žije o téměř století později. V době, kdy svět řídí počítače a člověk se potlouká vesmírem, protože na Zemi už všechna tajemství odhalil.

Hloupost, řekla si v duchu. Nemá se čeho bát.

Ale sotva se o tom ujistila, zaskočeně se zastavila. Opravdu si řekla tohle? blesklo jí hlavou. Opravdu má potřebu konejšit v sobě obavy z něčeho, v co nevěří? Vždyť se tak ocitla jen

na krok od Kopaničářů, kteří jsou celí ztuhlí strachem, jen co zaslechnou o černé magii — ona, vědkyně!

Znechuceně zatřásla hlavou ve snaze zbavit se dotěrných myšlenek. Věda končí tam, kde začíná *já*, vzpomněla si na tvrzení z nějakých skript, která jí za studií prošla rukama. Teprve teď pochopila jeho význam.

Tak tedy zpět k vědě, řekla si rozhodně a znovu vykročila. Rázně šlapala kolem žitkovských kopanic, které se už ztrácely v šeru, a čím rychleji šla, tím důsledněji v sobě potlačovala pochyby. Hloupé, babské pověry, opakovala si s výčitkou, že jim být na moment podlehla.

Když vyšla z lesa a uviděla nad sebou temně modrý horizont hřebene s jejich chalupou, pocítila nečekanou úlevu. Byla blízko domova, v němž se cítila bezpečně, blízko Jakoubkovi, který tam na ni čekal, možná ještě spící, jak ho tam nechala, blízko svému každodennímu životu, kam žádná kletba nepatřila.

Najednou si byla jistá, že svůj život třímá pevně v rukou, v těch, kterými se propracovala až sem, kterými získala Jakoubka, kterými dala dohromady jejich chalupu a nakonec i oba jejich životy. Podívala se na ně. A náhle ji přepadl neodbytný pocit, že na nich nesmí být nic, co by připomínalo ohrožení té léta vydobývané jistoty. Žádný červený náramek symbolizující nesmyslnost příběhu, jejich příběhu, jak se jí ho před chvílí snažila vnutit Irma. Najednou jí byl protivný, cítila, jak se nepatřičně kroutí kolem jejího zápěstí a poutá ji právě k tomu, co odmítala. Veškeré hřejivé vzpomínky s ním spojené ustoupily a zbyl jen palčivý pocit nechuti tu směšnou, pověrečnou věc, jejímž prostřednictvím ji Surmena chtěla chránit před Mahdalčiným uřknutím, dál nosit. Jako by

ji páčil, trhala drobným uzlíkem tak dlouho, dokud náramek nerozvázala.

Lehoučký, beztížný letěl vzduchem jen krátce, než dopadl vedle cesty, kde zůstal zavěšený na vysokém stéble trávy.

— Nevěřím, řekla odhodlaně Dora a rozběhla se k chalupě. Než k ní doběhla, obklopila už jejich kopanici temná podzimní noc.

Dovnitř vcházela tiše, aby ho neprobudila.

Když vstoupila do pitvoru, neslyšela nic. Vypadalo to, že Jakoubek spí. Potichu otevřela dveře, prosmýkla se jimi a poslepu hledala vypínač.

Spatřila ho hned, jakmile malou místnost zalilo světlo. Stál u okna, kalhoty měl shrnuté ke kotníkům a rukou si třel ztopořené pohlaví. Když ho odhalila studená záře žárovky, strnul. Zíral na ni vytřeštěnýma očima, ani se nehnu, jen penis v jeho ruce se každou ubíhající vteřinou smršťoval. Za okamžik před ní stál schlíplý, choulící se do sebe, celý popletený.

Tahle záležitost pro ni nebyla nová. Stalo se to už několikrát a vždycky to zvládli spořádaně, bylo to přirozené.

Tentokrát ne.

Jakoubek se nehýbal, stál jako přimražený, a v pohybech jeho očí a tiku koutků úst bylo vidět, že není s to lapit myšlenky a kočírovat jejich zmatek. Vyděsil ho nečekaný šramot a prudké světlo? Lekl se? Nebo si snad poprvé uvědomil stud?

Dora se v těch několika vteřinách, kdy proti ní stál s kalhotami spuštěnými k zemi, snažila číst v jeho tváři a porozumět tomu, co se v něm děje. Než to ale stihla vyhodnotit a konejšivými slovy, která obvykle říkala, ho utěšit, něco se změnilo.

Místo toho, aby se napřímil a rozpačitě se na ni usmál, jak to dělával vždycky, roztřásl se a vykřikl, a pak se náhle vymrštil, rukou rozbil okno, uhodil se pěstí do hlavy, a pak znovu a zase, bušil do sebe i do rozbitého okna, které se zubatilo vyraženými střepy, jako šílený.

— Dost! zakřičela v úleku Dora a rozběhla se k němu. Jako by byl ale její výkřik zároveň i pokynem pro něj, rozběhl se ve stejném okamžiku i Jakoubek proti ní.

Nečekala, že náraz bude tak drtivý, ale byl. Prudkost střetu jí vyrazila dech a podlomila kolena. Dopadla na zem a přes ni se svalila plná váha osmdesáti Jakoubkových kilogramů.

Oba zachvátila panika. Dora nad sebou ztratila kontrolu v nemožnosti se pod tíhou jeho těla pohnout a začala se s křikem svíjet. Její křik se mísil se zoufalým řevem Jakoubka bezhlavě se mrskaajícího na jejím těle. Několikrát ji uhodil loktem, několikrát se jí zapřel o hrudník nebo rameno, až jí bolesti vyhrkly slzy. Nakonec se jí podařilo prudkým trhnutím vyprostit ruce natolik, že se mohla vzepřít proti jeho ramenům. S docházejícím dechem ze sebe vyrážela: — Klid, klid, to zvládneme! Uklidni se!

Jakoubek ale nereagoval. S pevně zavřenýma očima sebou stále trhal a jeho křik se změnil v kvílení, které přerušovaly z hloubky hrdla vyrážené zvířecí zvuky. Kvílel, ryčel, sliny mu cákaly z úst na Dořin obličej a koleny, která měl svázaná staženými kalhotami, ji soustavně kopal do stehen a podbřišku. V tom zmatku zmítajících se těl se jí jen stěží podařilo převalit ho na bok. Sotva ho ze sebe shodila, zalapala po dechu. Nos jí naplnil pach slin, spermatu a potu.

A pak, jako by do Jakoubka něco vjelo, celý se napjal, v křeči sebou mrskl a pak znovu a zas, v divokých záškubech těla

se ubíjel o dřevěnou podlahu. Vypadal jako hadrová panenka svíjející se bez kontroly, bez možnosti to ovládnout.

Doru zalila vlna úzkosti. Chytila ho za hlavu, aby si ji nerozbil o podlahu, a vysoukala se mu na záda. Jejích slabých šedesát kilo na jeho hřbetu jen rajtovalo. Zabránit, aby se zranil, mohla jen stěží.

Dora tak zůstala až do chvíle, než se jeho záškuby proměnily v třas, pak se rychle zvedla, přiskočila ke skřínce nad postelí, otevřela ji a vytáhla lékárničku zajištěnou řemínkem a zipem, aby její obsah Jakoubek nevyštrachal a nesnědl, kdyby ji náhodou objevil. Prsty jí klouzaly po hraně řemínku, jak se jí ruce třásly, jeho jazýček ne a ne vysoukat z přezky. Zkoušela to nadvakrát natřikrát, než se jí to konečně podařilo, pak rozškrtila zip a vysypala obsah lékárničky na postel. Zběsile se v něm přehrabovala, až nakonec vytáhla krabičku, kterou hledala, a s platem léků se vrhla zpátky k Jakoubkovi.

Měl pevně semknuté čelisti a naběhlé rty mu z obličeje svítily nepřírozně fialovou barvou. Z rozraženého čela mu stékal pramínek krve vlnící se od spánků až k bradě. Dora se snažila stisknout mu tváře tak, aby pootevřel ústa, ale ať se snažila jak chtěla, Jakoubek držel zuby zaťaté. Tak se naklonila nad jeho odhalený zadek, rychle vyjmula pilulku a prstem mu ji vtlačila hluboko do konečníku.

Později v noci seděla na chodbě uherskohradištské nemocnice a nervózně si mnula zápěstí, na kterém zůstal světlý proužek po červeném náramku. Rozhovor s lékařem i telefonát do Jakoubkova ústavu už měla za sebou, nezbývalo nic, co by ještě mohla udělat. Cítila se prázdná a hlavou se jí honila jediná, děsivá myšlenka, kterou nebyla s to zaplašit. Že to má za to.

Za svoji nedůvěru, za pochyby, za výsměch pověřám a hloupé víře v prokletí. Za to, že zahodila červený náramek.

Opřela hlavu o kachlíkovanou zeď nemocniční chodby a zavřela oči. Teprve teď jí začala docházet moudrost Surmenina rozhodnutí, když před nimi chtěla utajit Mahdalčinu kletbu, ať už byla její podstata ve skutečných čarách nebo jen v hlavách Kopaničářů. Na bedrech její rodiny leželo tolik smůly, tolik neštěstí, že se musela zaobírat otázkou — co když se jim ty věci opravdu neděly náhodou? Co když to bylo skutečně vinou prokletí, které se desetiletími prodralo až k nim? A jak by vypadalo její dospívání, kdyby se tím trápila? Jak by vůbec mohla normálně žít?

Vždyť by každý den jen čekala, kdy se ta kletba splní. Jestli třeba nějaký řidič neubrzdí auto, když bude přecházet hrozenkovskou silnicí, jestli do ní neuhodí blesk, když ji zastihne bouřka na stráních, nebo jestli nedostane epileptický záchvat a nezůstane ležet v komatu jako teď Jakoubek.

Věnceslav Rozmazal

Pamatovala si ho ještě ze studií. Přednášel na katedře *Změny společenského života v družstevní vesnici* a bylo evidentní, že je to pro něj utrpení. Když se podívala do ročenky na jeho pedagogický profil, bylo jí jasné proč. Jeho specializací byly lidové hudební nástroje, habilitoval se prací *Zaniklé nástroje lidového hudebního instrumentáře na jižní Moravě*. Přednášet o socialistické vesnici mu muselo působit muka, ostatně jako i jim, posluchačům. Tehdy byl proslulý tím, že se o své obecnostvo téměř nezajímal. Přednášel s očima upřenýma ven z okna na dvorek filozofické fakulty a zřejmě by si ani nevšiml, kdyby v posluchárně nikdo nebyl. Když se k nim, k posluchačům, vůbec obrátil, vždycky se zadržl, smutně se usmál a zase pokračoval v přednášce oknu.

Znovu se s ním setkala až v době, kdy nastoupila do Ústavu pro etnografii a folkloristiku a jako elév dostávala nejrůznější podružné úkoly. Jeden z nich ji přivedl i k němu, do Moravského zemského muzea.

Měl krátce před důchodem a byl pověstný svou nerudností a neochotou. Ostatní pracovníci se mu spíš vyhýbali a těch pár posledních týdnů ho nechávali doklepat o samotě, v pracovně

přeplněné starými hudebními nástroji vyžádanými z depozitáře, které si tam už léta nechával ke studiu. Všem to bylo jedno. Ostatně, nezájem pracovníků, vedoucích i správců depozitáře, byl všeobecný, a možná by si nikdo ani nevšiml, kdyby některý z nástrojů zmizel. A že se s tím, a to věděla z doslechu, dalo na konci osmdesátých let slušně obchodovat! Za hranicemi, samozřejmě.

Ale to určitě nebyl Rozmazalův případ. Do svých nástrojů byl blázen, nedal by z ruky, přesněji z fondu muzea, ani jediný.

Tehdy se jí odmítl věnovat, čas s nástroji byl pro něj cennější. Chtěl ještě dokončit nějakou práci, řekla jí knihovnice muzea, na kterou ji odkázal a která jí pochopitelně nedovedla pomoci.

Pak si na něj vzpomněla až ve chvíli, kdy si jeho jméno přečetla v posudku, který byl součástí Surmenina svazku.

Snažila se ho kontaktovat už týdny, rozhodnutá, že teď se už tak lehce odbýt nenechá. Ale buď byl nemocný, nebo hospitalizovaný, a jeho syn, u kterého Rozmazal bydlel, jí nikdy nedovolil přijít. Až konečně po návratu z Poznaně mohla jednoho podvečera zazvonit u dveří udržovaného dvoupodlažního domu v Brně-Židenicích. Pozvali ji nahoru.

Ležel na pohovce u okna, do půli těla přikrytý dekou. S námahou se nadzvedl na lokti, aby ji přivítal. Bylo vidět, že pohyby mu jdou ztěžka a provází je neovladatelné chvění.

— Posadte se, proklouzlo mu s obtížemi mezi rty, které pak už ani nedovřel. Dívala se mu přímo do útroob bezzubých úst. Posadila se naproti pohovce, mezi nimi zůstal jen stolec s drobným občerstvením, které jim nachystala Rozmazalova snacha.

— Tak vy jste kolegyně, ano? Z muzea, ano?

— Ne, z akademie, odpověděla Dora.

— A copak vás sem vede? Vy děláte hudbu?

— Ne, jsem z oddělení etnologie a specializuji se na duchovní kulturu oblasti Moravských Kopic.

— Aha, řekl zmateně Rozmazal. — A co tedy potřebujete?

— Konzultovat, pane docente, řekla zdvořile Dora.

Rozmazal se pousmál. — Aha, ano... Já jsem byl konzultantem, dokonce jsem vedl řadu rigorózních a disertačních prací. Učil jsem i na univerzitě, víte? řekl pomalu.

— Ano, byla jsem vaší posluchačkou, to bylo v roce 1985. Přednášel jste tehdy socialistickou vesnici.

Rozmazal s úsměškem pokýval: — Strašný předmět.

Pak se odmlčel, naprázdno polkl a po chvíli pokračoval: — To jsme museli, víte. My všichni, kteří jsme chtěli zůstat tam, kde jsme byli. Já chtěl zůstat v muzeu. Práce s historickými hudebními nástroji, to byla moje láska. Taky folklórní hudba. Bez toho já jsem být nechtěl. Tak jsem učil třeba i socialistickou vesnici, víte?

— Ano, řekla Dora, — tomu rozumím.

— Opravdu? Tak to jste jedna z mála. Dneska se na to totiž lidi dívají jako na zbabělost. Na to, když tehdy jeden držel hubu a makal a nešel hned protestovat na ulici. Tedy aspoň můj syn se na to tak dívá. Jenže já měl rád ty svoje nástroje, a nakonec nic strašného se mi tehdy nedělo. Akorát ta socialistická vesnice, ale to bylo jen pár let jednou týdně. To se dalo vydržet.

Rozmazal chraptěl a zadržoval se.

— Nechcete se napít? zeptala se Dora.

— No... ano. Ale to mi to musíte přidržet u pusy, támhle s tím brčkem, to víte, já už nemůžu...

Dora obešla stůl, do sklenice nalila trochu vody a vložila Rozmazalovi do úst brčko. Pomalu upíjel a ze sevřených rtů mu vycházel nepříjemný srkavý zvuk.

— Dost, děkuju, řekl pak. — A proč vy jste vlastně přišla?

Dora se posadila zpět do křesla.

— Kvůli své práci.

Pokýval hlavou.

— Našla jsem během shromažďování materiálu jeden váš posudek. Týká se bohyní ze Žitkové.

— Ze Žitkové? řekl nejistě Rozmazal.

— Ano. Žitková u Starého Hrozenkova, oblast Moravské Kopanice.

Chvíli nic. Pak mu obočí vyjelo nahoru a stařecké skvrny na holém čele zbrázdily hluboké rýhy.

— Vidíte, málem jsem na ně zapomněl. Ale víte... já se jim jaksi nikdy nevěnoval. Možná ještě tak kopaničářským hudcům, ale těm ženám ne.

— Ale posuzoval jste je.

— Posuzoval? Možná ano, posudky se musely psát. Víte, že jsem kandidoval do strany? No ano. Ale já jsem nechtěl do strany, já jsem chtěl být v muzeu.

Dora kývla a měla strach, že se Rozmazalovi rozjedou myšlenky.

— Ano, já tomu rozumím, ujistila ho znovu.

— No to nevím, vy jste dost mladá na to, abyste tomu rozuměla. Tedy jaksi úplně upřímně porozuměla.

— Víte, byl to posudek na žitkovské bohyně. Byl z roku 1949 a týkal se jejich aktivit za války, pokusila se ho Dora přivést zpět k tématu, ale Rozmazal se nedal: — Já jsem chtěl být tehdy hlavně v muzeu. Měl jsem čerstvou docenturu a umíte

si představit, co bych s ní asi dělal, kdyby mě tam nenechali? Nehledě na to, že jsem měl buržoazní původ, matčina rodina měla činžák na Veselé, víte? Stejně jim ho za války rozbombardovali, a když se to pak převrátilo, ani jsme se neměli proč ošívát. Vlastně nám nic nezabavili. Ale stejně — já chtěl být hlavně v muzeu.

Dora rozpačitě mlčela.

— Takže nějaký posudek, co jsem měl napsat, mi připadal jako malé zlo oproti kompromisům, které dělali moji kolegové. Posudek sem, posudek tam. Takže je možné, že mi dali něco k posouzení a já o tom něco napsal.

Ulevilo se jí, že se ve své minulosti neztratil docela.

— A o čem že to konkrétně bylo? Úplně jsem na to zapomněl.

— Víte, bohyně..., Dora se zajíkla jako vždycky, když o nich měla mluvit. — Ony to byly takové zvláštní ženy, uměly léčit pomocí bylin, dnes by se to nazvalo *alternativní medicínou*. Žily v Bílých Karpatech a předávaly si zkušenosti po generace. Ve svém výzkumu jsem se zatím dobrala nejstarších doložených členek rodu, které byly kdysi oběťmi bojkovických čarodějnických procesů. Takhle na ně přišli i Němci. Studovalo je SS-Hexen-Sonderkommando. Už si vzpomínáte?

Rozmazal kývl: — Jo tohle! Ano.

Ale pak zavrtěl hlavou: — Ale abych pravdu řekl, je to skoro padesát let... a jak říkám, mě zajímaly vždycky hlavně nástroje. Moc detailů si ani z té problematiky, ani z toho posudku nevybavuju.

— Chcete ho přečíst? nabídla se Dora. Měla jej s sebou.

Rozmazal pokrčil rameny: — Ale no tak klidně. Snad to nebude taková hrůza.

Dora vytáhla z tašky desky, rozevřela je a nalistovala xerox Rozmazalova posudku.

Když dočetla, rozhostilo se v pokoji ticho. Rozmazal měl zavřené oči.

— Víte, já se synovi vlastně ani nedivím, řekl pak potichu.

Dora cítila, jak jí podél páteře vyvstávají krůpěje potu. Jedna za druhou jí na mysl přicházely vlastní formulace, které si s nepotlačitelnou výčitkou stokrát opakovala, až se jí vštípily do paměti. ...z výzkumu marxistických teoretiků, kteří na základě vědeckého materialismu dostatečně prokázali falešnost víry v nadpřirozené mocnosti, vyplývá... Nebo: vzdání se praktického rozumu nezbytně vede k zotročení lidstva... a tak dále.

Ale to se změní, všechno se to změní, už brzy, připomněla si. Ona osudy bohyní rozplete, nevzdá to a napíše o nich studii — a tentokrát bez kompromisů. Teď ale hlasitě zakašlala.

Rozmazal sebou trhl, otevřel oči a řekl: — Rozumíte, já to psal už rovnou pro ně. Ten tón, ta dikce. To je příšerné. To je podmaz... no zkrátka, tohle bylo rovnou pro ně.

Unaveně na ni pohlédl.

— To jak jste četla, že to byly prosté vesnické soudružky. Myslíte, že bych to za jiných okolností napsal? Vystudovaný etnolog, hudební vědec se zaměřením na folklór? Že bych to napsal o ženských, které tvořily jádro vesnické společnosti, že jsou to soudružky, a kdo jim věří, že je tmář? Nenapsal. Kdybych nevěděl, že to přesně takhle chtějí. Jenže to bylo jasné. Ono to prostě muselo být napsané se správným ideovým náhledem na pokrokové a nepokrokové tradice, a taky trochu prosycené tou jejich hantýrkou — říkali jsme tomu *trochu to podmáznout* a použít ten správný slovník. A mohl jsem si být jistý, že mě nechají na pokoji. V muzeu a na pokoji. Tak jsme

to tak s kolegou Vejrostou napsali. A přitom jsme o tom oba dva věděli houby. Ten dopis toho Němce, to nebylo nic moc. A zahraniční materiály byly v devětačtyřicátém z většiny už nedostupné, pokud k tomuhle tématu vůbec nějaké existovaly... Proto takový posudek.

Rozmazal si povzdechl.

— Ale mě by zajímalo něco jiného, řekla Dora.

Rozmazal k ní překvapeně vzhlédl: — Co?

— Mě by zajímalo, kdo vám ten posudek zadal.

— No..., zarazil se. — A to tam není napsáno?

— Ne. Je to tu začerněno. Asi v důsledku pozdější cenzury. Víím jen, že referent, který to měl později na starosti, se jmenoval Švanc.

Stařec mlčel, pak potřásl hlavou.

— Přečtete mi prosím vás tu první větu ještě jednou.

Dora se sklonila k papíru: — *Na základě dopisu příslušníka SS Dr. Rudolfa Levina, který mi byl k posouzení svěřen dne 17. června 1948 soudruhům... a tady je právě to jméno začerněno... včetně překladu do českého jazyka, jsem ve spolupráci s prof. Rudolfem Vejrostou, CSc., z historického oddělení Moravského zemského muzea...*

— No to musel být ten samý, ne? přerušil ji Rozmazal.

— Jak ten samý?

— No ten Švanc. Ano, ano... Dokonce si teď to jeho jméno vybavuju... víte, ono jak bylo krátce po válce, já jsem měl furt problém, jestli to mám psát německy, nebo česky. Já to asi napsal špatně. No vždyť víte, to nebylo nic neobvyklého — během války se kdejaký Čech poněmčil a po válce zase naopak. Takových jsem znal dost, co si počestili jméno. Já to možná napsal blbě, tak to začernili.

Dora překvapeně zamrkala.

— Ale jo, určitě. Teď si vzpomínám. Já se setkal jen s tím Švancem, s nikým jiným. Dal mi ten dopis, oficiálně, přes muzeum, a vyžádal si odborný posudek. A já asi napsal *Schwanz* nebo tak nějak, zkratka německou variantu příjmení, tak to škrtnul, protože to se nehodilo, že jo. Protože odevzdával jsem to zase jemu. A vzpomínám si, že z toho měl velikou radost, z toho posudku. Asi mu na tom nějak zvlášť záleželo nebo co.

Proud Rozmazalových slov přerušil kašel.

Do pokoje nahlédla mužova snacha.

— Všechno v pořádku, tatínku? zeptala se.

Rozmazal s dušeným pokašláváním přikývl a Dora se zvedla, aby mu dala znovu napít. Žena tiše zavřela.

— Víte, můj syn by to takhle nikdy neudělal. A proto to nechápe. Já si prostě hleděl té své muziky a kvůli ní jsem dělal věci, které by člověk normálně odmítl. Nebo udělal jinak. Třeba ten posudek. Já vím, že to byl estébák, a napsal jsem to tak, jak jsem předpokládal, že to bude chtít. A přitom jsem o těch ženských nic nevěděl. Mně to bylo jedno... Stalo se jim kvůli tomu něco?

Dora zavrtěla hlavou.

— Kvůli tomu ne.

Bylo vidět, že si oddechl.

— Aspoň že tak.

Následující den dorazila do své pracovny o hodinu dříve než obvykle. Bledý svit zářivek osvětloval chodby, jimiž se měkce odrážel zvuk jejích kroků tlumený potrhaným linoleem. Sotva

si svlékla kabát pokrytý souhvězdím namrzlých sněhových vloček, přistoupila k regálu s řadou knih, šanonů a složek. Spisy prvních folkloristů, xeroxy národopisných zpráv seřazených dle témat do pořadníků: A (Kopanice), B (Bohyně), C (Ostatní), některá čísla *Českého lidu* a *Časopisu matice moravské*. Dořin pohled sklouzl ještě níž, až k šanonu s nápisem SS-Hexen-Sonderkommando. Vytáhla ho a začala v něm zběsile listovat.

Průhledný obal s přelepkou s nápisem SCHWANNZE HEINRICH obsahoval několik listů s rukopisnými poznámkami, které si udělala v Poznani. Zběžně, protože nepředpokládala, že zrovna jeho osobnost bude mezi těmi, které tam objevila, důležitá. Prostě konfident, jakých byly za okupace desítky. Tenhle se od nich odlišoval jen speciálním zájmem o bohyně. — Schwannze, Schwannze, říkala si Dora tiše, když prstem přejížděla po textu svých poznámek. Tady. Výpisy z formuláře úpisu Sicherheitsdienstu.

Podepsal jim to na začátku roku 1940, nástupní plat 1 400 protektorátních korun, který se do závěru války vyšplhal na pěkné dva tisíce. Schwannze byl zřejmě pašák. Datum narození: 20. 7. 1913.

Nechala složku na pracovním stole rozevřenou a znovu přistoupila k regálu. Z úrovně pasu vytáhla mnohem objemnější šanon, který skrýval poznámky k Surmeninu sledování Státní bezpečností. Rychle zalistovala papíry zastrkanými v průhledných složkách, až se mezi nimi objevila ta se zvýrazněným nápisem ŠVANC JINDŘICH. Vytáhla ji.

Kopie, které už měla v ruce snad stokrát, byly opatřeny řadou poznámek na malých volných lístcích. Několik z nich se rozletělo a klouzavými pohyby padaly pod stůl. Dora nalistovala jeden z článků, který si nechala poslat výstřižkovou

službou z jihomoravských deníků, které byly schopné udělat rešerše zpětně až do poloviny osmdesátých let.

Jarošovský hlasatel 21. 2. 1986

Nikdy nezapomeneme, Jindro!

V den otištění tohoto článku to bude právě dva týdny, co nás navždy opustil náš drahý soudruh a kamarád Jindra Švanc. Nemohl jsem dopustit, aby se o jeho smutném odchodu dozvěděli jen jeho nejbližší, kterých bohužel neměl mnoho. Così mě nutilo, abych o jeho životě zasvěceném boji s nepřáteli naší socialistické vlasti referoval i vám, čtenářům Jarošovského hlasatele. Abychom si dobře uvědomili, jak vzácný člověk mezi námi žil.

Jindra Švanc se narodil 20. července roku 1913 v nedalekém Horním Němčí. Už od mládí to byl velký sportovec, hrál rád kopanou a byl vášnivý cyklista. Ale jen do chvíle, než se nešťastnou náhodou zranil při výkonu povolání. Jako malíř pokojů spadl ze žebříku, když hornoněmčické buržoazní rodině, která chtěla ušetřit na pomocnících, dekoroval pokoje.

Dlouho se pak léčil, a protože už nemohl vykonávat své původní povolání, musel si hledat jinou životní náplň. Nebál bych se říct poslání. Našel ho v idejích marxismu a leninismu, které se rozhodl vši silou a pílí převádět ve skutečnost.

Byl jedním z nás, kteří jsme se snažili naplnit hluboké myšlenky filozofů, kteří nám ukázali, jak správně žít ve zdravé společnosti přátelské poctivě pracujícím a jejich dětem. A nedělal to jenom slovy, byl to zrovna on, Jindra Švanc, kdo pro naše kolektivní štěstí bojoval i skutkem. Už za okupace se široko daleko proslavil svým husarským kouskem, když pašoval komunistické letáky — byl proto dokonce represován gestapem.

Jeho statečný kousek ale nezůstal zapomenut a už brzy po válce jsme se mohli s Jindrou setkat v řadách jihomoravských komunistů, a v mém případě po roce 1948 i v řadách ochránců zákona SNB. Byl jsem nejednou svědkem, jak Jindra zúročil svůj smysl pro fair play, který mu byl jako bývalému sportovci vlastní. Tehdy se z nás stali přátelé na život a na smrt. V padesátých letech jsme spolu sloužili na jednom oddělení a vídali jsme se skoro denně. Často jsme tehdy diskutovali o těžké cestě mladé socialistické republiky a říkali si: jaká asi bude její budoucnost? Jindra byl přesvědčený, že taková, jakou si ji vybudujeme. A proto se absolutně oddal práci. Trávil v ní veškerý volný čas, ani rodinu si kvůli blahu československých občanů nestihl založit. Práce pro něj byla vším. Přicházel první a odcházel z oddělení poslední, víkendy ani svátky pro něj neexistovaly. Pracoval neúnavně na dvě stě procent a jen díky jeho zásahům nám neunikla řada nepřátelských živlů, kteří ohrožovali pokojný život v naší Československé republice.

Jsem hrdý, že jsem byl Jindrovým přítelem, a lituji, že jsem mu nemohl pomoci v jeho posledním boji. Ale to už nebyl boj veřejný, nýbrž to byl boj osobní. Se zákeřnou nemocí, která ho šířila zevnitř. Podlehl jí po několika týdnech, které strávil doma, uprostřed své milované obce. Do nemocnice bojovníka Jindru nikdo nedostal. Zemřel v noci na 7. února 1986.

Jindro, soudruhu v boji, vzdávám ti čest a slibuji — nikdy na tebe nezapomeneme!

Za kolegy a přátele ti to přísahám

Antonín Líček

Tak přece. Datace narození obou mužů souhlasily.

Dora prudce dosedla na židli.

Minulé měsíce ubíhaly v tak zběsilém tempu, že příval nových zjištění nestíhala zpracovat. Ještě nestrávila informace, které našla v Surmenině osobním svazku, a už se na ni valila záplava Baglárčiných a Irminých vzpomínek. A do toho Jakoubek.

Poté, co jí přišel dopis z ministerstva, se sice pustila do pátrání a získala několik informací, z nichž Líčkův článek patřil k největším úlovkům, ale víc nic. Po několika odmítnutých telefonátech z ústředí uherskohradištské policie a jarošovského městského úřadu nevěděla, kde hledat dál.

Teď se před ní ale vyloupl znovu a v mnohem plastičtější podobě. Schwannze — Švanc. Člověk, který mezi režimy dokázal kličkovat tak obratně, že si zachránil vlastní kůži. Člověk, který po bohyních, po Surmeně, šlapal tak dlouho, až je ušlapal.

Následující dny zasvětila jemu. Telefonovala, vyptávala se, brouzdala internetem, přečetla snad všechny výstupy Ústavu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, nakonec volala i tam. Nic. Nikdo nevěděl nic bližšího než to, že existoval. Všechny cesty vedly do ztracena.

Až konečně, po řadě marných pokusů, se na ni usmálo štěstí.

Ingeborg Pitínová

To prosincové ráno stála na autobusové zastávce ve Starém Hrozenkově už v půl šesté a čekala na spoj do Uherského Brodu. Podupávala, dýchala si do dlaní a pozorovala, jak se jí u úst sráží dech v páru. Vesnice kolem ní spala, jen kohouti a občasný štěkot psa prozrazoval, že za několik chvil všechno ožije. U vyškovecké cesty zahlédla skrz šero a rozpouštějící se mlhu shrbeného muže tlačit rykšu. Autobus přijel s malým zpožděním.

Zaplatila a za trhavého rozjíždění prošla až dozadu. Před ní na sedadlech klimbali dva cestující, stačilo jen několik chvil a teplo a pomalá jízda ukoľébaly i ji. Probrala se až na náměstí v Uherském Brodě a taktak z autobusu stihla vyběhnout. Další spoj do Prakšic jel krátce před sedmou. V půl osmé stála na prakšickém náměstí, které tvořil kruh seschlé ojíněné trávy s rozložitou holou lípou uprostřed. A kolem něj několik příkrčených domků, mezi nimiž vedla jediná silnice.

Šla pomalu, aby si obhlédla domovní čísla. Sedmadvacítku, která stála u adresy v jejím bloku, nenašla. Konec dědiny rámovaly polorozpadlé drátěné ploty. Podél jednoho běžel

pes a zoufale štěkal, ale ven, i když mnoha dírami mohl, za ní nevyběhl. Kdesi vzadu skřípla vrátka a někdo hrubě zařval: — Kreténe, kušuj, drž tlamu!

Dora chtěla přejít na druhou stranu silnice, ale než se otočila, mužský hlas se opřel i do ní: — A co ty tam? Co se tam ochomýtáš kolem toho plotu?

Dora chvíli váhala, ale pak si řekla, proč nevyužít situace. — Hledám dům číslo dvacet sedm. Bydlí tam paní Pitínová. — To je na druhou stranu, tady jdeš blbě. Zpátky přes náměstí, a jak je kostel, tak doprava dolů, k rybníku.

— Děkuju, křikla Dora, radši se hned obrátila a šla ulicí zpět, jak jí popsal muž.

Byl to jeden z posledních domů na opačném konci vesnice. Dora u něj chvíli stála a dívala se na volnou krajinu, která od něj vybíhala a ve zvlněném horizontu se táhla, kam až dohlédla. Některé lány polí byly temně hnědé, na jiných, na těch blíže k lesu, se držel sněhový poprašek. V dolince se v oku rybníka odrážela rychle plynoucí oblaka.

Umínila si dojít až k rybníku a zase zpátky, aby se zahřála. Musela čekat, ještě zdaleka nebyla doba vhodná k návštěvě.

Chvíli před devátou zazvonila u domu číslo dvacet sedm. Ještě nespustila prst z tlačítka zvonku a už za dveřmi zaslechla šoupavé kroky. Otevřela jí stará žena.

— Dobrý den, jsem Dora Idesová, volala jsem ve čtvrtek.

— Ano, ano, řekla žena a utírala si vlhké ruce do utěrky. Dora si všimla vysoce vystupujících modrých žil a kůže zbrázděné tmavými stařeckými skvrnami.

— Tady ale nebudeme, zašeptala žena rychle a ohlédla se.

— Jděte zpátky k náměstí, já si vás tam vyzvednu, zajdeme na hřbitov. Syn nechce, rozumíte...

Dora kývla, načež žena zavřela dveře.

Přišourala se za dobrých dvacet minut.

— Já jsem to synovi neřekla, víte. On by nechtěl, abych se o Jindrovi s někým vybavovala. Není to prý dobré, kvůli pověsti, však víte proč. Ale já si to nemyslím. Tedy nejsem na něj nějak extra pyšná, rozumíte, ale ta záležitost se mi nezdá tak strašná. Však doba byla zlá, každý dělal, co musel, aby přežil, a Jindra byl vždycky spíš dobrák, akorát měl smůlu. A to, že byl u nich, však víte, to bylo prostě východisko.

Dora nevěděla, jestli mluví o gestapu, nebo o StB, ale nepřišlo jí vhodné se ptát hned na začátku.

— A jak jste na mě přišla?

Dora si odkašlala.

— Někde jsem se dočetla, že váš pan bratr pocházel z Horního Němčí. Volala jsem tam na matriku, že bych potřebovala zjistit jeho novou adresu. Od války už ji neměli, řekli mi, že ho asi vysídlili, že vaše rodina byla německá. Ale řekli mi o vás. Že jste se provdala ještě v pětačtyřicátém a zůstala tady. A že žijete v Prakšicích. Dali mi na vás adresu. Nezlobte se, že jsem se vám tak z ničeho nic ozvala...

— Ale nezlobím, co bych se zlobila. Jsem zvědavá, co vás za mnou přivedlo, taky mi to všechno musíte říct. A oni to na té matrice tak můžou všechno říkat? Kde teď bydlím a že jsem byla Němka?

— To nevím. Mně to řekli.

— No, stejně to hned každý pozná, ono jméno Ingeborg Schwannze, teda dnes Pitínová, se doteď blbě vydává za české. Říkají mi tu Ino, ale když jsem dřív někde dávala občanku, to bylo úšklebků, to jste měla vidět. Vdávala jsem se hned po osvobození. Ono bylo jasné, že to tu po válce nebudou mít

Němci jednoduché. Taky neměli, většinu jich vyhnali. Ale já jsem měla celou válku chlapce, měli jsme se rádi už od školy, víte. Ludvík se jmenoval, umřel mi na rakovinu před deseti lety. A ten si mě vzal hned v květnu, kdyby se mělo něco stát. A jak si mě vzal a jak bylo to jaro a jak jsme měli všichni radost, že je po válce, hned jsem byla v tom. Pro mě to tehdy byla krásná doba, ty první měsíce po osvobození. I když pro většinu Němců tady ne. Taky jsem si myslela, že to smetlo Jindru, skoro čtyři roky se neukázal ani o sobě nedal vědět. Psali jsme na Červený kříž, hledali ho různě a nic. A na začátku padesátého roku tu najednou zazvonil a jakoby nic, že prý zašel na kafe. No, víte, můj muž to tehdá neviděl moc rád. O Jindrovi se vědělo, že byl před válkou zavřený a že za války měl asi co do činění s nacistama. No to víte. Takové řeči člověku nepřidají. Ale já věděla, jak to bylo. Víte, my se neměli moc dobře. To si každý myslel, jó, Schwannzovi se mají, patří jim barák v Horním Němčí a kus pole, ale to nebylo nic moc. Neneslo a za krize jsme mohli být rádi, že nás vůbec uživilo. Já si to moc nepamatuju, to víte, jako malá holka jsem se o peníze nestarala, ale od našich vím, že jsme byli rádi, že jsme přežívali. Žádné úspory a strach o budoucnost, o tom se u nás tehdy mluvilo hodně. A k tomu se u nás objevil krk navíc — Jindra se oženil. Přitáhl si takovou fuchtli, kdoví odkud, hezká byla, pravda, ale jinak to byla rajda. Stejně ho klofla někde na tancovačce, napitého. A pak byla v tom, a co měl Jindra dělat? Tak si ji vzal. Teda on si ji bral i z lásky, to jo, byl do ní zakoukaný, mohl se z ní tenkrát podělat, to víte, mladý chlap. Jenže museli bydlet u nás a další strážník do baráku, to bylo něco. Ta Lena, tak se jmenovala, se furt hádala s naší mámou. Jenže máma byla ženská z gruntu a nenechala si to líbit. To byl hrozný rok, co

jsme tam byli všichni dohromady. Rok, než Jindru zabásli. Chudák. On to udělal kvůli ní, víte? Ta Lena, dožraná z hádek s naší mámou, ho nutila, ať jim najde jiné bydlení, ať přinese víc peněz, aby si mohli něco pořídit, pořád na něho tlačila. Ne-divila jsem se, že mu přeskočilo a že to šel zkusit nepoctivou cestou. Jsem přesvědčená, že chtěl ukrást jen pár drobností. Určitě nemyslel na vraždu, to byla jen shoda náhod, že se mu tam ten starej objevil. Jenže, jak on byl Jindra dobrák, on nedokázal ublížit, proto toho našeho souseda nezabil. Stejně ho čapli a zavřeli a odseděl si pět let. A ta flundra mu hned po soudu zdrhla, i s děckem. Kam se poděla, to nevím. Jindru to úplně sebralo. Ten se v té base zhroutil. To vím, protože jsme tam za ním s mámou několikrát byly. To byla hotová hromádka neštěstí.

Pustili ho těsně před válkou a pak se oddal práci. Chápete, hledal zázemí a ženským už nevěřil. Tak ho pohltila nová doba a možnost dobré práce, akorát holt pro špatnou stranu. Nejdřív jezdil a tlumočil, to bylo tenkrát dost potřeba, tihle tlumočníci mezi češtinou a němčinou, a pak si asi polepšil, protože nás začal navštěvovat míň a míň, asi ho posílali na důležitější úkoly. A pak se neukázal vůbec, jak jsem říkala, až v padesátém. Tady, prosím vás, mi s tím pomozte, mně už se s tím blbě chodí.

Zatímco mluvila, dorazili ke hřbitovu. Celou dobu před sebou tlačila malý vozík a v něm naskládanou tašku, nějaké náradí a velký vánoční věnec. Nenechala si pomoct, až teď, když zaparkovaly vozík u hřbitovní branky. Dora se sklonila, vybrala věci ze dna koše a s taškou přehozenou přes předloktí a plnou náručí voňavého jehličí pak vyrazila za Pitínovou, která už křížovala hřbitovem.

— Tady je Ludva, řekla, když k ní Dora dorazila. — Chtěla jsem, aby měl světlý hrob. On byl celý takový světlý. Vlasy, oči a hlavně duši, víte. A jak byl hodný! Škoda že odešel tak brzo. Ale byl nemocný dlouho, a to se s tím člověk mezitím nějak srovná. No však už to nebude dlouho trvat a tady budu mít fotku já. Vidíte? Nechala jsem tam dát své jméno a rámeček už rovnou. Až umřu, jen tam šoupnou fotku a kameník dodělá datum úmrtí. Mohlo by to být spíš ze začátku roku, aby to byla číslice s jednou cifrou, aby to tady nepřechuovalo, vidíte? Mohla jsem vzít širší desku, pravda, jenže mi do toho taky kafra syn. On je hrozný šetřílek.

Dora zírala na náhrobek, na kterém bylo zlatými písmeny vyvedeno: Ina Pitínová (17. 6. 1925 —). V závorce opravdu zbývalo málo místa.

— No tak snad se vám to podaří, řekla rozpačitě Dora.

— A proč vy jste za mnou vlastně přijela? Já tu povídám a pořád vlastně ani nevím, na co jste se mě chtěla zeptat.

Dora čekala, že tahle otázka přijde. Od chvíle, kdy se dozvěděla o existenci Ingeborg Schwannzové, provdané Pitínové, si v duchu promýšlela, co jí řekne.

— Já jsem se chtěla dozvědět, jak se měl, totiž jak žil váš pan bratr po válce. Víte, myslím, že se znával s mojí tetou...

Pitínová ji nenechala domluvit: — Myslíte, že s ní měl poměr? Jindra? Vidíte, a nám pořád tvrdil, že s ženským skončil. I když vím zaručeně, že ještě po válce pátral po té své Leně. Ne aby se k němu vrátila, to ne, ale aby se dozvěděl, co se stalo s jeho děckem. Ale myslím, že už ji nenašel. A o žádné další ženské pak už nemluvil. Že by měl poměr? No to bysme byly skoro příbuzné, vidíte?

— Já si nejsem jistá, jestli spolu měli poměr...

— A co to bylo za ženskou? Teta, říkáte? A pěkná byla?

— No... teta byla spíš samotářka, nikdy se nevdala... taky mě vychovala. Ale víte, umřela v devětasedmdesátém a já zjistila až teď, že ji váš bratr znal. Tak jsem se chtěla zeptat, jestli o ní třeba nemluvil.

— Samotářka? Tak to si mohli rozumět, taková ženská by ho asi pochopila. Ale mně o ní nic neříkal. Jenže, poslouchejte, to nic neznamená, my jsme se nevidali často. Jak jsem říkala, můj muž ho moc nemusel, tak jsme se některé roky neviděli ani na Vánoce. No vidíte. Nebyl náhodou s ní? To já jsem na něj vždycky myslela, kde asi je...

— To pochybuju, odpověděla Dora.

— A jak se jmenovala? Odkud byla? Že bych si třeba na něco vzpomněla?

Dora zaváhala, ale pak se odhodlala.

— Jmenovala se Terézie Surmenová. Byla ze Žítkové.

Pitínová, která zatím hráběmi srovnávala promrzlé kamínky v obdélníku mezi rantly hrobu, se napřímila.

— Jo ze Žítkové? Tak u té na Vánoce určitě nebyl. Jestli to je ta samá ženská ze Žítkové, o které vím já, tak s tou nic neměl. To bude spíš ta, o které říkal, když jsme ho navštívily ve vězení, že ji zabije. Ale nebojte, to by Jindra nikdy neudělal, to z něj jen mluvil vztek, jinak to byl dobrák, jak jsem říkala. Zato ta vaše teta musela být pěkná potvora. To jste ještě nemohla být na světě a pochybuju, že by se tím ta ženská chlubil, ale víte to? Oni by na našeho Jindru tenkrát možná ani nepřišli, ale jak on z toho baráku po té krádeži utekl, tak ten starej, co to nakonec přežil, šel za pár měsíců za jakousi bláznivou ženskou právě na Žítkovou, fuj tajxl, jestli to byla zrovna ta vaše teta, a ta mu tam prý na jakési seanci navštívila, že

ho přepadl a okradl jeho soused. A že prý je to ten, který se k němu chová nejlíbezněji. To víte, tak si nechal proklepnout našeho Jindru, protože Jindra se vždycky ke všem choval srdečně, zkrátka hodný chlap. No a oni pak u něj našli ty nakradené věci. Všechno to dával za vinu té bláznivé, co si říkala bohyně. Kdyby nebylo jí, tak by na něj ten židák nikdy nekápl a časem by bylo všechno v pořádku. Však to přece přežil a bohatý byl ještě dost. Pár věcí, co se mu ztratilo, by oželel. A Jindra by si možná s tou svou žil líp a ona by neodešla. Takhle to určitě viděl, na to vemte jed. A teď ten věnec, prosím vás, máchla rukou a Dora se k ní sehnula s adventním věncem.

Pitínová jej pečlivě umístila doprostřed štěrkové plochy před náhrobní kámen. Pak dodala: — Ta bohyně mu ležela v žaludku celý život, to jsem si jistá. Tak vy jste její dcera? A víte, že vypadáte normálně? Nebo si taky říkáte bohyně? — Já jsem její neteř. Víte, ona teta byla spíš bylinkářka, léčila lidi...

— No a proto si říkala bohyně? To je trochu divné, ne?

— To jí tak říkali lidi z dědiny. Bylo jich tam takových víc, kolem Hrozenkova, co léčily a věštily budoucnost.

— Od Hrozenkova? Ta Žítková je u Hrozenkova?

— Ano, na kopcích nad Hrozenkovem. Jsou to spíš samoty.

— Ale tam on jezdil, to si pamatuju, že občas zmiňoval. To bylo jedinkrát, co jsem zadoufala, že má nějakou ženskou, protože v té době zmínil jakousi Josefínku. Říkala jsem si tehdy, jak to hezky znělo, tak zdobněle. A když už to říkal zdobněle on, že to musí být něco významnějšího. Ale jen ho to rozesmálo a říkal, že to je jen nějaká spolupracovnice, nebo nějaký kontakt nebo co. A prý starší než on, takže si nemám

nic malovat. No co, říkala jsem si, tak by měl starší, co by se stalo, nebyl by první ani poslední. Ale on že prý je to už bába stará a že by navíc s takovou čarodějnící rozhodně nikdy nic neměl. Asi byla nějaká divná. Nebo nebezpečná — ono to mohlo být spíš krycí jméno, no uznejte, kdo by dával tak zdobnělé jméno starý bábě. Nějakou Josefínku jste tam teda neznala?

— Josefínku? zeptala se nevěřičně Dora.

— No, Josefínku.

— Nebyla to spíš Josifčena?

— Josifčena! To je ono! Ono to znělo prostě nějak mazlivěji, než by se obyčejně řeklo, ale ano, máte pravdu, říkal jí Josifčena, ne Josefínka. To zní taky hezky, Josifčena, proto jsem si tehdy myslela, že v tom bude něco víc, když to tak říkal.

— Asi v tom bylo něco víc, přitakala Dora.

Pitínová škrtlá sirkou a zapálila první ze čtyř svíček na věnci. Slabý plamínek se mezi jejími dlaněmi zamihotal a opatrně narostl. — Tak, řekla žena spokojeně a opatrně se zvedla. — Víte, já bych mu to přála. On byl tak osamělý! Mu by pořádná ženská, a klidně i starší, ohromně prospěla. Mužský nemůže být sám. Vleze mu to na mozek. No však Jindra taky umřel hořký a smutný, je mi ho líto. Víte, kde má hrob? V Hradišti. On chtěl, aby ho zpopelnili, a chtěl mít jen malou desku ve zdi, víte, aby se nikdo o jeho hrob nemusel starat, když neměl žádnou rodinu. Má tam fotku, to mu mohlo být tak pětáctičet. Někde jsme se fotili, celá rodina, tak jsem to nechala vytáhnout a zvětšit. Zajděte se tam podívat, aspoň uvidíte, jaký to byl fešák.

Zachumlaná v kabátu a v šále, kterou měla přetaženou i přes vlasy, tam stála ještě ten podvečer. Vpochodovala na uherskohradištský hřbitov jako stroj, jak si ráno po rozhovoru s Pitínovou usmyslela, a teprve v té chvíli jí došlo, jakou udělala chybu.

Jako by vůbec nepřemýšlela. Přišla tam přímo z nemocnice, kde proseděla několik tichých hodin u Jakoubka, aniž by zjistila, jestli vůbec ví, že je u něj. Doufala, že to někde hluboko ve svém spánku aspoň cítí. Odcházela na pokraji pláče a zcela nepřipravená dál se hrabat v minulosti. Teď ji přemáhala současnost.

Hřbitov jí vítal tiše, mihotavou září světel adventních svíček.

Pomalou a s nevolí procházela podél obvodové zdi s mramorovými náhrobními deskami velikostí rozevřených knih, až narazila na tu Švancovu. Byla zasazená ve výši jejích očí a vedle malého kulatého rámečku s fotografií, z níž se někam za její rameno díval muž středního věku, stálo jeho zlatě vyvedené jméno. Musela přistoupit hodně blízko, aby si v šeru prosincového podvečera jeho podobenku pořádně prohlédla.

Vstříc jí hleděl pravidelně řezaný, kulatý obličej muže s lícemi zaoblenými tak, že mu dodávaly lehký výraz nadutosti. Uměla si představit, že postupem věku podlehly gravitaci a splynuly s podbradkem a ten s krkem. Pod ustupujícím čelem měl blízko posazené tmavé oči, rty měl úzké a v okamžiku focení přísně, nepřístupně sevřené. Nezdálo se, že by se na rodném setkání, při němž byl snímek pořízen, bavil. Vypadal ustaraně a zatvrzele.

A rozhodně to nebyl fešák. Ale ani vrah.

V Doře se při pohledu na něj cosi pohnulo, vibrovalo to v ní, něco, o čem nevěděla, jestli se promění v pláč nebo v křik. Zavřela tedy radši oči a chvíli zhluboka dýchala, než se jí ten tlak v hrudníku podařilo zkrotit.

Tak to byl tedy on, říkala si v duchu, když mu znovu pohlédla do tváře. Ten, který Surmenu dohnal do blázince, kde se z ní stala troska. Šílená stařena mumlající svá poslední slova. *Nevěř jim!* zarezonovala v Doře vzpomínka, *nevěř jim!* zněla jí v uších Surmenina slova nerozeznatelná od syčení. A nato se jí jako šlehnutím biče vybavily další útržky vět, které jí tehdy splývaly z bezzubých úst. A najednou, pomalu a po částech, jako by jejich obsah vystupoval z mlhy, začaly dávat smysl.

Němci! — to byl přece Švanc, koho tím myslela! V polovině sedmdesátých let se mu znova, po celých třiceti letech, kdy ho viděla při popravě Harryho, dívala do očí, když ji z vazby vykazoval do kroměřížské léčebny, a musela si vzpomenout! Proto ten živý strach z Němců i tehdy, během Dořiny poslední návštěvy.

Mahdalka! — tak přece jí to chtěla říct, přece jen ji před ní chtěla varovat! Chrlila ze sebe celý Mahdalčin příběh, dokonce i Fuksenu zmínila, a nakonec: *dítě!* — to se s dítětem neměla spojovat ona, Dora, to Surmena myslela Fuksenino dítě, dceru, o které se nevědělo, kde a jak skončila, která se údajně nikdy nenašla. *Použij ho, kdyby bylo nejhůř!* — Surmena o ní věděla, ona věděla, kde je! Ona ji schovala, byl to její tah proti Mahdalce, které vyrvala to jediné, co po Fukseně zbylo. Její dceru, její následnici, jedinou, kterou by si Mahdalka ještě stihla vychovat, následnici její krve, její poslední šanci. A Surmenin a Dořin trumf.

Doře se točila hlava. Pohledem se dál vpíjela do Švanco-
vých očí, a jako by ji to spojení vtahovalo do let, kdy jeho vůle
tak násilně přeťala její a Surmenin osud, najednou tehdejším
událostem rozuměla, jednotlivé střípky mozaiky se skládaly
v jasný obraz a bylo zřejmé, že Surmena tomu věřila, že Surme-
na se bála, Surmena se děsila toho, co na ně seslala Mahdalka,
děsila se svého konce, a hlavně se děsila toho, co se stane s ní,
s Dorou, protože věřila, že i ji čeká tragický osud. Proto Doře
chtěla na poslední chvíli o všem říct, o té kletbě i o způsobu,
jak se jí pomocí toho schovaného děcka vyhnout, zkoušela
to ze všech sil, snažila se jí sdělit všechno, co věděla, jenže už
bylo pozdě. Mahdalčina kletba ji dostihla a měla podobu jeho,
Jindřicha Švance, jehož výraz na fotce jako by se před Doři-
ným udiveným pohledem za těch několik posledních minut
proměnil, jeho pevně stažené rty jako by se najednou roztáhly
do zlomyslného šklebu a Dora v té grimase mohla zahlédnout,
co tam ještě před chvílí určitě nebylo, a to byl vítězný úsměv.

Potočná

Na Potočnou se vypravila o čtrnáct dní později. Budova celnice zabírala celý prostor úzkého údolí mezi svahem zalesněného kopce a říčkou Drietomicí. Plochu před celní budovou i za ní pokrýval široký pás betonového parkoviště, který v místech, kde se rozkládaly louky v létě kvetoucích hvozdíků a chráněných orchidejí a kolem dokola stoupaly kopce Bílých Karpat, působil jako pěst na oko.

Připravila si doklady a pěšky prošla z české strany na slovenskou. Znamý ze Žítkové na ni z tepla celní budovy jen kývnul, ať pokračuje dál. Hned za celnicí zahrnula doprava, směrem k Potočné. Asfaltová silnice se brzy změnila v obyčejnou polní cestu. Stromy kolem ní houstly a ruch frekventovaného tahu utichal. Zacházela hlouběji do lesa.

Měl to být první dům, na který narazí.

Stála tam polozřícená chalupa s propadlou střechou a s okny zatlučenými dřevěnými prkny. Chvilí postávala před ní. U dřevěných vrátek na dvůr nenašla žádný štítek se jménem těch, kteří tu bydleli. Ale, bezpochyby, právě tenhle dům, první dům v Potočné, musel kdysi patřit Mahdalce. Vzala za

železnou kliku a vrata se před ní se skřípotem otevřela. Nahlédla dovnitř.

Na dvorku byl nepořádek. Z rohu se rozlévaly cihly z rozpadlého chléva a došky ze střechy spolu s kusem žlabu se povalovaly až u jejích nohou. Taky prasklé hrnce, poházené kusy dřev a kamení, a mezi tím cáry hader a zteřelých igelitů plápolající v mrazivém průvanu. Místo zkázy, napadlo ji.

Vstoupila a po zbylých dlaždicích chodníku přešla až ke dveřím chalupy. Byly zamčené. Sehnula se a jednou z hader, které se povalovaly na zápraží, očistila malé okénko v horní části dveří. Toužila nahlédnout do míst, kde bohovala Mahdalka, ale neviděla nic, jen protější holou zeď. Zklamaně se odvrátila, aby ještě propátrala kouty malého dvorku a obhlédla zbytky toho, co tam z majetku Mahdalů zůstalo. Pak vyšla ven.

Před vraty stálo asi osmileté dítě, Dora se ho lekla.

— Co tady děláte? zeptala se dívka zabalená v nepadnoucím obnošeném kabátě a šátku uvázaném pod bradou.

— Já... hledala jsem Mahdalovy, odpověděla Dora zaskočeně.

— Mahdalovi tady nebydlí už dlouho. Babička říkala, že se odstěhovali dřív, než jsem se narodila.

— Aha, řekla se zájmem Dora. — A babička tu taky někde bydlí?

Dívka kývla.

— Nahoře. Všichni tam bydlíme.

— Vezmi mě k ní, prosím tě, na něco bych se jí ráda zeptala.

Dívka se otočila a pružným krokem stoupala vzhůru do lesa, po cestě, kterou brázdily namrzlé jazyky, jak tudy odkudsi stékala voda. Dora ji následovala. Šly dobrých dvacet minut, cesta se mezitím zúžila v pěšinu a okolí lemoval stále

hustší les. Konečně se na vymýceném plácku před nimi objevila chalupa obehnaná plotem. Děvče sebou mrsklo a zmizelo za brankou. Dora zůstala rozpačitě stát před ní. Z vnitřku domu k ní doléhaly zvuky a také zahrada vzadu se zdála být plná živého ruchu. Obyvatelé byli zřejmě doma. Po chvíli, kdy z domu nikdo nevycházel, si všimla zvonku a několikrát ho stiskla.

Zvuk ještě ani nedozněl a ze zápraží k ní vyšel muž kolem čtyřicítky oblečený jen v lehkém tričku. Dora se při pohledu na něj otřásla zimou. Otevřel branku, oběma rukama se zapřel o rám a sebevědomě si ji prohlížel. Dora to gesto vnímala s nevolí. Táhl z něj pot a alkohol a ještě jí drze dával najevo svou fyzickou převahu.

— Zavolejte mámu! křikl do útrob domu, když se ho zdvořile zeptala na Mahdalovy.

Uvnitř vzrostl hluk a nato se na zápraží objevil další muž, navlas podobný tomu, který stál před ní, jen o něco mladší. Hned za ním jeho věrné zrcadlo, třetí muž.

— Bráchové, usmál se na ni muž stojící v brance a kývl směrem k nim.

Mezi nohama obou bratrů se vyrojilo několik dětí různého věku včetně dívky, kterou už Dora znala.

— Naše děcka, zaculil se na ni znovu muž.

Ze dveří domu vykukla starší žena. Zpod šátku kolem hlavy jí nad čelem vykukovaly bílé vlasy a na sobě neměla nic než dlouhou volnou propínací zástěru. Neurvale se zeptala: — Kdo to je?

— Přišla se poptat na Mahdalovy, vysvětlil muž v brance a dál nehnutě stál, jako by vůbec nevnímal prosincový chlad. Děti i jeden z mužů mezitím zase zmizeli.

— No tak ji vem dál, já s ní venku klábosit nebudu. Ať jde do tepla, řekla, a z hloubi domu pak houkla: — Miloši, postarej se o ni, já se jdu oblíct.

Muž, který stál v brance, Doře položil ruku na rameno a jemným tlakem ji přiměl vykročit směrem k domu.

— Já jsem Peter a to je Miloš, kývl pak k nejmladšímu bratrovi, který zůstal stát mezi dveřmi domu s rukou napřaženou k pozdravu. Jakmile se k němu přiblížila, uchopil její dlaň a prudce s ní potřásl.

— Jste svobodná? zeptal se s ruměncem na tváři, a aniž by čekal na odpověď, řekl: — Já jsem.

— Taky, řekla Dora rozpačitě, ale to už ji muž od branky popostrčil dovnitř. Pomalu prošla chodbou a vstoupila do místnosti, kde povykovaly děti a u stolu seděly dvě mladé obtlouštělé ženy. Zezadu z ní někdo sňal kabát a vtlačil ji do židle, ve stejném okamžiku se před ní objevil kalíšek páleného. Ženy na ni beze slova civěly.

Dora se rozhlédla po místnosti. Po blížících se Vánocích tu nebylo ani stopy. Neútné prostředí vypadalo skoro jako staveniště. Hrubá omítka se šmouhami potřebovala ještě jeden nátěr, nábytek byl spíš pracovní, každý kus z jiné sady. Sama seděla v plastovém křesle, které mělo z opěradla vykousnuté šprušle. Když se opřela o stůl, s kývnutím se sklonil na její stranu. Hladina v kalíšcích páleného, které stály před každým z nich, se nahnula.

— Tak na Vánoce a na seznámení, slečno... eeh..., ozvalo se místností a ona rychle odpověděla: — Dora, Dora Idesová ze Žitkové.

Muž, který se představil jako Peter, k ní máchl v gestu přípitku a ostatní se lačně chopili svých skleniček. Když si je pro-

hlížela jednoho po druhém, jak se k ní natahovali k přiřuknutí, všimla si, že měli všichni řídké křivé zuby, dospělí stejně jako děti. Takový nevzhledný rodinný rys.

— Tak vy jste se přišla zeptat na Mahdalovy, jo? zahájila rozhovor matka rodiny, když konečně tepleji oblečená ve vytahaném děravém svetru přišla ke stolu. I před ni hned postavili skleničku, kterou vzápětí naplnili až po okraj. Jedním lokem ji vyprázdnila, utřela si rukávem ústa a teprve pak pokračovala: — Ti už tady ale dávno nebydlí. Mahdalka umřela na začátku osmdesátých a její syn i snacha před pár lety. A vnoučata šly na lepší. Kdo by tady taky trčel, na konci světa, že.

— Aha. A kam se přestěhovali? zeptala se zvědavě Dora.

— No to já nevím, my jsme s nima nikdy moc nepekli, oni byli taková divná famílie, víte. Takovým lidem je lepší se vyhnout.

— Nejspíš ale někam hodně daleko, řekl Peter. — Aby je tam nikdo nepoznal, však měli z ostudy kabát.

— Proč?

Dora předstírala, že netuší.

— No oni nikdy nedělali moc poctivé věci, víte. Ta stará Mahdalka, to byla čarodějnice, taky jí tu tak říkávali. Čarodějnice. A paktovala se prý kdysivá s Němcema, ale nic se jí nestalo, a i později jí všechno procházelo. To si pro ni vždycky přijeli policajti, na dva dny ji odvezli a pak ji tu zase vyklopili, jako kdyby nic neudělala. A přitom ta uškodila tolika lidem, škoda mluvit! Říkalo se o ní, že měla nějakého moc vlivného ochránce. Někde v Hradišti. Však jak by to taky mohlo jinak být, že se jí za ty čachry nikdy nic nestalo? Nebo jí je možná promíjeli za to, že donášela, však ta na místní věděla spoustu věcí, se kterými by se jinde nechlubili... Ať tak nebo tak, po revoluci,

to už byla mrtvá, se lidi přestali bát a pěkně to zbytku té famílie vrátili. Já se nedivím, že odtud její vnuci zmizeli.

Miloš, který si přitáhl židli vedle Dory, jí znovu naplnil kalíšek páleným.

— Už nebudu, děkuji, zaprotestovala, ale ostatní jen mávli rukou.

— Však ona si zvykne, utrousila s křivým úsměškem jedna z žen, která se předtím představila jako Marie, Peterova žena.

— A proč vy je hledáte? To nikdy nepřinášelo dobrotu, když tu někdo náhodou Mahdalku hledal, podívala se na ni úkosem nejstarší žena a také na obličejích jejích snach se objevily podezíravé pohledy.

— Kvůli tetě, víte. O něco se nepohodly. Jmenovala se Surmenová, byla jako já ze Žítkové. Neříká vám to něco?

Žena přivřela oči a bylo vidět, že usilovně přemýšlí.

— A nebyla to ta prokletá? Co? Říkalo se, že Mahdalka proklela svou rodinu ze Žítkové, co od ní utekla. Všechny ženské, co by taky mohly být bohyněmi. To víte, zbavovala se konkurence, hehe, uchechtla se a kývla na Petera, aby jí dolil kořalku.

— Jestli to byla tahleta, tak to myslím ještě trvá, no ne? Platí to pro všechny ženské z té famílie. Tak jestli jste ji hledala kvůli tomu, tak to vám teda nezávidím, děvče, to abyste se raději pořádně napila, řekla a výmluvným gestem pokynula Doře, aby do sebe obrátila obsah skleničky, kterou svírala v prstech.

Doru zásah do černého tak zaskočil, že udělala přesně to, co po ní chtěla. Jemná, horká chuť se jí rozlila hrdlem a pomalu se šířila až do žaludku. Peter jí skleničku hned dolil.

— No ale nedělejte si z toho zbytečně hlavu. Možná jsou to jen plané řeči, však víte. Nakonec, co se má stát, to se stane,

tak nemá cenu se tím nějak nervovat. Však byste si tím jenom zkracovala roky, no ne?

Místnost naplnily hlasy ostatních rodinných členů, kteří se začali dohadovat o účinnosti kleteb a o možnostech jejich zrušení.

— Za úplňku tu kletbu odříkat pozadu a pak ještě obráceně otčenáš, aby se to vrátilo k tomu, kdo uřknul.

— Vždyť už je mrtvá!

— Tak to přejde na její děcka a jejich děcka.

— Jejich krev to může zvrátit, když se jí pokropí Mahdalčin hrob!

— Kušuj, copak se nad ním někdo nechá podříznout?

— Ať se koupe v šalvěji, to bude stačit.

Skleničky se při tom vyprazdňovaly a zase plnily v pravidelném rytmu a jejich dna o stůl klepala čím dál rychleji a hlasitěji. Dora zamyšleně srkala z té své.

Najednou ucítla, jak jí zazadu, dírou mezi vytrženými šprušlemi, pod košili zabloudila Milošova ruka. Lekla se tak, až vylila zbytek páleného. Ženy, kterým neunikl jediný její pohyb, vyprskly smíchy. Nakažlivý řehot přenesly na ostatní, smáli se všichni, stará žena, muži i děti s blboučkými obličejí, které se popelily v nějaké hře na podlaze.

Začalo jí být mezi těmi lidmi úzko. I přes jejich protesty se rychle zvedla k odchodu a s pozdravy couvala ke dveřím. Kabát z věšáku skoro strhla a ulevilo se jí až ve chvíli, kdy se nadechla čerstvého vzduchu.

Ještě než došla k brance, vyběhl za ní Miloš.

— Nechtěla byste si mě vzít? zeptal se jí dýchavičně, viditelně posílený další skleničkou páleného, jehož kapky se mu ještě třpytily na okraji horního rtu. Rodina ho v té krátké chvíli po

jejím odchodu zřejmě ještě stihla přesvědčit, že prokletí není mor, povzbudit ho kalíškem pálenky a vyslat k pokusu.

— Ani ne, děkuju za optání, řekla rozpačitě Dora a z útrobu domu se zase ozval ten znepokojivý smích.

Už se tím směrem radši ani nepodívala, toužila být hlavně co nejdřív pryč, z dosahu té zvláštní rodiny. Cítila v nich něco zvráceného, něco divného, v jejich chování i v tom, jak se všichni podobali jeden druhému. Muži, ženy i děti. Rychle za sebou zabouchla branku a utíkala z kopce dolů, zpátky na českou stranu.

Janigena

Její víkendové cesty na Žitkovou byly tu zimu smutné. Bez Jakoubka, který stále ležel v nemocnici, vlastně ani neměly smysl.

Jako obvykle i dnes od něj odešla až s koncem návštěvních hodin, a neuplynulo ani dvacet minut a už zase měla pocit, že ho zanedbává. Ačkoliv v nemocnici nebyla nic platná, stejně měla dojem, že její místo je vedle něj, vedle jeho postele, a nikde jinde. Co kdyby se probral a hledal ji? Od pátku do neděle proto trávila odpoledne v nemocnici, kde oslavili i Štědrý večer u trsu chvojek zasazených ve váze postavené na roztřeseném stolku.

Autobus přibrzdil u okraje nástupního můstku uherskohradištského nádraží a všichni, kteří dosud postávali opření o zábradlí, se rychle nahrnuli ke dveřím. Zima byla lezavá. Dora nastoupila jako poslední a úzkou uličkou rychle proběhla k zadnímu volnému dvousedadlu. Jako pokaždé projel vůz vesnicemi k Uherskému Brodu svižně, a pak si začal znatelně pomaleji klestit cestu po úzkých serpentínách zařezaných do bělokarpatských kopců. Dora vytáhla noviny.

Stařenka se u otevřené rakve loučí s Irmou Gabrhelovou, kterou lidé uznávali jako poslední kopanickou bohyni. Výjimečné schopnosti pomáhat lidem při zdravotních a psychických potížích má prý také jedna z dcer Gabrhelové, ta ale žije na Slovensku. FOTO: MAFA - JAN KARÁSEK

h zvládli

lo několik policejních hlídek. Auta musela pomalu sjíždět z kopce a teprve za hodinu se silnice uvolnila," popsal čtvrteční dopoledne policejní mluvčí Ivo Mitáček.

Do jedné hodiny odpoledne znamenala zlínská policie devět dopravních nehod s jedním lehkým zraněním.

Pokračování na straně dvě

Kopanická bohyně zemřela

Starý Hrozenkov (mat) - Pětaadvacetiletá Irma Gabrhelová ze Starého Hrozenkova, kterou lidé označovali za poslední kopanickou bohyni, zemřela. Pohřeb měla včera ve Starém Hrozenkově.

Gabhelová vchovala během života sedm dětí a žila skromně na chalupě v kopcích. Lidé ji vy-

hledávali, když se dostali do zdravotních i psychických obtíží.

Neduhy podle nich uměla léčit pomocí bylinek, znala tajemství minulosti, předvidala budoucnost.

"Je škoda, že si své tajemství odnesla do hrobu. Klientelu měla různorodou, jezdili za ní i

lidé ze zahraničí," řekl Miroslav Sedlačík z Vyškovce. Při poslední návštěvě mu stařenka slíbila, že ho naučí odlévat vosk a věštit z něj budoucnost.

"Teď už je pozdě. Stejně je to i s bylinkami. Jejich názvy drmolila kopanickým nářečím, takže stejně nevím, na co bych měl kterou použít," litoval Sedlačík.

Stačilo, aby jí pohled padl na velkou fotografii ze známého interiéru hrozenkovského kostela, která otvírala první stránku regionálních zpráv, a věděla, že se stalo něco zlého. Článek pod tučným nadpisem informující o Irmině smrti už ani nedočetla. Ruce se jí roztrásly a do očí jí vhrkly slzy.

S Jakoubkem obvykle procházeli Hrozenkovem pomalu a rádi se s každým zastavili, aby se poptali, co je nového. Tentokrát ale Dora prošla vesnici ostrou chůzí, aby byla co nejdřív nahore, doma. Ani se sousedkami, co je míjela cestou na Bedovou, se nezastavila, nechtělo se jí poslouchat řeči o Irmině smrti od ženských vděčných za každého posluchače. Pozdravila a spěchala dál. Ráno seběhne k Baglárce a zajde s ní na hřbitov.

Jakmile k ní přestaly dopadat poslední střípky světla ze starohrozenkovských lamp, vytáhla baterku a rozsvítla ji. Nahoru na Bedovou vedla temná cesta, chvíli lesem, chvíli po stráni, a jediné světlo, které mohla zahlédnout, bylo z oken chalupy Hodulíků a pak to vzdálenější z Irmina domu. Tam se ale dnes svítit nebude. Zlatavý koláč záře baterky slabě osvětloval cestu jen na metr před ní, Dořiny pevné boty chroupavě překonávaly brázdy nesešlapaného sněhu. Byla šťastná, když konečně sáhla na kliku jejich chalupy.

Batoh a promrzlé oblečení shodila v pitvoru a hned se vrhla ke kamnům. Za chvíli už pod plotnou praskal oheň a Dora stavěla na polévku. Seděla pak co nejbliž dvírkám pece, hřála se a po očku se rozhlížela kolem. Od té doby už tu byla mnohokrát, ale stále si nezvykla na prázdno, které tu po Jakoubkovi zůstalo.

Tak Irma zemřela, proběhlo jí hlavou pak. Mělo ji napadnout, že se to nezlepší, když ji viděla při podzimní návštěvě. Dýchavičnou, scvrklou stařenku zapadlou ve vysokých peřinách. Vděčila jí za spoustu věcí a na mnohé se jí ještě chtěla vyptat. Třeba jestli tušila to o Surmeně a Fuksenině dítěti...

Teď se bude muset obejít bez ní. Bez její paměti, která sahala skoro až na začátek minulého století, a bez její moudrosti, se kterou ji uměla, byť i hrubě, popíchnout dopředu.

Dora odstavila vroucí polévku, zalovila v ní lžičkou a trochu jí z hrnce odjedla. Neměla hlad, ale neuměla se oprostít od rituálu činností, které vykonávala pátek co pátek už řadu let. Když si to uvědomila, přiložila do ohně ještě několik polínek, pevně zajistila železná dvířka, svlékla se a vklouzla do postele. Dnešní večer bude lepší zaspát.

Probudilo ji jemné, rytmické ťukání na sklo okna. Muselo se už nějakou chvíli opakovat, protože ho slyšela několikrát, než ji konečně vytrhlo ze spánku. Vstala, temnou místností přešla k oknu a za ním zahlédla Janigeninu bledou tvář rámovanou objemnou beranicí se spuštěnými kryty uší. Překvapením se rázem probrala, přehodila si přes ramena kabát a šla odemknout. Než Janigena s hlasitým podupáváním vešla, stihla Dora ještě přiložit do kamen a vzkřísit uhasínající oheň. Škvírami dvířek do tmy zářily mihotavé plameny.

Janigena rozpačitě postávala u dveří a v rukou mačkala beranici. Tváře měla zrůžovělé nočním mrazem, ve zlatavém přitmě světlice vynikla její hrubá krása. Dora k ní přistoupila a pomohla jí svléknout zvlhlý kabát, který pak přehodila přes tyč nad pecí.

— Čekala jsem tě na Kopravzech, prolomila ticho Janigena.

Dora mlčela. Ještě pořád byla zaskočená tím, že je Janigena tady, v jejím domě, uprostřed jejího mikrosvěta.

— Byla jsem tam už několikrát, dodala Janigena bez stínu výčitky.

Dora kývla, a aby se v nezvyklé situaci zaměstnala, začala připravovat čaj. Janigena se bezradně svezla na lavici u pece.

Teprve po chvíli znovu začala: — Říkali v krámě, že jsi dnes přijela zas sama.

Tentokrát Dora kývla: — Ano. Jakoubek je ještě v nemocnici.

Janigena si odkašlala a zamumlala, že je jí to líto.

— Irma umřela, reagovala na to Dora.

Janigena k ní zdvihla překvapenou tvář. — Ano, řekla zaskočeně. — Už měla i pohřeb. Nevěděla jsem, že ti na ní tak záleželo.

— Záleželo.

— No, pokrčila rameny Janigena a chvíli přemýšlela, co říct.

— Však už měla svůj čas.

— Já vím.

Ani jedna z nich nevěděla, jak pokračovat dál. Nikdy spolu nijak zvlášť nemluvily, nebylo co rozebírat. Jejich schůzky byly přísně účelné a obešly se bez zbytečných řečí.

Jenže Dora už nějakou dobu cítila, že to tak dál nepůjde. Možná kvůli tomu, co se jí přihodilo na Kopravazech, možná kvůli té Jakoubkově nehodě. Najednou až příliš mnoho věcí ztratilo svůj původní smysl, a proto se i to, co bylo mezi nimi, muselo vyjasnit. A změnit.

— Už nechci chodit na Kopravazy, řekla pak.

Janigena zaraženě mlčela.

— Chci je prodat, pokračovala Dora, — už se tam nechci vracet, musím to ze sebe konečně shodit. Není důvod mít dvě chalupy. Však Jakoubek by tam sám stejně být nemohl...

Hlas se jí zadrhl. Ve snaze potlačit nával smutku se odvrátila a bolestivě si skousla rty.

Nečekala by to, ale najednou uslyšela, jak se Janigena zvedla, přistoupila k ní a zezadu ji objala. Dora ucítila, jak se

jí do spánků opřel její dech prosycený pálenkou. Zavřela oči a schoulila se, jako by se chtěla propadnout dovnitř, do Janigeniny mohutné postavy. Tohle bylo to, co potřebovala. Něčí účast. Už nechtěla být na všechno sama.

— Přestanou mi ho dávat na víkendy, hrnulo se z ní. — Není na tom dobře.

Janigena jí zašeptala do vlasů: — To se zlepší, uvidíš.

— A co když ne? hlesla Dora a ucítla, jak ji na tvářích zastudily slzy. Byly to za těch několik posledních týdnů první slzy, a když už se vydraly na povrch, tekly v proudech, které nemohla zastavit. Škubala sebou v poryvech pláče a Janigena ji jen bezmocně hladila po ramenou.

Teprve za chvíli ji odvedla ke stolu, posadila na jednu ze židlí a sama se postavila k plotně a zalila přichystaný čaj. Seděla pak naproti Doře mlčky, dokud se neuklidnila.

— Jak je muži? zeptala se Dora pak.

Sama nevěděla, proč to řekla. Snad se v ní vděk, že tu chvíli Janigena sdílí s ní, zlomil do hořkosti, když si představila, že za pár hodin tam už zase nebude. Bylo v tom něco zákeřného, nakousnout to, o čem spolu nikdy nemluvily.

— Pořád stejně, odpověděla Janigena po chvíli šeptem, neochotně.

— Už to nebude lepší?

— Ne.

— Rehabilituje?

— Teď už nechce. Ta páteř je zkrátka přeražená a jinak to už nebude, jen tím v sobě živil marnou naději.

— Jak to nesou děti?

Janigena se s viditelnou nevolí zvrátila do opěradla židle a zkřížila paže na prsou. Nervózně mrkala, jako by se štětinka-

mi svých krátkých řas snažila tu otázku zaplašit. Dora se ale nedala odbýt, už o tom nechtěla mlčet. Upřeně na ni hleděla a čekala na odpověď.

— Huř než já. Teda dřív. Chlap jim tenkrát chyběl víc než mně. Teď už je to lepší, už jsou jednou nohou pryč... našťestí.

Chvíli to vypadalo, že tady Janigena hovor utne. Nešlo přehlédnout, jaké jí dělal potíže. Místo toho se ale zhluboka nadechla a hlasitě vyhrkla: — Nikdy by mi to neodpustili, kdyby se to dozvěděli... A já bych to nepřežila!

Tak prudkou reakci Dora od tiché, strohé Janigeny nečekala, ale když už přišla, chytla se šance.

— Ale takhle už to taky dál nejde! řekla rázně. — Já už to takhle dál neunesu. Ten věčný strach, to skrývání, ty výčitky... já se taky strašně bojím, ale to to budeme tajit věčně? Potkávat se jednou za čas na pár hodin v boudě?

Ještě před chvílí neměla Dora ani tušení, že ji to samotnou tak tíží. Všechno přehlušila starost o Jakoubka. Ale teď to z ní najednou vyvěralo a s tím proudem objevovala pravou podobu toho, co chtěla. Jaké by to bylo neskrývat se? Jaké by to bylo nežít v přetvářce? Žít společně?

Jenže Janigena vykřikla: — Ale ty přece dobře víš, že se to nesmí nikdo dozvědět! Že to víš!? Hlas se jí chvěl rozčilením. — No a co bude dál? To chceš věčně žít takhle? Věčně se starat o chcánky chlapa, co se nehne a co ti na něm stejně nikdy nezáleželo? Jen kvůli tomu, aby si ostatní nepomysleli?

Janigena plácla rozevřenou dlaní do desky stolu.

— Dost! Přestaň, slyšíš? vykřikla. — Tobě se to mluví! Ty si v neděli zase odjedeš, máš ještě jiný domov... ale já... já se nikam neschovám! To na mě se tady budou dívat jako na zvíře, to na mě tu budou plivat! Vlastní děcka mě zavrhnou...

Ta představa ji dostihla tak hmatatelně, že se jí zlomil hlas. Dora pochopila, že zašla příliš daleko. Najednou dostala strach. Nevěděla přesně z čeho a nevěděla proč, jediné, co věděla, bylo, že se v ní otevřelo něco, co už nepůjde zadusit, něco, co jí už neumožní žít jako dřív.

Seděly naproti sobě mlčky, Janigena hlavu v dlaních, Dora s pohledem upřeným na desku stolu, a minuty plynuly. Kdyby nezačal skomírat oheň, možná by tak seděly do rána. Ale takhle Dora vstala a přihodila do pece další třísky. Když se vracela ke stolu, chytila ji Janigena za ruku a přitáhla k sobě. Dora dosedla na její klín.

— Já od něho nemůžu odejít. To nejde, řekla tiše Janigena s hlavou zabořenou v Dořině košili. — Připadala bych si jako šmejda. Po těch letech. Někdy se na to doma nemůžu ani dívat a nechci tam být, ale úplně odejít, to nejde. Ostatně, já si přece ještě můžu dělat, co se mi zachce, na rozdíl od něho... a děti...

Dora mlčela. Jako by se jí v krku třepetal motýl. Lechtal ji svými křídly s jemnými štětinkami obalenými barevným prachem a nedovolil jí ani polknout, natož odpovědět.

— Ale nedokážu si představit, co bych dělala, kdyby skončilo tohle... to mezi náma. Kdysi jsem si hrozně přála, abych to k tobě necítila nebo abys snad vůbec nebyla... jenže poslední dobou je to jinak, dodala Janigena tiše.

Dora pocítila ohromnou vlnu štěstí. Zavalila ji a smetla někam hluboko, do klidného a teplého zvukoprázdna, cítila se jako plod v mateřském lůně, bezpečně ukrytá v zákrutech útroby. Přivinula se k Janigeně, vzala jí hlavu do dlaní a natočila k sobě.

— Posranej život, ulevila si Janigena šeptem a pevně stiskla víčka, aby potlačila slzy. Dora cítila, jak jí buší srdce. Zvedla ruku a jemně, útěšně ji hladila po spáncích, čechrala jí bohaté, šedinami místy prokvétající vlasy, které jí spadaly do obličeje a ne a ne držet za uchem. Na čele, které obvykle zakrývaly prameny ledabylé ofiny, se Dořin pohyb zadrhl na drsné pokožce vystouplého znaménka.

Tak tady ho viděla, vzpomněla si, než si Janigena našla její ústa.

ČÁST V

Jindřich Švanc

Dora na tu chvíli čekala několik let, a obzvláště v těch posledních měsících, co se o tom ve vládě handrkovali, hořela nedočkavostí. S napětím sledovala všechny zveřejňované zprávy. A pak to vešlo v platnost. Rozšířili klauzuli o zpřístupnění svazků spolupracovníků a příslušníků Státní bezpečnosti, teď do nich mohl nahlédnout kdokoliv.

Přísahala by, že byla první, kdo si podal žádost — hned druhý den, co to prošlo, zaslala požadavek na personální svazek agenta Jindřicha Švance.

Netrvalo to slibovaných devadesát dní. Teprve za pět měsíců obdržela email, kterým jí oznamovali, že může přijet.

Kanický archiv stál hluboko uprostřed lesa za Brnem, musely se s Lenkou Pavlíkovou vracet, protože napoprvé malou cedulku s ukazatelem přehlédly.

Od chvíle, kdy se dozvěděla o existenci Švance, uplynulo už pár let. A během té doby z toho člověka, který měl na svědomí všechny jejich životy, Surmenin, její i Jakoubkův, ještě úplně nesňala roušku tajemství. Kusé informace, které o něm shromáždila, jí stále nestačily k tomu, aby složila ucelený obraz jeho života. Aby mu porozuměla.

Neví, co čekala, že se stane, až jej bude znát. Možná doufala, že se jí uleví, když před ní nebude stát nic, co by dál dráždilo její rozjitřenou zvědavost.

V ten červencový den to tedy zjistila.

Jeho svazek nebyl ani z poloviny tak silný jako Surmenin. Kopie dokumentů, v nichž byla pečlivě začerněná pravá jména dalších osob, čítaly sotva stovku listů. Doru to překvapilo. Čekala víc. Čekala stohy stran, desítky jmen, ohňostroj nad odhaleným komplotem. Táhla do boje. A přitom se před ní místo armády objevilo pár rozpačitých vojáčků.

Seděla u stolu v badatelně, kde nebyla klimatizace, a pot jí stékal po tvářích i podél páteře. Lehké letní šaty se na ni lepily.

V době oběda ji požádali, aby odešla. Pečlivě za ní zamkli, jako by to byla ona, koho se měli bát. Nikoliv jí, chtělo se jí zaťukat si na čelo, bát se měli těch, jejichž osudy se všichni ti administrativní pracovníci, na konci jejichž řady byla ta malá ženská se staromódní trvalou, co ji tam ten den hlídala, rozhodli ještě osmnáct let po revoluci tajit. Chránit je před zveřejněním, před takovými, jako byla Dora.

Pravé poledne přečkala ve stínu na lavičce za plotem, který objímal prostor archivu. Po očku pozorovala, jak objektiv kamery nad bránou s úplně obyčejným řídkým pletivem, jako má většina zahrad, pomalu objíždí celý areál. Z plastové misky vyjídala vidličkou na jedno použití salát, který si ráno připravila, aniž by tušila, že z toho místa, kde dávají lišky dobrou noc, by se stejně pro žádné občerstvení nedostala.

Možná že to místo zvolili proto, aby těm, co toužili poznat démony své minulosti, prostě znemožnili se k těm zatraceným svazkům dostat. Autobus sem jel tři čtvrtě hodiny a zastavil na místě vzdáleném skoro dva kilometry od archivu. Zjistila to už z webových stránek a radši se sem nechala odvézt Lenkou Pavlíkovou.

— Tak hodně štěstí, řekla jí Lenka, když ji u archivu vysadila.

Vlastně to byla její zásluha, říkala si v duchu Dora. Kdyby nebylo jí, nikdy by ji nenapadlo po Surmeně pátrat. Rozhodně ne v archivech StB.

— A zavolej, až budeš končit, přijedu pro tebe! dodala Lenka, když startovala auto. Dora jí kývala už z cesty k nevzhledné betonové budově pobočky Archivu bezpečnostních složek.

O chvíli později Dora uslyšela, jak v brance cvaklo. To byl signál, že se může vrátit a znovu se ponořit do svazku. Rychle sbalila zbytky oběda do tašky a nedočkavě zamířila ke zdem archivu. Oko kamery pozorně následovalo její drobnou siluetu.

Na konci toho dne jako by ho konečně znala. Stál před ní odhalený, věděla o něm všechno, od narození až po smrt, v datech nejdůležitějších milníků jeho života. Jestli jí ještě ráno připadal jako záhadné zlo, teď se před ní rýsoval v jasných barvách: bezohledný a sverpý muž, který svůj cíl jen tak z horizontu neztratil.

A přitom na začátku nic nenasvědčovalo tomu, že by z něj měl být tak nelítostný člověk. Vyrůstal v obyčejné rodině, otec živnostník, matka v domácnosti a o řadu let později narozená mladší sestra. Měli dům a k němu zahradu, taky dobytek.

A slušnou pozici v česko-německé komunitě malé vesnice, kde podle přijímacího formuláře, který vyplnil pro SD, bylo několik jeho předků starosty. Tak kde se to zvirtlo?

Měl snad vyšší cíle než být obyčejným malířem pokojů? Nevoněla natěračská štětka jemu nebo jeho krásné ženě, kterou si domů přivedl jako sotva plnoletý? Možná obojí. A navíc dítě už bylo na cestě a blížící se hospodářská krize mu zřejmě k vysněnému vlastnímu bydlení nenahrávala.

Pokud Ingeborg Pitínová nepřeháněla, musel si užít svoje. Ocítl se mezi svěráky nářků ženy a matky, hučely do něj jistě obě. Možná si nebraly servítky a možná mu pak večer, když byli sami, vlastní žena nadávala do neschopných mrzáků. S roztráštěnou a špatně se hojící nohou po pádu z žebříku nemohl pracovat víc než půl roku a následky pak cítil už napořád.

Možná ho to napadlo po jedné z těch hádek, kdy doma někdo řekl něco, co cáklo do přeplněného poháru trpělivosti, ze kterého se vylila dlouho potlačovaná zlost. A možná že právě ta ho dovedla až k nezamčeným dveřím terasy Leo Weissmanna, toho starého Žida, který měl majetku, že by mohl rozdávat. A na co? Na nic, jen pro efekt. Aby se mohl chlubit houpací lavičkou v zahradě, proutěným nábytkem na terase vily nebo služkou, která mu vedla domácnost. Mladý Schwannze jistě cítil, že je mnohem potřebnější, musel se postarat o ženu a děcko.

Dostat se nad ránem do jeho domu pro něj byla určitě hračka. Ale ještě tak vědět, kde má Weissmann schované peníze. Dora v duchu živě viděla, jak hledá v komodách, šatrána na policích, čím dál zběsileji, už to chce mít z krku, ale pak ho ten židák načapal, a to neměl dělat, protože to už byl

Schwannze rozčilený tak, že proti němu obrátil všechn svůj vztek a taky nůž, kterým ho v hysterickém záchvatu bodal a bodal a bodal.

Určitě pak nechápal, jak to mohl Weissmann přežít — když odtamtud utíkal, chroptěl už ve smrtelné křeči. Asi ho včas našla služebná, protože ráno se po vsi rozkřiklo, že byl vykradený a taktak přežil zlodějův útok. Vesnici několik dní pročesávali četníci. Dora si umí představit, jak se asi Schwannzovi v té době spalo. V noci se budil hrůzou, znovu a znovu prožíval ten strašný pocit, kdy se rukojeť nože až po ostří noří do lidského masa, potil se při představě trestu. Určitě i zhubl. Stala se z něho kostra potažená kůží napadající na levou nohu, na hlavě mu zbělelo pár pramenů vlasů. Aby na sebe neupozornil, raději ani neprodával nic z toho, co ve vile stihl nakrást. Taky to tam za půl roku všechno našli, do poslední mince, i tu zlatou menoru.

Když se Weissmann vrátil z nemocnice, ztratil Schwannze určitě i poslední zbytky klidu. Vydržet to napětí, jestli ho pozná, nebo ne, musela být muka. Jednou, když zahlédl Weissmanna na houpačce v zahradě, se už neudržel. Musel se toho tlaku zbavit stůj co stůj, i kdyby ho měl ten židák poznat. Dora si představila, jak vyšel ven a zamířil k plotu a jeho kroky se zpomalovaly, čím víc se blížil. Weissmann klimbal přemožený únavou z náročné rekonvalescence a odpoledním sluncem, se sádrovým krunýřem kolem krku a s rukou visící v šátku. Možná se dali do přátelského hovoru už tehdy, hned napoprvé. Schwannzovi se muselo strašně ulevit. Samou radostí, že ho Weissmann nepoznává, chtěl určitě přeskočit plot a vtisknout mu polibek. Nebylo se co divit, že na něj pak pokaždé nadšeně halekal, a i když se dřív projevoval spíš lhostejným nezájmem,

po té události by se samou ochotou snad i rozkrájel. Až do té doby, než si pro něj přišli.

Ten pomatený starý židák se asi zbláznil, když ho šel četníkům udat, a určitě je podplatil, aby ho poslechli a udělali u něj šťáru, musel si Schwannze myslet. Vždyť neměli jediný důkaz, který by ukazoval zrovna na něho. Dora tušila, že na zděšené a překvapené obličejě rodičů a zhnusený pohled ženy nikdy nezapomněl. Usínal s tou představou ve vězení den co den, na to by přísahala.

Mezi protokoly byl ve svazku i výstřižek z místních novin.

Senzační odhalení!

V polovině minulého roku došlo v obci Horní Němčí k loupežnému přepadení, které místní občan Leo Weissmann málem zaplatil životem. Do domácí péče se dostal po dlouhém a komplikovaném léčení, ale klid neměl: pachatel hrozného činu totiž ještě nebyl dopaden. Pan Weissmann byl ale svou služebnou informován, že v takovém případě mohou pomoci věhlasné žitkovské bohyně. Tato dívčina byla totiž původem z Hrozenkova a umění tamních vědem důvěrně znala. Starý muž se tedy vypravil na Žitkovou, kde navštívil věhlasnou bohyni Surmenovou, a kromě váčku bylin k lepšímu vyzdravení svých stále bolestivých zranění si od ní odnášel i proroctví, že pachatelem je někdo blízký, patrně soused, který není zcela zdrav a který své dřívější chování proměnil v nezvykle líbezný. A to že z něj nemluví soucit se starým mužem, ale výčitky vlastního svědomí. Pan Weissmann se s tímto dostavil na místní četnickou stanici, a přestože mu nejprve nikdo nevěřil, posléze mu museli dát za pravdu. Nakradené věci byly nalezeny u místního občana Heinricha Schwannze, který byl Weissmannův soused. Toto senzační

odhalení má svoji dohru u uherskohradištského soudu, který nad obžalovaným brzy vynese rozsudek. Naše čtenáře budeme o případu i nadále informovat!

-Krc-

Ve vězení si Schwannze musel užít. Neúspěšný zloděj, mrzák, kterému žena utekla někam za lepším. Prý si pro ni přijel jakýsi chlap v automobilu. Sestra Ina mu v dopise do vězení psala, že by přísahala, že je jen vypůjčený, protože měl vídeňskou značku, ale ten mužský mluvil zatraceně dobře česky. Kdo ví, kde si ho ta jeho fuchtle nabrnkla, ale měl by prý být rád: ta příšerná osoba už ho trápit nebude. Jen škoda, že u nich nenechala děcko.

Před Dorou se živě zhmotnil obraz Schwannze, kterým v těsné cele, před očima tří spoluvězňů, lomcovala bezbřehá bezmoc a vztek. Zřetelně slyšela jejich výsměšné poznámky — co je za chlapa? Kdo ví, jestli jí to vůbec uměl pořádně udělat, když mu zdrhla! Paroháč!

Z desetiletého trestu si odseděl polovinu. Po pěti letech ho podmíněčně propustili, vyhublého, prošedivělého, nenávistného. Ze života neměl ani tu nejmenší radost. A to mu nebylo ani třicet.

Možná by se pak pár měsíců válel doma. Bez práce, protože s jeho pověstí by ho nikdo nezaměstnal, ani kdyby nějaká práce byla. Byl by zavřený uvnitř čtyř stěn, vystavený vyčítavým očím rodičů a sestry, protože ven by se styděl vyjít a na zahradu by kvůli tomu psu Weissmannovi nevkročil. Možná by se zavíral s lahví pálenky v kůlně a možná by nad ránem, opilý, propadal sebelítosti a v zoufalství nad zničeným životem si i něco udělal.

Jenže se vrátil v roce 1939. Všechno se najednou hrkem měnilo a nová doba nabídla příležitost i jemu.

Jakmile zavětril, že se jeho život může změnit s novou lodí a kapitánem, přihlásil se o německé občanství. Brzy ho dostal, stačilo, že dokladoval německý původ svých rodičů, kteří se celou dobu první republiky hlásili k národnosti německé. Ze Schwannze se stal opravdový Němec a jeho donedávna zdiskreditovaná pověst se smrškla v drobnou nepříjemnost, nad kterou úředníci okupačních orgánů ledabyle mávli rukou. Ze dne na den už nebyl spodinou, trestancem. Z člověka, kterému ještě málem nestačil dorůst vězeňský sestřih, se jako mávnutím proutku stala společensky privilegovaná osoba, muž, který, když na to přišlo, nikdy neopomněl zdůraznit, že za všechny jeho životní maléry může židomilská klika v podobě hornoněmčického obchodníka Leo Weissmanna a československé justice.

Heinrichu Schwannzovi byla dána druhá šance a on ji splácel loajalitou a neúnavnou snahou udusat trosky prvorepublikového života. A noví páni jeho upřímnou angažovanost ani pokukování po nějaké důstojné pozici v lákavé struktuře nového mocenského aparátu nepřehlédli. Jeho kariéra závratně rostla.

Jak Dora viděla ve Schwannzových papírech, na začátku stálo pár dobře mířených udání, pár pomluv, které oslyšel někdo vyšší a prověřil někdo nejvyšší, a pak už si aktivního našince přitáhlo zlínské SD. Krátký záznam pocházel z pera nižšího důstojníka zlínské pobočky SS-Obersturmführera Graze, který s místními poměry dobře seznámeného štrébra, jak jim říkali, Gewährsmanna a posléze Zubringera, doporučoval zaměstnat jako Vertrauensmanna. *Je to nadějný soukmenovec,*

vždy poslušen rozkazů, s pevnou vírou ve vítězství hákového kříže a Vůdcova programu, napsal do kolonky hodnocení Graz. Evidován byl pak Schwannze se skvostně nízkým číslem B-7 už v lednu 1940. Dora si uměla představit, jak rychle si tenhle chlapík asi musel přivlastnit německé atributy, jak před svými nadřízenými provokativně němčil, zdravil pouze se zdviženou pravicí a srážel paty, až to třískalo a zvuk se odrazil od okolních zdí. A mezi Čechy pak chodil zase tichý a nenápadný, jakoby nic, jen s ušima napjatýma, aby mu neuniklo, co se kolem děje. O rok dva později získal takovou pozici, že ho začali pověřovat výjimečnými úkoly. Jako byl třeba ten s komunistickými letáky.

Bylo to ve Svárově, kde se na podzim roku 1943 měla podle udání setkat komunistická odbojová buňka. Podle stručného hlášení z akce se tam Schwannze, nasazený provokatér, snažil její představitele nakontaktovat. V hospodě mluvil po slovácku, několikrát objednal kořalku a nejdřív náznakem a pak už otevřeně prorokoval pád Říše a vítězství komunismu. Však oni nás v tom Sověte nenechají! Hostinský na podivného návštěvníka raději zavolal četníky, ostatně šíření komunistických letáků, které pod loktem nenápadně podsouval ostatním hostům, bylo trestné, stejně jako neohlášení takové skutečnosti. Ať si to raději vyřeší policajti, myslel si jistě, a zavřel hospodu a počkal, než přijdou. Kromě letáků u něj čeští četníci našli nabitou zbraň a komunistickou legimitaci, tak se to rozhodli předat výš, německým nadřízeným. Takhle se ale věc nevyvíjela dobře a Schwannze asi dostal strach z nesplnění úkolu. Jinak si Dora nedovede vysvětlit, proč v záznamu z výslechu četníků, nadstrážmistra Dobrovského a strážmistra Cyglera, stojí, že *ten muž nepředstavitelně*

plakal, prosil a citově vydíral tím, že pečuje o rodinu... chtěl se před nimi i zastřelit, byl úplně zoufalý, až jej vyslyšeli a hodili jeho pistoli do rybníka, letáky spálili a jeho pustili. Za čtrnáct dní si pro ty dva české zrádce přišlo gestapo, odvezlo je k výslechům na brněnské Kounicovy koleje a po rychlém soudu byli oba v zimě 1943 popraveni. Schwannze dostal přidáno.

Útlá část svazku týkající se Schwannzovy nacistické minulosti v těchto místech končila. Dál nebylo nic. Ani o jeho posedlosti bohyněmi, ani o jeho účasti při pátrání po amerických letcích. Možná se koncem čtyřiačtyřicátého už nikdo podrobnými zprávami o prověřeném V-mannovi nezabýval, nebo se další údaje o jeho nasazeních ztratily. Nebo byly vyňaty? hlodalo v Doře zase podezření. Ale ne, odpověděla si, kdyby chtěli zatajit takové dokumenty, proč by rovnou neskartovali celý spis? Vždyť už jen akce s komunistickými letáky se tu dostávala do úplně jiného světla, než ji světu a soudruhům spoluobčanům ve svém článku podal Líček. I to stačilo, aby ho později mohli držet v hrsti.

Dora si neumí představit, co jim nasliboval. Čím je mohl zaujmout víc než jiní, čím si je mohl získat. Ale přece se mu to podařilo. A nakonec to nebyla ani tak velká chyba, že si nestihl včas obstarat doklady a zmizet spolu se svými říšskými pány, kteří ho zřejmě bez skrupulí nechali napospas davům těch, na které donášel. Chytli ho hned na začátku května 1945. Už o půl roku později byl lidovým soudem odsouzen za to, že v době zvýšeného ohrožení republiky podporoval nacistické hnutí tím, že podával zprávy o různých osobách úřadu SD ve Zlíně, a tím spáchal trestný čin úkladů o republiku podle §1 tr. zák. č. 50/1923.

Schwannze popíral. Ke konci přelíčení dokonce prohlásil: *Podepsané protokoly vynucené pod tíhou ran a bití při vyšetřování neuznávám a tvrdím, že jsou vesměs všechny mně nadržované a vymyšlené.*

Trest pěti roků za mřížemi se jistě neřadil mezi ty nejhorší. Jenže pro Schwannze, který si v kriminále už pár let odkroutil, musela být představa dalšího věznění neúnosná. Asi dělal, co mohl, a to tak přesvědčivě, že ho vyslyšeli. Pod rozsudkem vyneseným nad ním 3. 10. 1945 stál přípisek slabě psaný tužkou: *Zavřít? Nebylo by lepší... dobře využít?*

Bylo. A Schwannze hozené laso přijal s radostí. Choval se přesně, jak mu řekli. Výpis z osobního vězeňského spisu z konce ledna 1948 nešetří chválou. *Ve výkonu trestu se odsouzený projevuje jako příznivec lidově demokratické republiky a opakovaně vystupuje v případech drobné pracovní nekázně vězňů ve prospěch pořádku a poslušnosti orgánů ostrahy. Dokonce nás neváhá informovat o náladách, které panují v kolektivu odsouzených, čehož si ceníme. Jeho chování je dobré a je zřejmé, že trest u něho plní výchovný účel. Po stránce politické se projevuje lítostí nad svým pomýleným postojem k nacistickým okupantům a z vlastní iniciativy studuje marxismus. O lidově demokratickém zřízení se vyjadřuje jako o jediné možnosti, jak v budoucnu existovat. Z těchto důvodů se přikláníme k návrhu Krajského výboru SNB udělit Heinrichu Schwannzovi milost.*

Dostal ji v březnu 1948 a netrvalo ani měsíc a mezi spisy zaměstnanců uherskohradištského Okresního oddělení Státní bezpečnosti byla zavedena karta zaměstnance Jindřicha Švance.

Dora se znovu ptala, čím jim zrovna tenhle člověk mohl imponovat. Co jim dokázal opatřit? Mezi žádostí o přijetí

nabídky spolupráce, mezi doklady o nastoupení do zaměstnání a přijetí do strany, o několika povýšeních, o nových mzdových výměrech a propustkách na dovolenou v rámci ROH tam nebylo nic, co by jí poskytlo vysvětlení. Nebo snad přece? Mezi mnoha nedůležitými papíry byla i pochvala od Švancova *řídícího orgánu* npor. Kužely. *Za skvělé provedení akce s bývalými lidmi*. Bývalí lidé? Že by na začátku padesátých let paranoia z úkladů o stát řízených bývalými přísluhovači protektorátu a současnými nespokojenci stále vzhlížejícími k idejím nacismu propukla i tady, uprostřed polí a vinohradů jižní Moravy? Tady, kde lidé vždycky radši popíjeli, než sprádali plány na státní převrat?

Možná že si někdo před stolní společností pouštěl hubu na špacír, možná někdo řekl neopatrně, že za Hitlera, za toho to šlo líp. A možná že to byl bývalý sympatizant s Němci, kterého Švanc z regionu znal. Zmizel pak na dlouhá léta za mřížemi jako špión západní informační služby, nejspíš samotného Gehlena? Kolik jich asi takových bylo, které přímo od hospodského stolu odtáhli do výslechové místnosti s unyle zelenými kachličkami, mezi jejichž spáry se zažraly nevydrhnutelné fleky od krve a slin?

Samozřejmě že zapírali. A z takových bylo potřeba informace prostě vypáčit.

I od toho tu byl Švanc, a podle udělených pochval byl jedním z nejlepších. To on zkoušel zlepšováky, které navrhli na jejich oddělení. Třeba plechové destičky napájené proudem, které vyšetřovaným vkládali do bot. Kroutili se pak jak hadroví panáci, oči jim lezly z důlků a praskaly v nich žilky, až se jim v koutcích tvořily kapky krve. Snažili se to vždycky vypnout chvíli před tím, aby to nebylo zas tak moc vidět.

Poděkování za příkladnou práci kolektivu Karla Kahrady, Antonína Líčka, Jindřicha Švance... a brzy nato rozloučení s příkladným pracovníkem Jindřichem Švancem, který se stěhoval o několik pater výš, na hlavní referát Okresního výboru StB. Přece jen, padesátka na krku a to zranění nohy... Neměl už takovou fyzickou starat se za zavřenými dveřmi o osoby nepřátelské mladé socialistické republice.

Nechal si jen jediný případ. Ten, který sledoval už od začátku své kariéry. Spis „Bohyně“ tehdy musel odložit, když se jejich propojení s bývalými lidmi neprokázalo. Ale práce na sledování bohyní neskončila, a jak se brzy ukázalo, byl důvod. Nakonec se mu v jedné z nich skutečně podařilo odhalit vnitřního nepřítele. Takového, který způsoboval hospodářské úniky soukromým podnikáním, nechutí začlenit se do kolektivního družstevnictví, takového, který páchal nevratné a dalekosáhlé škody na zdraví nepoučených socialistických občanů.

Případ Surmena úspěšně uzavřel v září 1979.

Měsíc nato požádal o převedení do důchodu, stejně už dávno přеслуhoval.

Dora si uměla představit, že ženské z kanceláře mu uspořádaly oslavu, sehnaly pár obložených chlebiček, několik čokoládových špiček a po třetí odpoledne se sešli v zasedačce, aby si k tomu otevřeli i láhev vína. Švanc pak v podvečer, kdy se ty kvočny rozeběhly ke svým rodinám a chlapi už měli úřadu taky dost, odcházel s tvrdými deskami, v nichž byl zasazen papír s kýčovitým nápisem *Srdečné rozloučení s vynikajícím pracovníkem* a podpisy jich všech, kolegů soudruhů. Ví, cítí to úplně hmatatelně, že mu bylo dobře. A to i celých těch zbývajících sedm let do smrti, kdy v Jarošově chodil venčit psa do nedalekého parku a v létě si užíval zaslouženého

odpočinku na nově pořízené chalupě na vyškovské stráni. S překrásným výhledem na bedovskou, kopravazskou a čerenskou kopanici.

Tak. Teď věděla všechno. Nezbývalo nic, co by mohla odhalit. Dostala se na konec vytyčené cesty, na konec, z něhož už mohla přehlédnout všechno. Surmeninu i svou minulost. Teď už chybělo jen to poslední. Její studie.

Bedová

Posledního červencového dne svou pracovnu zamkla jen pár minut po dvanácté. O patro níž zaklepala na dveře kanceláře Lenky Pavlíkové a společně pak seběhly do přízemí, kde byla kantýna.

Dora měla slavnostní náladu.

Byl to její poslední pracovní den před měsícem volna, které jí schválili, aby mohla dopsat svou studii. Měsíc, čtyři dlouhé týdny. Na Bedové, blízko Jakoubkovi, kterého teď bude moci navštěvovat skoro denně.

— Jen měsíc? A stihneš to? zeptala se jí Lenka nedůvěřivě, když si naproti sobě sedly s obědem vyskládaným na tácech s drobným květinovým vzorem. Kvítky kozlíku, blesklo Doře hlavou. U nich se kozlíku říkalo *čertikus* a odvar z jeho kořene dávala Surmena pít Jakoubkovi, aby zklidnila jeho záchvaty.

Dora se na Lenku usmála a kývla. K materiálům, které o Surmeně shromáždila před osmi lety, teď konečně přidala i poslední střípek — údaje ze Švancova personálního svazku. Věřila, že první verzi studie tak může během příštího měsíce dokončit.

— Naposledy si brala Klímová půlrok, dodala Lenka.

— Jenže ona teprve sbírala materiál, já už mám naštěstí všechno, odpověděla Dora.

— I ty posudky?

— Ano. A zrovna ty dopadly báječně. Primář toho Střediska terapie psychosomatických poruch právě připravuje nějakou práci, ve které zkoumá i praxi lidového léčitelství. Bohyně ho opravdu zaujaly, dokonce jsme spolu jeli na Žítkovou vyslechnout a prohlédnout nějaké pamětníky, co podstoupili léčbu...

— To zní skvěle! Určitě se ti podaří bohyně očistit, uvidíš, mrkla na ni povzbudivě Lenka.

— Ano, usmála se Dora, přitáhla si talíř s hutnou rajskou polévkou a dodala: — I od té spolupráce s Němci. Tedy Surmenu a pár dalších, všechny ne.

Z horké polévky stoupala pára.

— Ostatně, říkala jsem ti o závěrech toho německého týmu? zeptala se pak.

— Ne, zavrtěla hlavou Lenka.

— Byli přesvědčení, že v praxi bohyní našli pozůstatek starogermánské gnóze. Stejně jako jejich magické rituály prý vypadaly rituály starogermánských kněžek. Takové relikty se v Evropě uchovaly údajně jen na několika málo místech, v enklávách obyvatelstva, které bylo v minulosti zahnané do hor, kde zůstalo odříznuté od civilizace. A v rámci takového úzkého společenství, v jakési podobě, která byla pochopitelně do určité míry kontaminovaná křesťanstvím, tito lidé dál zachovávali učení svých předků.

— Ale taková teorie není myslím úplně neznámá, už jsem o ní slyšela, řekla Lenka zamýšleně a dodala: — Fantastické by ale bylo, pokud by se potvrdila až v případě tvých bohyní! Potvrdí?

Dora zavrtěla hlavou: — Ne. Vypadá to, že to bude ještě o trochu lepší.

— Jak lepší?

— Všechno nasvědčuje tomu, že to, co ti Němci považovali za doklad starogermánské gnóze, tedy veškeré typy zařikávání, proces věštění, způsoby léčení a nakládání s klientovým podvědomím i duševnem celkově, a nakonec taky respekt k přírodním mystériím, že to všechno se shoduje i s rysy gnóze slovanské.

— Chceš říct, že se mýlili? Že praxi bohyní špatně interpretovali?

— Ne. Ne nutně. Pravděpodobně měli pravdu. Jen se jejich hypotéza shoduje s fakty, které známe o praxi staroslovanských kněžek, pozdějšími latinskými učenici označovaných jako *incantatorae*, tedy zařikávačky, zprostředkovatelky magických praktik a rituálů, včetně umění léčby. To byly třeba mytické Kazi, Teta a Libuše, které byly součástí tradice jistě mnohem starší a které měly řadu následnic. Myslím si, že bohyně na Žitkové čerpaly ze stejného vědění jako ony.

— Tak čeho jsou tedy bohyně pozůstatkem? Germánské, nebo slovanské gnóze? zeptala se překvapeně Lenka a odstrčila od sebe prázdný polévkový talíř.

— To je právě to. Myslím, že tolik shodných rysů má jediné logické vysvětlení ve společném indoevropském základě. Jestli se mi to tou studií podaří prokázat, bude patřit fenomén žitkovských bohyní k nejstaršímu duchovnímu dědictví ve střední Evropě!

— To by bylo ohromné! vydechla nadšeně Lenka a chvíli si Doru nad porcí ubohého kantýnového rizota prohlížela. Pak ale znechuceně zavrtěla hlavou a řekla: — Stejně je to ale

hrůza, že? Desítky generací nositelek starobylého učení přežily nástup křesťanství, čarodějnické procesy raného novověku, řádění místních kněží i justice, výzkum esesáckého komanda, a nakonec je zlikviduje bolševik.

Dora smutně kývla: — Mám strach, že je to tak. Ale ještě něco zkusím. Až tu práci dokončím, pošlu ji dcerám Imry Gabrhelové, víš, té poslední kopanické bohyně. Jedině ty na tu tradici můžou navázat. I když mám obavu, že se jim už nepodaří ji vzkřísit, zřejmě od matky odešly moc brzy a nic si nepamatují.

Chvíli jedly mlčky, ale pak se Dora ozvala: — A jak to vlastně dopadlo s tvým strýcem? S tím, cos ho našla v seznamech.

Lenka kývla a povzdechla si: — Nijak. Bude mu osmdesát, tátovi je pětasedmdesát, neměla jsem to srdce ho přede všemi odhalit a vláčet špínou. I když, podle toho, co bylo ve svazku, se pěkně činil. Donášel, na koho mohl.

— To mě mrzí, řekla Dora.

Lenka se jen posmutněle usmála a pokrčila rameny. V tom gestu bylo něco tak soucitného, až to Doru zarazilo.

O několik minut později se před východem z kantýny rozloučily.

— Tak zlom vaz a ať ti to píše! plácla ji ještě po rameni Lenka a s veselým úsměvem se vzdalovala ke schodišti.

Od toho dne byla Dora na Bedové.

Dopoledne psala a odpoledne jezdila na krátké návštěvy za Jakoubkem do uherskohradištského ústavu s intenzivní péčí. Zнала tam už všechny — nejen pacienty, ale i sestry a doktory.

To oni jí nejvíc pomohli smířit se s tím, že Jakoubek zůstane odkázaný na péči druhých, na péči, kterou mu Dora nemohla poskytnout. A nebylo to lehké smiřování.

Ale nakonec si zvykla a její život se rozprostřel mezi zaměstnáním, návštěvami ústavu a osamělými večery na Žitkové, které čas od času zpestřila jen Janigenina přítomnost.

Dora se odtáhla od počítače a opřela se o opěradlo dřevěné lavice.

Jak to s nimi asi půjde dál? přemítala v duchu a myslela na to, jak se v posledních týdnech jejich schůzky vyhrotily. Léta spolu skoro nepromluvily, a teď se topily v povodni slov, kterou jako by přinesl uragán — tak divoké a vášnivé byly jejich spory o to, jak teď žít, kdykoliv se o sobotních nocích setkaly. Jenže teď spolu můžou být častěji než o sobotních nocích. Dora tu bude celý měsíc, a navíc Janigenina muže před týdnem pohřbili. Teď byla volná.

Dora se protáhla, zvedla od stolu a přešla k oknu. Naproti ní zářilo do noci světlo z kopravazské chalupy. Usmála se mu vstříc. Už pár měsíců měla nové sousedy, zvláštní lidi. Ale ostatně, jiní by sem nešli, rozhodně ne místní. Nikdo z nich by pod tou oskeruší nebydlel.

Ani neví, jestli to těm bio lidem někdo řekl. Spíš ne, protože jinak by kolem polorozpadlé chalupy a toho prokletého stromu nekřepčili tak nadšeně. V rozevlátých batikovaných šatech, každý s dítětem v šátku uvázaném křížem přes záda, jejich kopravazským dvorem doslova tančili. Prý tam budou provozovat ekologickou farmu. No prosím, ať si práci na poli říkají jak chtějí, pokrčila tehdy rameny Dora.

To bylo před pár měsíci. Od té doby se na protější stráni objevilo několik ovcí, koza a na poli bylo zaseto. Všechno

šlapalo jako hodinky. Jen místní si klepali na čelo, když se ta podivná dvojice čas od času objevila dole v Hrozenku. Dora se jim nedivila. Ačkoliv ti dva na Kopanice přišli s viditelně kladným vztahem k horám, půdě i k vesnickému životu, stejně do komunity místních lidí nezapadli. Jako by se do ní totiž chtěli vklínit z jiného století, s naivitou až dětinskou, se stálým dobrotivým úsměvem na tváři a s vírou ve všechno přírodní, čisté. Jenže přišli na Kopanice, a tam se pila pálenka, na polích se už dřel jen málokdo a nahoru na Žítkovou se vyjíždělo auty, a to už převážně jen o víkendech, protože během týdne byli všichni až na pár nejstarších obyvatel někde za prací.

Dora vyhlížela z okna, dokud světlo naproti nezhaslo. Podívala se na zápěstí, aby zjistila, kolik je hodin. Po půlnoci. Byl čas zavřít počítač a jít také spát.

Spokojeně pohlédla na displej. Svítil skoro dvou set stránkovým konceptem studie, kterou co nevidět dokončí. Pečlivě soubor uložila a pak stačilo už jen několik pohybů myši a obrazovka laptopu zčernala.

Sotva zhasla, uslyšela Dora vrznutí branky plotu a tiché kroky na cestě před domem. Tělem jí projela vlna vzrušení, jak se jí do krve vyplavil adrenalin. To mohla být jediné Janigena, tak přece přišla! pomyslela si a zároveň ji zaplavila naděje, že dnes jejich schůzka třeba dopadne jinak. Že od ní už neodejde. Dora se rychle zvedla a vložila laptop do truhly s dvojitým dnem. Kdysi tam pár svých cenností schovávala Surmena, teď tam vkládala věci, o které nechtěla přijít ona. Pro případ, že by se do jejího domu dobýval někdo jiný než Janigena, říkala si i tentokrát, před tím, než se ozvalo známé staccatové zaklepání.

Od žitkovského obecního úřadu, kde mi dovolili z pevné linky zavolat do chalupy Alžběty Baglárové a na letecké mapě ukázali cestu, jsem se vydala přímo z kopce dolů. Pak po pěšině, která měla vést lesem a potom dolů do vedlejšího údolí a pak zase nahoru, zkrátka po cestě na rokytovskou kopanici. Znělo to vlastně jednoduše, znervózněla jsem až v okamžiku, kdy jsem po stezkách šlapala víc než hodinu. Na úřadě říkali, že tam budu hned.

Z boční kapsy tašky jsem vytáhla mobilní telefon, chtěla jsem jim zavolat a zjistit, jestli jdu pořád správným směrem. Ani náhodou. Ukazatel síly signálu byl na nule. Ocitla jsem se ztracená uprostřed hor, na cestě do lesů, za ženou, která už mohla dávno zapomenout, že k ní mířím. Říkali, že jí bude sedmaosmdesát. Ale paměť že má výbornou.

Strčila jsem mobil zpátky do tašky a šlapala dál, výš. Les příjemně chladil, a kdyby v něm nebylo tak podezřelé ticho, vlastně by se mi to líbilo. Ale v tom nekonečně monotónním šumění listí a zelenohnědé nepřehledné změti mě začaly přepadat čím dál tíživější myšlenky. Přepadení. Znásilnění. Vražda. Naštěstí začaly stromy brzy řídnout a les pomalu přešel

v jablečný sad, a to už jsem musela být na místě. Tam, kde se smrky začnou mísit s jabloněmi, tam začíná kopanice Rokytová, říkali na úradě. Tam mě bude čekat Alžběta Baglárová, nejstarší obyvatelka Kopanic, pamětnice, která se znala se všemi posledními bohyněmi.

— Tož vítejte, řekla, když jsem přišla k domu. Nejdřív nebylo zřejmé, odkud hlas vychází, ale pak jsem si všimla jejího obličje za záclonkou v úzkém otvoru okna.

— Sem pojďte, sem. Nejprv naberte vodu támhle ze studánky, ať se máte čím osvěžit, ale vezte ji z pramínku, říkala a oknem mi podávala skleněný džbán.

Otočila jsem se k rozložitému dubu, jehož směrem mávla. Kousek od jeho kmene byla vystavěna malá stříška, pod níž zřejmě prýštil pramen.

Za chvíli jsem se vrátila s plnou nádobou a teprve pak mě pustila dovnitř, kde mi ve skromně zařízené světnici pokynula k židli. Bylo patrné, že je to jediná místnost v domě, pokud jsem nepočítala chodbu. Baglárová štrachala v kuchyňské skříni vedle pece a po chvíli vytáhla dvě skleničky. Šouravým krokem se přiblížila ke stolu, zatímco já jsem pozorovala, jak se ve sloupci vody ze studánky hbitě honí malí průsvitní plavci.

Všimla si mého pohledu, a když se přiblížila, také do džbánu nahlédla.

— Vy jste byla nedočkavá, co? Nepočkala jste si, až džbán naplní pramínek, co? Tak to musíte ještě jednou, řekla a švihnutím ruky vychrstla vodu z okna. Pravda, na tenký čůrek pramínku ze studánky jsem neměla trpělivost, i voda pod ním vypadala čistě.

Když jsem se vrátila podruhé, byl na stole kromě skleniček i talířek s rozkrájenými jablky.

— To jsou tady ze sadu. Sladké. Vemte si.

— Děkuju.

— Tak kvůli bohyním?

Přikývla jsem, zatímco mi nalévala zázračnou studánkovou vodu. Prý je na oči. A vůbec. Zdravá.

— Občas mi je sem, takové, jako jste vy, posílají. Redaktory i studenty. Kdyby vyšlo všechno, co jsem komu napovídala, už by za mnou nikdo nemusel. Mohli by si to jen přečíst. Ale došlo ke mně jen pár novinových článků, a to nestálo za nic. Pořád to nikdo nenapsal pořádně. Pro co to potřebujete vy?

— Pro knihu, řekla jsem.

— A pro jakou školu?

— To nebude odborná publikace, odpověděla jsem trochu s ostychem, že nenaplním její představu o důstojném výsledku. — Bude to románový příběh.

— Aha, řekla Baglárová přemýšlivě. — Ale to taky nemusí být špatné, aspoň tomu budou lidi líp rozumět.

Usmála jsem se.

— A co všechno už víte? zeptala se pak.

Zamyslela jsem se. Odkud začít? Studie z české i evropské kulturní a sociální antropologie a etnologie, etnografické studie týkající se magických praktik od eskymáků po šamany, magisterské a rigorózní práce vztahující se k oblasti Kopaňic vzniklé na pražské, ale hlavně brněnské univerzitě, knihy o esoterice, magii a náboženství, historii čarodějnických procesů a inkvizice, archivy v Čechách i na Slovensku...

— Hlavně jsem četla Hofera a další národopisce z devatenáctého a dvacátého století, taky Jilíka, řadu novinových článků i těch z odborných časopisů, kroniku Žítkové, Hrozenkova, Vyškovce a Vápenic...

— A nenarazila jste na něco od Idesové? Dory Idesové?

Její otázka mě zaskočila. Nenapadlo mě, že by ta stará žena mohla znát badatelku z etnologického oddělení brněnské Akademie věd.

— Narazila. Kromě dílčích studií v odborných periodikách napsala hlavně diplomovou práci na téma historie žítkovských bohyní. Materiály, které dohledala, sahají až do sedmáctého století a končí v podstatě paralelně s Hoferem. Tu diplomku jsem četla přednedávnm, je obšírná, to je pravda, ale jak bych to řekla... nevyužila v ní potenciálu, které to téma nabízelo.

— A to je všechno?

— Jak všechno?

— Jestli jste nenašla něco dalšího.

— Ne. Pokud publikovala pod jménem Idesová, je to všechno, co zveřejnila. A jak to, že ji znáte? Nepatří zrovna k autoritám v oboru... tedy, tak jsem to nechtěla říct... spíš že jsem si myslela, že její práci nezná tak široké publikum.

— Byla odtud.

To mě překvapilo: — Opravdu?

— Ano, bydlela o pár kopanic dál, na Bedové. Můžete se tam zajít podívat, přes Bedovou se dá jít na Hrozenkov. Pak mi můžete třeba zavolat, jestli tam už někdo bydlí nebo je to pořád prázdné. To víte, po té katastrofě tam nikdo nechtěl. Ale třeba se už na to zapomnělo, však je to už pár let.

Nevěděla jsem, o čem mluví. Měla jsem nepříjemný dojem, že budu dotěrná, ale stejně jsem se musela zeptat: — Jaké katastrofě?

— Eh, odkašlala si Baglárová, — tož, našli ji tam mrtvou.

Zalapala jsem po dechu.

— Ona je mrtvá? Vždyť byla ještě mladá!

— Už je to tak. Kdosi ji přepadl a zlomil jí vaz. To je všechno, co vím. Ostatně asi ani oni, policajti, toho víc neví. Nedalo se tam toho moc najít. Myslím důkazů. Stalo se to v létě, a než ji našli, uplynulo pár týdnů. To víte, nejezdila sem pravidelně, někdy zůstávala v Brně, často bývala u svého bratra v Hradišti. Tak se tu po ní nikdo moc nesháněl. To až když dlouho nechodila do práce, začali ji hledat. No a našli ji na Bedové. Teda to, co z ní zbylo.

Ohromeně jsem na ni hleděla.

— Od té doby nám sem do chalup zavedli pevnou linku, to víte, samoty. Nechcete si vzít to jabko?

S díkem jsem odmítla. Ona sama si odkrojený plátek vložila do úst, a zatímco pomalu přežvykovala, řekla: — Ale tady se tomu nikdo nedivil.

— Čemu?

— Že takto skončila. Děláte výzkum o bohyních, že? Tož to si pište, slečno. Teď už se to může říct, když je po všech. Víte, co se říká?

Zavrtěla jsem hlavou.

— Dora Idesová byla z prokletého rodu. Dcera a neteř bohyní, víte. Její teta, Surmena, a babička, Justýna Ruchárka, to byly vyhlášené bohyně. Možná to v sobě měla i Dora, to já nevím, ale pokud ano, nikdy to nepoužila. Ostatně jako celá ta její generace, doba se změnila, mladé ženské už nechtěly bohovat, nebylo to moderní, a navíc to za normalizace bylo o hubu. Ale i když nebohovala, bylo to jedno, stejně si nepomohla, však si nepomohla ani Surmena, a to už bylo co říct. Víte, jak ta umřela? V blázinci. A víte, jak Dořina máma Irena? Pod sekerou. Vlastní muž ji zabil. A Dora? Ten můj říkával,

že když byli chlapi ožralí, sázeli se v hospodě, jak ta skončí. Na to, co se doopravdy stalo, byla ale i jejich představivost krátká.

— Říkáte prokletá? zeptala jsem se rozpačitě.

— Taky tomu nevěříte, co? Ani Dora nevěřila. Vůbec se to neměla dozvědět, Surmena se snažila, aby se to k ní nikdy nedoneslo, ale Dora si cestu k té kletbě našla sama. Tak dlouho naléhala, až jí Irma řekla o Mahdalce, co jim tak porobila.

— Ale to byla taky bohyně!

— No samozřejmě.

— Myslela jsem, že bohyně byly, jak bych to řekla, pomocnice...

— No ano. Ale ne všechny. Josifčena Mahdalka byla jiná. Ta se neštítala ničeho. Proklela vlastní matku, sestry i neteř a dívala se, jak jedna po druhé umírá. Největší radost měla určitě ze Surmeny. Víte co? Surmena se tu kletbu celý život snažila nějak zvrátit, zrušit ji. Jenže kdo vlastně přesně věděl jak? Teda, byla tu možnost zničit Mahdalku a celý její rod, ale toho by se dopustil jen málokdo, že. I když... možná že i to zkusila, co já vím. Podle toho, co mi řekla, našla v těch dnech, co se lidi za osvobození běhali schovávat do lesů, mrtvou Fuksenu, Mahdalčinu schovanku a následnici. Jestli byla už mrtvá, nebo jestli jí k tomu Surmena dopomohla, to už dneska nikdo nezjistí. Víte, ona Fuksena měla pěkně ostrý jazyk a nedivila bych se, kdyby se kvůli té kletbě, která nad Surmenovými visela seslaná od Mahdalů, chytly. Ale kdo ví, jak to bylo, tehdy to byla prostě divoká doba a Surmena k tomu svému zranění mohla přijít všelijak. Třeba i pádem, jak sama říkala. Jisté jen je, že se ke mně pak dobelhala i s tím děckem, dcerkou, které bylo sotva pár měsíců a kterou už možná neměla svědomí zabít.

A že prý ji musím odnést pryč, někam daleko, protože je to Fuksenino dítě, její i Mahdalčina následnice, spojená s tou kletbou, a že buď prý musí zmizet, nebo se s ní musí něco stát. Přesvědčila jsem ji tenkrát, že když to dítě vyrostě, aniž by vědělo, odkud pochází a co v sobě má, že to bude stačit. Nevěřila mi, ale když jsem jí řekla, že to bude taky jediná věc, na které bude staré Josifčeně záležet natolik, že se proto bude od Surmenových držet zpátky, aby se tomu děcku neublížilo, tak jsem ji přesvědčila.

A tak jsem tomu děvčátku našla přes sestru nějakou bezdětnou rodinu v Brodě, a poslali jsme ji tam.

Mahdalka pak brousila po dědině jak divá, vrhala se na všechny, co mohli něco vědět. Jenže všeci jen krčili rameny, myslelo se, že to děcko vzala lesní zvěř. Ale stejně, i kdyby někdo něco tušil, nic by neřekl, lidi tu Mahdalku neměli rádi. Nevím, jak jí to Surmena dala vědět, když se ke svým rajónům nepřiblížily ani na doslech. Ale nějak to udělala. Mahdalka pochopila, že se musí držet od Surmenových zpátky, jinak se její poslední následnici něco stane. Tak sekala dobrotu.

Vím jen, že se všechno změnilo po tom, co to děvče dospělo a zjistilo, že není vlastní dcerou rodičů, se kterými do té doby žila v Brodě. Byly s ní samé problémy a nakonec utekla z domu. Řekla mi to moje sestra, která mi o ní čas od času na návštěvách povídala. Tak jsem to pověděla Surmeně, přísahám, že jenom jí. Netuším, jak se to mohla dozvědět Mahdalka, ale nějak se to k ní muselo donést, že už Surmena nemá nad tou její následnicí moc, a potom to zkrátka začalo. Do roka se stalo to s Irenou. A za pár let i to se Surmenou. Těsně předtím, než odešla na soud, odkud se už nevrátila, mi moje sestra napsala, že se to děvče, teda tehdy už ženská, po letech

umoudřila a ozvala se. A prý tady z Kopanic, kde se usadila, věřila byste tomu? Srdce se mi tehdy skoro zastavilo — tak přece si našla cestu ke svému, myslela jsem si.

Stihla jsem to Surmeně ještě říct, to jste měla vidět, úplně to s ní zamávalo, pořád mumlala, že je to neštěstí, že teď se z trumfu stane nástroj té kletby, že s tím musí něco udělat. Jenže už to nestihla. Pár dní nato ji zavřeli. Tak tomu nezabránila a to svinstvo se prokousalo až k Doře. Zaplat' Pámbu, že neměla děti. Aspoň to s ní skončilo.

Seděla jsem a bez dechu naslouchala proudu stařenčiných slov. Nic takového by mě ani ve snu nenapadlo.

— Jediná škoda je, že Dora zemřela dřív, než stihla vydat tu svou práci. O bohyních, víte. Sbírala tu k nim materiál celý život. Ta o nich věděla nejvíc. Z obou stran. Žila s nimi a studovala je, léta. To byste tu už dneska ani neměla co dělat. Všechno byste se dočetla tam. A cože jste tak zařezaná? Nechcete se třeba na něco zeptat? Využijte toho, dokud mi je dobře, takhle odpoledne někdy, když klesne tlak, tak je mně mizerně, to si jdu lehnout. Tož se ptejte.

Se staženým hrdlem jsem vytáhla diktafon a zápisník, ve kterém jsem nalistovala dvoustranu hustě popsanou otázkami. Bezradně jsem na ně hleděla a nevěděla, kterou navázat.

Když jsem odcházela, bylo k páté. Stařenka Baglářová mě sama vyhnala, říkala, že kdybych náhodou zabloudila, abych se ještě stihla vymotat z lesa, než padne noc.

Pomaloučku jsem scházela Rokytovou, kterou už pohlcoval stín prvních stromů, slunce už zašlo za hřeben kopce. Tak Dora Idesová je mrtvá. Poslední potomek bohyní, a ještě k tomu etnografka, zavražděná.

Náhoda?

Nebo kletba?

Po zádech mi přeběhl mráz.

Les přede mnou už mi tiše šuměl vstříc a dlouhé větve prvních smrků se pohupovaly a kývaly na mě, jen pojd'. Jaksi záludně, pomyslela jsem si a přistihla se, že přemýšlím, proč jsou v pohybu, když nefouká vítr. I louka, kterou jsem procházela, byla úplně klidná.

Nad hřeben kopce vyletěla poštolka a její poplašený křik se do daleka roznesl krajinou. Padla na mě nepopsatelná tíseň.

Poznámka autorky

Tato kniha byla napsána na základě osudů skutečných žítkovských žen, ne vše se však shoduje s realitou. Z úcty k těmto ženám a především k jejich rodinám, které dosud žijí na Žitkově, ve Starém Hrozenkově a v Drietomě, jsem se rozhodla použít pravá jména pouze v některých případech. Mnohé osudy či epizodické příběhy jsou připsány jiným z bohyní, některé jsou fiktivní.

Dokumenty použité v knize jsou smyšlené, vycházejí však z existujících materiálů; podobných najdeme v českých i slovenských archivech mnoho.

Řeč nad mrtvým (s. 250—252) je volně citována podle Josefa Hofera (*Kopaničářské povídky*, Olomouc 1923). Případ Kateřiny Shánělky a Kateřiny Divoké (s. 77—86) je převzat z publikace Antonína Verbíka (ed.): *Krevní kniha městečka Bojkovic* (Uherské Hradiště 1971); text je upraven. Materiály k čarodějnické kartotéce (s. 296—301) jsem čerpala z knihy Sönkeho Lorenze (ed.): *Himmlers Hexenkartothek. Das Interesse des Nationalsozialismus an der Hexenverfolgung* (Bielefeld 2000). Podklady k případu Magdalény Mlčkové (s. 269—277) jsem našla ve Státním okresním archivu Uherské Hradiště; jména a místa jsou změněna. Fotografie a článek na s. 158 pocházejí z *Pražského ilustrovaného zpravodaje*, 1938, roč. 19, č. 34 (Státní okresní archiv Uherské Hradiště; fond archivu obce Žitková); fotografii a článek na s. 408 poskytla MAFRA, a. s. (vydání *Mladá fronta Dnes* pro východní Moravu ze dne 12. ledna 2001, roč. 12, č. 10). Protokol na s. 160 pochází ze Slovenského národního archívu v Bratislavě; jména a místa jsou změněna.

Za řadu informací vděčím práci pana Jiřího Jilíka *Žitkovské bohyně* (Alcor puzzle 2005) a *Žitkovské čarování* (Alcor

puzzle 2006). Děkuji mnoha pamětníkům, jakož i pracovníkům muzeí a archivů. Za zvláštní pomoc děkuji panu Ivanu Bergmannovi ze Státního okresního archivu Uherské Hradiště, paní Anně Borové z Valašského muzea v přírodě, paní Daně Klemповé ze Slovenského národného archívu v Bratislavě a panu Stefanu Olejniczakovi z oddělení Kartoteki procesów o czary z Archiwum Państwowe w Poznaniu. Za ideu díla i odborné konzultace v oblasti historie děkuji Davidu Kovaříkovi, Ph.D., který mi během výzkumu poskytl řadu důležitých informací, za konzultace v oblasti psychiatrie děkuji MUDr. Liboru Gronsému a MUDr. Norbertu Holubovi, za konzultace v oblasti práva Mgr. Vladce Jabůrkové.

ČÁST I ----- **13**

Surmena

Dora Idesová

Archiv: den první

Bílý hádek

Pardubické nokturno

Kateřina Shánělka

Archiv: den druhý

Společné dědictví

Závrať noci

Archiv: den třetí

Jakoubek

Archiv: den čtvrtý

Případ „Bohyně“

ČÁST II ----- **165**

Internát

Irena Idesová

Antikvariát pana Oštěpky

Josef Hofer

Zaklínání bouřky

Alžběta Baglárová

Irma Gabrhelová

Otec

Dopis

Josefína Mahdalová

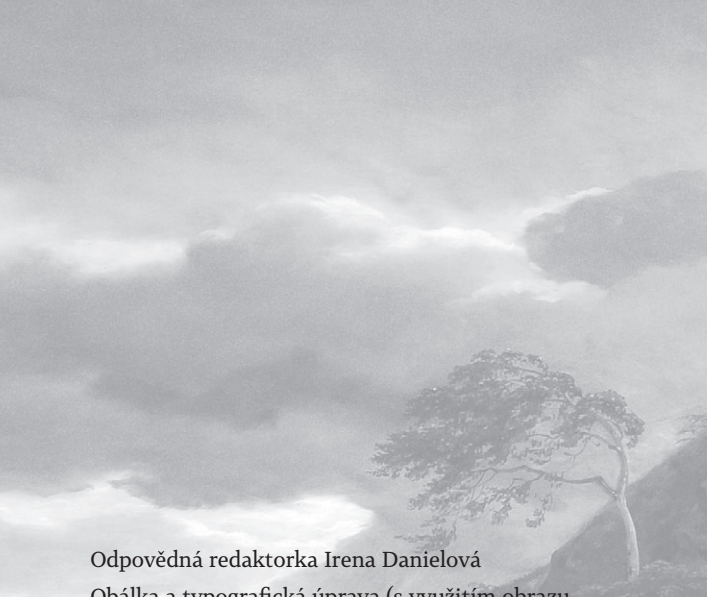
Magdaléna Ml̋kva

ČÁST III	-----	279
	Modrá složka	
	Hexenarchiv	
	Spis Hexenwese Surmenová	
	Spis Hexenwesenfamilie Mahdalova	
	Badatelé se zvláštním pověřením	
	Friedrich Ferdinand Norfolk	
ČÁST IV	-----	345
	Koprvazy	
	Justýna Ruchárka	
	Červený náramek	
	Věnceslav Rozmazal	
	Ingeborg Pitínová	
	Potočná	
	Janigena	
ČÁST V	-----	417
	Jindřich Švanc	
	Bedová	
(EPILOG)		/// 439
POZNÁMKA AUTORKY		/// 449

kateřina
tučková

žitkovské
bohyně

Odpovědná redaktorka Irena Danielová
Obálka a typografická úprava (s využitím obrazu
Krajina [Bouře u Cibulky] Antonína Mánesa) Martin Pecina
Sazba písmy Tabac a Tabac Mono Jaroslav Bulíček

Vydal Host — vydavatelství, s. r. o.
Radlas 5, 602 00 Brno, tel.: 545 212 747
roku 2012. První, elektronické vydání
www.hostbrno.cz
e-mail: redakce@hostbrno.cz